ETHNOGRAPHISCHE SAMMLUNG.

Herausgegeben
von der Ethnographischen Kommission der Ševčenko-Gesellschaft der Wissenschaften in Lemberg.
Bd. XXV.

ЕТНОҐРАФІЧНИЙ ЗБІРНИК.

ВИДАЄ ЕТНОҐРАФІЧНА КОМІСІЯ

НАУКОВОГО ТОВАРИСТВА ІМЕНИ ШЕВЧЕНКА.

Т. XXV.

ЕТНОҐРАФІЧНІ МАТЕРІЯЛИ З УГОРСЬКОЇ РУСИ.

ЗІБРАВ

Володимир Гнатюк.

Т. IV.

Казки, леґенди, новелї, історичні спомини з Банату.

У ЛЬВОВІ, 1909.

Накладом Товариства.

З друкарнї Наукового Товариства імени Шевченка
під зарядом К. Беднарського.

National Parliamentary Library of Ukraine www.nplu.org

В КНИГАРНІ НАУКОВОГО ТОВАРИСТВА ІМЕНИ ШЕВЧЕНКА

у Львові, Ринок, ч. 10,

можна набути ось які видання, що доторкають ся етноґрафії:

Антонович В., Чари на Україні . . . . 0·45 К.
Бодянський О., Українські казки . . . . 0·50 „
Верхратський Іван, Знадоби для пізнаня угро-руських говорів, т. 1—2 по 2·00 „
Вовк Хведір, Кавказ і Карпати. Деякі проби етнольоґічних зближень . 0·15 „
„ „ Українське рибальство у Добруджі . . . . . . 0·40 „
„ „ Антропометричні досліди укр. населеня Галичини, Буковини й Угорщини . . . . 1·50 „
Гнатюк Володимир, Словацький опришок Яношік в народній поезії . 0·50 „
„ „ Русини Пряшівської епархії і їх говори . . 0·70 „
„ „ Hungaro-Ruthenica . . . . 0·20 „
„ „ Хітарські леґенди . . . . 0·35 „
„ „ Словаки чи Русини . . . . 0·80 „
„ „ Пісенні новотвори в укр. руській нар. словесности . 0·50 „
„ „ Угроруські духовні вірші . . . . 2·50 „
„ „ Народня пожива на Бойківщині . . . . . 0·40 „
„ „ Весїлє в Керестурі . . . . 1·00 „
„ „ Бойківське весїлє в Мшанци . . . . . . 0·60 „
Грушевський М., Історія України-Руси т. І (містить огляд староруського побуту . . . . 7·50 „
„ „ Розвідки й матеріяли до історії України-Руси, т. II. містить між иньшим пісні з поч. XVIII в. . . . 2·00 „
„ „ Етноґрафічні катеґорії й культурно-археольоґічні типи в сучасних студіях східньої Европи . . . . . 0·30 „
„ „ Спірні питаня староруської етноґрафії . . . . . 0·50 „
Доманицький В., Піонер української етноґрафії (Зоріян Доленґа-Ходаковский) . . . . 0·80 „
Еґан Е., Руські селяни на Угорщині . . . . 0·25 „
Етноґрафічний Збірник, т. І. Містить:
М. Крамаренко, Різдвяні сьвятки на Чорноморії.
О. Роздольський, Галицькі народні казки в Берлині лов. Бродського.
О. Шимченко, Українські людські вигадки.
Проґрама до збираня відомостей про українсько-руський край і нарід, уложена членами Наук. Тов. ім. Шевченка . . . . . 3·00 „
Етноґрафічний Збірник, т. II. Містить:
В. Гнатюк, Лірники, лірницькі пісні, молитви, слова і т. и. з пов. Бучацького.
Ю. Жаткович, Замітки етноґрафічні з Угорської Руси.
Митрофан Дикарів, Чорноморські народні казки й анекдоти 3·00 к.
Етноґрафічний Збірник, т. III і IV. Містить:
В. Гнатюк, Етноґраф. матеріяли з Угорської Руси (Леґенди, Новелї, Казки, Байки. Оповіданя про історичні особи, Анекдоти), том по 3·00 „
Етноґрафічний Збірник, т V. Містить:
М. Дикарів, Народня гутірка з поводу коронації. — М. Єндик, Із народньої памяти про панщину. Гуцульські примівки (ріжних записувачів). — Ф. Колесса, Людові віровання на Підгірю в с. Ходовичах, Стрийського пов. — І. Франко, Людові вірування на Підгірю (доповнене до попередньої статї). — Р. Кайндль. Фолькльорні матеріяли і иньші дрібнійші статі . . . . . . 4·00 К.
Етноґрафічний Збірник, т. VI. Містить:
В. Гнатюк, Галицько-руські анекдоти . . . . 4·00 „

National Parliamentary Library of Ukraine www.nplu.org

ETHNOGRAPHISCHE SAMMLUNG.

Herausgegeben
von der Ethnographischen Kommission der Ševčenko- Gesellschaft
der Wissenschaften in Lemberg.

Bd. XXV.

ЕТНОҐРАФІЧНИЙ ЗБІРНИК.

ВИДАЄ ЕТНОҐРАФІЧНА КОМІСІЯ

НАУКОВОГО ТОВАРИСТВА ІМЕНИ ШЕВЧЕНКА.

Т. XXV.

Етноґрафічні матеріяли з Угорської Руси.

ЗІБРАВ

Володимир Гнатюк.

Т. IV.

**Казки, леґенди, новелї, історичні спомини
з Банату.**

НАЦІОНАЛЬНА
ПАРЛАМЕНТСЬКА
БІБЛІОТЕКА
УКРАЇНИ

У ЛЬВОВІ, 1909.

Накладом Наукового Товариства ім Шевченка.

З друкарнї Наукового Товариства імени Шевченка
під зарядом К. Беднарського.

National Parliamentary Library of Ukraine www.nplu.org

ЗІ 94(4 Укр)(=411.1)+4?

X

КОРОТКИЙ ПАСПОРТ КНИГИ

ФС

Шифр ЕІ 24(4 Укр)Н34 Інв.№ 2732838

~~Автор~~ НТШ. Етнографічна комісія (Львів). Етнографічний

Назва збірник. Т. 25: Етнографічні матеріали з угорської Руси. Т. 4...

Місце, рік видання Львів 1909.

Кіл-ть стор. XXI, [3], 248 с.

-\\- окр. листів

-\\- ілюстрацій

-\\- карт

-\\- схем

Том 25/4 частина ___ вип ___

Конволют

Примітка:

26.02.02.

National Parliamentary Library of Ukraine www.nplu.org

Передне слово.

I.

Ще як студент університету занявшись етноґрафічними студіями, звернув я увагу на бідність літератури про угорських Русинів та на найріжнороднійші суперечні звістки про них, розсипані у тій літературі. З тої причини постановив я вибрати ся особисто на Угорщину, придивити ся побутови тамошніх Русинів і на підставі автопсії виробити собі про них певний погляд. Літом 1895 р. я виконав сей намір і вибрав ся перший раз на Угорщину разом із д. О. Роздольським, на разї у Мараморощину, що висунена найбільше на північний схід і межує з Буковиною та Галичиною. Оба старали ся ми дістати чи то від яких інституцій, чи визначнійших осіб якісь рекомендації, що улекшували би нам подорож, а головно відвертали би від нас підозреня, що ми які непевні або небезпечні люди; але се нам не вдало ся, бо тоді не було найменших звязий між Галичиною й Угорщиною, навіть туристичних. Через те вибрали ся ми на божу волю, як знали і куди знали. Подорож удала ся нам не зле і ми не наткнули ся в ній на ніякі неприємности, коли не числити тут дрібного епізоду, що трафив ся у Воловім, де ми мусїли ходити до начальника полїтичної власти вилеґітимовувати ся, хто ми і що робимо. Але вона дала менї основу до дальших екскурзій, в яких я посував ся чим раз дальше на захід, аж до земплинської столиці, де Русини творять лише незначні оселї, а поза ними розливаєть ся вже словацьке море. Крім того вибрав ся я 1897 р. до руських кольоній у Бачці, яку називано в нас фальшиво Банатом.

National Parliamentary Library of Ukraine www.nplu.org

Таким чином пізнав я наочно всю руську теріторію в Угорщині; полишали ся ще для звидженя лише розкинені кольонії, що відложив я одначе на пізнійше.

Відбуваючи екскурзії на свій власний кошт і ризико, поставив я собі задачею не лише приглядати ся загальному побутови угорських Русинів, але призбирати також як найбільше фолькльорних та етнольоґічних матеріялів, бо оголошених до тої пори було дуже мало тай ті непевні і некритичні, як збирані виключно аматорами. На місци мусів я одначе переконати ся, що всього пляну не можна виконати; для збираня етнольоґічних матеріялів треба дуже багато часу, якого страта не стоїть у ніякій пропорції з осягненими результатами; крім того треба вміти рисувати і фотоґрафувати, бо ніякі описи не заступлять малюнків, а я не вмів нї одного, нї другого; через те призбираних навіть деяких матеріялів я не міг ужити, бо на підставі моїх власноручних „рисунків" рисівник не міг відтворити предметів, як треба, а з часом і сам матеріял знищив ся. Колиж опісля я підовчив ся фотоґрафувати і забрав з собою апарат до Бачки та поробив дуже багато знимків, вони в дорозї так ґрунтовно замокли, що з них не можна було нїчого зробити, бо всї попсували ся і менї на память лишив ся тільки за них рахунок зі склепу... Так отже вислїдом моїх екскурзій лишили ся переважно фолькьорні матеріяли, з яких я значну частину вже опублїкував, а решту надію ся також у недовгім часї опублїкувати.

При екскурзіях тримав ся я звичайно тої методи, що прийшовши до села, представляв ся місцевим інтеліґентам Русинам, якими звичайно були священник і учитель, деколи й нотар (громадський писар, але з висшою освітою, як у Галичинї). З сього виходила подвійна користь: 1) що мене не вважано ніяким пройдисвітом і не перешкоджувано менї в зносинах із селянами, що для мене все було найважнїйше; 2) що тим способом міг я добути в кождім селї потрібні для себе інформації, яких звідки інде не міг дістати. І мушу признати, що на всїй руській теріторії не мав я ніяких неприємностий з боку інтеліґентних осіб, до котрих звертав ся і як менї не поможено, то в ніякім разї не пошкоджено, а в багатьох місцевостях приймано мене дуже прихильно, в Бачці-ж, завдяки тодїшному керестурському учителеви М. Враблеви, навіть дуже щиро.

Але часи не стоять на місци. При кінци 90-их років почали ся в Угорщинї аґрарні й робітничі рухи, а мадярське правительство, зложене все з представників і заступників найвисшої

National Parliamentary Library of Ukraine www.nplu.org

аристократії, головно дідичів, не могло ніколи відносити ся до них — не кажу прихильно, але навіть толерантно. Почали також прокидати ся сильнїйші прояви незадоволеня угорських народів, угнїтаних Мадярами. Усе те дало причину мадярському урядови повинаходити давні і позаострювати нові поліцийні приписи проти всяких рухів, а в першій мірі проти „аґітаторів“. На ніщо не здала ся і вся „свобода“, яка в Угорщинї — на погляд Мадярів — має бути перша в Европі і найбільша по анґлїйській. Всї сільські уряди дістали порученє обсервувати пильно кождого, що прийде до села і нікому не пардонувати...

Я, наслїдком ріжних обставин, від 1899 р. до кінця 1902, не робив уже екскурзій на Угорщину. При кінци 1902 р. занепав я крім того на здоровлю і з порученя лїкаря виїхав на полудне, на остров Корфу. Там підреставрував ся доволї добре, тому й уложив собі плян із поворотом зробити екскурзію до руських кольонїстів, розсїяних по полудневій Угорщинї, а евентуально — як стане часу й гроший — скочити й до Семигороду. Видїл Наук. Тов. ім. Шевченка признав менї місячну відпустку на сю екскурзію і ще й значну підмогу, наслїдком чого я увійшов у переписку з моїми знайомими з Угорщини, щоб означити подробицї екскурзії.

Коли я так переписував ся і укладав подрібний плян подорожі, мадярський уряд приготовляв на мене опалу. Причина до неї була ось яка:

В 1902 р. минуло 100 лїт від уродин Юрія Венелїна Гуци, угорського Русина, що дав почин до національного відродженя Болгарів. Сї роковини святкували Болгари та деякі Росіяни, бо Гуца перенїс ся з Угорщини до Росії, де й розвивав свою діяльність і умер. Із нагоди сих роковин написав я у „Записках“ (1902, кн. 3, Miscellanea, ст. 4—6) маленьку замітку про Гуцу п. н. „Кілька причинків до біоґрафії Юрія Гуци (Венелїна)“. У сїй замітцї згадав я, що брат Гуци, Іван, жиє[1]) ще у Великій Тибаві як 84-лїтнїй старець, але в дуже великій бідї. Ся замітка була перекладена на болгарську і російську мову і наслїдком її було, що в Одесї болгарські кольонїсти та деякі Росіяни зложили 200 кор. для Івана Гуци і переслали їх до Львова проф. М. Грушевському з просьбою, передати їх дальше. Проф. М. Грушевський переслав їх за моєю порадою — я тодї був уже на Корфу — о. Ю. Жатковичови в Стройнї, який доручив їх І. Гуцї. Здаєть ся, що нї особа адресата, бідного безпросвітного селянина, нї

[1]) Тепер він уже небіщик, а жиє тільки його син, як бідний хлїбороб.

National Parliamentary Library of Ukraine www.nplu.org

незначна сума, не можуть викликати ніякого підозреня ні в кого. Але в Угорщині не даром si est vita, non est ita[1]), бо ось що я довідав ся про сю справу від мого знайомого з листу з 14. VII. 1903:

„Коло 20-го січня с. р. появила ся в ґазеті „Magyarorszag“ обширна статя безіменного автора, в якій він з нагоди, що брат Юрія Венеліна дістав гроші з Росії, подав широку біоґрафію Венеліна[2]), при чім зазначив, який з нього був твердий Москаль. Та не досить того; автор написав, що Ви такий самий Москаль і як московський емісар ходите по Угорській Руси і робите тут московську пропаґанду; а навіть підпираєте її грішми, як на се вказують гроші вислані брату Венеліна. Наслідком сеї статї правительство наказало старості Балайтію перевести слідство. Балайтій поїхав на сам перед до Великої Тибави і там списав протокол, хто й кілько гроший дав брату Венеліна. Дізнавши ся, що гроші передав йому о. Ю. Жаткович, поїхав до нього до Стройни і стягнув із нього протокол, хто, на що і як зібрав сї гроші. Се було 27-го січня (1903). Дня 17-го марта появив ся в о. Ю. Жатковича другий раз Балайтій і списав другий протокол про те: хто Ви, кілько разів були Ви на Угорщині і в нього, що Ви тут робили, де й коли познайомив ся він із вами? При тім порадив йому повідомити Вас, аби Ви не ходили по Угорщині, а спеціяльно по Угорській Руси“.

Так завдяки якимсь іґнорантам виаванзував я на московського емісарія, а мадярський уряд видав приказ арештувати мене, скоро появлю ся на Угорській Руси, як я дізнав ся пізнійше. Про все те не знав я одначе нічого на Корфу і аж як виїхав на Угорщину, дістав листовне повідомлене від мого знайомого, щоб не повертав до Русинів у північній Угорщині, коли не хочу мати неприємностий від угорських властий.

Тимчасом виробив я собі в Корфу плян екскурзії по Угорщині і в половині марта виїхав звідти та через Фіюму прибув до Будапешту, де повернув до свого давнїйшого знайомого д. М. Врабля, що став редактором „Недѣли“ і разом із ним обговорив іще детайлї пляну. Дня 24 марта 1903 р. був я вже у першій місцевости своєї екскурзії, у місті Макові, Чанадської столиці.

---

[1]) Відома приповідка: Extra Hungariam non est vita, est si est vita, non est ita.

[2]) Переклав мою замітку.

National Parliamentary Library of Ukraine www.nplu.org

Плян мій опирав ся на двох жерелах: 1) На урядовім статистичнім витязї з конскрипції 1890 р. (вислїдів конскрипції з 1900 р. тодї ще не оголошено подрібно). 2) На шематизмі греко-католицької велико-варадинської епархії. Я подаю сей витяг у цїлости, бо він може бути корисний і пізнїйшим дослїдникам, що схотїли би вибрати ся в ті околиці. Комітати ідуть поазбучно:

1. Комітат Alsó-Fehér. Gergelyfaja 1 душа[1]), Nagy Enyed 2.

2. Комітат Arad. Macsa 3, Nagy Jerind 1, Szintye 3, Szemlak 185, Ó-Pecska 3, Arad 4.

3. Комітат Baranya. Darda 1, Szent-Iván 1.

4. Комітат Békés. Békés 1, Bekés-Csaba 9, Gyoma 2, Félegyháza 2, Orosháza 2, Szarvas 3, Füzesgyarmat 3.

5. Комітат Besztercenaszód. Kis-Kubak 1, Orosz-Borgó 2, Etradam 1, Naszód 3, Romuli 17, Szuplai 1, Zágra 1, Kosna 10, Lajosfalva 9, Majer 1, Nagy-Ilva 7, Ó-Radna 2, Oláh-Szent-György 1, Uj-Radna 2.

6. Комітат Bihar. Petróc 2, Harsány 3, Derecske 2, Élesd 1, Ér-Kenéz 1, Ér-Mihályfalva 20, Ér-Szelind 1, Érsemjén 9, Ér-Tarcsa 6, Piskolt 14, Bihar 1, Fugyi-Vásárhely 1, Pósalaka 1, Rötorest 23, Szombatság 12, Tasádfö 1, Csehtelek 1, Dizsér 4, Margita 3, Terje 1, Biharfélegyháza 3, Csajafalva 1, Kövesegyháza 1, Tóttelek 1, Almosd 6, Csanálos 7, Érolaszi 5, Kakad 2, Nagy-Kágya 3, Nagy-Léta 23, Szent-Jobb 1, Tinke 2, Sáp 1, Szerep 1.

7. Комітат Brassó. Prazsmár 1, Hosszúfalu 1, Tatrang 1, Brassó 2.

8. Комітат Csanád. Battonya 11, Pitvaros 1, Nagylak 124, Sajtény 15.

9. Комітат Csik. Csikbalambánya 2.

10. Комітат Csongrád. Csongrád 1, Hód-Mezö-Vásárhely 3, Szeged 10.

11. Комітат Fogaras. Lissa 1, Új-Sinka 1.

13. К. Hajdu. Hajdu-Dorog 13, Hajdu-Hadász 1, Nádudvar 1, Püspökladány 1, Hajdu-Nanász 1, Hajdu-Böszörmeny 1, Hajdu-Szoboszló 3, Debrecen 9.

14. К. Háromszék. Dalnok 1, Kovászna 1, Papolc 57.

15. К. Hunyad. Hercegány 1, Piskitelep 1, Lukány 8, Malomvíz 1, Abusca 1, Petrika 2, Petrozsén Dilsa 7, Kútzsir 17, Ó-Sebeshely 9.

---

[1]) Поодинокі цифри вказують, кілько в котрім селї Русинів.

National Parliamentary Library of Ukraine www.nplu.org

16. K. Jász-N.-K.-Szolnok. Szelevény 1, Tisza-Inoka 1, Madaras 1, Mezőtúr 1, Szolnok 2.

17. K. Kolozs. Oláh-Köblös 1, Topa-Sz.-Király 1, Bánfihunyad 1, Morisel 1, Mezöszilvás 1, Nemes-Isak 1, Kolozsvár 8.

18. K. Krasószörény. Füzes 6, Német-Boksa 1, Román-Boksa 13, Honoris 1, Valemáre 1, Román-Orávica 1, Stayerlak-Anină 102, Teplec 2, Domán 2, Ferencfalva 1, Krassova 1, Resicabánya 27, Zsidóvár 1, Karansebes 2.

19. K. Maros-Torda. Görgényhodák 3, Vajda-Sz.-Ivány 1.

20. K. Szabolcs. Berkesz 3, Demecser 1, Kemecse 5, Kótaj 4, Székely 7, Tura 1, Sz.-Mihály 3, Tiszabüt 1, Tiszadada 1, Tiszadob 5, Tiszalök 1, Balsa 1, Gáva 1, Nagy-Falú 4, Vencsellő 2, Dombrád 3, Fényeslike 1, Kis-Várda 2, Tass 5, Apagy 6, Bálkány 2, Buda-Ábrány 1, Hugyaj 1, Kis-Kálló 1, Mártonfalva 6, Nagy-Kálló 2, Napkor 9, Nyir-Acsád 10, Sz.-György-Ábrány 101, Uj-Fehértó 11, Bogát 1, Levelek 1, Mária-Pócs 94, Nyirbátor 3, Nyir-Béltek 8, Nyir-Lugos 19, Ó-Fehértó 1, Pillis 244, Vaja 1, Bács-Aranyos 1, Gyure 4, Tornyospálca 2, Nyiregyháza 16.

21. K. Szeben. Szászcsör 1, Polyana 2, Récse 1, Szeben 5.

22. K. Szilágy. Alsó-Várca 1, Ököritó 1, Sarmaság 2, Ér-Körös 1, Kegye 3, Magyar-Csáholy 1, Orbó 1, Szakácsi 2, Szolnok-Pacsalusa 1, Náprád 2, Solymos 41, Zilah 7.

23. K. Szolnok-Doboka. Apa-Nagyfalu 1, Felső-Pusztaegres 28, Kis-Keresztes 2, Dés-Akna 1, Négerfalva 1, Csege 1. Csernefalva 1, Horgos-Patak 1, Rózsa-Patak 1, Tökés 21, Falkusa 6, Hosszú-Vér 1, Ködmönös 1, Orosz-Mező 1, Igrice 1, Szamosujvár-Németi 1, Szép-Lak 12, Szamos-Ujvár 2.

24. K. Temes. Csákovár 1, Oresác 1, Parác 8, Bavaniste 1, Székely-Keve 1, Temes-Kubin 1, Temes-Rékcís 1, Paulis 1, Varjas 3, Fehértemplom 4, Temesvár 27, Versec 22.

25. K. Torda-Aranyos. Alsó Füget 1, Egerhegy 3, Mező-Kok 57.

26. K. Torontál. Alibunár 1, Oppova 2, Szerb-Módos 2, Tisza-Henyes 1, Sztarcsova 1, Szerb-Sz.-Márton 1, Egres 5, Aracs 1, Kárlova 1, Ó-Béda 1, Károlyliget 1, Nagy-Becskerek 2, Nagy-Kikinda 9, Pancsova 4.

Прочитавши опісля шематизм велико-варадинськоï гр. кат. епархiï[1]), я переконав ся, що в нïй є парохiï, основані виключно або переважно для Русинів. Усïх ïх 5. Ось вони:

[1]) Schematismus historicus venerabilis cleri dioecesis Magno-Varadinensis graeci ritus catholicorum pro anno jubilari 1900. A restau-

National Parliamentary Library of Ukraine www.nplu.org

1) Варад-Оласі (Várad-Olaszi) (се дільниця міста Вел. Варадину в Бігар. стол.). Парохія заснована 1786 р. (pro parte Ruthenorum, а ще є окрема парохія pro parte Romanorum). До неї належало 1900 р. 905 вірних, з того в Варад-Оласі 870 душ, решта у філїях. Від місцевого пароха довідав ся я, що його вірні переважно самі робітники, які понайбільше працюють у цегольнях. Через те, що вони по цілих днях на роботї, я не знайшов нікого, хто схотїв би менї щобудь оповідати (навіть за гроші, бо міг би стратити постійну роботу), тому виїхав звідти без записів. В урядовій статистиці не зазначено там нї одного Русина.

2) Нодь Лейта (Nagy-Léta), місточко в Бігар. стол. Парохія заснована 1752 р. pro parte Ruthenorum (друга є для Румунів). Усїх вірних належить до неї 425, з того в місци 320, решта в філїях. В урядовім виказї начислено Русинів 23. Тут заїхав я до гостинницї і розвідавши в господаря, де можна би застати Русинів, пішов за його вказівкою до поблизької коршми і дійсно застав при розмові чотирох господарів. Я вдав ся з ними в розмову, а щоби лекше йшло казав поставити „палїнки“. Не тревала ся розмова й 10 мінут, як я почув на своїм плечи руку, а оглянувшись, побачив жандарма в неслужбовій формі, який зажадав, щоб я йшов зараз із ним до нотаря. Не бажаючи сперечати ся, бо й так воно нї на що не здало б ся, я попросив господарів, щоби пождали на мене, а сам пішов із жандармом. Нотар був тут розумний чоловік, оглянув мої папери, запитав, що роблю і заявив, що можу собі списувати, що хочу. Але хто знає жандармські впливи на селї або в малім місточку, той не здивуєть ся, що я повернувши до коршми, не застав нї одного Русина. Я хотів шукати инших, але довідав ся, що вони жиють далеко від місточка на полях, на кілька кільометрів. Не маючи нїякої певности, що я й там знайду відважнїйших оповідачів, вибрав ся звідти в дальшу дорогу.

3) Нодь-Кароль (Nagy-Károly), місточко в Сатмар. стол. Парохія pro parte Ruthenorum (для Румунів окрема) давна, бо метрики має вже від 1746 р. Вірних має 1033. Чи всї вони Русини, як повинно би бути, не відомо менї. Сюди я не заїздив, бо переконав ся, що по місточках не можна записувати тодї, коли

---

rata autem sacra cum sancta romana ecclesia unione anno 200. Magno-Varadini, 1900. Ст. 348, 8⁰, Ся епархія обіймає гр. католиків із отсих комітатів: Арад, Бейкейш, Бігар, Чанад, Чонґрад, Гайду, Гевеш, Яс-Нодь-Кун-Солнок, Саболч, Сатмар і Сіладь.

National Parliamentary Library of Ukraine www.nplu.org

мені треба, а чекати на догідну хвилю ніякому екскурзантови не оплатить ся.

4) Кокод (Kakad), село в Бігар. стол. Парохія заснована 1750 р. Має всїх вірних 223 душі, з того в місци 192. В урядовім виказї подано 2 Русинів.

5) Нїр-Ачад (Nyir-Acsád), село в Саболчан. стол. Парохія заснована 1734 р. Всїх вірних є 1869, з того в місци 1149. В урядовім виказї подане число Русинів на 10. Як я на місци переконав ся, оба числа і з конскрипції і з шематизму неправдиві. Перше занадто мале, друге за велике, бо значна частина Русинів зденаціоналїзувала ся, особливо молодїж, яка говорить уже виключно по румуньски, бо по руськи говорити вважаєть ся „стидом“. В сїм селї вдало ся менї знайти приміщенє в дяко-учителя, очевидно тому, що він Русин, чого деінде в часї сеї екскурзії не трафляло ся. Переночувавши, я почав при помочи дяко-учителя шукати за оповідачами. Один знайшов ся і я почав від нього записувати казку. Ледви скінчив я її, як у школї зявив ся полїцай і заявив, що „пан новтаруш“ взиває до себе мене й учителя. Коли я прийшов до канцелярії, „пан новтаруш“ сидів у шапцї, курив люльку і розмовляв із якимось чоловіком. На моє поздоровленє не відповів нїчого, лиш зирнув оком на мене і розмовляв дальше, що тревало більше як чверть години. Опісля походив іще трохи, понишпорив між паперами і нарештї зажадав від мене „пасоша“. Я подав пашпорт, але він не міг чомусь „пана новтаруша“ переконати. Зачав говорити до мене по мадярськи в недуже прихильнім тонї; я заявив, що можу відповідати йому по руськи або нїмецьки. На те сказав він, що пішле по урядового перекладчика, місцевого лїкаря, бо перекладу учителя не хотів чомусь приймати. Поки лїкар надійшов, він перевів у мене частинну ревізію, бо коли я сказав, що вертаю з Греції і там не тілько не квестіонував мойого пашпорту нїхто, але навіть не жадав його, а на доказ побуту в Греції витяг я з кишень пачку листів, адресованих туди й инших паперів, „новтаруш“ зажадав, щоб я дав їх переглянути. Я дав, бо був цікавий, що він буде робити з ними. Він переглядав усе, не розуміючи нїчого. Нарештї прийшов лїкар і при його помочи стягнув нотар із мене протокол, нїчого не пишучи. По протоколї заявив менї, що мене арештує. Я запитав, за що, але не дістав відповіди. Тодї я заявив, що голжу ся на арешт, але домагаю ся зараз післанця, який заніс би менї телєґрами до Львова і Будапешту (телєґрафічний уряд віддалений кільканайцять кільометрів). Нотар був цікавий, до кого телєґрами і що будуть

National Parliamentary Library of Ukraine www.nplu.org

містити, але коли я відповів, що зможе собі прочитати, як уложу їх, він подумав щось і заявив, що увільняє мене, але з тим, щоби я зараз виїхав з села. Знаючи, що я в селї не добуду вже нічого, бо будуть відносити ся до мене недовірчиво, найняв фіру до найблизшого села, в якім я мав бути, Ейр-Кертвейлєш, і виїхав. Два кільометри за селом напала нас злива і протягом 10 мінут промочила до сорочки. Так прала нас і далї. Промоклий і змерзлий дістав ся я до села, але де знайти нічліг? Питаю одного господаря — не хоче. Кажу їхати до коршми — дуже огидна і лише з двома кімнатами, шинквасом, де повно охочих до напитку і кімнатою для жидівської родини. Поступаю до учителя, але він не хоче вийти з хати розмовити ся. Йду до попа — каже, що не може, буде мати гостї. А тут фірман не хоче дальше їхати. Нарештї надходить якийсь ґазда і бере мене до себе. Ледви переночував я з курятами, гусятами і качатами разом, бо в ночи дістав сильну горячку. Не знайшовши і на другий день нї ліпшого поміщеня, нї вікту, найняв я знов фіру і виїхав до села Ценейслек, у Сатмар. стол., яке навіть по урядовому виказу числить 1019 Русинів. Але тут мене спіткало те саме, що в попереднім: нї поміщеня не знайшов, нї де поживити ся, а горячка не уставала. Не було що робити і я вибрав ся до Галичини, утративши швидко все, що придбав на здоровлю в Корфу.

Таким чином нїр-ачадський нотар уратував від мене Угорщину і заслужив вповнї на титул: pater patriae, бо по повороті до Галичини почала розвивати ся в мене доволї швидко наслідком перестуди грудна недуга і я від тодї не тільки не вибирав ся більше на Угорщину, але і в Галичинї не робив екскурзій тай не маю надії робити.

Дальше йдуть дві парохії, в яких повинна би бути руська більшість, бо в шематизмі значить ся, що в них уживаєть ся: lingua ruthenica et romana (на передї ruth.). Є се:

6) Ейр-Шелїнд (Ér-Selind), село в Бігар. стол. Парохія заснована 1777 р. Має вірних 768, з того в місци 665. В урядовім виказї значить ся 1 Русин. Приїхавши сюди, я не міг нї з ким розмовити ся, навіть із дяко-учителем, апробованим pro lingua hung. et ruth. Надходила ніч, а я мусїв стояти з пакунками на серед дороги. На щастє надїхав якийсь Жид, а від нього довідав ся я, що кілька домів дальше жиє один Русин. Я зараз пустив ся туди і дїйсно застав Русина в дома з жінкою й дїтьми; дїти не знали вже нї трохи по руськи і між собою та з батьками балакали виключно по румуньски. Від старих довідав ся я, що

National Parliamentary Library of Ukraine www.nplu.org

давнійше було там більше Русинів, але старі вимерли, а молоде поколінє зовсім зрумунщило ся. Їх лиш двоє є в селї, що говорять по руськи. Від жінки записав я два маленькі оповіданячка і переночувавши, як Бог дав, вибрав ся дальше, бо більше не мав що там робити. Сї оповіданячка лишать ся одиноким спомином, що в Ейр-Шелїндї були колись Русини, бо коли обоє старі помруть, нїхто вже там Русина не застане.

7) Порчалма (Porcsalma), село в Сатмар. стол. Парохія давна, а метрики має від 1787 р. Належить до неї 774 душі, з того в місци 310, в однїй філії Патьод 320, в инших решта. Сюди не довело ся менї заїхати.

Нарешті йдуть дві парохії, в яких повинна би бути значна руська меншість, бо lingna ruth. значить ся в них або на другім, або на третім місци. Се:

8) Ейр-Кертвейлеш (Ér-Körtvélyes), село у Сатмар. стол. Парохія тут давна і має метрики від 1788 р. Вірних числить 878, але в місци лише 351. Мова: romana et ruthenica. Що тут є Русини, то певне, бо в одного я ночував, але кілько їх, сього не зміг я довідати ся наслїдком неприхильних обставин. В кождім разї їх не богато.

9) Маков (Makó), місто в Чанад. стол. Парохія заснована 1776 р. Вірних має 2272, з того в місци 1418. Вони мають послугувати ся мадярською, румунською і руською мовою. Коли одначе я прибув сюди, то ледви віднайшов двох дяко-учителїв Русинів, тай ті оба прийшли з північної Угорщини. Старий лиш з бідою розумів мене по руськи, бо за довгі лїта забув руську мову, молодий, що не давно сюди прийшов, говорив добре. В церкві ектенїї править ся ще по славяньски, але піп не вміє по славяньски читати і відчитує їх із картки, написаної мадярською азбукою. Се стілько спомину по тім, що тут були Русини.

Я знав уже з досвіду, що нї цифри в урядовій статистицї, нї в шематизмах — коли говорить ся про Русинів — не годять ся часто з дійснїстю. І тут мав я нагоду на ново про се переконати ся. Урядова статистика виказує прим. у Батонї, Чанад. стол., 11 Русинів; тимчасом їх є там 10 родин, що менї вичислили знайомі їх селяни; в Ов-Печцї, Арад. стол., виказує статистика 4 Русинів, а їх є там 15 родин; у Рац-С.Петрі є 12 руських родин, в Кетвею 30 родин, а в Фелнаку аж 50 родин (усї отсї місцевости в Темешській стол.), а в офіціяльній статистицї нема й згадки про них. В епархіяльних шематизмах те саме. Так прим. величезне село Нодьлак, Чанад. стол., що числить коло

National Parliamentary Library of Ukraine www.nplu.org

15.000 мешканців, має в гр. кат. парохії 1095 вірних, а мова їх зазначена „romana“. Тимчасом тамошні Русини подають своє число приблизно на 500 душ, в урядовій статистиці виносить се число 124. Переважне число їх жиє поза селом, на винницях. Вони зайшли сюди в сорокових роках XIX ст. головно з Шароша, але були деякі і з Галичини. Тепер починають еміґрувати до Болгарії, бо тут платять величезні податки. Один Русин показував мені свою хату й маленький город, більше не має нїчого, і за те платить річно 56 кор. податку. Не всї Русини говорять однаково, одні менше, другі більше пословаченою мовою. Старші говорять чистїйше, але їх уже мало. Молодїж говорить лише по словацьки (між собою). Я розмовляв із одним сороклїтним мужчиною, що говорить іще „Отче наш“ і „Вірую“ по славянськи, але багато в них не розуміє, тому в церкві молить ся по мадярськи. Його дїти говорять трьома мовами: мадярською, румунською і словацькою, а руської не знають нї слова. У нього бачив я образ „Богач і Лазар“ із шістьма окремими сценами (Богач бенкетує, Лазар у гною; Смерть богача; Похорон богача; Смерть Лазаря; Похорон Лазаря; Богач у пеклї, Лазар у раю). Під сценами були руські написи, але з численними помилками; я мусїв читати їх і поясняти йому. Крім Русинів жиють у Нодьлаку ще: Мадяри, Румуни, Серби, Словаки і Нїмцї.

В селї Семлаку, Арад. стол. число греко-католиків виносить 980, а їх мова зазначена румунська, хоч уже урядова статистика подає там 185 душ. В дїйсности є там коло 400 душ Русинів, що жиють також побіч Мадярів, Румунів і Нїмцїв. Зайшли сюди з Шароша рівночасно, як до Нодьлаку, і є ще деякі старі, що в Шароши родили ся. Переважно вони всї біднї. Замітне те, що між ними багато оповідачів і коли по селї розійшла ся поголоска, що я записую казки та ще й плачу за те, то хоч простї люди, як недовірчиві, не знаючи, на що се пишеть ся, зголошували ся до мене один по другім, щоб „записати ся говорити“. І якби не те, що я не міг в однім селї довго сидїти, бо не стало би часу побувати в других, то міг би був там писати й місяць, до чого й обставини добре складали ся, бо господар Нїмець відступив менї окрему кімнатку і вікт давав добрий. Там бачив я перший раз, як місцевий парох Румун у коршмі (бо се була коршма) грав у карти зі своїми вірними і разом із ними потягав із одної фляшини (там не пють чарками) сливовицю. У Семлаку взивано мене перший раз урядово через громадського полїцая до нотара, щоб я вилеґітімував ся, хто я і що роблю. Нотар був інтелїґентний

National Parliamentary Library of Ukraine www.nplu.org

чоловік і відпустив мене зараз, порадив лише, щоб я приїхавши до села, зголошував ся до громадського уряду і вилеґітімував ся, аби знати, хто є в селї. Я послухав сеї ради і в найблизшій місцевости, Німецькім Переґу, примістивши ся тілько в одного господаря і запевнивши собі на другий день оповідача, пішов до нотара. Сей вислухав мене і заявив, що не позволяє менї в селї нічого записувати; треба було аж довгих вияснювань, торгів, а навіть поруки за мене мого господаря, щоб нотар дав менї спокій. А все таки другого дня ранїсько прислав до хати поліцая, щоб послухав, чи я записую казки. Поліцай послухав кілька мінут казки і відійшов.

Німецький Переґ, в Арад стол., фіґурує в шематизмі з lingua romana, а в урядовій статистиці не зазначено в нїм нї одного Русина. Тимчасом жиє там коло 90 руських родин і всї гр. католики, яких число подане на 420, майже виключно Русини. Прийшли сюди з Орліха, Ядлови і Дубови, в Шариш. стол. та з Якубян, зі Спіша. З виїмком 5—6 родин, що мають свою землю, всї инші біднї і мають лише свої хати, а деякі навіть мешкають у комірнім. До парохії належать у Семлаку.

Комбінуючи отак цифри урядової статистики і шематизму та опираючись на особистих інформаціях, я укладав плян екскурзії. На місци прийшло ся одначе багато зміняти і пропускати; наперед відпав Семигород, потім инші місцевости полудневої Угорщини, в яких я мав намір побувати. Остаточно рута екскурзії вийшла така; Будапешт, Маков, Нодьлак, Семлак, Н. Переґ, Батоня, Великий Варадин, Ейр-Шелїнд, Нодь-Лейта, Дебрецин, Сент-Дєрдь-Абрань, Нір-Ачад, Ейр-Кертвейлєш, Пенейслек, Санїслов, Кіральгаза, Батю, Львів.

Мушу зазначити в кінци, що нїколи не мав я стілько прикростий, як у сїй екскурзії. Насамперед не знайшов я — з виїмком дяко-учителя в Нір-Ачадї — нї одного інтелїґента на всїм довгім просторі екскурзії, який не щоб схотїв менї оказати хочби яку дрібну поміч, пр. помігши вишукати менї оповідача або приміщенє, але щоб схотїв мене про щонебудь поінформувати, прим. про число мешканцїв, про їх національність, про вигіднїйшу дорогу і т. и., чого нїколи нікому не відмовляють ся. Звичайно коли я представив ся кому і просив про інформації, мене запитувано, чи маю я рекомендаційні письма від міністра або від епархіяльного епископа; колиж я заперечив, розмовники старали ся як найшвидше покінчити розмову. Були се переважно Румуни і колиб можна на підставі моїх даних видавати осуд про румун-

National Parliamentary Library of Ukraine www.nplu.org

ську гостинність і чемність для чужинців, то він не міг би випасти корисно в ніякім напрямі. Правда, що попадали ся тут декуди й Мадяри такі, але в инших околицях подибав я Мадярів незвичайно гостинних і чемних так, що се мене аж дивувало. А потім ті шикани всемогучих сїльських нотарів, які не лиш місцевому мужикови хотять показати свою власть, але й чужинцеви! І вони найбільше пошкодили менї та причинили ся до зменшеня вислїдів ексурзії.

Зазначу нарештї, що з виїмком пару оповідань, усї инші записані в Банатї, через що я мусїв се увидатнити також у титулї книжки. При подаваню паралель поступив я сим разом так, що подавав лише збірки, в яких указані инші паралелї. Через се фолькльорист не тратить нїчого, а заощаджуєть ся багато місця в друку.

II.

Факт, що банатські руські кольонїсти жиють у суміш із Словаками, Сербами, Нїмцями, Мадярами та Румунами, що значна їх частина говорить найменше двома мовами, але є багато таких, що говорять зовсїм плавно трьома і чотирма мовами, не міг лишити ся без впливу на тамошний руський діялект. І ми дїйсно бачимо той вплив у надрукованих текстах — із виїмком румунських впливів, яких чомусь не слїдно нї трошки — переважно у лексіцї, а словацький вплив, найсильнїйший зі всїх, проявляєть ся ще в фоно- і морфольоґії. Колиж такі впливи стикають ся постійно з собою, один із другим бореть ся і його випирає, то сам першому улягає, то не диво, що тут подибаєть ся маса двояких або і трояких форм в одного навіть оповідача. Коли наслїдком того попаде читач на такі ріжнородні форми, най не відносить їх на карб мого злого уха або мого злого способу записуваня, хоч я далекий, щоб його вважати ідеальним, лише на карб тих впливів.

Найсильнїйше пробиваєть ся в текстах боротьба між руським **и** і не руським **і**, яке стараєть ся перше зовсїм виперти у таких формах, як: ви́но — ві́но, ментетува́ти — ментетува́ті, та́тик — та́тік, іма́ти — іма́ті, ке̨́льчик — ке̨́льчік, перечи́тал — перечі́тал, ро́мплик — ро́мплік, живи́на — живі́на, мо́чи і мо́чі (могти), о́ўци — о́ўці (і з уўцьа́ми), рик — рік (року), пусти́ли — але: насипа́лі, ўзьа́ли — але: при́шлі і т. д.

Але не лише між сими двома звуками відбуваєть ся така боротьба, бо подибаємо також ряд ось яких подвійних форм: мийе̨

National Parliamentary Library of Ukraine www.nplu.org

— му́йе̨, сва́дьба — сва́льба, під — под, ге́нтіў — ги́нтіў, мйа́со — ме́со, коло́мазь — коли́мазь — коли́маз, ке̨дь — ке̨д, хо́чеш — кцеш, ви́віл — при́вел, ка́мінь — ка́мін, ві́тер — ві́тор і т. д.

З причини такої боротьби ріжнородних впливів, заслугує діялект банатських Русинів на докладнійший розслід, чого на сім місци не можна зробити, бо се вимагає окремої студії; тут постараю ся я лише звернути увагу коротко на його найхарактернійші прикмети.

1) На першім місци поставлю тут брак повноголосности в деяких словах, що попадають ся доволї часто, як: чло́век, гва́рит, дра́га, полудра́га, на́пред, зла́тник, сто зла́ти, мла́тша, наймла́тша, мло́дий, превари́ме, стра́на, кра́ва, глас, гла́ва, краль, кральї́ўнья, кральува́ти, прахі́ўнья, нездра́вий, здраўка́ти, през і ин. Треба завважа́ти, що такі безповноголосні форми бувають правилом у словацькій мові. В нашім діялектї хоч попадають ся вони доволї часто, то повноголосні форми, уживані рівнорядно з ними навіть в устах одного оповідача, перемагають їх своїм числом.

2) Так само проявляєть ся в нашім діялектї ґрупа звуків **дл** на місци нашого загального **л** прим. зуба́дло, зубадла́ти, йі́дло, йа йе̨дла, ми́дло і ин. побіч уживаного також у лїтературній мові і одинокого сьі́дло, осьідла́ті (побіч осьодла́ний).

3) Виключна прикмета словацьких (і чеських) плинних самозвуків **р**, **л** відбиваєть ся слабим відгуком і в нас у трошки зміненій формі, де плинні **р**, **л** попереджає **е** (зглядно **и** повстале з **е**), бо інакше Русин не зміг би тих звуків вимовити, як: хи́рбет, те̨рва́ли, ке̨льне́те і т. д.

4) Переміна зубних співзвуків **т**, **д** на **ц**, **дз** у банатськім діялектї також не новина, бо подибуємо там: цма, пла́ца, цаньі́стра, пи́скац, спра́віц, дзі́йак, не дзба́йе̨ (і занецба́ла) і т. д. Те саме бачимо і зі ст. сл. **ть**, **дь**: моц, пец, найве́цей, по́віц, йі́цте, ходз і хоц, не хце, і ин.

5) Співзвуки **с**, **з** переміняють ся часто в **ш**, **ж**, як: ша, шіл, деша́тме, шімна́цет, швіт, ми́шьлыіл (але: ми́сель), пошеда́лі, ше́стра, шва́тий, швати́ца, волошьа, ў лы́ші, бешіду́йе̨, шві́чка, по дра́жі (і на дра́зы) жьвіду́йе̨ (і зьвіду́йе̨ та зві́дай), жі́днал, жлы, ўжьал і т. д.

6) Маємо тут також форми без вкладного **л** (т. зв. l epentheticum), що зрештою подибуєть ся часто в галицьких діялектах, а навіть у лїтературній мові в Галичинї (тепер під впливом ро-

National Parliamentary Library of Ukraine www.nplu.org

Бц 12670–25/4

сійської України — рідше), як: дотрапе́ний, ро́бйат, охабйа́йут, спйат і ин.

7) Шипячі співзвуки **ч, ш, дж** переважно змягчують ся, як се буває звичайно і в гірських діялєктах галицьких та угорсько-руських, прим. ве́чьур, чько́ла, шьа, пішьчьа́лка, ходжьу́йу, дожьджьу́ і т. д. Приходять одначе ті співзвуки і не змягчені, як у подільських галицьких діялєктах. Здаєть ся одначе, що вони в сій формі не первісно руські і що їх твердість треба вважати за чужий вплив.

8) Співзвук **р** буває також мягкий, як у карпатських наших діялєктах, прим. ци́сарь, верьх, вепрйа (= вепрьа), гусарйо́ві (= гусарьові). Але доволї часто не чути також сього змягченя.

9) Побіч мягченя богатьох співзвуків маємо одначе і ствердживанє їх у таких випадках, де в лїтературній мові і деяких діялєктах є виразна мягкість, прим. місца, хло́пца, сті́льце, кінце, ньа́ну і т. д. Так само: маст, кін, о́ген, ко́рін, ста́ріст, шіст, де́сьат, пе́рстен, ка́мін, ден, че́льад, стан (= стань, imp. praes.) і ин. За те раз приходить мягка форма: жи́віть.

10) Дуже цікава, бо ріжнородна, заміна початкового **у** (= в) на: а) **ф**: фтьі́кат, ф тьім, фче́ра; б) **г**: гво дво́рі, г нас, гме́рти, гда́рит, гво́йде, гви́йдеш; в) **ґ**: ґдо́ва; г) **х**: хпа́деш, хтьіка́ти, х порйа́тку, хка́зал, хтрафи́ти, хпе́кла.

Инші фонольоґічні переміни, які не приходять так часто і не впадають так в очи, хоч їх не мало, прим. **г** = ў: то́ўди, ньічлыіў; **м** = ў: за ўном; **л** = ў: ті́ўко; **д** = **г**: гне́скай; **х** = **г**: го́че; елїзія **д**: пе́рнул; вставка **д, т**: про́со здріва́ло, стрібе́рни ла́хи і т. д. поминаю, бо подрібно вичисляти їх можна лише в окремій студії. Зазначу тут лише ще дві переставки: пове́ресло = перевесло і вохпа́лі = упхали.

Переходячи до дальших відміток зазначу тут два іменики з жіночим родом (зам. муж.): вели́ка мус, йе́дна тіту́ла. Так само вітер хоч по формі затримав муж. рід, то по значіню є властиво жіночого роду, як се видно з розмов героя казки з місяцем і сонцем, що відсилають його „до на́шой се́стри, до вітру“.

Сюди належить зачислити також форму числівника два, прикладану в жіночім роді до імеників не жіночого (але середного) роду: дві шченьа́та, дві се́рца, дві ві́дра, дві ма́ли села. Яким впливом пояснити сї форми, не знаю. З числівників належить тут іще зазначити: двоме́, дешатме (nom.), але де́сьат (accus.).

З заіменників треба зазначити два: овін = він (з дальшими звичайними формами) і нон = jener, з якого приходять

НАЦІОНАЛЬНА ПАРЛАМЕНТСЬКА БІБЛІОТЕКА
National Parliamentary Library of Ukraine www.nplu.org

найчастійше отсї форми: н е, прим. на́ не лыіх, сьа за́ не гань-би́лі, ўзьал під не, жє́бпс з не не́ хпал; ме́джи н ьі, н п х. Зворотний заіменик має в dat. форму: с о й, в acc. с а, с ь а, ш ь а, ш а. Можна завважати, що в банатськім діялєкті уживають ся раднїйше скорочені форми особових заіменників, як повні, прим. ты; не хо́чьу от тьа ничь; так і мі па́н Біх по́міх; не нстре́плеш нс са. При сїм заіменик с ь а майже губить своє зворотне значінє, а набирає самостійного: так го́стьат о́ни сьа през день; а він на́ сьа заго́рнул кєпе́ньак; напи́ла о́на сьа; да́йте зо́ сьа пи́сьмо.

Дійшовши до флєксії, зазначую і в нїй тілько маркантнїйші та частїйші форми. І так: gen. sing. муж. імеників має часом окінченє **е**: зо стільце, до кінце. Abl. sing. імеників муж. і жіноч. роду (а також деяких заіменників) має окінченє (переважно) **м** (як у галицькім подільськім діялєкті з околиці Тернополя) зам. літературного **ю** і діялєктичного **в**, ў, прим. з ґа́здом, з йє́дном боро́ном, з бо́ском помі́чьу (і так само: ма́сьтьу), зо́ мном, за злом годи́ном, за сво́йім матьі́рйом, со́бом, пали́цом, з радо́стом (і радо́стьом), за сво́йім дыти́ном і т. д. Nom. plur. при імениках (муж.) буває ось який: войа́ци, фта́си, го́рци, хло́пци, збійни́ци, ле́ви, дзьвірйо́ви. Прикметники (і прикметникові заім.) в сїм відмінку на всї роди мають окінченє **и** (а не: **і**), отже: голо́дни, жене́ни, шу́мни фта́хи, кральо́ви куха́рки, ши́тки йедна́ки ла́хи, пече́ни ўши і т. д. Gen. plur. дуже ріжнороднйий; переважно бувають окінченя **и** або **ий** або брак окінчень (самий корінь), прим. семе́ро дьіти, пар чьа́си, ду́же льу́ди, шіст во́ли (але: сьім си́ніў); де́ўйат ве́прий, ла́нций, дьа́блий, місьа́ций; пар ти́жней, сьім 'ний (= дний, нний); до сьін, до́ хиж, з ґачь, уш (вушпй) і т. д. Dat. plur. має також відмінні форми, як у инших діялєктах, прим. дьі́том, ста́рим льу́дом, двацє́том тельа́том; войа́кім, дыўча́тім, си́ныім, до́мім, урійа́шім, хло́пцыім, па́нім, йуга́сім[1]) і т. д. В abl. plur. трафляють ся форми: і́ду с ти́ма дыўча́ти, за ни́ма великима пана́ми.

При флєксії дієслова звертають увагу на себе в ind. praes. act. форми з окінченєм на **м** (як дам, їм), прим. по́знам, знам, мам, жа́дам, пу́шьчьам сьа, ду́мам, прокли́нам і т. д. Сї форми переносять ся також до ind. fut. act., як: пору́бам, ви́грам, зьві-

---

[1]) Коли перед **і** нема знака мягченя **ь**, то воно ніколи не мягчить попереднього співзвука, який треба все виговорювати в такім випадку твердо, отже: па́нім (а не: па́ныім), йуга́сім (а не: йуга́сьім).

National Parliamentary Library of Ukraine www.nplu.org

дам сьа, пóвім, зрóбім і т. д. Побіч сих форм приходять також звичайні: знаю, порубаю і т. д. В 3 ос. sing. praes. act. виступають усе майже тверді окінченя, особливо коли ужиті скорочені дієслівні форми, як: íмат, фтьíкат, прихóджат, нáйіст, даст (побіч: дасьть, а навіть: дасьць) і т. д. В 1 ос. plur. ind. praes. і fut. act. приходять форми з окінченями на **е** (а не **о**), що подибуємо і в инших наших карпатських говорах: чекáме, можéме; найдéме, возмéме, прийдéме і т. д. В imper. praes. act. уживають ся виключно скорочені форми (повні майже зовсім не появляють ся), отже: под (піди), вед, зроб, воз (возьми), жен, зáкус, пус (пусти), нé хот там (ходи), вийт (вийди), ўрáть сьа (верни ся), мóль сьа; пóдме; пóтте, сýте (сýтте, сýдте, судїть), бéрте, шмáрте, обзúрте, рóпте, нéсте, привéтте, спúйте (спіть), приймíйте і т. д. Дуже важною і загальною проявою є окінченє **л** в муж. родї в минулих часах (imperf. і perf.); тут постійно читаємо: гльáдал, рóбил, хóдил, бил; полóжил, нáшол, оклáмал, похвáлил і т. д. Форми зі звичайним ў (= в) належуть лише до нечисленних виїмків. Замітне також у тім часї уживанє форми л е м = й е м у 1 ос. прим. бо ýж лем (= йем) шьа пó тьа пýстил сам; острóги лем (= йем) мал є цвікли; барс лем шьа там весéлил; прíньіс лем ту з бýрку дúньу; а зóшол 'ем нá край шьвíта і т. д.

Як в инших наших карпатських говорах, так і тут заховáли ся останки старого аориста, хоч трохи вже в відміннім видї, бо по формі се praes. act., по значіню — минулий час; отже: Але перéйде тóму пар чьáсіў; так сьáде ґу столóві; ýньнье (виймив) прут из лайблика і пóклаў; зáчьне на пóды плакáти; а Йáнко прúйде, вóзьме тот буздúйок; Йáнко піде до кóрчьми і т. д.

В fut. побіч правильних форм, утворених із помічного слова й inf. (бýду робúти), подибуємо доволї часто форми, зложені з пом. слова і part., прим. бýду плáтил, бýду жáдал, бýду сьа прóсил, бýдеш йíл, тú сьа бýдеш тéпер жéнил, бýде бил, бýде хóтьіл, бýде мúшльіл; бýду пробувáла, бýдеш йíла, бýде мáла, бýде нукáла і т. д. При твореню fut. зі словом м о г т и не уживаєть ся форм: зможу, еш, е і т. д., але кладеть ся два inf. при помічнім слові: кęд бýдут мóчи зробúти; кęд йęй будéте мóчі познáти; не будéме мóчі таньцьувáти; тим самим способом утворена й отся фраза: йа бýду пробовáті íті.

Дуже замітне уживанє inf. на німецький лад, де в нас і в лїтературній мові і в діялєктах стоїть у тім місци окреме реченє. Подам приклади: же ти вúдьіл двóйę тáдий úти; піп нá нę

National Parliamentary Library of Ukraine www.nplu.org

остал смотріти; не́ він бил там йе̨й откупи́ти от сме́рти; што з ним биў ўказа́ти місто; ви́дьіл двана́цат плу́гіў ора́ти; а пішлі ґу ньо́му видьіти; не видьіла тама́ди ходи́ти; же го ви́дьіл іти; а не чьу́йут а́ні когу́та засьпіва́ти, а́ні пса забреха́ти і т. д.

При твореню conj. пропускаєть ся в нас у бойківськім діялєкті слівце би: те саме бачимо в банатськім діялєкті, на прим.: бо ке̨' би́ло мі злы би́ло, то би́лем та́ди не хо́дил; та́кий голо́ден бил, што би́л го за па́ром по́тьах; йак бил тот кінь с то́бом там за́шол, та би́ла ти го ве́це ньі́ґда не да́ла, а піше бил ти не при́шол ота́маль; же бил не Нико́лай, йа бил ве́цей ни́ґда на сьвітьі не бил; йак бил не́ ти бил, што би́лі мі ре́клі і т. д.

В кінци належить іще зазначити з одного боку розширюванє дієсловних форм у деяких випадках, через що надаєть ся дієслову ітератівного значіня, з другого боку їх скорочуванє, головно через відкиданє вкладового ну, прим. откупи́ўвал, ходжьу́йу, росходжьа́йут, о́на сьа спитова́ла, да́ли запечьатува́ти, та шьа йе̨й снива́ло, позаспава́ли, дава́йут; сьа зо́гла, ма́хла (але: ма́хнуў), на́ не дви́глі, пи́рсло, зви́сла (вівкнула), краль згад, пад зо сті́льцьа і т. д.

Коли перейдемо від морфольоґії до синтакси, то тут впадає нам найбільше в очи незвичайно характеристичне для банатського, а на скілько менї відомо, незнане в инших наших діялєктах, висуванє енклїтик на початок реченя. Приведу приклади: Мі сьа так сни́ло; мі йе̨ то га́ньба повісти; мі йе̨ барз зи́ма; мі ша ньіхто не шма́рил; мі сьа не сьвічит; ньа поймі́мала нічь. — Ти до́брі, жем тьа оже́нил; ти дару́йу і три сьвіти; тьа за па́ром потьа́гне; тьа хо́тьат зна́ти; вам йей дам. — Му наби́лі о́ дві ци́ўки; му поло́жил маґа́зин до дво́ра; му ўлетьіло до но́ги; со́бі, гва́рит, отпочи́нте; йе̨й ўзьал ша́ркань; го ва́рта поіма́ла; го же́на з обі́дом чека́ла; го гва́дил двом чейде́рім; го за́пер до йе́дной хи́жи; сьа вели́ка бесі́да ме́джі ни́ма ста́ла; сьа мі не да́бат; сьа пано́ве чьудова́лі; сьа з ним стрітил ста́рий чло́век; ша́ го жвіду́вал голо́дньак; шьа не мо́гли гну́ти с тамто́го мі́сцьа; сьа ві́йна ўлагойі́ла; сьа́ го зьві́дал ци́сарь. — Йе̨м до́стал то́го фта́ха; йе̨м зунова́ний бил; йе̨м йі о́дал; йе̨с сьа бойа́ла; сме́ тьа дос наказива́лі; зме чита́лі нови́нки; сме недосто́йни; а ви вашо́го си́на, йак би ме́не, сте до во́ди дрільє́лі. — Бим ра́да, ке̨д бим мо́гла.

Abl. instr. уживаєть ся не сам, але з приіменником з на німецький лад, що зрештою приходить також в инших угроруських діялєктах; приклади: з йе̨дним плу́гом ора́ти; а гда́рил з вершка́мі до зе́млы; з йе̨дном боро́ном борони́ти; жен с ти́ма кіньми; поймі́мал з дру́гом ру́ком; окру́тны сьа з ним раду́йут і т. д.

National Parliamentary Library of Ukraine www.nplu.org

Наведу в кінцп инші синтактичні звороти, що заслугують на увагу, зазначуючи в скобках звичайно ужпвані форми: Жéна на (до) мýжа гвáрит; мýжу, зá што (чого) ти шьа так стáраш; хто бýде (в) Бóга вірил; нé мам хлыíба (в) свóйім дóмі; пішол (в) свóйу стрáну; та йа піду (в) швіт за очи́ма (за очи, або: куди очи поведуть); ішол йęм за дрáгом (дорогою); справи́ла сьа на йęдну пчьóлу (пчолою, без слова: один); што йęс ти за (один) си́ну; видыíли, же з ґáздом йім (їх ґаздою) недóбрі; там би́ла ніч на ньóго (там запала його ніч); дал пáн Біг вечéра (вечер); катýни тих під йęдни́м пéрцом ў́шитко (цїлком на перець) посікли; польíтал він з ньом тамáди тóти мíсца (по тих місцях); гибáйте мі помóчі нéсти (на поміч); так шáркань дóраз нá не (до нього); так він бил там мóже за рік (рік, через рік); він почьýйę хрестійáнской дýши (хрест-ку душу) гнеть; не при́шло (прийшов) ґý ним ни́хто; а ныт вас хто (кому) очисти́ти; нé бил йіх хто (не було їх кому) брáти; хто мóйа мáти бил (була), хто мій óтец; а він го злóжил (вложив) на пáлец сóбі; Йáнко стóйіт вáрту (на вартї); при́нес ходз лем йęдно три (само: три, без: йęдно).

Вже з сього короткого нарису видно, яким богацтвом окремішних прикмет визначаєть ся банатський діялєкт. Через те саме заслугує він вповнї на близшу увагу фільольоґів.

Львів, 8. XI. 1909.

Володимир Гнатюк.

National Parliamentary Library of Ukraine www.nplu.org

I. КАЗКИ.

National Parliamentary Library of Ukraine www.nplu.org

National Parliamentary Library of Ukraine www.nplu.org

1. Як чорт відслугував кусник хлїба.

Бил йеден чловек худобний, пішол до льіса робити. Положил собі поґачу до пньака, пришол чорт тай му украл. Йак пришло полудне, жеби обідувал, глядал поґачу, не нашол тай ша барс старал, же він такий голоден. Но, йак робил він до вечера, йак вечьур, пішол доміу. Потім повідат жены, же йакий він худобний: лем фалаток поґачі мал, а і тамто му хтоски украл. Але йак прийде чорт доміу тай ша похвалил там старшому, же він окламал йедного чловека.

Йак йес го окламал?

Та не мал, лем фалаток поґачі, а і тамто му йем украл.

Ну, та кедь йес му йей украл, та тепер підеш му йей одробити.

Но, йак він пішол там, до тамтого чловека, тай му повіст, же він пришол му одробити за поґачу.

А мій сину, што же би йа ты дал робити, кет аны йа сам не мам што робити.

Ґаздо, ми роботи найдеме.

Ну, там чути било по селы, жеби фурмани ішлі віно возити. Пак слуга повідат ґаздові, жеби пішол і він купити йедного коньа, а він же піде до льіса віс правити. — Виньал йеден стрім с корінього, а пак зачьал правити віз. Йак справил віз, пішол доміу по коньа, запрьах коньа до воза, а пішлі до качьмарйа, же і оні пришлі вино везти. Ну, а фурмани йак клали на віз, та брали ай по дешатме за йедну бочьку. А він з ґаздом та лем обі двоме, оні више наклалі на йедного коньа, йак фурмане на десьат возіу. Фурмани барс ша чьудовалі, што то за чловек, же він тіуко кладе на віз. Тай му повідайут, же його кінь ныґда не затьагне тамти бочьки.

А, гварит, наш кінь затьагне а і ваши вози шитки.

Но, потім шіл на віз, скрічьал на коньа, кінь дораз рушел, а тамти хтьілі руші́ті, а йіх коні не хтьіли нийак. Потім він йім повідал, жеби погваджувалі ушитки вози до його. Йак погваджували тай скрічьал на

National Parliamentary Library of Ukraine www.nplu.org

кóньа: Ґі тáтар! Рýшил шитки вóзи, йіх вѝтьах аж на дрáгу. Йак йіх вѝтьах тай пóтім одвáдил вóзи, а він ішол за свóйім. Йак прѝшлі там до дрýгого качьмáрйа, йак зметáлі бóчьки, тай пóтім йęден фýрман му повідат, же жéби чепйáлі кóньі, же він му даст штѝрі, а він жебѝ му дал йęднóго.

Тóт му повідат: Же кęд мі даш а і штѝристо злáтих.

Но, тáмтот му дóраз дал. — Пішли дóму, пóтім чьýлі, же йęден пан ма ментетувáти зéрно та він повідал свойóму ґаздóві, жéби ішол він ýжьаті, жéби ментетувáлі.

Пáне, та йа прішол ýзьаті óд вас зéрно ментетувáті.

Та што прóсиш?

Йа не прóшу дýже, лем тілько мій слýга на хирбéтьі занéсе.

Пан піде ґу жéньі тай повідат, же áчей йę не дьáбол, жéби йім ýжьал цáле зéрно! Та йім дал ментетувáті. Йак прѝшлі там ментетувáті, тай ша йáлі вéчьур, до рáна поментетувáлі на пóли зéрно. Йак стал пан, ша прѝздріл, гвáрит жéньі: Ей, жéно мóйа, тóти сут так, кед би билі дьáбли; áні дéсьат мáшин не билі тіýко зéрна виментетувáлі, йак óні. — Дрýгий вéчьур ша йáлі зась, поментетувáлі ýшитко до рáна. Но нак пішол ґу панóві: Пáне, та тéпер жéбистę нам дáлі зéрно.

Та принéслісте дáкий міх?

Та мій слýга гвáрит, же вóзме до йęдного поверéсла.

Та йак він гóден до поверéсла зéрна набрáти?

Та будéте видьіти, пáне.

Ну, пóтім прѝшол слýга с поверéслом тай повідат ґаздóви: Но ґáздо, тримáйте за кóнец. — А він ша ýжал до опкóла кóло маґазѝна, тай ýжал маґáзин на хѝрбет. Пан крічьал на слýгіў, жéби пустѝлі бѝка, жéби го пóбил, же йім бéре цáлий маґáзин. Йак пустѝлі бѝка, йак лéтьіл бик ґу ньóму, він пойімал бѝка за хвіст тай го вишмáрил на маґáзин. Пан йак вѝдьіл, тай скрѝчьал на слýгіў, жéби пустѝли них двох псіў, же тáмти го зóжрут. — Йак йіх пустѝли, він йіх пойімал та йіх вишмáрил на маґáзин і пішол з маґазѝном до ґáзди, му полóжил маґáзин до двóра тай му повідат: Но, ґáздо, тéпер йęм вам уж одрóбил поґáчу, мате ó чім жити до смéрти.— Та і тéпер нон члóвек худóбний ма што йісти, кęд жийę, а приповіткі кóнец тьі.

Зап. в марті, 1903 р. в Семлаку, Арадської столиці від Михайла Галайка.

Паралелї: Етноґр. Матеріяли з Угор. Руси, II, ст. 140—143, ч. 28 і вказана там лїтература. — Етноґр. Збірник, т. I, ст. 60—63, ч. 17 і вказана там лїтература. — Z. Rokossowska, Bajki ze wsi Jurkowszczyzny (Mater. antr. arch. i etnogr. II), ч. 12. — Národop.

National Parliamentary Library of Ukraine www.nplu.org

Sborník českoslov., т. III, ст. 115, ч. 12 (вказана лїтература). — Лїтературна перерібка: Каличка Иванъ, Якъ чортъ шматочокъ хлиба одслужувавъ. Катеринослав, 1885. — Про сю казку написав окрему студію проф. Ю. Полївка в своїй книзї: Pohádkoslovné studie (Národop. Sbor. čsksl. X, 2), ст. 160—180: „Kajícný čert“, де й зібрав усю дотичну лїтературу.

2. Як вояк відгадував чортові загадки.

Та бил йęден худóбний члóвек, такий худóбний бил, што уж нé мал што до ґáмби ўложи́ти; а мал семéро дьíти. Так дьíти плáчьут в голóду, йому окрýтны жаль би́ло, так повíдат жéны: Жéно, йа піду дáґде, жéбим дáшто дóстал йíсти; ходз дьáбол бýде, та му сьа дам записáти, лем жéби нам дашто дал поживи́ти сьа. — Так він сьа ўзьал, іде до льíса. Рас прийде там на йęден міст, вийде спіт тóго мóста йęден члóвек, сьа дьáбол спрáвил чловéком. Гвáрит: Дé ти йдеш, чловéче?

Іду, áни сам нé знáм де, бом тáкий худóбний, што нé мам ш чім свóйі дьíти поживи́ти, плáчьут мі дóма в голóду.

Та йá ты дам дéўйать вéпріў тлýстих, жéби ти мі одгáдал дéўйать гáдок чéтвер вéчьур.

Одгáдам.

Ўзьал тот члóвек, тих дéўйать вéпріў му ви́гнал спід мóста, і жéне дóміў. Прижéне дóміў, нажéне до стáйны, голóдни сут, а не сьмійę зарізáти. Але рас прийдут там гусáри на квартьіль дрýгий день, так дáлі до ньóго йęднóго гусáра на квáртьіль, до тóго худобнóго. Так вéде кóньа до стáны, там тáки вéпри, йак йалíўки, тлýсти. Так гýсар вóйде до хиш, так росказýйę ґаздúны, жéби дáшто готови́ла.

О, пáне вóйак, штó вам бýду готови́ти, кęд йа нé мам ў свóйім обíстьу áні жмéны мýки, ані сóльі, áні хльíба, áні ничóго.

Та то худóбний члóвек, кęд ма тáких дéўйать вéпріў?

Кęд за тих дéўйать вéпріў мáме гадáти дéўйать гáдок чéтвер вéчьур.

Но, ґаздо, лем подме, а заріжме йęднóго, йа бýду гáдал. Не бій сьа ничь за тебе.

А ґазда уж з голóду гвáрит: Што бýде, то бýде, лем заріжме йęднóго.

Та ўзьал гусар із ґáздом зарізáли йęднóго, кóтрий найтлустьíший и дáли знáти до сéла, хто хóче купи́ти, же він ма на прóдай мйáсо, соловину. Так приходи́ли льуди, куповáлі; йак ґазди́ньа пішла, накупи́ла мýки і хльíба, што йім трéба би́ло. Так óні сьа гóстьат с тим войáком;

National Parliamentary Library of Ukraine www.nplu.org

але прийшол четвер, войаци рукуйут преч отамаль, а худобний чловек плаче, старат сьа, же вепрйа зарізали, а сьа бойіт, же не буде знал одгадаті. Так він просит гусарйа, жеби він зостал до вечерйа.

Йа не годен зостати; гибай до пана капітана просити, жеби ньа охабилі до вечера ту.

І пішол він до капітана с тим гусарйом і барс капітана просит, жеби охабил того гусарйа там до вечерйа. Так гостьат они сьа през ден, йідьат, пйут, але худобному не мило, ўсе му било на мислы, што то буде з ним. Вечьур роскаазал ґаздові, жеби зрихтовал сьвітло і пальінки му і дугану, так сой курит гусар, а проходит сьа по хижи. Але дес о десьатьі годиньі прийде під вигльад дьабол. Так скричит: Йеден?

Йеден йес прийшол, йеден іт.

Два?

Йедна драга, другий ти.

Три?

Што три баби знайут, нигда не затайат, ўсе на сьвіт вийаўйат.

Штірі?

Хто ма штірі колеса, ма цьілий віз.

Пйат?

Хто ма пйат дьівок, велику старіст ма.

Шіст?

Хто ма шіст воли, може з йедним плугом орати і з йедном бороном за нима такой боронити.

Сьім?

Хто ма сьім синіў, хоць кому сьа може до польа заставити.

Вісем?

Хто ма вісем волиў, може з двома плугами орати.

Деўйат?

Хто ма деўйат веприй, може каждий день солонину йісти.

Йебем йа, гварит, тобі душу; хто тобі тоту раду дал?

Ба, йебем йа твойу; йа сой сам дал.

І пішол дьабол преч. Так рано сьа ўзьал гусарь, йак пофриштиковал, осьідлал коньа, так йшол на друге село за віском. Так іде він с того села йедном драгом цисарском, раз вийде з йедного поточіска дьабол. Гварит: Стій, бо будеш мій.

Тогди буду твій, йак з мене чьакоў озьмеш.

Ўзьал з нього чьакоў. — Стій, бо будеш мій.

Тогди буду твій, йак з мене кепень возьмеш.

Ўзьал з нього кепень. — Стій, бо будеш мій.

Тогди буду твій, йак з мене лайбик здоймеш.

National Parliamentary Library of Ukraine www.nplu.org

Стій, бо бу́деш мій.

То́гди бу́ду твій, йак мі і ѓвер во́змеш.

Стій, бо бу́деш мій.

То́гди бу́ду твій, йак мі са́бльу возмеш. — Шитко од нього брал, а ничь не ме́тал по дра́жі, шитко ніс. Стій, бо бу́деш мій.

То́гди бу́ду твій, йак мі чі́жми о́змеш.

Стій, бо бу́деш мій.

То́гди бу́ду твій, йак з мене ногави́цьі во́змеш.

Стій, бо бу́деш мій.

То́гди бу́ду твій, йак з мо́го ко́ньа пітко́ви во́змеш. А так го же́не, йак мо́же кінь утьіка́ти найба́ржей.

Стій, бо бу́деш мій.

То́гди буду твій, йак мій кінь бу́де пе́рдьіл, а ти напра́виш пове-ре́сел, а то́ту та́блу про́са поу́йа́зал с ти́ма повересла́ми. — Так гу́-сар ко́ньа но́гами кус ўда́рил, кін пе́рнул, а дьа́бол імат то́ту бзди́ну, же́би спра́вил повере́слу, а не мо́же справи́ти. Так шма́рил ла́хи му на дра́гу, а ўтьі́кат; а гу́сарь крі́чит за́ ним: Стій, бо бу́деш мій, бо йе̨с не поро́бил робо́ту, штом ти дал. — А дьа́бол так фтьі́кат, а́ни сьа не озират. Так гу́сарь ве́рнул сьа і оболі́к сьа кра́сьньі і вернул сьа до то́го се́ла на́зад до то́го худобно́го члове́ка і му так повідал: Чолове́че, те́пер йе̨м тьа вику́пил уж от то́го дьа́бла; жий, роп, што хцеш с ти́ма свиньа́ми, не́ бій сьа ничь уж, не бу́де тьа ни́хто банту́вал.

Тот худо́бний чловек так сьа барз зраду́вал і дал зна́ти на ва́рош, кому тре́ба тлу́стих сви́ний, же він му про́даст. І при́шол мйа́сар з йа́тки і о́ни сьа згоди́ли до́раз, про́дал йе̨дно́го веприа́ і то́му гусарйо́ві дал піньазьі ца́льі, што дістал за йе̨дного ве́приа. І він му дьаку́вал, же го от сме́рти отку́пил: Бо йа бил на віки затраче́ний, йак бил не́ ти бил! І тот гу́сар пішол за віском, а тот чло́век жийе й до ѓнес, кед не ўмер, зо свойіма дьітма.

Зап. в марті, 1903 р. в Семлаку, Арадської столиці від Ілька Галайка.

Паралєлї: Галицько-руські народ. леґенди, т. І, ст. 205—206, ч. 200 і вказана там лїтература. — Jos. Kubín, Povídky kladské (Nár. Věst. česk. III, 4), ст. 30—32 і зібрана там лїтература.

National Parliamentary Library of Ukraine www.nplu.org

3. Як Янко, запроданий чортови, оженив ся з його донькою.

За стáрих чáсіў бил йęден велúкий кýпец, хóдил він широ́ко, далéко по йармáках. Пішол він, за вíсім рóкіў нé бил дóма, на деўйáтий іде дóма, а стрáшнъі вéльо стáтку гнал дóмім. Иде він през йęден велúкий льіс, вийде нáпред ньóго дьáбол, висúкал шьа му на дрáгу, та му запáли шитки стáтки, шьа не мóгли гнýти с тамтóго місця. Прийде ґу ньóму дьáбол, а йóму гвáрит: Знáш ти, чловéче, што? Кę' тú мі тóто даш, о чім нé знаш дóма, та тьа помóжу витьагнýти.

Але Йáнко сóбі роздумýйę, же він о шиткім знáйę. Но та, гвáрит, ó чім нé знам, тá тъі дам.

Та дай з мізернóго пáльца кęрви пустúти, жéбим записал.

Йáнко дал з мізернóго пáльца кęрви пустúти, а дьáбол записал до книги до свóйой. Но, дьáбол скрíчал на вóли, вóли ішли с тóго місца йак ў льýфтъі. Прúде Йáнко дóмім, ту жéна шьа радýйę, же Йáнко, йęй муж, іде дóмім. Ту син напéред ньóго біжит: О, гвáрит, ньáну, ньáну, штó сте мі принéсли?

А, сúну, колáчьа і йáблок і слúвок і цýкру.

Але старóму то не бúло уж мúле, уж бил барз застарáний, а фурт шьа стáрал стáрий. Але жéна на мýжа гвáрит: Мýжу, зá што ти шьа так стáраш? Виробúти піньáзи дýже вирóбил, стáтку прúгнал дýже дóмім, але лем шьа фурт стáрат. — Син уш хóдит до чькóли, там шьа го учúтель вивідýйę, же чьом йóго óтец так шьа стáрат. Гвáрит: Зьвíдай шьа ньáна, чом шьа ньáно так старáйут? — Син прúде дóмім, зьвідýйę шьа: Ньáну, чом вú шьа так старáте?

Отец гвáрит синóві: Йа шьа не стáрам. — Прийде син до чькóли, зас шьа го учúтель зьвідýйę: Та што повідат óтец?

Ньáно гварúли, же шьа не старáйут.

Але учúтель повідал хлóпцу: Лем тú шьа іщче раз звідай віца, же чьом шьа стáрат.

Но, син шьа жьвідýйę зас віца: Ньáну, чóм шьа старáте? Цú сте дýже ўтратúли, цú сте не мáли серéньчу?

Йа шьа, гвáрит, сúну не стáрам; мал'ем і серéньчу і заробил'ем дойс.

Прийде син до чькóли зас. Шьá го учúтель зьвідýйę, же што повідал óтец?

Так повідáли ньáно, же заробúли дойс, а і серéнчу мáли.

National Parliamentary Library of Ukraine www.nplu.org

Гва́рит: Знаш ти, си́ну, што? Іт ти ґу месарошо́ві, а най ты́ даст йе̨ден міхир, а до то́го міхирйа, же́би ты́ дал по́мний с ке̨ру̂йу, а поло́жиш со́бі го так піт кацабайку, а во́зьмеш ґу со́бі йе̨ден но́жик. А йак прийдеш во чько́ли, так зьвідаш шьа ньа́на іше раз: Ньа́ну, чьо́м шьа так стара́те? А йак ты́ о́тец по́віст, же він шьа не ста́рат, та во́зьмеш тот но́жик, а про́бйе̨ш тот міхир, а хпа́деш на зе́мльу, а шьа у̂чи́ниш, же уш по то́бі.

Но, хло́пец прийде до́мім во чько́ли. Тот міхир зо со́бом при́ньіс, а звіда́л шьа: Ньа́ну, чьом ви шьа так стара́те?

Отец отпо́віл синові: Йа шьа не ста́рам.

Син шьа обе́рнул на дру́гу стра́ну, а штуу̂хнул со́бі до то́го міхи́рйа, а хпал на зе́мльу; а кроу̂ з ньо́го ішла. Отец отпо́віл на си́на: Дьа́блом тьа обіцал, дьа́бол тьа у̂жал!

Но, син виско́чил зо зе́млы: Та ке̨д ви ньа, ньа́ну, дьабло́ві обіца́ли, а да́ли записа́ти, та йа піду швіт за очи́ма сам.

Син шьа у̂жьал, а пішол. Іде, іде льіса́ми, гора́ми, долина́ми, де шьа во́зме, там шьа во́зме, ви́йде дьа́бол на пе́ред ньо́го: Но, гва́рит, си́ну Йа́нку, ги́бай, ги́бай, бо уж лем шьа по́ тьа пу́стил сам.

Йа́нко іде з дьа́блом, приве́де го там до сво́го до́му, Йа́нкові уж би́ло шімна́цет ро́кіу̂, а хлоп бил шу́мний барз. Дьа́бол мал три дыу̂ки, а йе̨дны дыу̂цы шьа ба́рс па́чил тот Йа́нко; а ты дыу̂цы би́ло Іло́нка ме́но. Йак там при́шол, но: Йа́нку, си́ну, дьа́бол му повідал, на́, ту маш три сто зла́ти, а іт со́бі до ко́рчьми, а пий, а йічь, што́ ты ду́ша жа́дат.

Йа́нко піде до ко́рчьми, йіст, а пйе̨, музи́ка му гра́йе̨, таньцу́йе̨ а весели́т шьа. Ве́чьур при́де до́мім, дьа́бол на Йа́нка: Но, Йа́нку, си́ну, не лем йісти, пи́ти, а по ко́рчьмах гойнува́ти, а́ле й да́што роби́ти.

Но, роска́жте мі, ґа́здо, та бу́ду ро́бил.

Но, Йа́нку си́ну, видиш то́ту та́блу пшени́ци? То́та до ра́на же́би би́ла скоше́на, пограба́на, поу̂йаза́на і звоже́на, ай вимолоче́на.

Ту Йа́нко шьа ста́рат барз. Си́дит там у̂ сво́йі хи́сьцы зармуче́ний, застара́ний, же де́ то го́дно би́ти, же́би то шьа до ра́на мо́гло ста́ти. При́де ґу ньо́му Іло́нка: Йа́нку, си́ну мій! Не ста́рай шьа ничь, льа́' собі, а ви́спий шьа, то́ шьа ши́тко ста́не.

Йа́нко со́бі льіх, а спит. Іло́нка ви́шла вон на го́ру, у̂жьа́ла со́бі пишчьа́лку, записка́ла, ши́тки дьа́бли, йаки де бил на швіґы, шьа посходжьа́ли там, Іло́нка йім росказа́ла, же то́ту та́блу пшени́ци му́шьат покоси́ти, поу̂йаза́ти, пограба́ти, ай вимолоти́ти, ай до комо́ри зноси́ти. У̂ ра́но Йа́нко ста́не, ви́йде во́нка, при́здрит шьа на та́блу, пшени́ци а́ні тала́нчьу. Йа́нко уж бил весе́лий. Ста́рий дьа́бол ста́не, поприза́рат

National Parliamentary Library of Ukraine www.nplu.org

шьа, ўшитко х порйатку: Но, Йанку, сину, ту маш стопйадесьат злати, ид до коршми, йіж, а пий, а весель шьа.

Йанко піде до корчьми, веселит шьа, йіст, пие, а таньцуйе. Приде вечьур домім, дьабол на Йанка: Но, Йанку, сину, не лем йісти, пити, а по корчьмі гойнувати, але ай дешто робити.

Но, роскаште мі, та буду робил.

Но, Йанку сину, видиш тоту гору? Тоту мусиш розрімнати цаўком, а ґу тому дому жебис таку драгу справил, йак стіл, а коло той драги з йедной страни, а з другой страни таки строми насадил, жеби тот стрім бил каждий інакший. А ш червеним поставом жеби бил тот дьім оптьагнутий. А на тих стромах, на каждьім стромі, інакший пташок, а каждий пташок жеби інакше шьпівал.

Но, Йанко тў шьа старат барз, же то не годно бити так. Приде ґу ньому Ілонка: Йанку, што шьа стараш?

Йа шьа старам, же то не годно шьа стати тото.

Ілонка йому повідат: Йанку, не старай шьа, льаш ти собі, а виспий шьа.

Но, Йанко Ілонку послухал, а льіх собі, а виспал шьа. Ілонка вишла о деўйат годин на гору, а запискала на пишьчьалку: Шитки дьабли, де йакий бил, ўшитки они шьа там зішли. Она йім росказала тоту гору вирімнати, а с той гори до каштельу шўмну драгу справити, а коло той драги з йедной страни, з другой страни шўмни строми насадити. На тих стромох шўмни фтахи, каждий фташок иншак пискат. Ф тьім каштельу червений постаў оптьагнутий. І Йанкові то шьа стало. Ўрано стане Йанко, вийде вонка, попризерат шьа, фташкове пискайут, а Йанка барс крашньі витайут. Шитко то било ф порйатку. Іше краше шьа то стало, йак сам дьабол і то жьадал. Дьабол стане, а собі говорйат зо женом: Жено, што то таке? Тот Йанко не самосвій.

Она йому говорит: Знаш ти старий, ци він з дадном пси не пасе?

Старий тому не хотьіл вірити: Чекай, стара, іші йа йому дам пйадесьат злати, ньай він іде до корчьми! На ти, Йанку, пйадесьат злати, іт ти іші до корчьми, а повесель шьа.

Йанко піде до корчьми, ай веселит шьа. А він собі ўжьал дьіўки, Марчьу, Ганьчьу, ай Ілонку, закантарйўвал йіх, а зачьал він йіх с корбачьом бити: Ви бестийі курви, ви мусите йому бити на помочі.

Марчьа шьа грішит, просит маму ай вьана, жеби йі не катували. Она тому ничь не вина. Марчьу пўстит, Ганьчьу возмут, Ганьчьу катуйут, мордуйут. Ганьчьа просит ньана, маму: Ньану, мамо, йа йем ничь не вина, йа о ничім не знам, йа му ничь не помагам. Ганьчьу пустьат,

National Parliamentary Library of Ukraine www.nplu.org

Ільку возмут, Ільку мучьат і катуйут. Ілька просит: Ньану, мамо, йа о ничім ничь не знам, йа йому ничь не помагам.

Йанко приде дому вечьур: Но, Йанку сину, не лем по корчьмох гайнувати, таньцувати, ай дашто робити.

Йанко на старого дьабла: Роскаште, та буду робил.

Но, гварит, видиш тот каштель? Такий каштель жебис мі справил до рана, ш чістого каменьа жеби бил, а йак ныт, так голова ты долоў заран буде.

Ну, добрі. Йа то спраўйу.

Старий дьабол дыўки позамикал ўшитки три, а давал на ны по́зір. Ту прийде Ілонка вечьур ґу Йанкові: Йанку, тепер буде жьлы з нами. Йа ті не годна бити на помочі.

Ту Йанко шьа уж застарал барз.

Але за то ничь, гварит Ілонка. Йанку, йа ты дам свойу пишьчьалку, а ти вийдеш на гору о деўйаты, а запискаш, шитки дьабли шьа посходжьайут, а роскажеш йім, жеби такий дім, йак тот, поставили, а ш чорним гадвабом оптьагнули.

Но, Йанко вийде о деўйаты на гору, а запискал. Дьабли шьа посходжьали гнеть ўшитки, він йім росказал, жеби такий каштыіль справили, йак тот, а ш чорним гадвабом оптьагли доокола. Ўрано Йанко ўстане, попризират шьа, ўшитко ў порйатку. Стане старий дьабол і зо стаpом гварит: То уж не порйадок. Ми го мусиме сьвіта змарнити. Іші гнескай йому живіть даруйеме, а заран рано надойіме йедну велику бочьку молока, а го превариме, а го до той бочьки штуриме.

Но, добрі. Йанко піде іші до корчьми. Дала му Ілонка трицет златих, жеби шьа ішол мулатовати. Піде він до корчьми, мулатуйе шьа. Вечьур приде домім: Но, Йанку сину, лем по коршмох шьа мулатовати, а гойнувати, а ничь не робити.

Но, роскаште мі, та буду.

Но гнеска ты не роскажу ничь, аж рано.

Прийде ґу ньому Ілонка вечьур: Йанку, с тобом не добрі буде.

А што таке нове?

Йанку, заран ты іде о смерт.

Йака?

Заран шьа рихтуйе на тебе йедна бочька солоткого молока переваpеного, а там ти будеш до той бочьки шмарений. Але за то ничь. Хочеш ти зо мном жити, Йанку?

Хочьу.

Не будеш ти шьа мене одрікал?

Ныіґда шьа не одречьу.

Знаш ти што? По дванацеты годины мусиме ўтечі.

National Parliamentary Library of Ukraine www.nplu.org

Йак дванáцет гóдин перéшло, Йáнко ўстал ай із Ілóнком зобрáли шьа, ай ідут. Она трú раз на стіл пльунýла, а с тим шьа ўжьáли, а пішли. О три годúни по піўнóчи прúйде дьáбол дыўки будúти, жеби ішли корóви дойіти, прúйде ґу Мáрчі, заклóпкат на двéрі: Дыўко, ставай, ид дойіти корóви!

Дыўка стáват, старóму отповідат: Уж, уж, ньáну, стáвам.

Прúйде ґу Гáньчі, заклóпкат на двéрі: Гáньчьо ўстáвай, ід дойіти корóви.

Уж, уж, тáтік, стáвам, уж іду дойіти.

Прúйде ґу Ілóнкі, заклáпкат на двéрі: Ілько, стáвай, ід дойіти корóви.

Уж, уж, тáтік.

С тим шьа стáрий ўжьал, пішол сóбі іше льáчі до покóйу. Стáра нá не: Ци уж дыўки'с бýдил?

Стáрий отповідат, же уж йіх збудил.

Стáра на старóго: Ід, буд дыўки.

Стáрий піде, заклáпкат на двéрі: Мáрчьо стáвай! Мáрчьа уж бúла ў стáйни. Стáрий бýдит Гáньчьу: Гáньчьо стáвай, ід дойіти корóви.

Гáньчьа ўстáла, йшла дóйіти. Стáрий прúйде, заклáпкат на двéрі: Ілько стáвай, ид дойіти корóви!

Уж, уж, тáтик, лем шьа облéчьу, — óна йóму отповіла. Стáрий пішол до покóйу, іші сóбі льáгнул. Стáра крічит на старóго: Чьýйеш ти, стáрий бетьарйу, ци зóгнал йес дыўки?

Ну, ке' лем йем зóгнал.

Та іше не дóйат?

Мáрчьа з Гáньчьом уж дойіт, Ілька уш шьа облыкáла.

Видыл йес йей?

Йа не вúдыл, лем чьул йей голóсу.

А ти стáрий бéтьар, не міх ти шьа призріти до йей покóйу?

Стáра ўстáла, вискочúла, а до двéрий лем раз бýхла. Двéрі шьа йей ростворúли, а Ілóнкі áні подумáньа.

А ти стáрий бéтьар, шідай на кочéргу, ід за нúма.

Стáрий шьáде на кочéргу, а так іде, óген мéче. Ілька на Йáнка: Йáнку, віздрий ти шьа нáзад, што за нáми іде.

Йáнко шьа віздрил нáзад, видиг, же хтóська за нúма іде, óген мéче.

Йáнку, жьлы бýде з нáми. Ілька Йанкові говóрит: Знаш ти, Йáнку, што? Йа шьа спрáўйу прóсом, а ти стáрим чловéком, а бýдеш тóто прóсо оганьáти од вороблыў, а йак óтец прúде ґу нам, та шьа тьа бýде жьвідýвал, же цис не вúдыл дáки двóйе молóдих льуди тáди йти? А ти йóму отпóвічь, жé ти вúдыл двóйе тáдий úти, кед йес тóто прóсо шійал. А прóсо уж здрівáло.

National Parliamentary Library of Ukraine www.nplu.org

Стáрий йóму говóрит: О, то уж било дáвно, то уш то пикда нихто не догóнит.

Стáрий шьа обéрнул смýтны, íде дóмім. Прúде дóмім, стáра шьа го опитýйę: Та не вúдыл ти ничь там, кáди йęс йшол?

Не видыл йа там ничь, лем йęднóго старóго чловéка, што огáньал прóсо од ворóблыйў.

О, ти стáрий сомáре, ти, чьóм ти не вúрвал ходз лем дві стéбла с тóго прóса, а не ўжьал йęс зо сóбом. Шідай на кочéргу, а ід за нúма гнеть.

Стáрий шіл на кочéргу, íде за нúма. Прúде там на тóто місце, уш там нé йест áні прóса, ані старóго чловéка. Але раз Ілóнка на Йáнка: Йáнку, прúздрій ти шьа нáзат, што за нáми йде?

Йáнко шьа прúздріл нáзад. А уж, гвáрит, не дóбрі. Стáрий íде, óген мéче.

Йáнку, тéпер з нáми жлыі бýде. Знаш ти, што будéме робúти? Йа шьа спрáўйу стáрим млúном, а ти шьа спрáвиш стáрим млинáрйом, а тот млин уш тáкий стáрий бил, што уж з ньóго шúнґлы облетыíли. Стáрий прúйде там: Шчęстьа вам Бóже дай, цисте не видыíли ви, стáрий млинáрйу, дáких двóйę молóдих льýдей тáди íти?

Ба, видыíл йа. Тот чьас, ке' лем тот млин стáўйал.

Йой, гвáрит, та то уж било дáвно, ўш то нúґда нúхто не догóнит.

Стáрий шьа вóзме, обéрне нáзад дóмім. Прúде дóмім, стáра шьа го зьвідýйę: Но, ти стáрий бетьáрйу, не вúдыл йęс никóго?

Но, ньіт, лем йęдного старого млинáрйа, ай стáрий млин, опторгáний, уж з ньóго шúнґлы падáли дóлоў.

Но, а ти стáрий бетьáрйу, сомáре, не знал ти йęден шúнґель або два принéсти з ньóго? Дай геў тóту кочéргу, най íду гет, бо ти тáкий бéтьар, йак óна кýрва; ви дáґде обóйę пси пасéте.

Стáра шіла на кочéргу, íде. Оген мéче, íскри льітáйут.

Йáнку, прúздрий шьа нáзад. Хто то íде за пáми?

Стáра íде, óген мéче, úскри льітáйут, аш шьа скáли пукáйут.

Йáнку, тéпер з нáми бýде жьлы.

Што будéме тéпер робúти?

Йęй, йа нé знам. Тéпер уж нас стáра пойíмат. Але знаш ти што? Йá шьа спраўйу млáком, а тú шьа справиш качьýрьом, áле жéби ти шьа не гнул зо середúни нúґде, лем фурт на середúны сит, а фурт бýдеш крíчал: Кар, кар, кар. Бо стáра вúйде аж до вóди, лем жéбис шьа пойімáти не дал.

Но, стáра íде до вóди, підньáла кабáти пóверх колыін, качьýра не мóгла пойімáти. Вúшла стáра вóнка нáзад: А тý сте, ту, йа вам дам. Ви мислúте, же йа тáкий стáрий сóмарь! Стáра била розгнывáна, кабáти

National Parliamentary Library of Ukraine www.nplu.org

зошмарила долоу, сама шьа ужьала, а іде до води. Вишла аш по пас — качьура не могла поймати. Іде дале. Аш по груди вишла, іше усе не могла качьура достати. Йак пришла по бороду до води, а по печьу до болота, йак стала стойати там, а вода шьа стратила. Стара з болота не могла вийти. Мала у кабатьі такий перстень; Ілонка прискочила, ужьала йі тот перстень. Стара плаче і нарікат, жеби йі дала кусок с того перстенья, жеби стара могла вийти. Молода на то ничь не дзбайе, лем шьа з Йанком за руку імайе. Йанко з Ільком машируйут. Йанко приходжат ґу свойому дому. Пришли они на край села: Но, Ілько мойа ростомила, почекаш мене ту х тьі корчьмі. — Ілька Йанка барс чекайет, Йанко о Ількі забуде. Прийде він домім ґу свому віцові, з матьірйом і з оцом шьа привитайе, отец, мати шьа радуйут, же Йанка барз ради фольґуйут. Ту Йанка шьа приходит женити, барс шумний хлоп бил, там у сушіда майут шумну дьіуку, а на Йанка йей орудуйут. Йанко о Ількі забиват, не прийде му на мисель. Уж майе бити свальба. Вожьа дерево на оген, жеби мали ш чим варити. Ідут біроше на волох, застанут при корчмі, де Ілонка била. Спитуйе шьа она бірошох, што нового? Біроши повідайут, же шьа буде женити йіх молодий пан, што пришол зо швіта. Ілонка йім заплатила пальінки, а лебо зоріуки, а повідала йім, же йак будут іти назад, жеби пришли зась там. Біреше шьа радували, же достанут шьа напити, ишли назад, заставили піла корчьми. Ілонка йім дала зас пальінки, біреше шьа напили, а ідут домім. Она йім повідала, же йак застанут перед воротами, же можут запрігати до возіу шиток статок із валала, та отамаль не витьагнут. Але, гварит, йак шьа барз задоуго будете трапити там, прийде ай молодий пан ґу вам, а ви лем пукнете понад воли, а скричіте: Гей, чьа воли, не забуте о свойі сильі, йак ваш пан молодий о свойі мильі, а нё о тьі, што тепер мат, але о тьі стародауньі, што го викупила от шиткого злого. — А йому потьім пришло до голови. Але льуди то не вірили, же то не могла бити прауда. І потьім він шьа роздумал, а на стару пришла мисель і зобрал шьа і пішол аш там по пьу, а привіз йей ґу віцові: Тота мене ай, мій пьану, викупила, што ви мене запродали; а йа собі тоту возьму, бо то буде мойа жена!

І так они шьа звінчали ай собі ручьки дали. А справилі свальбу велику, а богату, а забили краву рогату; а на тьі краві дзвонок, а тьі приповітцьі конец.

Зап. в цвітни, 1903 р. в Німецькім Переґу, Арадської стол. від Осипа Гія.

Паралелї: L. Gonzenbach, Sicilian. Märchen, т. I, ст. 85—93 і II, ст. 213—214, ч. 14 (лише друга половина) та вказана там література.

National Parliamentary Library of Ukraine www.nplu.org

— Также, т. I, ст. 344—350, ч. 54. — А. Аѳанасьевъ, Народ. русскія сказки, т. II, ст. 55—81, ч. 125 і вказана там література. — R. Köhler, Kleinere Schriften, т. I, ст. 161—175, ч. 2, де й зібрана богата література.

4. Баша краль і Червений краль.

Бил Ба́ша краль і Черве́ний краль. Так той Черве́ний краль він пíслал до Ба́ша кра́льа йедну пали́чьку, жé6и Ба́ша краль зга́днул, ко́трий ко́нец то́ньший, а ко́трий гру́пший. А Ба́ша краль мал йедно́го фільозо́фа, што та́кий му́дрий бил, што на́д не не би́ло уж ве́цей. І по́тім він сьа заста́рал, Ба́ша краль, же йак він то мо́же одгада́ти, кед о́на йе, то́та пали́чька, йа́ка на йедным кінци, та́ка йе на дру́гім. Закли́кал він со́бі свойо́го фільозо́фа, же́ му пíслал Черве́ний краль йедну пали́чьку, же́би га́дал, ко́трий ко́нец то́нший, а ко́трий гру́пший. І фільо́зоф так му по́віл: Пу́сти йі до сту́дны на йедны ни́тцы, а жеби йей помірйа́лі, то́ту пали́цу, же́би не би́ло ні геў ве́це, ні там ве́це, лем же́би нитка би́ла на са́мі середи́ны, так по́тім бу́дут видьі́ти; ко́трий ко́нец тьа́ший, тот гво́йде глу́пше до во́ди, ко́трий бу́де то́ньший, тот не піде так глубо́ко. Так йім по́віл фільо́зоф, котрий бу́де ко́нец тьа́ший, на тот же́би написа́ли, же тот ко́нец гру́пший. — І о́ни так зробили. Так по́тім росказа́л тот фільозоф, же́би вимурова́ли йеден стіп, а він же́би бил та́кий висо́кий, же́би тот фільозоф ви́дьіл з Ба́ша кральово́го дво́ра аж до Червено́го кра́льа дво́ра. — Они мурова́ли до ро́ка і та́к йім по́тім по́віл: Те́нер спи́йте, не муру́йте!

Ви́шол фільо́зоф на тот стіп, íше не ви́дьіл лем Черве́ного кра́льа дім. Так він йім роска́зал, же́би іші за піўро́ка мурова́ли. Йа́к ша піўро́ка випоўни́ло, так мульа́ріў заста́вил, же́би не мурова́ли. І пак ви́шол го́рі на тот стіп і сьа при́здріл до Червено́го кра́льа, а йак го видьіл гво дво́рі, йак му курйа́та ходи́ли, то́гди йім по́віл: Те́пер да́йте геў то́ту пали́чьку, бо уш те́пер ви́джьу Червено́го кра́льа курйа́та, йак хо́дьат по дво́рі. — Так по́тім скрі́чьал на свойі куха́рки, же́би готови́ли полуде́нок, бо там куха́рки уж готу́йут у Червено́го кра́льа. Так він йім так по́віл, же́би укрива́лі сто́ли, бо ў Черве́ного кра́льа уж закрива́йут. Йак би́ло закри́то ў Черве́ного кра́льа, та так скрі́чьал на Ба́ша кральо́ви: Ци́ сте уж гото́ви?

Ми зме уж гото́ви.

Ну, не́сте на стіл, бо там уж но́сьат.

Йак уж посьідалі ў Червено́го кра́льа за стіл, та скрі́чьал і на Ба́ша кральови куха́рки, же́би сьіда́ли за стіл. Йак Черве́ний краль пе́рший раз ўзьал полиўки на жи́чьку, то́гди тот Ба́ша кра́льіў фільозоф

National Parliamentary Library of Ukraine www.nplu.org

післал паличьку до Червеного кральа назад, же уш Баша краль згад, котрий конец груъший, котрий тоший. Так тота паличька до того дому ўдарила, што Червеному кральові жичька з рук вилетыіла. Червений краль сьа погныівал. Він перший раз до ґамби ныіс йідло, а то му з рук вилетыіло. Та потом він му післал іші тройе гачьат, жеби Баша краль гадал, котре гачьа йе на рік, котре на два і котре йе на три. — Баша краль сьа застарал, зас сьа фільозофа зьвідал. Фільозоф му повіл, жеби йіх пустили до стайньі, а жеби насипалі до йедного жолоба молока солоткого, а до йедного віўса, а до йедного жеби положили сьіна. Та котрий буде на рік, іше йе не отплеканий; котрий на два, піде овес жерти, котрий йе на три, піде сьіно жерти. І потім написали цидулки, привадили йім на груди, котрий йе на рік, котрий йе на два, котрий йе на три, післали йіх назад до Червеного кральа. Червений краль видыіл, же то йе штосі, же він му так знат отгадаті. Так потім му післал писмо, жеби пришол до нього на гостину. І він пак повіл фільозофові, же го Червений краль жадат на гостину. Фільозоф му так повіл: І йа піду з вами, але мате ви дуже війска, жебисте вибрали йеденацет войакіў таких йак йа на тварь, а жебисте йеднаки лахи нам дали, а підеме каждий з вами. — І він так зробил. Вибрал йеденацет войакіў таких на тварь йак фільозоф бил, йеднаки лахи йім дал і сьа позбирали і пішли. Йак там пришли, так сьа гостилі і Баша кральові окреме постелилі. А Червений краль хотыіл знати, котрий йе тот фільозоф. Він мал йедну босорку, так сьа йей радил, йак може знати. Босорка му повіла: Добрі можеме знати, лем тим войакім ў йедно постельте. — Так потім йім постелилі, а босорка знала, котрий тот фільозоф. Йак они заспали, а фільозоф не спал. Йак босорка пришла, акурат на піўночи, кед оні найльыіпше спалі, фільозофа познала, з ґачь му гачьныік витьагла і так росказала на йедну годину по піўночі, жеби затрубили на ґвалт. І Червений краль так він йей послухал. А она так повіла: Йак будете трубити, а ўшитки вискочьат, жебисте імали того, што буде голий. — А він такий мудрий бил, што ўшитким звитьагал гачьныік з ґачі. Йак затрубили, они вон вискочилі каждий; хотыіли імати, не знали котрого, бо она росказала голого іматі, а йіх дванацет било, і каждий голий бил. І ничь йім не зробили. І то сьа перешло, дал пан Біг дньа. Червений краль так сьа радувал, же його босорка фільозофа познала. Йак з ньом бесыідовал Червений краль, ци го пойімали, не пойімали они го, бо шитки йеднаки били. Червений краль сьа застарал, же Баша кральа не годен з розума вивести. Йак сьа погостили, доміў сьа пустили. Йак били на дразьі, Червений краль што зробил з босорком? Справила сьа босорка на йедну пчьолу, та пішла за нима слухати, што они будут бесьідувати. — Они собі бесьідували, йак сьа гостилі, же добри колачи

National Parliamentary Library of Ukraine www.nplu.org

ў Червеного кральа били. Фільозоф йім повідат, же добри били, добри, бо зо женским молоком били. — Други повідали, же добре вино било. Фільозоф йім повідал, же с чловечом кирвйом било. — Босорка вислухала, доміў сьа понагльала. Скоро доміў пришла, ґу Червеному кральові пішла. Він сьа йęй зьвідўвал, же што звитьажила? — Она му повіла, же Баша кральіў фільозоф повідал, же ту добри колачи били, бо зо женским молоком били. Другий повідал, же добре вино било. Фільозоф повідал: Бо с чловечом кęрўйом било. — Червений краль сьа погнывал, же з нього такий сьміх робйат, же він йім зо женским молоком колачи не давал, ани вино с чловечом кęрўйом. Так на не отписал, на Баша кральа, жеби к ньому пришол лем с фільозофом. Пришли оні, так сьа йіх вивідал: Тепер мі повічте, йаки йа вам колачи зо женским молоком давал, або йаки йа вам вино с чловечом кęрўйом давал? — Так фільозоф му повіл: Наййасьньіший царйу! Привеєтте тоту жену, што колачі місила, ци она не мат малу дытину пільа персий. — Він йі дал дошиковати і фільозоф сьа йęй почьал вивідувати, ци она не мат малу дытину пільа персий? — Она не могла тайіти, бо дытину мала і так повіла, же мат. — Так сьа йęй фільозоф зьвідал, же кęт йęс колачи місила, так с персий ты молоко цьапкало до тыста. І він потім повіл: Наййасьньіший царйу, видите, же праўда? — А йакę йа вам вино давал с чловечом кęрўйом? — А наййасьньіший царйу, не вірите? Закличте ту кęльнера. — Дали го закликати. Но, кęльнеру, сьа го зьвідал цисарь Червений, ци то може бити, же йа гостьім давал вино пити із чловечом кęрўйом? — Так він так повіл, же ныт.— Фільозоф му повіл: А што ты йę палец? Кęд йęс бочьки попраўйал, ўтьал йęс сьа по пальци і так ті кроў текла до того вина. А повідж, непраўда? — Кęльнер сьа острашил і повіл, же то йę праўда, же так било. Так сьа ўзьали потім і подьаковали і пішли до дому. Так сьа погнывали двоме цисарйове. І так Баша краль видыіл, же векшу праўду мат і так на не отписал, на Червеного кральа, жеби сьа Червений краль до війни ставил. І так сьа потім стало, же Червений краль до війни мусыл іти із Баша кральом. Почьалі стрільати. І што сьа стало? Баша краль звитьажил Червеного кральа і потом од нього одобрал крайіну і фільозоф Баша кральіў дістал дыіўку Баша кральову і пак го поставил там до той крайіни на кральа. І там потім ґаздўвал, ныж Баша краль старий войўвал. Йак Баша краль помер, остало на нього. І жийут аж до ґнес, кęт сьа йім ў зады жили не потаргалі. Ува.

Зап. в цвітни, 1903 р. в Семлаку, Арадської стол., від Андрія Гудака.

8 43283 D

National Parliamentary Library of Ukraine www.nplu.org

Паралелї: Етноґраф. матеріяли з Угор. Руси, т. II, ст. 125—128, ч. 24, де наведена також дотична лїтература.

5. Зі свинки принцеза.

Бил дакóли за стáрих чáсіў йęден худóбний члóвек із жéном, а жи́ли óни зáпар рóкіў доўйęдна, а нę мáли нийáких дьíтий. Она Бóга проси́ла, жéби йім Пан Біг дал дáки дьíти, а кęд дьíти ньіт, та ходз лем дáкę пацьáтко. Што Пáн Біг зрóбил? Породи́ла óна йęдно пацьáтко. Але óни тóто пацьáтко фольґувáли, а і го уцти́ли так йак за дьітúну. Гвáрит: Ши́тко йęдно, што нам Пáн Біг дал, та лéм го будéме тримáти. — Они го тримáли рік, два, á так дáле, аж де до вісем, до дéўйат рóкіў. Але сви́ньчьа знáло бесьідувáти акýрат так, йак і члóвек, рóзум мáло. Ишли дьíти на тéрки до льíса. Дьíги кри́чьат: Пусьте ай ви свóйу Мáрчьу. — Мáти отповíла дьíтом: Але, дьíти, лем íтге, не рóпте шьміх з нас, жé нам пáн Біг дал сви́ньку мíсто дьіти́ни; ми́ го муси́ме тримáти, а уцти́ти йак за дьіти́ну. — Сви́нька отповíцат матéри: Мáмо, пýсьте мéне на тéрки! — Мáти сви́ньцьі отповíла: Чьóго ти там пíдеш, кęт ти не натóргаш там ньічь. — Гвáрит сви́нька мáмі: Ши́тко йęдно, йа піду. — Но, йак видьíла мáти, же хóче íти, дáла мáти свиньчáту йęден кóбрик до пиíска, сви́ньча íде за дьітми; прийдут óни до льíса, дьíти тéрки торгáйут, а зо свиньчáта шьа вишмівáйут. Сви́ньчьа шьа ўжьáло, зáшло óно óд них да на три́цат крóкіў. Пріишло óно до ґýстих крйáкіў, смóтрит óно гóрі, дóлоў, не видьíло óно никóго. Сви́ньчьа шьа стрйáсло, сви́ньска скóра з ньóго хпáла; барс шýмне би́ло дьíўчьа, ў злáтих лáхох ай ў злáтих волóсох. Би́л йęден краль, мал йęднóго прíнца; а тот прíнц ўжьал сóбі пýшьку, а íде по польувáньу. При́шол він там до тóго льíса, стáнул сóбі там за йęднóго великóго бýка, á він смóтрил на тóто сви́ньчьа: Бóже, гвáрит, што тóто сви́ньчьа хце с тим кошáром? Што óно бýде ту роби́ти? Мушьу йа знáти, што óно бýде роби́ти. — При́шло сви́ньчьа ку тéркам, лем шьа стрйáсло, остáло шýмне дьíўчьа, аж од ньóго зáрйа сьвíтит. Молóдий прíнц сóбі ми́слит: Бóже, гвáрит, то мýсит би́ти мóйа жéна. — Дьíўчьа наторгáло тéрок пóмний кóбрик, при́шло óно ґý тьі сви́ньскі скóрі, ўжьáло скóру, а облéкло шьа зас дó той скóри. Прийде óно ґу дьіўчьáтім, дьіўчьáта íдут дóмім, óно за ни́ма; а прíнц за ним дáват пóзір, де óно и́де. При́шло óно ґу віцóві ай ґу матéри: Но, мáмо, ту мáте тéрки, уж лем наторгáла. — Мáти шьа ту радýйę, гвáрит: Ходз йęс сви́ньчьа, áле óно нам ши́тко дóбрі рóбит. — При́шол вéчьур, при́де тáмтот молóдий прíнц, припрошат шьа ґý ним нá ньічь; óни стáри шьа одмаґáйут, же óни ху-

National Parliamentary Library of Ukraine www.nplu.org

дóбни, же сáми не мáйут постéлы. — Він йім нá то отповідат: Не старáйте шьа ничь, лем ньа приймíйте. — І óни му так сприйáли: Кęд уш так шьа намагáте, та лем вас ту уш преночьуйęме. — Ўрáно ўстáли, пáн йіх прóсит, жéби óни йóму тóту свúньку за жéну дáли. А стáри шьа одмагáйут, жéби він з них шьміх не рóбил, же ви, пáне, шьміх не рóпте, бó ви сóбі свúньку за жéну не возмéте. — А прінц йім так отповідат: Ви шьа не старáйте, то йę мóйа стáріст! — і на тьілко йіх напрóсил, штó му свúньку за жéну дáли. Свúньки шьа зьвідýйут, ци óна піде за прінца. Свúнька нá то отповіла, же óна піде. Стáри сóбі роздумýйут, цú то бýде дóбрі. А прінц нá то йім отпóвіл: Не старáйте вú шьа, то бýде шитко дóбрі. — Прúшол прінц дóмім іво свúньком, повідáт він: Ньáну, мáмо, йа сóбі прúвіл тóту свúньку за жéну. — Отец му так отповідат: Сúну, цú ти глýпий, ци шалéний?

Не глýпий йа, не шалéний, бó то бýде мóйа жéна.

Мáти плáче і нарікат: Сúну, сúну, штó ти рóбиш? Цú ти глýпий, чи шалéний?

Мáмо, мáмо, лéм шьа не старáйте, бо йа знам, што йа рóбйу.

Пішли óни ґу попóви: Пáне превелéбний, йа шьа хóчьу женúти.

Дóбре, пáне прінце. Кóтру сóбі бýдеш брáти?

Пáне, тóгу свúньку.

Піп нá не óстал смотріти, же штó він рóбит.

Вú шьа, пáне, не старáйте, лем мéне вінчьáйте.

Прúшли óни до костéла, стáли сі ґо оўтáрйу, піп йіх іде вінчьáти. Ту пан прінц рýку поцьілýвал панóві превелебнóму, свúнька úде вá ним, ту рýку цьілýйę, а піп шьа отьігýйę, шьа бóйіт свúньки, жé му рýку ўкýсит. Свúнька отповідат: Пáне превелéбний, най шьа ньа ничь не бóйат. — Свúнька рýку ўжьáла, а шýмны поцилувáла. — Ну, дóбрі. Піп йі звінчьал, ідут дóмім. Прúшли óни до бýрку ай гóсты, шитко здалéка, панóве, кральóве. Шіл сóбі пан прінц молóдий за стіл ізо свúньком, начерпáли сóбі полúйуки на йęден тáньęр, йідьат з ньóго обидвóйę, прінц зо жúчьком, óна хлéпче. Ту панóве шьа барс шміÿут, што то, Бóже, за глупáка, же він сóбі свúньу за жéну бéре, ци він мáйę рóзум, ци не мáйę? — Прúшла дванацéта годúна ў нóчі, ту прінц повідат свиньчьáту: Чьýйęш, Мáрчьо, підéме спáти. — Свúньчьа Мáрчьа отповіла: Можéме. — Мал тот прінц йęднóго кральовóго сúна за старшóго дрýжбу, á тот дрýжба сóбі мúсьлыл: Бóже, йак тот прінц бýде с том свúньом спáти? Вúшол він поперéды нá піт, стал він сóбі за кóмин: Мýшьу йа видьіти, йак óни бýдут лыгáти. — Йде прінц по драбúны, свúнька Мáрчьа úде зá ним. Вúшли óни на піт, постелúли сóбі, свúнька шьа стрйáсла, свúньска скóра з ней злетьіла; стáла шьа велúка зáрйа óт той Мáрчьі по цúлым пóды, á тот дрýжба вúдьіл

National Parliamentary Library of Ukraine www.nplu.org

шитко; зачьала го зима трйасти, же він отколи на шьвітьі жийе, же він іші таку шумну особу не видьіл. Зийде долоў помаленьки, піде домім ґу віцові, зачьне він йім повідати: Ньану, мамо, йа шьа буду женити! — Отец, мати му повідат: Но, можеш, сину, кет хочеш. Отец і мати му повідат: А котру будеш брати?

Гварит: Йа собі возьму свиньу за жену.

Але іт, сомаре, де би ти свиньу за жену брал?

Йа собі возьму свиньу, бо ай мій камарат Бейеман Лудвік шьа оженил, а ўжьал собі свиньу за жену, тай йа хочьу.

Але, гварит, іт' сомаре, не видьіл йес на свадьбі, йак шьа в нього шьмійали шитки?

Шитко йедно, йа собі другу жену не возьму, йак свиньу.

І на тьілко просил, што му отец із матьірйом доволили. Но, та отец му повідал: Та де підеме?

Підеме ґу йедному панови, йа собі не возьму таку маленьку свиньу, йак мій камарат, Бейеман Лудвік, йа собі возьму велику.

Но, добрі. Прийдут они до пана: Пане, зачь нам тоту велику свиньу продашь?

За сьімдесьат злати.

Добрі. То буде мойа жена.

Але ід, гварит, ти сомаре, де би ти свиньу за жену ўжьал?

То шитко йедно, то буде мойа жена.

Добрі.

Привели йей домім, свиньа рйохчіт, він ту свиньу гласкат: Не рйохчь, свиньо, бо ти будеш мойа жена.

Пішли они ку попови, свиньу гнал оперет себе. Пришли они на фару: Пане превелебний, йа шьа хочьу вінчьати с том свиньом.

Але іт, сомаре, де ти би шьа с том свиньом вінчьал?

Шитко йедно, йа шьа з ньом звіньчьам!

Пан превелебний му отповіл: Но, кет хочеш, та тьа звінчьам.

Пришли они шьа вінчьати, зачьали они панови превелебному руку циловати. Поцилував прінц Бенедик на перет, свиньу дрильайут за ним; свиньа квичит ай рйохчіт, піп йому отповідат: Чьуйеш ти, Бенедику, то глупа свиньа.

Гварит: Не чьудуйте шьа, пане, бо то уш стара свиньа, а тамта била молода іші, она шьа приучит.

Но, дал він руку цилувати, свиньа не хце; зачьал він йей гласкати, свиньа йому руку откусила. Ту піп кричит по костелы: На што ти ту таку свиньу ведеш?

National Parliamentary Library of Ukraine www.nplu.org

Пáне, не чьудýйте шьа, бо то уш стáра сви́ньа, óна лем фурт мé-джі сви́ньми би́ла.

Они шьа там звіньчьáли, прийдут нáзат ку бýрку, свáльба стóйіт, музикáнти грáли, льýди шьа шьмійáли ай чьýдом чьудовáли. При́шли óни до цімри, шьі́ли сóбі вá стіл, сви́ньа лем фурт фтьíкат од льýди. Він сви́ньу глáскат, прóсит. Дáли óни йісти, начерпáли сóбі на таньíри, він хоче зо сви́ньом йісти, а не мóже: Сви́ньа ўтьíкат, а поли́ўку порозли́ват. Ту льýди хтьікáйут с хи́жи, же óни не гóдни би́ти пíльа тáкой молоди́цьі. Нагнал він йęй до йęдного кýта, сви́ньа квичит фурт. Він йіх лем так прóсит, жéби дáли пóки до піўнóчи. При́шла дванацéта годи́на, Бенéдик прінц хóче спáти. Іде вá піт, сви́ньу кли́че, свиньа не хóче йти. Сви́ньа по драби́нцьі не мóже. Сви́ньу хпáйут і дрíльáйут, сви́ньа лем фурт кви́чит. Ўжьáли сви́ньу, пойімáли, а на під йęй вилоÿжили. Бенéдик прінц сви́ньу глáскат, сви́ньа лем фурт кви́чит. Він йі повідат: Льась сóбі ту. — Сви́ньа нé хце. Сви́ньу пойíмал, полóжил йęй ґу сóбі. Сви́ньу хце циловáти, а сви́ньа шьа приправи́ла, Бенедик-принцóви ніс откуси́ла. Прінц Бенéдик зáчьне на пóдьі плакáти, зáчьал він там і крічьáти. Льýде шьа позбігáли, же чьом плáчиш?

Сви́ньа мі ніс откуси́ла.

Но, што зо сви́ньом? Сви́ньу ўжьáли, пойімáли, поўйазáли, а дóлоў йęй спусти́ли.

Но, што с том сви́ньом будéме роби́ти?

Стáрий краль так отпóвіл: Сви́ньу ўжьáти, а рострільáти, бо то сви́ньа недóбра.

Мáти синóви повідат: Ви́диш, си́ну, йáк йęс óпстал, нé маш нóса, а піп рýки.

Мáмо, ньáну, йа так ми́шльіл, мій камáрат Макс прінц шьа ожéнил, а ўжьал сви́ньу, а йакá то шýмна жéна. І йа ми́шьльіл, же так зрóбйу, а то сви́ньа би́ла ди́ка. Але тóта Макс-прінцóва то би́ла шýмна.

Стáри мý так отповіли, жé то не мóже би́ти прáўда. Дáли óни хи́ром Мáкс-прінцóви, жéби він шьа проукáзал зо свóйом сви́ньком. При́де він там, шьа проукáзал: Мáксе прінце, то йę твóйа жéна?

Він повідат: Ано, мóйа жéна.

Сви́нька зачьáла говори́ти: Йа йóго жéна.

А йак ти так похóдиш, же ти знаш бесьідувáти?

Йа похóджу с хрестійаньскóго рóду.

А йáким чи́ном?

Бó то би́ло так: За стáрих чьáсіў бил йęден худóбний члóвек, а нé мал нийáких дьíти. Бóга прóсил, жéби Пáн Біг му дал хоч лем йęдну сви́ньку. — Пáн Біг вислýхал і му дал; а то йá йęм тóта сви́нька.

National Parliamentary Library of Ukraine www.nplu.org

А йак він, Макс-прінц міх то знáти, жé ти тáка свúнька?

Йа уж мáла да з дéсьат рóкіў, дьíти íшли на тéрки, а йа повідáла мáмі і ньанóви, же йа піду з нúми. Мáма méне не хотьіли пустúти, а йá шьа напросúла, што мéне пустúли. Ўжьáлам кóбрик до писка, íду йа з дыўчьáти. Йá там прúшла до льíса, пíшла йем на стрáну од тих дыўчьат, зачьáла йа сóбі там торгáти тóти тéрки. Йá шьа стрйáсла, свúньска скóра з мéне хпáла, а Макс-прінц то вúдьіл зза йедного бýка. Йа наторгáла, ўжьáлам кóбрик, йду дóмім с зúма дыўчьáти, а прінц йшол за нáми. Прúду дóмім, дáлам тéрки мáмі: Нáте, мáмо, тéрки, уж йем наторгáла. Прінц прúде до нашóго дóму, прóсит мéне за жéну. Мáма, ньáно мéне не хóтьат дати, бо óни сáми не знáли, же што йем йа. Они мéне виховáли, áле óни не видьíли мойе облечíньа і онú ньа прéцай дáли, а йа пíшла ай лем шьа так видáла. Та Бенéдик-прінц сóбі мúшльіл, же й він тáку свúньу вóзьме, áле тáки свúньі шьа по шьвíтьі дýже не рóдьат, бо видúте, жé йа йем свúньа. — Йак шьа стрйáсла, скóра хпáла, а зо свúньі зáрйа шьвітúла, злáти лáхи, злáти волóси. Тý шьа льýди чьудýйут: Штó то, Бóже, мóже бúти? Ўжьал прінц свúньу, а зо свúньі тáка пáньі, же піт цьíлим сóньцем тáка не бúла, йак Марчьа. Ўжьáли óни по двацéтих рóках тóту скóру, а шмарúли йей до пéца. Скóра шьа спалúла, а Мáрчьа остáла Мáрчьом, а йáсном прінцéзом. О' тóго чьáсу бúла жéнском осóбом. Тай Бенедек-прінц сóбі мúшьльіл, же він тáку жéну достáне: Ай, Бóже, Бóже, то шьа не стáне вéце нá тьім шьвíтьі, бо свúньа лем свúньом бýде, а члóвек чловéком. Прáўда, же пáн Біг мóже шúтко дáти на шьвíтьі, áле тóто уш шьа тьáшко може стáти, што бúло. Бо йа там бил, шúтком вúдьіл, йак шьа стáло, же то бúла прáўда, а хтó би тóму не вірил, та би сам гýнцут великий бил.

Зап. в цвітни, 1903 р. в Німецькім Перегу, Арадської стол., від Осипа Гія.

Паралелї: Подібна тема, хоч зовсїм відмінно, оброблена в казцї про царівну жабу. Пор. Етноґр. Збірник, т. XIV, ст. 98—102, ч. 11.— Також: Z. Rokossowska, Bajki ze wsi Jurkowszczyzny (Mater. antr.-arch. i etn. II), ч. 51. — Národop. Sborník českosl., т. II, ст. 95, ч. 6 і т. III, ст. 118, ч. 51 (де вказана лїтература). — Contes populaires inédits de la Vallée du Nil, 1895, ч. 6. — Сборникъ за народ. умотворения, т. XIII, ст. 219, ч. 4 — L. Gonzenbach, Sicilian. Märchen, т. I, ст. 285—293, ч. 42. — G. Widter u. A. Wolf, Volksmärchen aus Venetien, N. 12. — А. Аѳанасьевъ, Народ. русскія сказки, т. II, ст. 154—162, ч. 150 і ст. 203—205, ч. 162 та вказана там лїтература. — Brüder Grimm, Kinder- und Hausmärchen, т. II, ст. 225—229 і т. III, ст. 220—221, ч. 144. — Jos. Kubín, Povídky kladské (Nár. Věst. českosl. III, 1—3), ч. 1. — R. Köhler, Kleinere Schriften, т. I, ст. 315—319, ч. 12 і зібрана там лїтература; тамже також ст. 56.

National Parliamentary Library of Ukraine www.nplu.org

6. Як Янко служив на другім світї і на ґрифі вернув на сей.

Бил йęден худóбний хлóпец, пýстил він шьа до шьвíта. Але іде він, іде, вáшол уж барз далéко. Уж тамáди нíхто не хóдил! Тот хлóпец шьа нé знал, де дьíти. Нáшол він там йęдну дьíру, так повідал: Но, гвáрит, ту мýсит бити дáхто ў тьі дьíрі! — Спýстил він шьа дó той дьíри, а лéтит барз глубóко. Прийде він там, хóдит, плáче, гвáрит: Бóже, Бóже, штó йа бýду робити? Прийде він до йęдной стáрой хишки, повіл він шęстьа: Дóбрий вéчьур, стáри льýди.

Поздравили йóму нáзад: Што йęс ти за сину?

Йа йęм тáкий худóбний хлóпец, нé мам áни віца, áни матéри. Хóдил йа по шьвітьі, а зошол 'ем нá край шьвíта аж. Прийшол йá ту ґу йęдньі дьíрі, йа сóбі помийшльіл: Уш ньа не бíло нигде, áни геў, áни там. Слýхам йа пільа той дьíри. Чьул йа гóлос с той дьíри. Йá шьа спýстил дóлоў, та йа ту вáшол ґý вам.

Дóбрі, сину, бýдеш наш слýга?

Бýду.

Та штó бис прóсил?

Йа не прóшьу вéльо, лем йá би хóтьіл, жéби йа прийшол на тáмтот шьвіт іші раз.

Но дóбрі, сину. Ми тьі то викінчíме, áле мýсиш г нас служити вá шьім рóкіў.

Но, син шьа підньал, же бýде служити. Син йім отповідат: Чьуйéте ви? Чьóм ви́ таки шьльіпи обидвóйę?

Они йóму отповіли, же мáме ту барс плáних сушідіў, босóрки, óни мáйут ту злáту лýку, а ми мáме віўци, а давáме пóзір, а нáши віўци йаким таким кінцом мýшьат шьа на тóту лýку дістáти. Та тóти босóрки нам видобáли óчи, та вá то сме ошьльіпли.

Но син отповідат: Не бійте шьа ничь, йа шьа йіх не бóйу.

Дóбрі.

Син ўрáно стáне, піде з віўцьáми пáсти, а стáри йóму повідáйут: Сину, лем дай пóзір, жéби ти не пýстил тóти віўци на тóту злáту лýку, бо й тóбі тóти Йáжі-бáби вибéрут óчи.

Син йім нá то отпóвіл: О, не бійте шьа ничь, кед йа шьа йіх не бóйу!

Хлóпец вийде на пóле, випýстит віўци по злáтьі лýци, а там босóрки біжат ґу ньóму: А, уж йęс ту, бетьáру? Чéкай, кęль ми тьі óчи виберéме!

National Parliamentary Library of Ukraine www.nplu.org

Они йдут ґу ньому, хотьат го поймати, він шьа не бойіт. Пришол слуга з віўцами домім, стари вишли вонка, віўци пообзирйали, віўци барс тлусти, напасени били добрі. Шьа зьвідуйут: Сину, та де йęс бил з віўцами, же шьа так напасли?

Бил 'ем, ґаздо, на ты златы луци.

Сину, не хот там, бо тьа тоти босорки поймайут, а очи ты виберут, йак і нам.

О, ґаздо, не бійте шьа ничь, йа йім виберу.

Сину, не пробуй того, бо то босорки.

Ньагайте, ґаздо, лем шьа дайте на мене.

Стари льуди хлопца барз ради мали, давали му йісти, пити, што хотьіл. Велику роботу там не мал, лем дерева нарубал, огньа наклал, віўци подойіл, а так дале. Хлопец шьа йім барз заплачил, уж рік перешол, хлопец там служил. Піде хлопец зас з віўцами, купил му ґазда пишчьалку, він сой пискат шумны, шьпіват, а так шьа хлопец веселил. Пустит собі віўци на злату луку, ту босорки на не, же што він там майę гльęдати с тима віўцами: Ти бетьарйу, ми ты очи виберeме так, йак ґаздови ай ґаздини. — А він шьа шьмійę, же шьа йіх не бойіт. — Приде хлопец домім, вийде ґазда із ґаздиньом, побзирйайут віўци, віўци сити, нажерти, молока давайут йак води. Ґазда шьа го зьвідуйę: Де йęс бил, сину, з віўцами?

Де? На златы луци, де шьа добрі пасут.

Сину, не хот там, бо ты босорки очи виберут.

Гварит: Ґаздо, йа шьа не бойу.

Ґаздови шьа барс пачил тот слуга, барз го ради мали. Він йім зробил шитко, што било треба, мал шиткого дойс. Но, уж другий рік вислужил. Стане ўрано, найіл шьа, випустил віўци пасти, а зас на злату луку. Він сой там шьпіват, пискат, босорки прийдут зас ґу ньому, же што він там хоче, же чи они йому не роскажут?

Він отповіл назад: Йа шьа вас не бойу.

Ми тобі очи виберeме.

Йа шьа не бойу ничь.

Приде домім з віўцами, шьа го ґазда зьвідуйę: Де йęс бил, сину, з віўцами?

На златы луци.

Про Бога тьа просиме, сину, не хот там, бо ты босорки очи виберут, йак і нам.

Ґаздо, йа шьа не бойу.

Добрі, сину, лем дай позір.

Вислужил він три роки, піде четвертий день рано на злату луку пасти віўци. Босорки шьа з ним вадьат, жеби їшол преч з віўцами.

National Parliamentary Library of Ukraine www.nplu.org

Він не піде. Прйде дóмім, віўци напасéни, ґáзда прúде, віўци пообзúрйат, шьá му барс пачúло. І так óни сóбі бешыдýйут, стáри, шлыíпи: Чýйęш, жéно, то барз дóбрий слýга. Тот нас смéрти дохóват.

Вислýжил він уш штúри рóки, піде зас на пóле з віўцáми, віўци пýстил по злáты̂і лýци. Босóрки шьа з ним вáдьат, він шьа йіх ничь не бóйіт. Они нá не: Ти бетьáрйу, штó ти нам ту бýдеш тыілко чькóди робúти?

Він шьа з них шьмійę. Прúде дóмім, ґáзда вúйде із ґаздúньом, пообзирйáйут віўци, барз дóбрі напасéни. Жьвідýйę шьа ґáзда слуги: Де йęс бил з віўцáми?

Но пізнáти де, на злáты̂і лýци.

Уш слýга вислýжил пйат рóкіў, уш шéстий слýжит. Слýга вóзме віўци сéмий рік, пýстил по шúтких злáтих лýках. Прúйде йęдна стáра босóрка ґу ньóму а зáчьне шьа з ним барз вадúти. Ўжьал він, вúтьах нóжик, а рошкіпил йęдну лыіску, гвáрит: Гúбай ти геў, стáра босóрко. Штурь ту йáзик!

Она штурúла там йáзик, йáзик йі там зашкіпúло. Она крічит: Пусь ньа, а він йі повідат: Йа тьа не пýшьу, пóкльа ти нé даш тим мóйім стáрим льýдом óчи.

Она йóму повідат, же даст, лем жéби йęй пýстил.

Пóвідж, де óчи?

Она йóму повідáла: Очи сут там дóма.

Де?

Там ў ладúци положéни.

Він йі отпóвіл нá то, же він йęй не пýстит отáмаль, пóкльа свойóму ґаздóви ай свóйой ґаздúни óчи не запрáвит.

Она му отповíла: Знаш ти што? Іт там, а вось тóти óчи, а і там йęст тáка маст, што мáсьтьу помáстиш тóти йáмки, а штуриш там тóти óчи, а бýдут видыіти так, йак і видыіли.

Но, він ўжал, прúньіс óчи ай маст, прúшол дóмім з віўцáми, ґáзда вúйде вóнка: Но, сúну, де йęс бил з віўцáми?

На злáты̂і лýци.

Сúну, нé хот там, бо ты̂і тóта стáра босóрка вибéре óчи.

Ґáздо, не бíйте шьа ничь, йа уш вáши óчи прúньіс ай ґаздинúни!

Ўжьал слýга, полóжил тóти штúри óчи на стіл ай тóту маст, заклúкал ґаздúньу до хúжь: Но, ґаздúньо пóтте, йá вам запрáўйу óчи.

Але, сúну, дé ти би мі міх óчи заправúти?

Не бíйте шьа ничь, йá вам запраўйу.

Ўжал слýга мáсти, а помáстил ґаздúны̂і йáмки, а заправил йęй там óчи. Ґаздúньа видыіла так, йак видыіла ўпéред. Повідат óна слугóві: Чьуйęш ти, слýго, ньагáйме тóго старóго так, не запрáўйай ти му óчи, ми будéме жúти двóйę.

National Parliamentary Library of Ukraine www.nplu.org

Слу́га отпо́віл ґазди́ны: Ґазди́ньо, до́брі вам, же види́те?

Она му отповіла: Ано, до́брі.

Но, та види́те, тай ґаздо́ви бу́де до́брі, кęд бу́дут видьі́ти.

Обе́рнул він шьа на стра́ну, пі́шол по ґа́зду, ма́чька при́шла, о́ко вожéрла.

Ей, гва́рит, уж недо́брі. Ґа́зда не бу́де ма́ти лем йęдно о́ко. Але він ўжьал, ма́чьку пойі́мал, вибра́ли йęдно о́ко, гва́рит: Йęдно бу́де мача́че, а йęдно чло́уйа́че. — Ґаздо́ви помá́стил йа́мки, а запра́вил о́чи. Ґа́зда ви́дьіл ай г во́дни, ай ў но́чі. То́го слу́гу барз ра́ди ма́ли: Слу́го, о́стан ти ту за нашо́го си́на.

Йа, ґа́здо, не оста́ну, бо йа уш шьім ро́кіў вислу́жил.

Ґа́зда шьа го упиту́йę, же што йо́му до́ўжен?

Він ґаздо́ви повíдат: Йа не́ хцу ничь ве́це, лем же́би ви ме́не вине́сли на дру́гий шьвіт, о́ткаль йа при́шол.

Ґа́зда йо́му повíдат, же він не го́ден.

Слу́га йо́му повíдат: То, ґа́здо, муси́те.

Ґа́зда повíдат слуго́ви: Че́кай, слу́го, при́йде ту йęден вели́кий фтах ка́ждих шьім ро́кіў рас, та́ він те́бе го́ден вине́сти. Він шьа зо́ве ґріф. Акура́т те́пер шьім ро́кіў, йа́к ту бил, та він ма́йę при́ти те́перь зас. — Ґа́зда слуго́ві нарихту́вал шьім бо́чьок во́ди, а шьім во́ліў, а там його поста́вил на́ тот бе́рег. Ґріф там приле́тьіл: Што́ ти хо́чешь, члове́че?

Йа хо́чьу пі́ти на та́мтот шьвіт, о́ткаль йа при́шол.

До́брі. Ма́ш ти во́ди дойс?

Мам.

Ай мньа́са?

Мам.

Бо йа́к бис то не́ мал, та би йęс шьа ньі́ґда не до́стал на та́мтот шьвіт.

Но, ўжьал ґріф слу́гу Йа́нка ай шьім бо́чок во́ди ай шьім во́ліў, ле́тит він з ним барз висо́ко. Ґріф шьа ві́здрит на́зад: Йа́нку, дриль мі йęдно́го во́ла!

Йа́нко во́ла дри́льіл, ґріф шьа ві́здрит: Йа́нку, бо́чьку во́ди.

А так летьі́ли да́ле. Ґріф шьа ві́здрил зас: Йа́нку, дріль мі йęдно́го во́ла!

Йа́нко во́ла дрі́льіл, ґріф писк ро́зньал, во́ла ґę́лтнул. Йа́нку, йęдну бо́чьку во́ди!

А так и́шли да́ле. Ґріф шьа ві́здрил зас на́зад: Йа́нку, дріль мі йęдно́го во́ла.

Во́ла дрі́льіл: Йа́нку, і́ші йęдну бо́чьку во́ди.

Ішли да́ле так, аж на ве́рьха. Уж не ма́ли а́ни во́ла, а́ни во́ди.

National Parliamentary Library of Ukraine www.nplu.org

Ґріф шьа віздріт на Йанка, Йáнко уш нé мал ничь: Уш тьа, гвáрит, пýшьчьу, бо уш йęм не гóден дáле. Мýсиш мі дáшто дáти, Йáнко што роздýмал? Одрізал сóбі фáлат мéса с пйáти, ґріф тóто мéсо хвáтил до писка під йáзик і так вйшли аж на верьх. Ґріф шьа Йáнка зьвідýйę: Йáкę то бйло мéсо тóго па остáтку?

Йáнко шьа бóйал повісти.

Ґріф повідат: Но, пóвічь, йáкę то бйло мéсо.

Хкáзал нóгу: Тó йа сóбі одрізал фáлат с пйáти.

Ґріф му повідат: Ти Йáнку, кę' би йá знал, же твóйę мéсо тáкę дóбре, та йá бил тьá ту ньíґда пе вйньіс. Йа бил тьа жьіл іші там дóлу, áле же уж йęм тьа ту вйньіс, та нá тот кýсок мéса.

Прилóжил му на нóгу, óно шьа му зас так шýмньі зрóсло, йáк бйло прé' тим, а Йáнко шьа подьакýвал од ґрíфа, бó він мйшьльіл, же уш ньíґда не бýде нá тьім шьвітьі. Йáнкови шьа барз дóбрі вéло. Опробýвал шинóко, далéко, а він жййę і до тéперь, а стáра босóрка остáла там зашкіпéна. Стáри льуди йóму дьакувáли, же йіх вислебóдил.

Зап. в цвітни, 1903 р. в Німецькім Переґу, Арадської стол., від Осипа Гія.

Паралелї: Fr. Hindes Groome, Gypsy Folk-Tales, ч. 15. — Osk. Kallas, Achtzig Märchen der Ljutziner Esten. Ч. 8. — Národop. Sborník českoslov., т. VI, ст. 218, ч. 15 і т. VII, ст. 218, ч. 8 та вказана там література.

7. Брат зі звірами і невдячна сестра.

Бил йęден худóбний члóвек, мал він двóйę дьíтий: йęдну дьíўку, йęднóго сйна. Він сьа зйęднал служйти до йęднóго йугáса за бойтáрйа і він сой вийęднал йęдну вíўцьу; тóта вíўцьа мáла златóго барáнка. Він тóго барáнка так нáўчіл, же нé хотьіл трáви пáсти, лем хльíба жéрти. Він йак ў ньóго вислýжил, тáк му подьакýвал і пішол ґу домóві. Йак ішол за дрáгом, сьа з ним стрітил йęден стáрий члóвек і він му рік шéстьа: Дай Бóже добрйй день, дьíду.

Дай пáне Бóже і тóбі, мій сйну. А óткаль ти ідеш?

Йа íду, дьíду, зо слýжби.

А штó йęс заслýжил?

Златóго барáнка, дьíду.

А нé дал ти би мі тóго барáнка? Йá би тьі дал трьох джвірий за тóго барáнка.

National Parliamentary Library of Ukraine www.nplu.org

Він пóвіл, же даст тóго барáнка за тих трьох джвірий.

Так стáрий члóвек роскáзал тим джвірім, жéби тóго слухáлі, же тот йім бýде за ґáзду. І так він му пóвіл, кóтрому йак мéно: Йęднóму Тьáшкий йак зéмльа, дрýгий Уцéкай, а трéтьій Вимúслий. — І він з нúми йак пішол, от старóго дьіда сьа крáшны одобрал і пішол до йęднóго льіса. Нáшол він там йęдну хúжу, же він там бýде с тúма джвірйáми. Дал пан Біг вечéра. Окóло десьáтой почьáлі сьа збійнúци горнýти. Йак óні прúшли, він сьа барз острáшил, штó то мóже бúти. Зьвідал сьа Вимислúйа: Вимúслий, штó то мóже бúти?

Вимúслий му так пóвіл: Не бійте сьа, ґáздо, ничьóго, бо мúсме ту з вáми.

Пак сьа го зьвідáли штúри двáцьать збійнúкіў: А штó ти ту гльáдаш, мій сúну?

Ішол йęм за дрáгом, поімáла ньа ту нічь.

А дé ти ідеш, мій сúну?

Іду ґу домóві.

А не óстал бис тú ту з нáми?

Ба йá би óстал, áле сьа вас бóйу.

Не бій ти сьа нас, мій сúну, бýдеш ти ту з нáми дóбрі сóбі жúти.

Так він сóбі вигвáрил, же він йę нé сам, же він там мáйę ай трйох джвірий.

Они му повíли, же мóже йіх тримáти. — Йак він сьа з нúми роспóзнал, óні му повíли, ци він дáґде нé знат о дáкім дьіўчáту. — І він сьа зьвідал Вимислúйа: Вимúслий, де йęст дáка дьíўка?

Вимислий му так пóвіл: Ґáздо, вáша сéстра!

І він пак йім пóвіл, же знáйę. Так збійнúцкий гаднадь йęму так пóвіл: Кę' би ти, мій сúну, йęй ту дошикóвал.

І він так пóвіл, же він то гóден. Вимúслий, пóвідж мі, дé йę.

Вимúслий му пóвіл, же óна йę слýшка ў йęдного пóпа.

Так він му роскáзал, Вимислийóви, жéби він вимúшльіл, йак йęй мáйут дошикувáти.

Вимúслий му пóвіл: Йак óна піде на вóду, Уцéкай най іде пó ньу.

Уцекайóві він роскáзал: Уцéкай, іди пó ньу, а прúвед йęй ту.

Уцéкай пішол, на дрáжі йęй нáшол, йак на вóду ішла. І він йęй хвáтил і ґу братóві йęй прúньіс. Она йак прúшла, барс сьа вистрашúла. Тай він йęй потшúлил: Не бі сьа, сéстро мóйа, бо йа йем ту ґáзда. — Так він йі пóвіл, йáка то робóта. Сéстро мóйа льýба, бýдеш за ґаздúньу. Нас йę пйат і двáцет, бýдеш нас дозирáла, а і з нас лáхи прáла.

Так пóтім тóти прúшлі і йęй видьіли. Йак óні йęй видьíли, тóту йіх ґаздúньу, дóрас сьа гаднадьóві найбарже спачúла. Гáднадь зáшол крáшны кóло ней і óна сьа з ним дáла і гаднадьóві на ўшúтку річ

National Parliamentary Library of Ukraine www.nplu.org

вірна била, а свóго брáта занецбáла. Она сьа збесьідувáла із гаднá-дьом, жéби óні йóго запропастили. І він йęй так пóвіл, так йęй мéно било, Гáньчьа: Гáньчьо, дýшо мóйа! Ти сьа ўчинь хвóра, а пóвідж, же не стáнеш, же ти мýсиш гмéрти, кęд не дістáнеш зелéних грýшок.

Пришол ґу ньęй брат, йáк сьа похворíла: А штó йę тóбі, сéстро мóйа льýба?

О брáтку мій льýбий, барв йęм похворíла, áни йа с тóго вéцей не стáну, кęд йа одáкаль зелéних грýшок не достáну.

Сéстро мóйа льýба, йа тóбі принéсу, кęт ти бýдеш йíла.

О брáте мій льýбий, мі сьа так видит, же дóраз бим ўстáла, йак йá би зелéних грýшок лем дáкус достáла.

Збіййници сьа розийшлі і він так пóвіл Вимислийóві: Вимислий, де сут зелéни грýшки?

Йęст там ў йęдньім льісьі зелéни грýшки.

Йак він за нима пішол, гáднадь дóмім пришол і Гáньчьа с постé-льі стáла і з гаднáдьом на кáрти грáла. І він йęй повідал: Гáньчьо, дýшо мóйа, твій брат на грýшки пішол, та він отáмаль вéцей не прийде.

Она то не бановáла, лем сьа іші ґу йóго смéрти радувáла. І він пак пришол, пішол під грýшку, пóчьал трйáсти грýшки. Вишол йęден шáркань вó три голóви, так му так пóвіл: Штó ти там рóбиш?

Він му пóвіл: А што тóбі до тóго?

Шáркань сьа нагньівал, зáчьал сьа з ним бити і він сьа з ним бил, тьіўко ўлáдал, а йак уж вистал, видьіли джвірийóве, же з ґáздом йім недóбрі, йáлі сьа і óні до тóго шаркáньа. Тот Тьáшкий йак вéмльа сóбі нá не льіх, а тот Вимислий із ґáздом так сьа з ним били; йак му голóви рубáли і нáзад голóви скакáли і зась сьа му прийімáлі. Йак Уцéкай видьіл, же голóви скáчьут, нáзат сьа прийімáйут, він пóтім скó-чил і так йіх розмітýвал по седмирáцкęй сéдмей крайіньі і так пóтім óні тóго шаркáньа звитьажилі. І óні набрáлі тих зелéних грýшок і пішлі ґ домóві. Йак пришлі, Гáньчьа му повідат: О мій льýбий брáтку, дармо ти сьа трáпил, бо мі йę іше гірше.

Та йá тьі приньіс, што ти йęс жадáла. А сéстро мóйа льýба, а ци тьі йę не льíпше?

Брáтку ти мій льýбий, іше мі йę гірше.

Так він сьа йі зьвідал: Сéстро мóйа льýба! Та штó ти би йíла?

А той гáднадь, він йі ради дáвал, і так му повíла: Брáте мій льýбий! Мí сьа так снило, йęст ту йęден млин, а ф тьім млиньі сут баґáньі; а кęд би ти мі приньіс ходз лем йęдно три!

І він йęй послýхал, пішол ґу Вимислийóві: Повічь ти мі, Вими-слий, штó йа мам робити? Сéстра мóйа льýба барз мі захворíла.

National Parliamentary Library of Ukraine www.nplu.org

О ґа́здо мій льу́бий, не ста́рай сьа ничь, лем воз йе̨ден ко́рбачь, а по твóйі сéстрі протьáгни с корбáчьом, йі то перéйде, што óна не бу́де хвóра, бо óна лем хóче тéбе сьві́та згладúти.

Він сой не довірйал, тим свóйім джвірйом, же йóго сéстра йе̨ не хвóра, лем він йе̨й послу́хал і пішол там до млúна, так пóтім прóсил баґáньі. І він сьа так зьвідал: Штó то бу́де стóйал йе̨ден бáґань?

Оні му так повіли: Йе̨ден бáґань йе̨днóго джвірйа.

Але він сой помúшлыл, же то сут дорóги, жéби він дал йе̨днóго джвірйа за бáґань і сьа отáмаль нáзад вéрнул. Прúшол до полудрáги, жáль сьа му ўчинúло, же йóго сéстра так тьáшко хвóра і óна жáдат тих баґáний. І сой помúшлыл, же óні двóйе̨ з йе̨дной ке̨рви сут, а тóти джвірйове лем сут заслужéни. Так він сой помúшлыл, жéби він йі прúньіс. І нáзат сьа вéрнул і прóсил баґáньі: Дáйте вú мі, пáне, тих вáших баґáний, за каждóго джвірйа дáйте мі бáґань.

І він потім му дал, джвірйóве остáли там. Йáк го там лúшил, тот Тьáшкий йак зéмльа пóвіл сой ґаздóві: О ґáздо мій льу́бий, ке̨д óд нас уж úдеш і ти нас ту ньáгаш, так ми úше тьа просúме, жéбис ó нас не зáбил і ми тьі дайе̨́ме по йе̨дньі пишчáлці. Йак нá тьа бу́де дакóли барс тьáшко, так сой ті́ўко вúпрос на тьім остáтку, жéби тьі іші дáли на тьі пішчáлці остатньі раз запискáти.

Він пишчáлку ўзьал, а дóмім сьа понáгльал. Йак він дóмім ішол, йóго льу́ба сéстра здалéки го видьіла, з велúком радістьу ґу гаднадьóві біжáла: О му́жу мій льу́бий, уж мій брат úде, áле áни йе̨днóго джвірйа зо сóбом не вéде.

Так він йі так пóвіл: Дьаковáти Бóгу, же уж ми зме йóго з розу́ма вивéлі.

І він пóтім прúшол, сéстра нá двір вúшла: Сéстро мóйа льу́ба, та уж йе̨с не хвóра?

Она го почьáла барз брúтко бештáти, де він сьа ті́ўко забáвил?

А він йі так пóвіл: Сéстро мóйа льу́ба, не бúли готóви.

І от тóго чьáсу барз нá не зіўрíла, ай він, гáднадь. І так він роскáзал, тот гáднадь, тим три двацéтим йóго камерáтім, жéби справúлі йе̨дну шибенúцу. І óні справúлі і йе̨й льубóго брáта вéли го завісúти. Йак прúшли піт шúбень, так він сьа йім прóсил: Зрóпте ви так дóбрі, іші мі дару́йте на остáтньі годúньі на пішчалці запискáти.

Оні му даровáли на пишчáлці пúскац. Йóго льу́ба сéстра с каштéльа кричáла, жéби му не давáли нийакий отпочі́вок, лем жéби го до гóри на шúбень тьагáли. Оні йе̨й не слухалі, лем ті́ўко му даровáлі, што сой на пишчáлці остáтну годúну запúскал. А Тьáшкий йак земльа йак він гóлос пóчьул, до дверий сьа шмáрил, бо х пиўнúци бил запéр-

National Parliamentary Library of Ukraine www.nplu.org

тий; так двéрі виля́мал і ґу Уцекайóви пíшол, на Уцекáйа скрíчал, бо óні кáждий окрéме били. І так Уцекайóві пóвіл: Скрич на Вимислийа.

Вимислий чьул і сьа йім вíзвал: Брáтьа мóйі льýби, лáмте с тáмтой страни, а йа буду в гéўтой, та сьа понаглььа́йте, бо нáшого ґáзду на шибень тьагáйут.

Они сьа приправéлі і двéрі виламáли. Уцéкай повíдат — íші двóйе двéрий мáлі ламáти — так він нá не крíчал на Вимислийа, жéби вими́шльіл, же што в ним тéпер рóбйат.

Вимислий йім так пóвіл: Тéпер го тьагáйут до гóри на шибень.

Тьáшкий йак вемльа пóвіл Уцекайóві: Уцéкай, понáглььай сьа, а одóрви нашóго ґáзду?

І Уцéкай пíшол, íше сьа йíх ґáзда лем тóгди заколи́сал. І він што зрóбил? Ўзьал мóтув, одрíзал і скóчил в ним до йáрку і тáм го очьýтил. Прийшол Тьáшкий йак зéмльа і тáку му дал, свойóму ґаздóві, шльáпку, штó му на цоль голóва ўлетьíла до зéмлы: А не повíдал йа тóбі, ґáздо мíй льýбий, жéби ти ўзьал кóрбачь, свóйу льýбу сéстру дóбрі корбачьýвал, бо твóйі сéстрі не трéба било ньийаких баґáний; тóбі била ми́льша сéстра, што йęс нас запрóдал шиткних трьох за баґáньі, а тéпер ти видиш, штó сьа с тóбом стáло.

І він зньал рýки до гóри і Бóгу дьакýвал і так дзьвірім повíдал, же ньіж жи́ти бýде, йíх слухáти бýде, ньіш óні бýдут жи́ти; што óні му повíдьат, на вíки так він зрóбит. Дóбрі му повідáли, а він йíх не слýхал. — Тáк сьа го зьвідувáли, ци не голóден?

А він йім так пóвіл, же за двá дни нé йіл.

Тот Тьáшкий йак земльа роскáзал Вимислийóві: Вимислий, дé би дáшто било, жéбисме сьа найíли?

Вимислий так пóвіл: Іде йęден пéкарь зо земникáми на пльац. Уцéкай, понáглььай сьа, а íди ґу ньóму, а прос од ньóго, жéби нам дал да с пар земникíў.

Він ґу ньóму пришол, а од ньóго прóсил: Прóши пáна пекáрйа, жéби таки дóбри били, жéби мі пар земникíў дáли.

Пéкар му так пóвіл: А маш ти, дичíно, дайáки ґрайцáри?

Він му так пóвіл: Йаґ йа би ґрайцáри мал, так йá би по пóли не хóдил на дрáгу ставáти.

А він му так пóвіл, жé му нé даст.

Уцéкай сьа погньíвал, же му нé хце дáти, хвáтил го до рук, пáна пекáрйа, а шмáрил го на зéмльу а ўзьал сóбі мíх зо земникáми і пришол ґу ґаздóві ґу свойóму. І óни сьа найíли і так до дрáги сьа пустили. І йак мáли íти, Вимислий так пóвіл: Кęд ми уж ідéме, пóдме ми тéпер ґу нáші ґаздиньі, йі подьакувáти.

National Parliamentary Library of Ukraine www.nplu.org

І Тьа́шкий йак зе́мльа сьа зьві́дал Вимисли́йа: Та што о́ни те́пер ро́бйат?

Вими́слий йім так по́віл: Те́пер по́за стіл си́дьат, а там сьа з ґазди́ньом весе́льат, же уж йе̨й бра́та обіси́ли. Вими́слий так по́віл: Те́пер ми з ни́ми пара́ду зробиме.

Пішол Уце́кай до йе̨дно́го варо́ша до зельізно́го скле́пу і тьі́ўко ла́нций би́ло зельі́зних, ўши́тки ла́нци за́брал і при́шол сой ґу бра́тім: По́тте, бра́тьа мо́йі, ґу но́му пано́ві, буде́ме проси́ти, ци́ би нам не́ дал соло́ми, о́гньа розложи́ти.

І о́ни там при́шли, па́на сьа зьвіда́ли, і пан йім дослебо́дил; і йіх там би́ло трйо́ме і каждий со́бі опа́сал йе̨ден стіх соло́ми зо зельі́зним ла́нцом. І при́шли ґ йіх ґазди́ньі і тот дім с том соло́мом обложи́лі і на са́мі піўно́чі з о́гньом запали́лі. І по́тім йіх ґазди́ньа зо збійника́ми ўца́льі погоріла. І по́тім сой ўзьа́лі йіх льубо́го ґа́зду: Ўзьал Тьа́шкий йак зе́мльа і шма́рил го на се́бе і так сьа пусти́ли до сьві́та да́ле. При́шли до йе̨дно́го варо́ша і льу́ди сьа чьудова́ли, же та́кого не видьі́ли. І він сой жі́днал ква́ртьіль на вели́кі ко́рчмі і льу́ди сьа ходи́ли призира́ти на тих трйох джві́рий. Та він сьа йіх зьвіду́вал: Ци не чьу́ти да́што но́ве ў тьім варо́шу?

І о́ні так повіда́ли, же чьу́ти, же там та́кий шор, же не ма́йут во́ди, ньіж о́ни не да́дут шарканьо́ви йе̨дну дьі́ўку зьі́сти. І уш сьа випоўни́ло ўца́льі ў деди́ньі, уш при́шол шор на крал́ьову дьі́ўку. І краль дал росписа́ти, де́ би сьа та́кий на́шол, же́би його дьі́ўку от шарка́ньа отку́пил. І він сьа пак підньал, же він йе̨й отку́пит. Йа́к сьа тот краль ді́знал, закли́ка́ти го дал, што йе̨ то за йе̨ден та́кий ві́тьаз, же́би він міг його дьі́ўку от сме́рти откупи́ти. І він по́тім при́шол, кральо́ві сьа ўкло́нил: Што о́ни ньа жада́йут, наййасньі́ший кра́льу?

Йа йе̨м то по́чьул, же ти́ сьа підни́маш мо́йу дьі́ўку откупи́ти.

Наййасьньі́ший кра́льу, йа́ сьа так підни́мам, же йа ва́шу дьі́ўку от погибе́ли отку́пйу.

Так він сьа так пі́дньал і та́кой там зо́стал. Да́лі му там ква́ртьіль од ґнес до зара́ни. О деўйа́тьі годи́ньі ма́ли при́нцу ве́сти. Йак деўйа́та при́шла, та уш с при́нцом і́шлі. Так йім Йа́нко роска́зал: Стійте ту на стра́ньі. Они там оста́ли, а за ним чека́ли. І він при́шол ґу дьі́рі, зо ша́бльом заду́ркал, до́рас ша́ркань ви́шол і так сьа го зьві́дал: Што йе̨с мі при́ньіс на фри́штик?

На бо́ку мечь.

І він му так по́віл: Іди ти лем до́мім, бо мі ґнес не тре́ба, аж за́ран о десьа́тьі.

Йак він на́зат при́шол, вели́ка ра́дість сьа ста́ла, же сьа при́нці смерт одальу́йе̨. І по́тім го зва́лі о́ні ме́джі се́бе і він не́ хо́тьіл піти,

National Parliamentary Library of Ukraine www.nplu.org

же то йȩ його ганьба, жеби він ішол зо свойіми дьвірйами міджі великима панами. Дал пан Біг другого дньа, пришла десьата година, пішлі они з ньом, с том кральовом принцом, зас ґу шарканьові. І потім задуркал шарканьові до двері. Пришол йȩден Циґан і він сьа призерат, што тот Йанко робит. Йак уш шаркань вишол, йак голову указал с той глубокой дьіри, почьал його Йанко з мечьом рубати. Йак він го рубал, голови скакали, назат сьа прийімалі. Дьвірйови йак видьіли, пішли му на помічь. Пішол Тьашкий йак земльа, льіх собі на нього, на того шарканьа і го прицабуних барз долоу ґу землы. І потім тоти други почьали торгати, а і його шабльа барже рубати. І потім Уцекай брал тоти голови шарканьови і йіх розмітувал по сьімдесьатьі седмі крайіньі. І він с каждой голови йазик вирізал. А тот Циґан, што там пришол, він лем сьа з далека призерал. А што він видумал? Же кȩд би міх ай він дашто таке справити! Йак шаркаиьа зрубали і йак йазики порахувати, ...бо він с каждой голови мал йазик вирізаний. І пішол він пак долоу до глубокой дьіри і де била вода сперта, так він йȩй випустил. Дорас сьа у варошу велика радіст стала, же на Маруші уж млини мельут. Вишол він с той дьіри і пішли они домім. Йак они домім пришлі, так цисар великий бал справил. І йак тот бал стойал, так каждий того Йанка хвалил, же то йȩ такий великий фільозоф, же він сьа так сьміл зо шарканьом бити і шиткому варошу води пустити. Так йі сьа барс спачил, тьі кральові дьіуцьі і она потім свойому віцові повіла, же она би рада за того Йанка піти. І він йі не сперал, лем йі драгу дал. Йак весьільа стойало, Циґан што видумал? Пішол він у ночі до цисарйовой стайньі і узьал собі ножик і звирізувал штири двацетом тельатом йазики. І йак весьільа стойало, пішол перет паніу, і паніу перепросил: Наййасьньіше панство, то не він тото зробил, бо йа тото зробил, бо йа мам і знаки от тих шарканей з голови. — І потім они што зробили? Того вишмарили, же то може бити і сьа го зьвідали: Маш ти дайаки знаки? І він йіх пробовал, Йанко, же што оні будут робити? Посадили Циґана на дванацет заголоукіу, і він сьа зрадувал, же він сьа дістал с циґанством на дванацет заголоукіу, а она плакала, же то не він бил там йȩй откупити от смерти. І потім так Циґана узьали до шору, же ци він майȩ знаки. І Циґан указал тельачи йазики. А Йанко пришол потім назад і так йім повіл: Наййасьньіши панови, і йа мам знаки. Будеме тепер гльадати, котри знаки сьа здадут на шарканьови голови. — І він потім повіл Вимислийові: Де тоти голови с того шарканьа, што ми го порубали?

І Вимислий повіл: По семдесьатьі по седмі крайіньі.

І росказалі Уцекайові: Уцекай, іди йіх позберай.

National Parliamentary Library of Ukraine www.nplu.org

Уцéкай пішол, йіх позбірал і óні йіх пéрет пáніў склáлі. Панóви сьа велúким чьýдом чьудовáли, йак він йіх міх так позбирáти. І він йім пак пóвіл: Наййасьныіши панóви, тéпер ми пробýйме, чійі сьа знáки здáдут на тóти голóви. — Циґанóви клáли, сьа не здавáли, бо то тельáчи йазúки бúли. Так óни пак пробовáли Йанкови знáки клáсти. Йанкóви знáки сьа здавáли, бо отáмаль вирізáни бúли. А Цúґан ўсе крічал, бо спід ньóго пойę̨ден заголóвок вильітýвал. Панóви сьа чьудовáли, йак тóти заголóўки спід ньóго гóдни вильітувáти. Йак Йáнко своійі слóва шúтки випóвіл, так і спіт Циґáна шúтки заголóўки звильітувáли. Пóтім óни звірúли Йанкови, жé то він бил, бо йóго йазúки сьа здавáли до шарканьóвих гóлоў. І пóтім óни Циґáна ўзьáли, за білúми кіньми росторгáли, а Йáнка ўзьали, за стіл посадúли і дáли сóбі рýки с цисарйóвом прúнцом і правúлі свáльбу богáту. Кęд дошьчь пáдал, та полúўка по улúци тéкла. І правúли свáльбу богáту, а забúли корóву рогáту, а на ты корóві бил дзвóнец, а приповіці йę кóнец.

Зап. в цвітни, 1903 р. в Семлаку, Арадської стол. від Андрія Гудака.

Паралелї: Етноґр. Збірник, т. VII, ст. 19—24, ч. 29 і вказана там лїтература. — Тамже, т. IX, ст. 54—56, ч. 27. — Národop. Sborník českosl., т. II, ст. 105, ч. 2 і вказана там лїтература. — Тамже, т. IV—V, ст. 143, ч. 342. — Б. Д. Гринченко, Изъ устъ народа, ст. 333—341, ч. 321 і показана при тім числї лїтература. — Národop. Věstník českosl. II, ст. 150, ч. 3 і вказана там лїтература. — Анд. Гавриловић, Двадесет српских народ. приповедака, ч. 3. — J. R. Bünker, Schwänke, Sagen u. Märchen, ч. 95. — El. Sklarek, Ungarische Volksmärchen, ст. 174—181 і 293 та вказана там лїтература. — А. Аѳанасьевъ, Народ. русскія сказки, т. II, ст. 3—21, ч. 117—119 і вказана там лїтература. — R. Köhler, Kleinere Schriften, т. I, ст. 303—305, ч. 8 і зібрана там лїтература.

8. Чудесна камізолька і війна з сусїдним царем.

Бúла йę̨дна ўдовúцьа, та буў йі йę̨ден хлóпець, мньа му бýло Пал; та йак са дýже гарáзд учúў во шкóлы, тá му учúтель даў йę̨ден фíльę̨р зá то. Та так пак овін фíльę̨р сóбі істрáтиў, загубúў. Буў вéчір, а він са бойáў доміў пітú. Пішóў овін ў йę̨дну хáшчьу, там бúла нічь на ньóго; ходúў чéрез нічь. Колú бúло рáно, тогдú із йę̨днóго дýба йę̨дéн гад казáў: И мę̨нé принесú ис собóў.

Кáже му: Йак най тьа издóйму, бóйу са от тьа, изыíш ньа.

Не бій са, ничь ти не бýде. Урубай йę̨дну лыіску, штó би прильаглá идó мны та йа на тім изийду ит тóбі.

National Parliamentary Library of Ukraine www.nplu.org

И тогди́ гад изийшо́ў, а на ньо́го са опкру́тиў; а він са тогди́ ду́же напу́диў, по́чьаў ис се́бе трепа́ти га́да дольі́ўка. Но ка́же му: Не трепли́, бо мене́ не истре́плеш ис са, до́ки ме́не до мо́го ньа́нька не понесе́ш.

Та йак тьа зна́йу понести́ до тво́го ньа́нька, кой не зна́йу, де живе́.

І ка́же му то́гди гад: Усе́ туди́ йди, йак мі хвіст бу́де на пе́ред стойа́ти.

Та ишо́ў він усе́ че́рес ха́шчьу, раз найшо́ў мо́ре, што ўже землы́ не би́ло. І тогди́ лем хвіст на во́ду держа́ў, што му ў во́ду би́ло йти. І там пак на край води́ він стаў из ним, ка́же: Што він са там за́льє у во́ды́, а дру́ге, што га́ди го пойі́дьат.

Не бій са, бо у́ступльат ти са і на воды́ бу́деш іти́ так, йак йєс на земли́ ішо́ў.

Кой ідут, пак дале́ко на воды́, ви́дыіў на те́нґеру йє́ден си́ґет. Ка́же пак га́дови: Тепе́р уже́ ви́жу, штось дале́ко чорныі́йє са. — Там живе́ мій ньа́нько, де йдеме́. А йак ньа понесе́ш, та из радошчі́ў він тебе́ пріжре за́ то, штось мене́ домі́ў доньі́с. Айбо тобі ничь не бу́де за́ то, бо тьа у́плыіўне. Бу́де ти каза́ти: Што хочь за́ то, штось мене́, йо́го дыі́ўку, домі́ў доньі́с? Ничь не проси́, лем йє у мого ньа́нька йє́ден ла́йблик, та лем тот уд ньо́го проси́.

Та міни́ў му усьа́чину, лем ла́йблик му не́ хотьі́ў да́ти. Даў му пак ла́йблик и с тим пак він пу́стиў са домі́ўка йти. Та йшоў овін домі́ў та ду́же зголодны́ў. Ка́же: Йаки́й він дурни́й; йому́ дава́ли мно́го гро́ший, та ўже тепе́рь не знай за́ што собі́ купи́ти йі́сти! И тогди росе́рдиў са, ла́йблик вер на зе́мльу. Позират жеб, а ў же́бі биў таки́й мали́й прут. Позират прут та ка́же: А, што ми с сьо́го? І вер на ла́йблик, а с то́го ускочи́ли три урійа́ши. І ка́жут му: Што хо́чеш, ке́двешний ґа́здо?

Не хо́чьу у вас и́ньше, лем йіў бим ду́же, да́йте ми йі́сти.

І тогди́ би́ло йі́сти, пи́ти, што му трі́бно би́ло, ўсьа́чину. Тогди́ са він ізра́доваў і ла́йблик на са ўзьаў. Ишо́ў овін пак опйа́т до́ўго, измага́ў са домі́ў. Рас так пуд йє́дним село́м підньова́ти хотьі́ў. Уньньє прут из ла́йблика і по́клаў ла́йблик на зе́мльу и с пру́том уда́риў на ла́йблик. Ускочили три урійа́ші из ла́йблика і ка́жут: Што трі́бно, ґа́здо?

Ка́же: Трі́бно ми туй тепе́рь йє́де́н е́бідли ньарі ко́штей і оби би́ла йєдна́ катў́ньска ба́нда, штоби́ гула́ і пак двана́цьіть гу́саріў на ко́ньах штоби́ там стойа́ли.

І він там підньова́ў. Ишли́ туди́ то́го ца́рйа, де він биў, ті́сти, та то́ти са лем забили на ньо́го, што ни́ґда та́ку ба́нду тай та́кі гу́сари не

National Parliamentary Library of Ukraine www.nplu.org

вѝдьіли. І гада́ли собі: Штой се мо́же бѝти за молодѝй чоловік, што овін йакѝй ро́ндьошний та шче йака́ ба́нда гуде́ пѝла нього катýньска і йакі двана́цьіть гýсаріў го дозира́йут, колѝ і ў на́шого царйа мно́го йе̨ катýн, а́й бо шче аттако́йе̨ ми не відьіли. И так пак молодѝй чоловік поклѝкаў йіх іт со́бі: Биў кра́сний стьіл, усьа́чини, бѝло што йісти, пѝти, та так из ним у йе̨дно підньова́ли. І з ним да́ли рýку і пішлѝ пак собі у сво́йім путѝ, а він там зіста́ў. И пак йак онѝ ишлѝ наза́д тудѝ, так самлова́ли, што опйа́ть за́йдуть ид молодо́му, лем што на то́гди не бѝло там уж ничь. И ка́жуть: Но, нам би бѝло добрі с тим молодѝм чоловіком поговорѝти, бо то дайакѝй великѝй вітéйз мо́же бѝти. И підуть доміў иц ца́рйови та приклѝкали т со́бі і царѝцьу и ка́жуть, йако́йе̨ онѝ відьіли из бік путѝ коне́ць села́, йакѝй коштéй биў і йака́ катýньска ба́нда гýла ў ньім і йе̨дéн молодѝй ро́ндьошний дрічнѝй чоловік мулатлова́ў; двана́цьіть гýсаріў го дозира́ло, ѝшче нас приклѝкаў ид со́бі на обід. На кой йе̨сме йшли наза́д, на то́гди не бѝло а́ни коштéй, ни ба́нда, а́ни гýсаріў, ани и молодо́го чоловіка. — И тогдѝ ка́же йім царь: А чом йе̨сте го не позвідали, готь йак го зовýть, бо дрýгий орса́цький царь утписа́ў, што з ним мýсай на біййку ýстати, та сесь молодѝй чоловік дайакѝй вітéйз биў та сесь би нам биў до́брий биў. — И царь пак дýже са журѝў, скóро мýсай билó на біййку ýстати. Гір пак пішóў, што біййка бýде та вітейзіў клѝкали то́ти катýнські тісти. Колѝ ýже лем тѝждень биў до біййки, тогдѝ Пал пішóў сам до ца́рьйа, што він бýде йе̨дéн вітéйз ца́рйови. И царь піздрить издóўж нього та не повідьіў са ца́рьйови, бо дýже ро́ндьошний биў, та не прѝйиаў го. Йак ѝде гет вит ца́рьйа, царѝцьа пішла́ т ца́рьйови і ка́же му: Ца́рьйу, а штó, биў тот молодѝй чоловік?

Биў, ка́же, вітéйз би хотьіў бѝти.

Та чóм йе̨сь го не прѝйиаў?

Та вѝдиш, ка́же, што дýже ро́ндьошний.

Ка́же царѝцьа на́ то: Та за́ то бѝло го прѝйиати; чýў йе̨сь, што обéштер каза́ў, готь што відьіў из бік путѝ, йакý ба́нду, та йакѝй ро́ндьошний молодѝй чоловік мулатлова́ў? А ке̨дь отó ѝпен тот будé, што та́мки мулатлова́ў?

І тогдѝ загна́ли за молодѝм чоловіком іноша и да́ў го царь приклѝкати ит со́бі. И тогдѝ пак поговорѝли дьіло, колѝ трéба ў біййку ýстати. Так пак пішóў овін у ва́рош мулатлова́ти. Ца́рь му хотьіў пла́тьа датѝ катýнськойе, вітéйськойе̨, лем што він не хотьіў прийа́ти. Ка́же, йе̨ ў ньо́го пла́тьа, йако́йе̨ йому трібно йе̨. — А дрýгі ца́рські тісти пак хотьіли би билѝ з ним мулатлова́ти, лем што посéрдили са на ньо́го били, што він ро́ндьошний биў, не хотьіў са ýдати, што він такѝй ньалка́стий, йак дрýгі. Колѝ ў біййку ýже трéба бѝло йти і він ка́же тогдѝ

National Parliamentary Library of Ukraine www.nplu.org

царьйови, што йому най укажуть óто місто, де буде біййка стойати. — Царь пак загнаў из ним йęдного чоловіка, штó би му ўказаў óто місто, де буде біййка стойати. Тогди загнаў він тóго чоловіка доміў і зньаў іс еьа лайблик, поклаў на земльу и ўдариў на нього прýтом: ўскочили три урійаші і кажуть му: Што за гіба, кęдвешний ґаздо?

Каже: Не йę гіби великойі, лем піў мілійóна гýсаріў туй най стане і йа — штóби ми унучі май ис крашого били, йак царьйова одежа.

А урійаші зробили, што било тілько катýнства, кілько росказаў. Ей він тóгди попробуваў, готь ци гаразд будуть його катýни служити. І дуже гаразд на ўдьаку му било. Ис тим загорнуў собі лайблик и катýни са загорнули гет и він зостаў ў такім свóйим платьу, йак биў дóтильа. А тот чоловік, што з ним биў ўказати місто, пообзираў са: Што сесь гоче из заду чинити?

Та утьамиў, што дуже много катýн било и напудиў са, готь уже тот другий царь иде, што хоче йіх побити. А катýни такі били, што він таких ниґда не відыіў, такі били красни, а Паўлó биў царь межи нима. І він пак пішóў іт царьйови препуженний і каже, готь не знат, што отó, што овін дийшóў уттильа і молодóго чоловіка имили многі катýни. На кой пак сесь исказуйę царьйови и на тóгди молодий чоловік пішóў семійęшно іт царьйови. И так царь са зрадоваў, што тот другий казаў, готь Паўла ймили, а він прийшóў доміў, та пак дьака била царьйови. І каже царь му, Паўлóви: Та штось відыіў у поли?

Каже: Та йа не відыіў, великомóжний царьйу, ничь такойę.

Та то тот другий, што с тобóў биў, много катýн відыіў?

А ньіт, не било, то йому са лем привижало.

Отó бойіт са наўперед уже, дóки шче біййки не йę. Дийшóў пак уд другого царьйа лист такий, што кęд дыіўки собі царь дасьць за тóго молóдого царьйа, штó са в ним бити хоче, та тогди біййку лишать, а кęдь не дасьть дыіўку, тогди шче й з орсаґу ўжене старóго царйа. — І тогди каже Паўлóви: Што кажеш на й се, Паўле? Кęть са усім бизуйęш, та дыіўку тобі дам и ти будеш царь. — Міндьар спóйал са Павел, кęдь му Біх поможе, што тот другий царь, молодий лем дóти буде жити ис катýньми собі ўйęдно, докіль у йęдно не станут. Овін і не прóсить уж царьйа отó, оби другі катýни из орсаґу ўставиў, овін лем сам ўйде ис перед нього, бо він накой ўйде, та ў нього йę на тóгди вітейвіў, кілько йому треба. Та кой на другий день било пак стати у біййку и він ўйшоў у такий час іщче у ночи, што шче другі царскі катýни тай тісти то би не ўтьамили, готь коли він ўйшоў, бо й сі, што царь йім казаў, штоби не йшли, бо сесь йęден учинить на дóста. І сі другі тісти бойали са ў біййку йти, а теперьки йак йім не трібно йти, кажуть йęден другому: Кажім цареви, же теперь и так не підеме, готь ми йдеме і на

силу, лем што Па́вел пішо́ў на пе́ред. — А наколи́ оні́ йшли в да́леку, Па́вел ис кату́ньми биў готовий сво́йіма. І тогди́ пак дру́гий царь ис кату́ньми дішо́ў, Па́велові кату́ни тих під йęдни́м пе́рцом ўши́тко посікли. І то́му іридли́вому ца́рьйови йęдну́ ру́ку відрубали. Но та не ста́ло му кату́ни і мак, ўши́тких сєсь порубаў. За то на́ вечір опйа́ть лист діста́ў, най на за́ўтра у бійку уста́не, сєсь Па́вел. Йак ў́стане у бійку, і то́гди ви́дит, позлыіпльова́ні льу́ди опйа́ть то́го молодо́го ца́рьйа, де пору́бане би́ло, та зросло́ са наза́д, бо його́ ма́ти би́ла босо́рка і позлыіпльувала йіх. Та так пак уп́йат у бійку ста́ти. Тогди́ опйа́т посікли Паў́лові кату́ни, ўби́ли і молодо́го ца́рьйа і ма́тырь му, так са мину́ла бійка. І так пішо́ў Па́вел доміў, тогди́ ўже ца́рь са зра́доваў, што Па́вел ныірова́ў і то́гди даў собі́ дыі́ўку за нього. І ца́рьйом його́ покла́ў. І за́чали сва́льбу держа́ти, та кęдь не ў́мерли, та жи́йуть і тепе́рька.

Зап. в цвітни, 1903 р. в Нір-Ачаді, Саболчанської стол. від Ласлова Ґербе.

Паралелї: А. Аѳанасьевъ, Народ. русскія сказки, т. II, ст. 162—163, ч. 151. — R. Köhler, Kleinere Schriften, т. I, ст. 440—441, ч. 47 і вказана там лїтература.

9. Вояк, страх, чудесна мошонка, плащ та шапка.

Би́ли трьо́ме братьа ў йęдно́го чолове́ка, а окру́тны би́ли виўче́ни пи́сму. Так о́ні повіда́лі сво́му віцо́ві і сво́йі матері, же о́ні піду́т сой гльада́ті лыішо́го хлыі́ба от пшенично́го. Так о́ні сьа ў́зьа́ли, так і́дут сьвітом. При́шлі о́ні до йęдно́го велико́го варо́ша, а там сто́йал ве́рбунґ, што вербова́лі. Та тот ньаймо́лотший гва́рит: Бра́тьа, йа́ сьа звербу́йу! Шу́мни хло́пи барз би́лі — і він сьа звербо́вал, до́раз дал йім ру́ку. Йак то́ти дво́ме видыі́ли, же тот сьа звербо́вал і о́ни обидво́ме сьа повербова́ті. Так пере́шло то́му пар ча́сіў, то́ти гнет доста́лі шарш, дво́ме, ви́шлі аж на капіта́ніў, а тот моло́тший ле́м сьа з них сьмі́йę, же о́ні пано́ве. Так він сьа та́кий льу́мпак спра́вил, лем по ко́рчьмох на віки пйа́ний. Тим бра́тім вели́ка га́ньба би́ла, дава́лі му й штроф; што му штроф да́лі, він іше гі́рший. Але там би́ла йęдна прахі́ўньа, так при тыі прахі́ўныі ў́се йęдно́го войака задуси́ло през ныічь. Так то́ти сой бра́тьа двоме бесыіду́йут так: Роска́жме стра́жамештро́ві, ньай даст льумпачі́ска на ва́рту, та там му кі́нце ді́йде, кęг сьа уж раз не мо́же покайа́ти. — При́шол му ро́сказ, же́би і́шол на ва́рту: Но, гва́рит, чека́йте, піду йа на ва́рту, а́ле напе́ред піду до ко́рчьми, ньай сьа до́брі о́пйу. — Облыік сьа кра́сьныі, опоцу́вал, пі́шол до ко́рчьми, а так сьа хпил! А по́тім го

National Parliamentary Library of Ukraine www.nplu.org

ве́де ка́праль там на ва́рту. Ка́ждий во́йак, ко́трий там і́шол, та і́шол плачьу́чі, а він лем чьа́пку зло́жил на кри́во, а і́де сьпівайучи, што аж ва́рош гу́дит. Так сьа стрі́тит зо свойі́ма брата́ми та йім гва́рит: Йа́ки пано́ве, а́ни ми не салуту́йут — а то приходи́ло, же він не салуту́йę.— Але кę' бисте би́лі та́ки па́ни, йак йа, же́бисте сьпіваю́чи на ва́рту і́шли! — Ну, йак го приве́ли там ґу ты прахі́ўны, так сьа прохо́дит, сви́шче сой, раз да о десьа́ты годи́ны іде ґу ньо́му та́ке, йак йę́дна хи́жа, аш пі́д ним зе́мльа пу́кат. Гей, гва́рит, му́дрий Іва́не, ўты́кай, бо тьа зьім, а́бо тьа задушьу. — Кę́д ньа зьі́ш, зась зос тьа ви́йду, а кę́д ньа заду́сиш, зась на мо́йę мі́сце йę дру́гий. Але во́льіш сой ле́чі, а йа нę бу́ду ше́льбок ро́бил то́му маґазино́ві, лем то́бі. — Та йа, гва́рит, льа́жу, а́ле йак бу́де фе́рталь на дванаце́ту, же́бис ньа зобу́дил. — Так той страх сой льіх, а він доко́ла ньо́го хо́дит, а ле́дво че́кат, же́би при́шла то́та годи́на. Йак би́ло фе́рталь на дванаце́ту, так він на́ не кри́чит: Ўста́вай, што за йę́дно. Не знам, йа́кę ті ме́но.

Так тот страх стал та му повідат: Што ти за то хо́чеш, штос ньа ту варто́вал?

Та што́ бим хо́тьіл? Не хо́чьу от тьа ничь, йа рад, жес мі по́ки дал.

Ба, ньіт, ньіт, йа́ ты заплачьу. Йа́ ты дам та́кий мі́шок, што ті́ко раз ним стрйа́сеш, ўсе йęден ду́кат з ньо́го випа́де.

Йак го абльизова́лі, він пак при́шол до каса́рны, йак пі́шол до ко́рчьми, йако́го войа́ка поули́ци ви́дьіл, а до корчьми кли́кал, а так йіх напа́зал. Уж з ним бра́тьа не мо́гли да́ти ра́ди, барз сьа за́ не ганьби́лі. Так о́ні зась росказа́лі стражамештро́ві, же́би го зась на ва́рту на дру́гий ве́чьур дал. Він зась сьа зрихту́вал, о́пил сьа, йак го прова́дьат на ва́рту, він іде сой сьпівайучи. Приве́дут го зась там ґу́ ты прахі́ўны, го поста́ўйат, зась де о десьа́ты годи́ны іде тот страх. Гварит: Ўты́кай ва́рто, бо́ тьа зьім, а́бо тьа заду́шьу.

Але, та што́бис ньа йіл а́бо ньа ду́сил? Але во́льіш ле́чі спа́ти, йа то́бі бу́ду ше́льбок ро́бил, не́ ты прахі́ўны.

Так він со́бі льіх, а тот ро́бит му ше́льбок. Йак би́ло піў дванаце́той годи́ни, та́к го зо́гнал: Ста́вай, гва́рит, бо не́ знам, йа́ке ті ме́но, бо уш піў дванаце́той.

Та што ти за́ то про́сиш, жес ньа варту́вал?

Та што́бим про́сил? Ничь.

Ба ньіт, ньіт, йа́ ты заплачьу. Йа́ ты дам йę́ден та́кий ке́пень, што йак го заго́рнеш, та тьа ни́хто не бу́де ви́дьіл.

Та кęд мі та́ке даш, до́брі.

Дал му тот кę́пень, так він ўзьал сьа, йак ра́но го обльезова́лі, так сьа заго́рне до то́го кęпе́ньа, а пі́де до ко́рчьми. Йак пі́шол, так

National Parliamentary Library of Ukraine www.nplu.org

там сой росказуйе̨ йісти пити. Там чуйут, што бесыдуйе̨, а не видьат го, што за йе̨ден. Рас сьа розгорне та кричит на качьмарйа: Та іше усе ми не несеш?

Теперь ты принесу, бо виджу, де йе̨с.

Так йіст, а пийе̨, але мішком стрйасе, випаде дукат, дайе̨ качьмарйові. А його братьа сой бесыдуйут: Видиш, де тот льумпак набрал дукатіу? Він веце̨й піньазий мат, йак ми. І його сьа ани дьабол не іме.

Так потім зась братьа росказали, аби на третый вечьур дал на варту, аче̨й го там дашто задусит. Зась го на третый вечьур послалі, сьа оболік до паради, а так сьа хпил, што ледво ішол. Йак го провадьат там, він іде сьпівайучи. Приведут го ґу ты прахіуны, та він ходит тамади. Раз да о десьаты годины иде тот страх такий, аж землька сьа під ним трйасе: Тыкай, варто, бо тьа зьім або тьа задушьу.

А штобис ньа йіл або дусил? Ходз ньа задусиш, на мойе̨ місце зас йе̨ другий. Але сой волиш лечі спати, а йа не буду прахіуны робил шельбок, але тобі.

А йак буде три фертальы на дванацет, жебис ньа зогнал.

Йак било три фертальы на дванацету, так го зожене: Ставай, што за йе̨дно. Уш три фертальі на дванацет.

Та што ти за то хочеш, штос мі шельбок робил?

Та што бим хотыл, не хочьу ничь.

Ба йа ты заплачьу. Дам ті йе̨ден чакоу такий, ке̨д го на голову зложиш, а тіко раз го скрутиш, усе реґе̨мент віска вийде з нього.

Та ке̨д мі таке̨ даш, та добре.

Узьал сой на голову, йак го абльизовалі, пішол до касарны, так сьа розобрал, оболык тот ке̨пень, а на сьа тот чакоу зьал. Так гибай до кафани. Пішол до кафани, просит там, жеби му дали пити. Там чьуйут, же бесыдуйе̨, а не видьат кому нести. Раз зошмарит зо сьа ке̨пень, а крічіт на качьмарйа: Та отколи тьа прошьу, а усе мі не несеш! Йа ты дукатами буду платил, не такими піньазмі.

Дорас качьмар му приньіс йісти, пити, што росказал, а його братьа лем сьа чьудуйут. Што то за куншт, откиль він тіко піньази бере? Ми не тіко фасуйе̨ме йак він, а ми не маме так піньазий, жеби сме так жилі, йак він жийе̨. — Йак сьа понапивалі та він йім повідат так, йак ішлі до касарны, іде він на перед, а оні за ним. Та возме мішочьок тот, а трйасе, а они збирайут піньази за ним. Але він сьа віздрит рас, та видит, же його брат, капітан, збират піньазы, та на не гварит: Ти, брате, откиль тіко піньазий маш, што ти аж по дразы тратиш?

Йа мам піньази, тіко йа хочьу.

Но, так оні сьа великим чьудом чьудовалі, што то йе̨ за куншт. Прийшли до касарны, порозбиралі сьа, польеґалі спати, пак поставалі,

National Parliamentary Library of Ukraine www.nplu.org

войáци сьа бéрут на віцір, пуцýйут, а він іде до кóрчьми. Брáтьа гвáрйат: Дáти би му штроф, а він с тóго гирший. Мусиме за ним ньагáти, йак він хóче, бо з ним не порадиме.

Йáк сьа нáпил дóбрі, віско сьа ізиціруйę, а він чáкоў сóбі на бік полóжил, іде сьпівайўчи. Акýрат на тот чьас тот краль вйшол вон видьіти, йáку ізицірку рóбит віско, а брáтьа уш не знáйут з гáньби, што мáйут робйти. Ту цйсар, а він сóбі іде сьпівайўчи. Йак прйшол блйзко, дал презинтир, йáк сьа кральóві дáйę, так крáль сьа зьвідýйę, с котрой компаньійі, спіт котрóго капрáльа. Він му пóвіл, пописал краль. Так отписáлі нá не, йáк би роскáзат краль, жéби тот вóйак прйшол на лéпорт, на дéўйать гóдин. А тóти йóго брáтьа уж не знáли, што мáйут з гáньби робйти. Другий день рáно му роскаазалі, жéби сьа прибрал до парáди, жéби пішол на лéпорт ґу кральóві на дéўйат гóдин. Він сьа прйбрал, крáсьньі випуцýвал, зьал па сьа кęпень тот, чьáкоў, та пішол ґу кральóві. Йак прйшол там, сальітерýвал, а крáль нá не, же што він за йęден, же йóму не мóже нйхто роскавáти. Бо то уж ішла скáрга до крáльа о ньóго.

Гварит: Ньаййасьньіший крáльу, йá йęм тáкий члóвек, йак і другий, а кęд зрóбйу свóйу слýжбу, тá сьа не бóйу áни йіх. Чьом при прахіўньі кáжду нічь задусйло йęдного войáка, а йа уж викóнал тóто, што уж не лýсит никóго. А тáмтот не тáкий страх бил, йак ви.

Краль сой помйшльіл: Што то за йęден, йак він ту бесьідýйę зо ўном, тáки річи... Та кęт ти тáкий сьмілий і йęс тáкий вітьас, та отпйсал на мéне краль с тáмтой і тáмтой крайіни, жéби йá сьа з ним стáвил до війни. Та кęд йęс такий вітьаз, кęд бис го збирýвал, та йá би тьі дал, што би ти прóсил од ньа.

А він стпóвіл так: Дáте ви, штó йа бýду прóсил?

Цйсар сьа так підньал, же даст.

Та йа од них ничь не жадам, лем прінцéзу. Кęд мі дате, та мі не трéба віска, лем йа сам піду.

Там сьа барс чьудовáлі, што він бесьідýйę, же віска му не трéба, лем сам піде: Та што ти гóден сам зробйти, кęд йа тіко віско вас мам, а йа сьа бóйу, жé го не збирýйу, а не ти сам.

Так спрáўте зо ўном тáкий кóнтрак, йа вам повідам, же мі не трéба никóго там, лем йа сам піду.

І він так отпйсал на тамтóго крáльа, жéби сьа рихтýвал з ним до бйтки. А тот вóйак лем йęдного кóньа сой от крáльа прóсил. І дáлі му йęдного кóньа і ўзьал сьа, іде. Так іде, вййде за вáрош на йęдну лýку, тай він пробýйę, ци то прáўда, ци чьáкоў бýде так робил, йак страх повідал. Скрýтит рас чьаковом, вййде реґęмент войáкіў. Скрýтит другий рас, вййде другий реґęмент: Ну, уж мі тéпер дост, ниж йа там прййду

National Parliamentary Library of Ukraine www.nplu.org

Пришлі оні там, де мала бити битка, він загорнуў кєпень ва сьа, што би го не видьіл нихто, так пришол там блиско ґу ньім, жеби чьул, што оні будут бесьідувати. А тамтого кральа віско так бесьідуйє: С чім ми сьа будеме бити, йак там віска мало?

Але він йак пічьне рас чьаковом на голові обертати і обертат і обертат, віско сьа сипле, тіко віска нашло, што добрі не попусьат тамто віско. Потім він так бесьідуйє с тамтима: Ци хочете війну зо ўном тримати, ци дате пардонь, поки зо ўном?

А оні не видьат никого, чьудуйут сьа, хто з нима бесьідуйє. Ми, гварит, видиме, же не порадиме уж ничь, так даме пардонь.

Та кєд дате пардонь, дайте зо сьа письмо, жеби йа мал што ўказати свойому кральові, йак прийду доміў.

І тамтот виписал письмо і му дайє. Йак му дайє, зьал він письмо і гибай з віском назад доміў. Иде, йак уж доходил не далеко свойого вароша, зась скручал чаковом на спак, шитко віско десі сьа дьівало, што нихто не знал, де оно пішло. І пришол до кральа доміў і ўказал тото письмо кральові, йак го краль почитал, так сьа окрутньі зрадовал, же през жадной битки сьа му піддалі. І дал справити краль йєдну гостину велику, післал по сьвіґьі письма по крайіньі, сьа посходили панове, йак сьа посходили, так він йім ўказал тото письмо, гварит: Од ґнес надале жебисте його позналі за кральа, бо йа сльубил му свойу прінцезу, кєд він то виконат, а він през жадного кєльчіку, през жадной битки то справил.

Так оні справилі там руковини і свальбу і він зостал краль до ґнес, кєд не ўмер, а його братьа му мусьіли служити, што сьа за не ганьбили.

Зап. в марті, 1903 р. в Семлаку, Арадської столиці від Ілька Галайка.

Паралелї: E. Cosquin, Contes populaires de Lorraine, т. II, ст. 79—88, ч. 42 і вказана там література.

10. Як один брат став королем, а другий зпід голови виймав дукати.

Так де било, де било ў седемдесьатьі і седмі крайіньі за скльаньаном гором, а за червеним морйом, за чортовим островом, де пси сато важат, а дрітаре сьа з ним мастьат. Бил йєден худобний чловек тай він лем так жил, што ходил по льісьі за птахами. Пришол він ґу йєдному

National Parliamentary Library of Ukraine www.nplu.org

стромóві, а барз висóкий бил, так вúдьіл він на вéрху на тьім стрóмі йєдно гньіздо. Але він сьа попіткасýвал, так сьа ўзьал, гúбай горі тим стрóмом. Вийшол він аж ґу тóму гньізду, так помáле з рýком до тóго гньізда, же кєд би там бил птах, жéби він го пойімал. І він так зрóбил, птáха пойімал. Кльітку нóсил на хєрбéтьі, зньал кльітку дóлу с хєрбéта, а пýстил до кльітки птáха. Так сьа ўзьал, гúбай дóлоў зо стрóма. Але прийшол він дóмім, завісил там кльітку, птах скаче по кльіцці, а тот худóбний члóвек сьа привéрат вá не. Вúдит, же му штóсі пóпіт крúла блишьчьит. Він зньал кльітку дóлоў, пойімал птáха, а обзúрйат му пóпіт крúла, же што йóму сьа там блишьчьит? А він мал піт прáвим крúлом злáти льітéра, же хто з ньóго голóву зйіст, так бýде за крáльа; а хто з ньóго сéрце зьіст, найде кáжду нічь йєден дýкат під голóвом. Што він зрóбил? Роскáзал він жéньі, жéби óна тóго птáха зарізáла, а жéби го гварúла, та же він зьісг голóву, а жéна жéби зьіла сéрце. А мал він двох сúніў, ходúли до чькóли. Птах уж бил гварéний, йак дьіти прийшли зо чькóли; áле óни тáки та йак дьіти, зáшли кóло матéри: Не мáте, мáмо, нам дáшто дáти йісти?

Она йім повіла: Чекайте, мóйі дьіти, дóрас сьа навáрит, та будéте йісти.

Што ви, мáмо, варúте?

Мйáсо вáрйу, мóйі дьіти.

А дьіти сьа зрадовáли, а так кóло гóрцьа сой пітскакувáли; мáти дéскай пішла зó сьін, а бúла вилка там на пáці. Хвáтил тóту вúлку, тай до горньáте, жéби сóбі дáшто вúньал. Він акýрат трáфил на голóўку і йєй зьіл. А тот дрýгий плáче, гвáрит: Дай і мі.

Нé дал му він ничь с тóго, áле пішол, зьал вúлку, ньіж мáти прийшла, вúньал і тóму. Акýрат трáфил на сéрце і дал братóві: Но, на зьідж і ти, а жéбис мáмі не пóвіл, же йа йєм ўзьал.

Прийшла мáти дóмім, наварúла йісти і дáла на стіл. Гльадайут голóўки, нé йєст. Гльáдайут сéрца — і тóго ньіт. Пóчьала кричьáти на дьіти, же то óні ўзьáлі. А дьіти сьа тáйат, же ньіт. Тáк сьа нá них погньівáла і бéцей мйáса йім не дáла, лем зьіли óни двóйе, óтец із матьірйом.

Дьіти хóдьат до чькóли до дванацьатóго рóка і барс сьа йіх пúсмо йімат. Так сьа вивýчúлі, áле барс худóбни бúли. Але бúла йєдна пáньі ў тамтім сéльі, а óна не мáла никóго, а богацьтва мáла. Што óна сой помисьльіла, жеби тих двох хлóпций ўзьáла, же мáт по йєй смéрти тóго богáцьтво остáти на цєркоў, так ратшей бýде тих двох хлóпцей ховáла. І óна так зробúла, бо сой так помишльіла, же нá йєй стáри льіта, кєд би бúла хвóра, та ходз лем йєй вóди подáдут. А штó сьа стáло? Цúсарь стáрий бил ў тамтьі крайіньі, так мáли корунувáти другóго. Стойáла

National Parliamentary Library of Ukraine www.nplu.org

велика пара́да. Так о́ни сьа просили от той ста́рой ба́би, же́би о́на йіх пустила сьа там приздріти, же́би й о́ни видьіли, йак то там бу́де. Она йім там повідат, же́би не ходили, же́би піньа́зий не кельтова́ли. А о́ни піньа́зи на ке́льчік ма́ли. Так о́ні так йей тріма́лі, йак кед би йім ўла́сна ма́ти била, та йі так повіли: Ма́тко на́ша, пу́сьте ви нас, бо ми ма́ме піньа́зи на ке́льчик.

А о́ні ма́лі, бо ка́жду ніч молóтший брат під голóвом ду́кат на́шол. І пак йіх пустила. Пішли о́ни там на то́ту пара́ду; йак пришли там, ста́лі сой на стра́ну, а так смо́трйат. Йак уш кору́ну пустилі, кору́на льітат і геў і там, сьіла со́бі на то́го хло́пца, што голо́ўку с пта́ха зьіл. Але ту пано́ве сьа призирайут і о́ни то не ньага́йут. Зньа́ли корóну до́лоў с хлопчиска, хлопчиска одогна́лі ота́маль на стра́ну гет, же там дьітий не тре́ба, же́би там заваджалі, а дьіти зась сьа приближили видьіти. Пу́стили корóну другий рас, корóна на хлопчиска зась сьіла; сьа пано́ве чьудова́лі, же што́ то мо́же бити, кет так ўшелійа́ки пано́ве сут, ай с ка́ждой віри сут, а́ни на йедно́го не сьіла, лем аку́рат на ньо́го. До третьо́го ра́зу йей пустиме, а на ко́го сьа́де, та тот бу́де. — Оні што зробили? Хло́пца поййма́лі, а до гере́шту го да́лі. Пустили корóну третьій рас. Кору́на сьіла на ге́решт. Не ма́ли што робити, та мусьіли го вон пустити. І та кору́на хло́пцу на голо́ву сьіла. Хло́пец сьа радувал, же за кра́льа о́стал. До́раз го пано́ве ме́джі се́бе ўзьа́лі, а ўшелійа́ки прикла́ди му да́лі і сьа го зьвіда́ли, же о́ткаль йе ай чий син йе.— І він так отпо́віл, же він йедного худобно́го чловека син. — І пустили го до́мім. Йак пришол до́мім, повідат матері і віцо́ві, уж до ста́рой ма́ми не пішол. Ста́ра ма́ма чьўла, йак о́ні походилі. Йак уш ўйедно жилі із віцом і матьірйом, йак уж ро́зум до́брий ма́лі, тот што за кра́льа бил та ґаздувал зо своййім кральиўством, а тот моло́тший пішол на стра́ну, же він пільа бра́та не бу́де, же а́ні йе не ґа́зда, а́ні йе не слу́га. Так він сьа ўзьал сьвіта пробова́ти. Пішол зо се́ла на село по вандрова́ньу, тра́фил до йедной ко́рчьми. Бил він там за два́ дни, тай він сьа с качьма́рком роспо́знал. Але ве́чьур по вечері сьіли со́бі ка́рти гра́ти. Так то́та качьма́рька з ним гра́ла, што оста́тньій ґрайцар ў ньо́го вигра́ла. Так по́тім він йі повідат: Зропте так до́брі, пу́сте ньа ку́шьчьок спа́ти.

А лем іші грай.

Але він так йі по́віл: Тадь йа до́рас ўста́ну і зас буде́ме гра́ти.

Пішол він со́бі на по́стьіль і сой льіх. Ку́шьчьок він поле́жал і пак дораз ўстал. Уш піньа́зьі мал. Так повідат качьма́рцьі: Ну, па́ньі качьма́рько, та подьме гра́ти, уж йем сьа виспал.

Так о́на сьа го зьвідуйе: А откаль ти маш піньа́зьі?

А він глу́пий бил, так сьа йі спо́віл, же о́ткаль ма́йе. Но, а́ле він што зро́бил? Ўзьал сьа, пішол ота́маль. Похо́дил кадисі да с пар дний.

National Parliamentary Library of Ukraine www.nplu.org

Ньіж він тамáди хóдил, óна сьа намишльíла, же кęд би óна го íші раз до свóйіх рук достáла. О корóткий чьас він прйшол зас. Качьмарька што зробйла? Йáк він спал, помáле кóло ньóго, поўйазáла му рýки ай нóги. Йáк він сьа вобýдил, хóче ўстáти, а не гóден. Пришла качьмáрька ґу ньóму, тáк му повідат: Кęт ти мі не пóвіш, óткаль ти піньазьі йęз мал тóгди, кęдь йęз у ньа ночьувал, та йа тóбі смерт зрóбйу.

Він сьа острáшил, так сьа йі спóвіл, же він з йęднóго птáха сéрце зьіл і оттóўди кáжду ніч під голóвом дýкат найде.

Она сóбі помишльíла, жéби з ним дáшто зробйла, жéби він тóто сéрце зо сéбе вйўрáцал. Она видумáла, до комйна го обісйла, а так там дим клáла. Він от тóго дйму так ўрáцал, што сьа му ай черéва з місцьа рушйлі і він тóго сéрце зó сьа вйўрáцал і óна гльадáла і пáк го нáшла. Крáшньі го омйла, а го посолйла і так го с хльíбом зьіла. Йóго с комйна зньáла, рýки му розйазáла ай нóги, а він нé знал, же прó што óна з ним так робйла. Дáла óна йому íші йęден дýкат на дрáгу і так го виправйла. Він сьа ўзьал, пішол плачьýчи горáми, льісáми, пустима драгáми. Пришол до йęднóго льіса, до великóго пóтока, зарвáла го там нічь. Так сой там нáклал óгньа, пóчьал вечерйáти. Дé сьа ўзьал та сьа ўзьал йęден члóвек, ґу ньóму прйшол, тá му тáк повідат: О, мій сйну, штó ти ту рóбиш? Йак ти ту сьміш ночьувáти?

А він му так пóвіл: А про што?

А йáк би дáкий страх ту прйшол? — тот чловек повідат.

Ходз би дьáбол бил, та сьа го не бóйу.

Так óстань здраф, мой сйну.

Хóтте здрáви.

Але йак сьа навечéрйал, йак сóбі льіх, тáк сьа му здрімáло. Йáк сьа му здрімáло, рас чьýйę йęден гýльак; так сьа там х потóці двóме вáдьат! Але він йак пóчьул, так сьа зóрвал, гибай за голóсом. Прййде він там дáле, смóтрит, не вйдно, бо цма ў нóчі. Але пак íде дáле. Пришол блйже, зас пóтім пóчьал кричьáти він, же што то йę там?

Тóти йáк го почьýлі, так óні скрічьáлі: Дес, чловéче, гибай ґу нам!

Він прйшол, та сьа йіх зьвідал: А штó ви тéперь ту ў нóчи сьа вадйте?

Они му так повіли: Гмер нам óтец, а óстал нам йęден кáнтарь, а не гóдни сме сьа с тим кантáрйом подьилйти. Ай нам óстал йęден кęпéньак. Кęд го нá сьа члóвек загóрне, тá го нйхто не вйдит. Та с кепеньáком би сме сьа подьілйли, лем с тим кантáрйом сме не гóдни, бо тот кáнтарь хóче і йęден і другий, а зме сьа з ним не гóдни роздьілйти.

Та де сут вам тóти дві рíчи?

National Parliamentary Library of Ukraine www.nplu.org

Ту сут.

Так він йім пові́л: Тéпер íгте йęден на йę́дну гóру, а дрýгий на дрýгу гóру, та кóтрий прийде скóрей ґý мі, та тóго бýде кáнтарь, а хто остáне на зáдьі, тóго бýде кęпéньак. А він сьа йіх зьвíдал, йакий то тот йіх кáнтарь.

Они му так повіли: Тот кáнтарь йę тáкий: Кęд з ним гдáрит три раз нáспак бóдай пó чім і сьа з ньóго спрáвит кін.

Ну, пішли óни йęден на йęдну гóру, а дрýгий на дрýгу гóру, а він нá сьа загóрнул тот кęпеньак, а й тот кáнтарь ўзьал під не. Оні сьа рас пустили з гóри до долини летьíги, а хóтьіл йęден, жéби скóрей прийшол, жéби йóго кáнтар бил, а дрýгий сáмо так. Так сьа понаглькáли обидвóме, так в йідьу летьíли йęден ґу другóму. Йак ўйęдно сьа вийшли, так йęден до другого прáснул, што лем сьа з них колимаз розілььáла, а він сьа óстал сьмійýчи, же двох дьáблий з розýма вивіл. Пóтім він сьа вéрнул нáзад і сóбі так мишльіл, же йак би він міх тóту качьмáрьку дáйак окламáти? Але він што зрóбил? Пішол до зрубáні, нáшол він там йęднóго такóго великóго пньáка, штó го нé міг ни́хто áні порубáти, áні дóмім привезти. Так він што видýмал? Ўзьал, с тим кантáрйом прáснул пó тім пньáку три́ раз наспáк по кінци і тáкий сьа му кін спрáвил с тóго пньáка, што ниґда ни́хто тáкий не ви́дьіл. І пóтім пришол він с тим кóньом до тóго сéла, де тóта качьмáрька би́ла. Стал сóбі с кóньом сéрет плььáцу і зньал дóлу кáнтарь коньóві з голóви. І йак він го зньал, спрáвил сьа с тóго кóньа пньак, зас тáкий, йак і ў льíсьі бил. А тó сьа стáло ў нóчі. Йак дал пáн Біг дньа, льýде то видьíли і сьа великим чьýдом чьудувáти, же óткаль сьа тот пньак ўзьал. Не чьудувáли сьа так барс, же óткаль сьа ўзьал, бо кáждий знал, же йę з льíса, лем сьа барс чьудувáли, же хтó го там при́віз, а ни́хто нé знал, хто, áні ни́хто нé знат, же йак. Та ходи́ло ўдальі сéло сьа на тóго пньáка чьудувáти. Тóта качьмáрька ўсе чьýла, же сéрет плььáцу йęст йęден вели́кий, превели́кий пньак, же ўшитко сéло сьа ходи́ло нá не чьудувáти. Так óна сóбі помишльíла, жéби й óна пішла видьíти. А він дáвал пóзір зá ньом. Йак óна при́шла там видьíти, стóйіт óна так, тай сьа нá не чьудýйę і сьа йі ніг кольíном штри́мфльа розйавáла; і óна сьа зóгла дóлоў поправи́ти сой, він сьа пририхтýвал, пýк йęй по чéльі с кантáрйом нáспак руки три́ рас, тáка сьá з ней кобила справи́ла! Так він йęй осьíдлал, сьіл сóбі нá ньу крáшньі, сти́снул йęй з ногáми, польíтал він з ньом тамáди тóти місца, кáди він хóдил, одкóли óд ней пішол. І так йęй докóнал, штó лем така би́ла, йак йęдна шкíпа. І пак він з ньом при́шол к свойóму братóві і сьá му поскáржил: О брáтку мій льýбий! Йа йęм жььі похóдил!

National Parliamentary Library of Ukraine www.nplu.org

Кра́ль му так отпо́віл: Так ты тре́ба, бра́те, бо йа́ ты повідал, же не́ ход ныка́ди, а ти йеͅс мі так по́віл, же йеͅс а́ні не́ пан, а́ні не слу́га! І пак му по́віл його брат, краль: Та йак йеͅс похо́дил?

О бра́тку мій льу́бий, та́й йа́ сьа оже́нил.

Та де би́ваш, кеͅд йеͅс сьа оже́нил?

Ґне́ска, бра́те, ў те́бе, а ва́ран не́ знам де.

Брат сьа му чьулу́вал, краль, же йак він так бесьіду́йеͅ і сьа го пак ѕьвідал: Бра́тку, та́ што́ ти повідаш?

Йа́ ты так повідам, же ґне́ска би́вам х те́бе, а ва́ран не́ знам де.

Та ти йеͅс повідал, же йеͅс сьа оже́нил.

Пра́ўда йеͅ, бра́те мій, же йеͅм сьа оже́нил.

А він вас му по́віл, краль: Та кеͅдь ти ту би́ваш, та де ты йеͅ же́на?

Ги́бай, бра́те, най ты ўка́жу.

І він го пак ва́віл до ста́йны, та му повідал: Ну, призрий сьа, бра́те, ту йеͅ мо́йа же́на.

А брат му так по́віл: Не́ роб з ньа сьміхи, кеͅт ти йеͅс не́ кін, же́бис мал кобилу за же́ну, кеͅт то йеͅ ко́била.

Його братприско́чил і ка́нтарь з голо́ви йеͅй стьах, лем сьа рас стрепа́ла і же́ном сьа ста́ла.

Ви́диш, бра́те, то йеͅ мо́йа же́на.

Його брат што вро́бил? Пішол до́ хиж к же́ньі і так побесьіду́вал во же́ном: Же́но мо́йа льу́ба, што ма́ме роби́ти с тим мо́йім бра́том? Одко́ли о́д нас вішол, йакий пішол, та́кий при́шол. Йа́косі сьа оже́нил, йа не́ знам, што́ то за же́на. Кеͅд йеͅм во́шол до ста́йны, би́ла коби́ла, а йак ґу́ ньі ско́чил, стьаг йі ка́нтар з голо́ви і сьа стрепа́ла і на же́ньску ста́ла.

Кральо́ва же́на так му отповіла, же йакий він, та́ку же́ну до́стал. Воз, йеͅден фа́лат крайіни му дай, кеͅт ті йеͅ брат, а най жи́йеͅ з Бо́гом.

І він по́тім так вро́бил, так му по́віл: Бра́тку мій льу́бий! Мам йа йеͅдну пу́сту, та підеш на то́ту пу́сту, а бу́деш там ґазду́вал. Не́ хот так по сьвіту, бо йеͅ мо́йа га́ньба, а же йеͅс мі брат, а так ходиш по сьвіту, йак кеͅдби ни́хто к то́бі не́ бил рад. Так йа за́ то то́бі дам то́ту пу́сту, же́би там йеͅс жил і во сво́йем же́ном, же́бим ве́це ни́ чьул о́ тьа, же так хо́диш, йак кеͅд бис бил с циґанского ро́ду.

І він так зро́бил, послу́хал бра́та, ай во же́ном, с качьмарьком, побесьіду́вал. Пішлі о́ні до ко́рчьми на́зад і то́то прода́лі, а пішлі на пу́сту, а там бива́лі. Лем він за́ то, же о́на го так трапи́ла, потрима́ла го лем йеͅдну ніч ў коми́ньі, а́ле він йеͅй три́мал, аж ньіж о́на жи́ла, бо ко́ли сьа погньівал, лем йеͅй с канта́рйом прас! до́рас сьа коби́лом

National Parliamentary Library of Ukraine www.nplu.org

справи́ла. І так йе̨й тра́пил, аш ныш не гме́рла. Пак сьа оже́нил, йак сьа принале́жит і жи́йе̨ сой з бра́том і до ґнес, ке̨т сьа му ў ріци жили не поторга́ли.

Зап. в цвітни, 1903 р., в Семлаку, Арадської столиці, від Андрія Гудака.

Паралелї: Етноґр. Збірник, т. XIV, ст. 205—213, ч. 29 і вказана там лїтература. — Про сю казку написав окрему студію проф. Ю Полївка, в якій вібрав богату лїтературу. Пор. J. Polívka: O zlatém ptáčku a dvou chudých chlapcích (Národop. Sborník českoslov., т. VI, ст. 94—143 і окремо). — Б. Д. Гринченко, Этногр. Матеріалы, т. II, ст. 247—253, ч. 183 і вказана там лїтература. — А. Аѳанасьевъ, Народн. русскія сказки, т. I, ст. 333—339, ч. 114—115 і вказана там лїтература. — Brüder Grimm, Kinder- und Hausmärchen, т. II, ст. 150—157 і т. III, ст. 195—199, ч. 122.

II. Бідак, чудесний пугар і королївна.

Так бил йе̨ден худо́бний чло́век, мал він йе̨дно́го си́на, а та́ки би́ли худо́бни, же уж не ма́ли ш чим йі́сти навари́ти. Ма́лі о́ни йе̨ден о́ріх ў загоро́ды. Што они́ зроби́ли? Пішли́ до загоро́ди викопа́ти тот о́ріх, же́би го поруба́ли на о́ген. Йак уж го звали́ли кус до́лоў, а ко́рін му сьа іше три́мал кус. Так тот його син ўзьал соки́ру, по́чьал руба́ти конарйа з ньо́го. Та він повідат, його син: „Ньа́ньу, йа бу́ду то́го кона́рйа до двора воло́чити.

Він му так по́віл: Вос, си́ну, а во́лочь, ныж йа́ го підо́тну.

І він го пак піттьал, то́му оріхо́ви ко́рін. Йак уш бил оттьа́тий, о́ріх сьа звернул. Рас сьа ста́рий при́здрит, што́ска сьа там бли́шчит. А він то обзи́рал, што́ йе̨ то, же сьа так бли́шчит. Огриб гли́ну лыіпше, а там йе̨ден по́гар. Пра́ўда, же він пи́смо не́ знал, його ста́рий о́тец. Він поче́кал си́на, ныш син зо дво́ру при́шол до загоро́ди, а його син пи́смо знал. А на́ тым погарі зна́ти льітера било. Сино́ві він повідат: Под ле', си́ну, ге́ўка.

Што жада́те, ньа́ньу?

А смо' ле', што йа́ ту на́шол!

Дал сино́ві до рук, син то перечі́тал, а на тым погарі би́ло: Марі́йа Тера́зійа — написа́но би́ло, же хто́ тот по́гар на́йде, ке̨д з ним пити бу́де, же́би на ўкриш прес стіл заздра́ўкал: Бо́же дай здра́ўйа, ке̨д жи́йе̨, што тот по́гар поло́жил, а ке̨д гмер, най му па́н Біг гріхи отпу́стит! І йак з ньо́го ви́пйе̨, же́би го́рі з дном поло́жил, а ўсе під ним на́йде штірі дука́ти.

National Parliamentary Library of Ukraine www.nplu.org

І він то хо́тыл зна́ти, ци́ то пра́ўда мо́же би́ти. І худо́бний він бил, не́ мал на піў льі́три па́льінки, пі́шол до сусьі́да і со́бі пожи́чил на піў льі́три пальінки. І сьі́ли за стіў і так сой здраўка́ли ай повіда́ли, йак написа́но би́ло на тім пога́рі. І так зроби́лі. Спробова́лі пра́ўду і то так би́ло. І пак піньа́зий ма́ли. Почьа́ли ба́рже пи́ти і сьа запомо́гли, покупи́ли сой зе́млю, вели́кий ґа́зда сьа з ньо́го спра́вил, а його син уж о бі́ды за́бил і по́чьал він гойнува́ти ґрайца́рі, на стра́ну сой отклада́ти. І йак сой наоткла́дал, так по́віл віцо́ві: Ей, ньа́ньу мій льу́бий! Йа іше йęм глу́пий, бо йа сьві́та не пробу́вал, а дьа́кувати Бо́гу, ма́ш те́перь ш чьо́го, пу́сти ньа до сьві́та.

І о́тец му по́віл: Ей мій льу́бий си́ну, си́т ти со́бі до́ма, кęт маш пі́льа чьо́го, бо пі́деш по сьві́ту, псота тьа́ сьа на́йіст, бо і́ші тьа бу́дут пече́ни у́ши куса́ти.

А він му так по́віл: Ньа́ньу мій льу́бий, піду спробова́ти, кęдь йа хо́чьу зна́ти, йак сьвіт сто́йіт.

І він сьа пак зо́брал і тот по́гар зо со́бом ўзьал. Пі́шол зо се́ла на се́ло, при́шол до йęдно́го варо́ша, а ў тьім варо́шу бил йę́ден краль. І сьіл сой там піт тот дім кра́льіў і ўку́пил сой він за де́сьат ґрейца́рий ўчьо́го си́ра і там фриштику́йę і піў льі́три ви́на, а так сой попи́ўкат, а так здра́ўкат, а по́гар переве́ртат. Кі́ўко раз ви́пил, по́гар переве́рнул, а дука́ти збі́рат. А то́т краль мал дьі́ўку. Дьі́ўка сьа призира́ла, а на ньо́го по́зір да́ла, же што́ він ро́бит. І йі сьа тот по́гар спа́чіл, же то́ би й про́ ньу до́брий бил. Так о́на післа́ла свойу слу́шку, же́би сьа го о́на зьвіда́ла, же што він би про́сил за тот по́гар: Ви, до́брий чолове́че, не продали би́сте тот по́гар?

Він йі так отпо́віл, же ньіт. А о́на с тим пі́шла ґу тьі мла́дьі па́ньі і так йі повіла, же ньіт.

А о́на зас йęй післала: Іди, так му по́відж, же што́ він бу́де жа́дал, о́на му запла́тит.

Пі́шла слу́шка други́й рас і зас му пові́дат: Чьуйę́те ви, до́брий чолове́че, што буде́те жада́ти, та за́ тот по́гар сте го́дні доста́ти.

Він йі так по́віл: А хто́ те́бе поси́лат?

Она му повіла: Наййасьньі́ша при́нца.

А він йі так по́віл: По́віч ти так при́нцьі: Кęд о́на бу́де зо ўном за три но́чі спа́ла і так по́тім йа́ йі тот по́гар дару́йу.

І о́на с тим пі́шла, а при́нцьі повіла. При́нца йęй післа́ла, же́би го до хи́ж заклика́ла. І він по́тім при́шол, а ни́хто не ви́дьіл, лем то́та слушка, а і мла́да па́ньі. І о́на з ним спа́ла за три но́чі, під ньо́го сьа да́ла. Дал па́н Біг дньа, він ота́маль пі́шол. Ньіж йо́му піньа́зьі тęрва́ли, так со́бі гойну́вал; піньа́зьі сьа скінчи́ли, його до пече́них у́ш

National Parliamentary Library of Ukraine www.nplu.org

приодыіли. Прйшло йому на мйсель йсго віца слово, што му отец повідал, кęд він сьа з дому виберал. А што він пак зробил? Пішол він ґу морйу, зыіднал він сьа служити до йęдного млинарйа. Перешол тому час, а і пар місьаций, а кральова принца остала ў тьажи. А краль сьа чьудўвал, де она то достала? А велика ганьба йęй родичім била. Отец сьа йі погныівал, а і йęй льуба матка. Што цисарь видўмал? Дал справити ладу, а таку велику, жеби она могла там ф тыі ладыі сидыіти і лежати. І пак сьа йęй зьвідал: Дыіўко мойа, повічь, откаль йęс дістала, бо йак ти не повіш, так йа тебе до той ладн дам, а по морі драгу тыі дам.

Она сьа ганьбила на дакого повісти, што непраўда било, так она не повіла і цисарь сьа загныівал і до ладн йęй дал. Пўстил йęй по мори, так лада плавала. Дал пан Біг вітру, задул тоту ладу по водыі на тоту страну, де тот слўжил, што йęй бріх припра́вил. Видыіли млинари з далеки, же штоскай по водыі плаве, сыіли сой на чоўнок і пішли імати. І йак поймали, ґу крайу притьагли. А на ладыі била цидўла виписана, же там йęдна женьска з дыітьатом сьа бавит. І крашныі розобрали тоту ладу, жеби дайак женьску не порушалі. Йак ладу розобралі, а йęй сьа зьвідалі, же што йęс ти за йęдна?

Она йім повіла: Йа йęм така йęдна переспанка, і отец сьа мі нагныівал, жем сьа переспала і так мене до лади далыі і по морі ньа пустилі, же хто бўде Бога вірил, та жеби ньа поймал. А вй ньа поймалі і тепер йа вас прошьу, жебисте мі даґде квартыіль дали; што будете жадати, та йа вам можу дати.

Дали оні йęй там йęдну екстрацимру.

Ажебисте мі дали ай йęдного інаша.

І они видыіли, же то йакасі паныі, же то не с худобного роду і дали они йі акўрат того млинарйа за інаша, што він йі переспал. Скоро го видыіла, дораз го познала, але іші дораз сьа му не сповіла. Перешло пар тижней, оні сьа роспознали і потім до грўбих бесыіт сьа дали. Она сьа го зьвідувала, же што він за йęден, а він йі так повіл: Йа йęм йęдного худобного чловека син.

І він сьа йęй зьвідал, откаль йę она?

Она му повіла, же она йę йęдного кральа дыіўка і же сьа так з ньом стало, так отец сьа йęй погныівал, а і йęй льуба матка, так до лади йęй положилі, а по морі йęй пустили. — А она го добрі познала. Йак він дрўгий рас пришол, она зрихтувала, а до погара вина му нальала, а зо свойой рўки до його рўки дала і так му повіла — а він йęй не познал: Жеби йęс с тим погаром заздраўкал, жеби йęс го горі з дном вивернул.

National Parliamentary Library of Ukraine www.nplu.org

Він скоро пóгар вúдьіл, дóрас пóзнал і велúку мúсель до голóви дóстал, же штó він мат робúти, йак сьа з ньом мат зійти. Прúшол він треты̂ рас там ґу ньі до хиш, так óна му повіла, ци він йęй не пóзнат?

А він йі так пóвіл, же вас не познáйу, лем тот пóгар познáйу.

А йак ти го познáйęш?

Йа уш тáкий пóгар вúдьіл акурáтний, йак тот.

Так пóтім óна му повіла, жéби го перечíтал, бо на погáрі бúли злáти льітéри. Йáк го перечúтал, йóму до мúсли зáрас прúшло, же тот пóгар йę йóго і він йі так пóвіл: Прóшьу йіх йак пáньу, дé ви тот пóгар нáшлі?

Она сьа го зьвідáла: А нá што ти кцеш знáти?

Так йіх вась прóшьу, же тот пóгар йę мій.

Кęт тот пóгар йę твій, та йęм і йа твóйа!

Пак сьа му сповіла, йак óна з ним походúла і він сьа пак прúзнал і дóраз йі рýку дал. Так óни сьа зíшли йęдно з дрýгим і він пóтім пішол, ґаздóві подьакýвал за слýжбу і тáк му роспóвіл, йак сьа поводúло і ґáзда го не спéрал: крáшны̂ го виплáтил і пак пішол до цúмри ґу ньі. Піньáзий мáли дос, дóраз óна го післáла до йęднóго краўчірйа, жéби він пішол, ажéби собі дал лáхи ўшúти пáньски, ай до шýстра ціпéлі купúти. Прибрáла óна йóго, йак великóго пáна і дáла му піньáзий і жéби він пішол на йáрмак, жéби фкýпил штúри кóны̂ ай йęден гéнтіў. І він тóто зрóбил. Пішол на йáрмак, а фшúтко покýпил. І йак прúшол дóмім, так му росказáла, жéби зьіднал слýгу. Зьіднал він слýгу і пак му повіла: Накóрмий кóны̂, ай порúхтуй гúнтіў.

Він то ўшúтко випóўнил і за цúмру заплатúли і подьакувáли і так сой посідáли до гинтóва: Но, тéпер жен с тúма кіньми, бо підéме аж до твóго віца.

Йак до віца прúшли, óтец йак йіх вúдьіл, áни йіх не пóзнал. Але йóго óтец тáкий бил велúкий бóгачь. Йак син пішол на вандріўку, а пóгар зо сóбом ўзьал, так він сьа ўсе бóйал, же йóго син уж вéцей не прúйде, же хто го бýде на йóго стáри льíта дозúрал. Так він не гойнýвал, лем іші дýже майęтнóстий приґаздýвал. І óтец йіх ўдьáчьны̂ прúйал, з велúком радістьу. Пóтім він сьа йіх зьвідал: Мóйі дьíтки, йак вú сте походили?

Але óна бúла шьміла, шьмільша йак він; він сьа свóйіх родúчіў кýшьчьок гáньбил, же што докáзал, а óна сьа не ганьбúла і так старóму повіла, же óна го ґу сóбі припустúла; побúлі пар місьáций, ньіж óна виштідірувáла, же йак сьа йęй óтец мáйę. Тóму минýло пар рóкіў. І пак повіла свойóму мужóві, ай йóго віцóві: Ньáньу і мýжу! Йá би рада піти до мóго віца на гостúну.

National Parliamentary Library of Ukraine www.nplu.org

А він йі не спéрал. — Ї сьа позбирáли і так на гостúну пішли. Йак óни там прúшли, з гинтóва скочúлі, свóго віца ай льýбу мáтку йак уж йіх видьíла, так йіх обийáла, крáсьні опцилувáла, же што óни з ньом зробúли. А так йім повíла, же Бог йę не тáкий йак льýди; Бог йę вíрний і справодлúвий, він не жáдат нийáку крúўду, лем прáўду. Так і мі пáн Біг пóміх свойóго ґáзду і мýжа нáйти. Так вас тéперь прóшьу, што сте сьа нá ньа так погньівали, йę́дно і дрýге, тá мі отпýстте, бо кęд отпýстите мі, і пан Біг отпýстит вам.

І óни йіх прийáли ўдьáчны. І пішли до пóпа, йáк сьа приналéжит, і тáк сьа звінчáлі. І правúлі весьíльа. Прúшол і йóго óтец. Тóгди сьа стáри спознáлі. Весьíльа перéшло і сьа позбирáли і пішли ґу йóго віцові і там óни бúли. І пар рóкіў там бúли. Йęй родичóве уш стáри льýди бúли. Дал пан Біх, што óни помéрли. Дáли йім пак знáти, же óни гмéрли і óна пак пішла там ізо свóйім мýжом, крашьні йіх дáли поховáти. Не бúло йіх вéце, лем тóта йę́дна дыўка, ўдáльі крайіна остáла нá ньу і пóтім óньі там, де йóго óтец бил, фшúтко запродáли і пóтім прúшлі на тóто ґаздíўство ґаздувáти. І так óні ґаздýйут, ай до ґнес, кęт не помéрли.

Зап. в цвітни, 1903 р., в Семлаку, Арадської столиції від Андрія Гудака.

12. Як Янко Попелюх убив шарканя, розбійників і став принцом.

Бúла йę́дна ґдóва, мáла трúох сúніў, а тóти синóви шьа збирáйут до швíта двóме, а третьóго не хотьíли зо собом ўжьáти, Пóпель-Йáнка, же глýпий бил. Но, áле на тьíлко же він піде, а піде. Но, кęдь підеш, та гибай, глýпий Йáнку.

Так óни úдут, úдут велúким льíсом, пойíмал йіх вéчьур. Но, брáтьа, знáте што, — гвáрит тот найстáрший брат, — назбирáйте дерéва, а наклáтте óгньа, а йа піду дáшто застрілúти.

Застрілúли два голýби. Они тóги голýби хпéкли, а тóму глупóму Йанкóви дáли нóги, а голóви. Йак шьа найíли, та тот найстáрший повідат тим двом молóтшим: Польігáйте сóбі, а йа мýшьу дáти пóзір, бо тýсме г льíсьі велúкім, шьа мóже дáка непригóда стáти.

Так тóти двóме сóбі лéгли, а тóт бил стáрший на вáртьі. Прúшла йę́денацéта годúна г нóчі, де шьа вóзме, там шьа вóзме, прúйде йę́ден шáркань с трийóма головáми. Но, гвáрит, штó тéпер будéме робúти? Зачьáли шьа бúти і нá тьíлко шьа бúли так задóўго, штó го прéцик тот

National Parliamentary Library of Ukraine www.nplu.org

зміх, Пе́йтер му би́ло ме́но. Ша́ркань му о́ген розмётал і го Пётро збірӯвал. Йак го за́бил, то́го шарка́ньа, так му вирі́зал три йази́ки, а поло́жил со́бі до цаньі́стри, а зась розло́жил со́бі зно́ва о́гньа там — а то́ти дво́ме бра́тьа не зна́ли ничь. По́тьім зас до ра́на перележа́ли там. Ра́но він на́ тих бра́тиў: Но, гва́рит, става́йте, бо уш чьас.

Но і о́ни по́тьім постава́ли, а і́шли да́льі ота́маль с тамтого мі́сцьа. Ідут, і́дут зась тим льі́сом вели́ким, на ве́чьур при́дут зась на то́то пе́рше мі́сце, де би́ли пе́ршу ні́чь. Йак там при́шли ве́чьур, гва́рит: Зас' ме ту, де́сме би́ли ӯче́ра.

Так повідал тот дрӯгий бра́т, гва́рит: Зна́те што, назбира́йте дере́ва, а накла́тте о́гньа, а йа піду да́што застріли́ти.

Ну, до́брі.

То́ти назбира́ли, накла́ли о́гньа, а тот пі́шол а застрі́лил йе̨дно́го зайачі́ка. При́ньіс та́м го, а го хпе́клі, та му зась да́ли лем но́ги, голо́ву, то́му Йанко́ві. Ве́чьур йак шьа найі́ли, та тот середӯший брат повідал: Польіга́йте со́бі, а йа́ дам по́зір, же́би шьа нам да́ка негода не ста́ла ӯ но́чі.

Но, до́брі.

Рас ко́ло йе̨денаце́той годи́ни ӯ но́чі, де шьа во́зме, там шьа возме, спӯстит шьа йе̨ден ша́ркань о шіст го́лоӯ, зачьне шьа з ним би́ти. Бйут шьа так барс, же уш та́кой-та́кой ша́ркань змо́же Андрі́йа. І по́тьім так шьа припра́вил Андрі́й, же шарка́ньа зміх. Вирі́зал му шіст йази́кіӯ, а поло́жил со́бі до цаньі́стри. Оген мал ростріпа́ний, лем дене́кде пойе̨ден ӯгель мал. А по́тьім він позби́рал то́ти угли́ки і так со́бі розло́жил зась о́гньа. По́тьім ӯра́но зобӯдил бра́тіӯ: Но, става́йте, бо уш чьас. Піде́ме да́ле с то́го мі́сца.

Постава́ли, і́дут да́ле. Ідут фурт, с то́го льі́са не мо́жут вийти ні́йак, а́ні кра́йу, а́ні кі́нце. Но, хо́дьат о́ни по тьім льі́сьі, хо́дьат, де́ сьа во́зме, та́м сьа во́зме ве́чьур, шьа на́шли зас на́ тьім мі́сци, де би́ли по пе́рши дві но́чи. При́шли там, Йа́нко на́ ньі: Бра́тьа мо́йі, назбира́йте дере́ва, а накладе́те о́гньа, а йа піду да́што застріли́ти.

Але то́ти бра́тьа, Пе́тро і Андрі́й, гва́рйат: Де́ ми тако́го сома́рйа пішле́ме, та што він нам застрі́лит? Піде на де́сьат кро́кіӯ, ӯш сьа бӯде бо́йал.

Не бі́йте шьа ничь, бра́тьа, то йе̨ не ва́ша ста́ріст.

Але піде Йа́нко да на́ сто кро́кіӯ о́д них, застрі́лит там ди́ку сви́ньӯ. Кри́чит він на бра́тіӯ, гва́рит: Гиба́йте мі помо́чі не́сти.

То́ти бра́тьа гварйат: Ви́диш, ӯш шьа бо́йіт.

Гварит: Не бо́йу шьа, лем мі по́тте помо́чі прине́сти йе̨дну сви́ньу.

Прийдут о́ни там ку ньо́му: Де́ ти би ту сви́ньу застрі́лил? Пішли там, а прине́сли то́ту сви́ньу. Ӯжа́ли йе̨й, а хпе́кли, ай він йім ӯзьал,

National Parliamentary Library of Ukraine www.nplu.org

одру́бал но́ги, голо́ви, а дал йім йісти. Йак шьа найіли, найста́рший брат гва́рит: Но, бра́тьа мо́йі, полыга́йте со́бі, а йа́ дам по́зір, же́би шьа нам да́кий притрафу́нок не́ стал.

Але Йа́нко на́ вы: Бра́тьа мо́йі! Ви били фче́ра і префче́ром, а йа бу́ду гне́скай.

Але, гва́рит, ти сома́ре, да́што би при́шло, ти́би шьа стра́шил, та би сме́ ту загину́ли ши́тки трьо́ме.

Ши́тко йе̨дно, то йе̨ мо́йа ста́ріст.

Но, до́брі.

То́ти со́бі полыга́ли, а Йа́нко сто́йіт ва́рту. Око́ло йе̨денаце́той годи́ни іде вітер лыса́ми, стро́ми ла́ме; спу́стит сьа ша́ркань о де́уйат го́лоу, за́чьнут сьа би́ти, руба́ти. Так шьа руба́йут за до́уго, же уж Йа́нко вистава́л, а́ле шьа так припра́вил, шіст го́лоу му на́рас стьал. Ша́ркань уж о́слаб, іші шьа так задо́уго били, до́кльа не рострепа́ли до чіста о́ген. По́том Йа́нко іші шьа припра́вил на то́ти три голо́ви і му йіх стьал до́лоу. Йази́ки звирізувал, а поло́жил со́бі до цаньі́стри. Но, а́ле біда би́ла на́ не. Креси́ло не́ мал; ма́л го ста́рший брат, а буди́ти йіх не́ хтьіл. Але ви́шол він на йе̨дно́го високо́го стро́ма, а смо́трит го́рі до́лоу, ци́ би він не ви́дьіл да́ґде о́ген. Ви́дьіл він барз дале́ко о́ген вели́кий. Стрілил він с пу́шки ґу то́му о́гньу, а тим голо́сом ішол аж ґу то́му о́гньу. Йа́к він іде там, уж не́ барз дале́ко би́ло от то́го о́гньа, там двана́цет збійни́кіу би́ло. Пе́чут йе̨дно́го во́ла, а тот ба́ша йіх, тих збійни́кіу, си́дьіл со́бі на стільци, а пийе̨ ви́но. Йа́нко прийде зо за́ду ґу то́му башо́ві, а стал со́бі там, а о́ни го не видьі́ли. Пийе̨ ви́но ба́ша, а гва́рит: Йа́ке то до́бре ви́но! Обе́рнул по́гар, а смо́трит до нього. Йа́нко пу́шку на́тьах, а стрілил му до пога́ра, а вистрілил му з нього дно. Ба́ша повідат: Хто́ бил, то́ бил, а́ле до́брий стрілец бил!

Обе́рне шьа зо за́ду, а Йа́нка так пойімат до ру́ки: То ти, гва́рит, бил?

Йа́нко повідат: Йа!

Но, гва́рит, ти бу́деш наш каме́рат.

Но, до́брі.

Найіли шьа, напи́ли шьа, у̌ра́но постава́ли: Но, Йа́нку, ги́бай з на́ми.

Идут о́ни фурт, прийдут ґу йе̨дно́му фесту́нґу. Били там йе̨дни зельі́зни две́рі до то́го фесту́нґа, а на́ тих две́рйох би́ла йе̨дна дьі́ра: Но, гва́рит, Йа́нку, знаш ти што? Ми уш ту ходи́ме трина́цет ро́кіу стрільа́ти, а не може́ме шьа доби́ти до то́го фесту́нґу. А то бил фе́стунґ закльа́тий. Там на віки виско́чил на то́ту дьі́ру чо́рний пес, а они стрільа́йут до то́го пса, а не мо́гли його застрілити, та стріл‘а́ли двана́цет збійни́кіу на́ не. Пес лем пітскочил, а хтрафи́ти го не хтра́фил а́ни йе̨ден.

National Parliamentary Library of Ukraine www.nplu.org

Але Йа́нко стрі́лил, то́го пса гнет застрі́лил. А хто́ би то́му не ві́рил, с то́го пса ай до те́пер коло́мазь пра́ўйат. Но, при́шли о́ни ґу́ ты дырі, днука а́ни йе̜ден не хо́тыл іти на пе́ред. Пі́шол Йа́нко на са́мий пе́ред, а то́ти і́шли за́ ним. А він, йак і́шли, він каждо́му голо́ву о́тьал. Так по́тьім тот дванаце́тий йак і́шол уж на оста́нку, йак шьа там шту́рил, так до ке̜рви ру́ки шту́рил, а голо́ву ви́рвал на́зад та лем му тра́фил йе̜дно ухо отьа́ти. А тих йе̜дена́цет йази́кіў вирі́зал, а дванаце́те у́хо, а́ поло́жил до цаны́стри. А йак с тим бил гото́вий уж, две́рі шьа́ му рostвори́ли, а там стойа́ло по́ўно ві́йска закльато́го; на йе̜дны стра́ны стойа́ли гуса́ри, на ко́ньох би́ли, на дру́гі стра́ны стойа́ли боканьчо́ши; гу́саріў позни́мал до́лоў: Ви шьа, гва́рит, уж насиды́ли дойс, а ви, боканьчо́ши, шьа настойа́ли дойс.

Боканьчо́ши по́клал на ко́ны, же́би со́бі отпочи́ли. При́де там да́ле до дру́гой ци́мри, там офіці́ри, ґенера́ли, чита́йут нови́ни: А, гва́рит, ви шьа уж начита́ли дойс, може́те сой отпочи́ти!

Ўжьал нови́ни, поло́жил до́лоў на́ стіл: Со́бі, гва́рит, отпочи́нте.

При́йде до тре́тьой ци́мри, там краль с кралы́ўньом; ма́йут там пе́рет со́бом мйа́со пече́не: А, гва́рит, ви шьа уж найі́ли дойс!

Ўжьал сам Йа́нко, шыл со́бі за стіл, на́йіл шьа́, на́пил шьа; йак шьа на́йіл, піде він іше до четве́ртой ци́мри; там принце́за си́дит, а штрі́ку́йе̜, а дві фрайцімéрки піла ней си́дьат, там йе̜й че́шут. Па́ны прінце́зно, гва́рит, уж йе̜с шьа наштріко́ва́ла дойс, а ви фрайцимі́рки уж сте шьа йе̜й начеса́ли дойс!

Ўжьал фрайцимі́рки, а отшма́рил на стра́ну, а сам со́бі на́ ньу лыг, на прінце́зну. Йак со́бі сво́йу робо́ту зро́бил, так со́бі шіл за стіл, а напи́сал йе̜дно пи́сьмо, же ке̜д би о́на оста́ла ў тьа́жи, ке̜дби ма́ла хло́пца, же́би му да́ла ме́но Йа́нко, а ке̜д дыі́ўчьа, та на йе̜й ме́но. — А йак ви́шол ота́маль с тамто́го фесту́нґу, та́к сьа фе́стунґ ростворил. Зачьа́ли ба́нди гра́ти, еґзицирува́ли войа́ци, ши́тко ві́йско, так шьа вислебо́дил заклья́тий фе́стунґ. А Йа́нко шьа ўжьал, а пі́шол аж ґу сво́йім бра́тім, де йіх ньа́гал. При́де там ґу́ ным: Но, гва́рит, бра́тьа, ўстава́йте, уш сте шьа ви́спали, піде́ме дале.

І по́тьім шьа ўжьа́ли, а и́дут с то́го лыса і ви́шли аж на край. А йе̜ден друго́му не пові́ли, што шьа з ним води́ло, йе̜ден о дру́гім не́ знал. Так о́ни по́тьім вандрува́ли по шві́ты. Але йе̜ден чьас шьа ста́ло, принце́за породи́ла ды́тьа, а не зна́ла от ко́го. Она би́ла ра́да зна́ла от ко́го; так йе̜ден раз йак фрайцимі́рки пуцува́ли сто́ли, стіл переверну́ли на дру́гу стра́ну, а там на́шли то́ти пи́сьма. Знаш ти, па́ны принце́зо, ке̜дь би шьа ты да́ка приго́да ста́ла, так переве́рний стіл, а там піт тим сто́лом йе̜ст пи́сьмо: Ке̜дь би бил хлопец, та на мо́йе̜ ме́но, Йа́нко Немту́тко, а ке̜д би би́ло дыі́ўчьа, та на йе̜й ме́но. — Але бил хло́пец; уж

National Parliamentary Library of Ukraine www.nplu.org

му би́ло да з ві́сім ро́кіў, принце́за шьа не ода́ват, лем че́кат за Йа́нком. О Йанко́ві а́ні хи́ру не йест. Дал він справи́ти йедну чьа́рду, ста́рий цьіса́рь, а о́на пішла там до́ той чьа́рди, а тама́дий барз ду́же льу́да ходи́ло, ўшелійа́кий на́рід. Де́ шьа во́змут, там шьа во́змут, то́ти трійе бра́тьа прийдут до той ко́рчьми. Але о́на спозорува́ла то́го Йанка, же так випа́дат, йак йей син випа́дат; а́ле насампе́рет со́бі закли́ка́ла найстаршо́го бра́та, а шьа́ го вивідува́ла, што́ він звитьа́жил за сво́йой молодо́сти. — А він йі повідал, же він звитьа́жил ве́льо, же за́бил шарка́ньа, што три голо́ви мал, а кед не віри́те, ту сут три йази́ки з ньо́го.

Но, гва́рит, то́ сте ма́ло звитьажи́ли.

Скричьа́ла на Йа́нка: Йа́нку, си́ну мій, при́нес йеден ро́мплик пальі́нки, дай то́му члове́ку.

Дал му, а с тим шьа Пе́тро ўжьал, а пішол гет.

Заклика́ла друго́го бра́та: Пові́ж мі ти, до́брий чолове́че, што ти зро́бил за сво́йой молодо́сти?

Йа уж ду́же зро́бил.

А што та́ке'с зро́бил?

Йа за́бил йедно́го шарка́ньа о шіст го́лоў. А кед не віри́те, ту ма́те шіст йази́кіў з ньо́го.

Ма́ти на си́на: Си́ну Йа́нку, при́нес му два ромплі́ки пальі́нки, то́му чолове́ку.

Ви́пил то́ти два ромплі́ки пальі́нки.

Но, гва́рит, то ўши́тко ма́ло сте звитьажи́ли!

Заклика́ла третьо́го бра́та. Ти, гварит, до́брий чолове́че, по́віш ти мі, што ти звитьа́жил за сво́йой молодо́сти?

Йа, гва́рит, звитьа́жил і ду́же і ма́ло. Йа ішол зо свойі́ма брата́ми до шві́та, а зашли сме до йедно́го велико́го льі́са барз. Братьа ньа хотьі́ли фурт клама́ти, але мі́ бил Пан Біх фурт на помо́чи до те́пер. Йа шьа бил зо шарка́ньом, што мал де́ўйат го́лоў, а пан Біг мі бил на помо́чі, што́ йа го шві́га зма́рнил. А ту йем з ньо́го де́ўйат йази́кіў вирі́зал; кед мі не віри́те, ту́ йіх ма́те, а ве́це не́ знам ничь.

Йа́нку, си́ну мій, при́нес мі ромплі́к пальі́нки.

Йа́нко син при́ньіс ро́мплік пальі́нки так напри́клад, йак ньано́ви. Пові́ж, гва́рит, до́брий чолове́че, штос іші ве́це вико́нал на швітьі?

Но, іші́м йедно вико́нал. Йак 'лем за́бил то́го шарка́ньа, та 'лем рострє́пал з ним о́ген, што мі не зо́стал а́ні йеден у́гель. По́тьім 'лем ви́шол на йедно́го високо́го стро́ма, а 'лем смо́тріл го́рі-до́лоў, ци да́где не бу́ду ви́дьіл да́кий о́ген. Бил йеден о́ген барз дале́ко. Йа стрі́льіл ў тот бік, де тот о́ген бил, а тим голо́сом 'лем ішол аш там. Йак 'лем там при́шол, там би́ло двана́цет збійни́кіў. Ста́л йа со́бі на бік, а тот йіх коме́ндаш, што бил над ни́ма найве́кший, пил з йедно́го пога́ра ви́но.

National Parliamentary Library of Ukraine www.nplu.org

Йак вúпил, та́к шьа прúзрил до пога́ра: А, ци то до́бре вúно бúло! — А йа стрілил до то́го пога́ра, по́гар йо́му о́стал ў ру́цы, а дно з ньо́го вискочúло. А тот коме́ндаш повідал, же: Хто́ бил, то́ бил, а́ле до́брий стрілец бил. А, гва́рит, ве́цей уж не́ знам нічь.

Гва́рит: Йа́нку, сúну мій, прúнес то́му чловéку іші ро́мплик пальінки.

Йа́нко прúньіс ро́мплік пальінки. Йа́нко вúпил ро́мплік пальінки: Но, гва́рит, іші знам да́ле кус. Але о́ни ме́не ўзьа́ли ме́джі се́бе до компанійі. Но, гва́рит, ти бу́деш наш каме́рат. Найіли сме шьа там, напúли шьа, ра́но постава́ме, а іде́ме до йе̨дно́го заклььато́го фесту́нґу. Ў тьім фесту́нґу бúли йе̨дни зельізни двéрі, а там ньіґда нúхто не міх шьа доста́ти. На́ тих две́рйах бúла йе̨дна дьіра, а на то́ту дьіру на віки йе̨ден чо́рний пес хо́дил. А то́го пса нúхто не́ міг застрілúти; тих двана́цет збійнúкіў на ньо́го стрільа́ли, а застрілúти йо́го не́ мо́гли. Але йа до ньо́го стрілил, так ’ле́м го гне́ть тра́фил. Ай так пра́ўда, же с то́го пса ай до те́раз коло́мазь. А да́ле не́ знам ве́це.

Йа́нку, сину мій, прúнес то́му чловеко́ви іші йе̨ден ромплік пальінки!

Вúпил: Но, іші знам ку́сок. По́тьім не хо́гьіл там нúхто іти до то́го закльато́го фесту́нґу. Йа шьа ўжьал, а пішол на са́мий пе́рет там, дну́ка. По́тьім то́ти úшли за́ мном йе̨ден за дру́гим, а йа постúнал каждо́му голо́ви, а то́му дванацето́му уж ’лем не́ міг, лем йе̨м му у́хо о́тьал. А ке̨д не вірúте, то ту ма́те: Де́ўйат шарка́нских йазикіў, йе̨дена́цет члове́нских йазúкіў, а двана́цте у́хо. А ве́це не́ знам нічь.

Йа́нку, сúну мій. Прúнес то́му чловéку ро́мплік пальінки!

Йа́нко син прúньіс ро́мплік пальінки, тот чло́век напрúклат так йак ста́рий Йа́нко, вúпил тот ромплік пальінки: Но, гва́рит, іші знам да́ле. — Йа прúшол там дну́ка, до пе́ршой цімри, там сúдьат гуса́ри на ко́ньох, на дру́гі стра́ньі боканьчо́ше. Йа гуса́ріў познúмал с ко́ний: Уш сте шьа насидьіли дойс! А боканьчо́шіў ’лем виса́дил на ко́ньі: Ви шьа настойа́ли дойс, уш со́бі може́те ай посидьіти. Прúду да́ле до дру́гой цúмри, там офіціре, ґенера́ли чіта́йут новúни: Уш сте шьа начіта́ли дойс, уш со́бі може́те отпочúти. Гва́рит: Гольт! Да́ле не́ знам ничь.

Йа́нку, сúну мій, прúнес то́му чловéку іші ро́мплік пальінки!

Йа́нко прúньіс, Йа́нко вúпил. Прúйду да́ле до тре́тьой цимри, там сúдит пан, наййасньіший краль, а і с па́ньом кральіўньом. Там со́бі печінки йідьат, ай вúно попийа́йут. Но, йа прúду там: Ви шьа найіли, напúли уж, а йа голо́ден і би да́што жьіл. Сьіл йа со́бі там, на́йіл йем шьа, на́пил йе̨м шьа... Але да́ле не́ знам ничь.

Йа́нку, сúньа мо́йе̨, прúнес йе̨ден ро́мплік пальінки!

National Parliamentary Library of Ukraine www.nplu.org

Йа́нчьо син принéсе ромплік пальі́нки, Йа́нко ста́рий ви́пийę. Но, гва́рит, та іші да́што по́вім. При́йду йа до четвéртой ци́мри, там па́ньі принцéзна си́дит со́бі на канапéйу, а штрику́йę, фрайцимі́рки йęй чé-шут: А, па́ньі принцезна, уж йęс шьа наштріко́ва́ла дойс! Ўжьал йа́ йі з ру́ки, а поло́жил на стіл, а лем з ньом ша́йснул на кана́пей, га́йда на́ ньу. Алем напи́сал там йęдно пи́сьмо, йак 'лем сі робо́ту одба́вил: Кęд буде хло́пец, най же бу́де Йа́нко, а кęд бу́де дьі́ўчьа, най бу́де по ма́мі. А пи́сьмом напи́сал, положил 'ем до сто́ла: Хто́ то́го пи́сьмо на́йде, а пречі́тат, та шьа пра́ўди дочі́тат. — Ми́ла принцéзна вискочи́ла зо стільце, а го гнеть опцилова́ла: А, Йа́нку мій, йа йęм твойа, а ти мой! — І так по́тьім опцило́вал хло́пца, а справи́ли сва́льбу бога́ту, вели́ку, ай Гій Йозиф бил на́ тьі сва́льбі. А він о́стал по́тьім при́нцом, а жи́йут ай до тéперь, кęт шьа йім жи́ли не поторга́ли.

Зап. в цвітни, 1903 р., в Німецькім Переґу, Арадської столиці від Осипа Гія.

Паралелї: Brüder Grimm, Kinder- und Hausmärchen, т. II, ст. 111—117 і т. III, ст. 187–188, ч. 111.

13. Закляті сестри і чудесні черевики, опанча й шапка.

Бил йęден ци́сарь, а він мал йęдну кęрт, а ў ті кéрти мал йęдну гру́шку. Та то́та гру́шка ка́ждий день квітла, а ньі́ґда він с той гру́шки овоци́ну нę міг скоштова́ти, бо она ка́ждий день квіґла, во́ дни росквітла, а ў но́чі о́пал квіт. Та квіт не о́пал, лем ходи́ли двана́цать гу́-сок на то́ту гру́шку, та ўсе йі квітьа обі́йіли. Ци́сарь по́тім: Што́ то за причи́на, же його гру́шка во́ дни росквітни, а ў но́чі квітьа опа́дę. — Мал він трьох си́ніў, так дво́ме сино́ве бу́ли му́дри, а трéтьій бил та́-кий борта́чок. Так то́ти сино́ве двоме мудрі́йши гва́рйат віцо́ви: Та́туш, ми будéме вартова́ти тоту́ гру́шу. — Ньайстарший гва́рит: Йа со́бі зро́бйу по́стьіль под грушком, а там бу́ду спал. Му́шу йа зна́ти, хто на на́шу гру́шку ходит.

Вéчьур навечéрал ша, пішол спа́ти під гру́шку, ліх со́бі, спит. При́шлі то́ти двана́цат гу́сок, йęденáцат шіло на гру́шку, а торга́йут квітьа; дванацéта ви́шла до́лу, справіла ша шу́мном дьі́ўком, а він спит; не мо́же го зобуди́ти ни́йак. Ўра́но йак ста́нę, на гру́шцьі ньіт квітьа. Піде дну́ка до хиш, так повіда́т, же квітьа зас што́ски обі́йіло. Потім гва́рит моло́тший брат: На дру́гу ніч піду йа, мо́же йа льі́пше бу́ду до-зі́рал.

National Parliamentary Library of Ukraine www.nplu.org

Пішоў тот на другу ніч другий, вас собі льіг, вас заспал. Тóти дванáцать гýсок вас прйшлі, вас тóти йęденáцать пошедáлі на грýшку, а торгáйут квітьа; а тóта дванацéта вас зішла дóлу, вас хóдит кóло ньóго кóло постéлы, не мóже го зобудити áні тóго. Пóтім ша ўжáлі вас тóти гýски, злетьілі, пак квітьа обйілі; він ўрáно йак ўстаў, квітьа обйіджéне. Пішоў днýка до хижи, гвáріт: Йа нé знам што йę за новіна, же квітьа вас обйіджéне.

Гвáрит тот бортáчок: Ви там не платите áні йęден ничь, áле йа кед піду, то йа наісто мýшу знáти, хто хóдіт там.

Братьа му гвáрйат: Ти йис глýпий, ти йис бóртак; кęд ми мýдри, а нę можéме дозріти, а ти, гвáріт, гóдęн? што розýма нé маш?

Гвáріт: Ўшитко йęдно, йа піду прубувáти. Йа бýду відьіл, хто вéце розýма мат, ци йа глýпий, ци ви мýдри.

Ўжал ша тот бортáчок, пішол ночовáти там. Льіх собі на пóстьіль, так лéжит, а нé спит, фурт дáйę пóзір. Раз на піўнóчі прилéтьат тих дванацать гýсок. Йак прилетьіли, так сóбі пошедáлі ўшитки на грýшку, а тóта дванацéта спустила хвіст аж на пóстіль му, а він нé спит, лем смóтріт, што оний рóбйат, бóйіт шьа, жéби скричал, лем сóбі мислит, што мат робити. Хвáтіл він тóту гýску, што спустила хвіст на пóстіль му, так йі стьах дóлу. Йáк йі стьах, óна гнéтка ша зробила йęдном шýўном дьіўком. Він пóтім нá ньу: Што йęст, гвáріт, ти за йęдна?

Йа, гвáріт, йęм осóба тáка, йак і ти, лем мисме дванацат сестр, а мисме закльáти. Та, гвáріт, ти нас тéпер викýпіл шитки дванáцат. Тéперь йа бýду твóйа жéна, áле так, жéби з мéне нихто шміх не зрóбил; бо йак з ньа дáхто шміх зрóбит, дéм тьа нáшла, тý тьа ньáгам. — Но, та óна пóтім з ним льáгла до постéлы. Они спйат аж до рáна. Ўрáно сóнце уш фáлат вишол, час фриштиковáти, а тóго с кéрти нé йęст. Тот цисарь мал там йęдну ґаздиньу, так гвáрит: Іди відьіти, што тот там ў кęрті рóбит, жę нę ўстáйę уж. — Она прийде ку ньóму, смóтріт, жę пільа ньóго шýўна дьіўка кльáто лéжит. Она не гвáрит ничь, áні йіх не згáньат, лем ідę днýка, так повідат: Ваш бортáчок мат йęдну жéну шуўну тáку, што áни піт тим сóнцьом не йęст.

А йóго мáти била тéмна. Йá би, гварит, хтьіла відьіти, áле йęднак нę виджу, бо йęм тéмна, лем кé' бис мі дáкий знак з ней принéсла.

Она ша ўжáла, пішла нáзад, та йі отстрігла волóсіў та гвáріт: Смóтрі, йáки волóски мат, тáки йак гáдваб.

Оні пóтім ўрáно йак ўстáлі, так óна му гваріт: Видиш, мýжу мій льýбий, йаґ йа тóбі повідáла, жéби з мéне нихто шміх нийáкий нę зробил, а смó' ле', што зо ўном твóйа мáти зробила. Видиш, ту мóйę волóсьа вистригнýте. Тéперь, гварит, йаґ йęм повідáла, же дем тьа нáшла, тý тьа з'охáбйу.

National Parliamentary Library of Ukraine www.nplu.org

Пótім він ша росплáкаў: Дáрьмо, гвáріт, плáчеш, бо ти зо ўном вйшè ньıґда не бýдеш, бо йа піду за скльаньáну гóру, за червéне мóре, там áні фтáшок нę мóжę злетьıти.

Она ша ўжáла, пішла, а він óстал плачýчи. Пóтім пішол ґу віцóві, так гвáріт віцóві: Тáтуш, тéперь йа іду преч óд вас.

Та, гваріт, де підеш?

Йа піду ў швіт за очйма, бо мі Пáн Біг дал осóбу і вй сте з ней шміх зробйли; ви менé за бортáка тримáте, áле йа мйсльу, же мам розýма дось. Так тéперь мі дáйте мóйу чáстку, тіўко мі прйде, а йа піду швігом.

Отець рад нé рад дáл му. Йак му дал, він ша ўжал, гйбай, горáми, льıсáми, пýстима дрáгами. Прийде до йęднóго льıса, іде льıсом, іде, уж не зна, де ша повéрнути. Мýсит сóбі тéперь уж смерть зробйти. Мал пільа сéбе шáбльу, зóтьал сóбі сóшку, полóжил тóту шáбльу на тóту сóшку, же скóчіт на тóту шáбльу тай сóбі карк одріже. Алę чýйę на йęдньı долйнцы, же там двóме ша вáдьат. Так пóтім він: Пане Бóже швáтий, што то зá йęдни там ша вáдьат? Піду йа ґý ним.

Пішол ґý ним, та гвáріт йім: Штó ша ви вáдите?

Оні му гвáрйат: Мй сме двóме брáтьа — а óні бйлі дьáблі — та нам óтец гмер, а нам остáло три річи по ньом, так мйзме ша нę гóдни с тим подьılйти, бо йęден хце дві річі, а другóму жéби лем йęдна остáла. — Та óні с тим ша не мóглі нйіак зраз подьılйти. Так óні му гвáрйат: Бýтте так дóбрі, а пóдьıль нас ти, бо ти мóже йęс мудріший члóвек, йак ми.

Так він йім повідал: Йáки тóти три річи вáши?

Оні му гвáрйат: Тóти три річи сут тáки: Йęдні сут скірньı, дрýгий кęпень, а третьій йę чáкоў; так скірньı сут тáки: йак сóбі в німа цвéнкне, так го понéсут, де сóбі замйслит; а кęпень йę тáкий, кęд нá ша го загóрне, так нé шмі нйхто, жéби го бантовал; а чáкоў йę тáкий, кęд го вóзме на голову, тá го нйхто не вйдит.

Но, йак óні му тóто росповіли: Та тéперь, гварит, ітте йęден на йęдну гóру, дрýгий на дрýгу гóру, а пóтім кóтрий скóрей долетйте ту, тóго бýдут ўшитки три річи.

Но, óні ша ўжáли, розлетьıли, він ўжал, скірньı óбул, кęпень загóрнул, чáкоў злóжил на голóву, цвенькнул собі в ногáмі: Но, гваріт, скірньı, жéбисте мньа однéсли там, де йа сóбі мйшльу. А дьáбли прилетьıли, йęден до дрýгого ўдáрил, розльáли ша на колóмаз. А він прйшол там за червене мóре, за скльаньáну гóру до тóго каштéльа, де тóти дванáцат дьıвок пошлй. Вóшол двýка до йіх каштéльа, óни зачáли фриштиковáти. Ну, він мат чáкоў на голові та його там не вйдьат áні йęдна — він сóбі сьıл за стіў — а óни йак йідьат, він спéрет кáждой бéре,

National Parliamentary Library of Ukraine www.nplu.org

а йіст, а они́ не ви́дьат, о́ни не зна́йут, што то, што за комеди́йа: Од ко́ли ми ту, та іше нас не бантува́ло нич так, а те́перь мо́йу порци́йу хтоски по́йіл. — Но, на о́бід зас так; на вече́ру зас так. Но, штоски ту йе̨ нечи́сте. Што буде́ме те́пер робити ми? Ви́дно, гварит, не ви́дно нич, чу́ти не чу́ти нико́го.

Так він по́тім ко́ли не ко́ли здо́йме ча́коў до́лу, гне́тка йак го ві́дьіла то́га його же́на, прийшла ґу ньо́му, опцілува́ла го та гваріт: Йак ти ту міг при́йти лем, ке̨т ту а́ни фта́шок не мо́же залетьіти?

Він по́тім йім роспо́віл, йак при́шол, йа́ку си́лу мат він, та так жи́йут ай до днес ў йе̨дно.

Зап. в марті, 1903 р., в Семлаку, Арадської столиці, від Андрія Чеми.

Паралелї: El. Sklarek, Ungarische Volksmärchen, ст. 193—195 і 294 та вказана там лїтература.

14. Цїсаревич і його помічники: голодняк, водяк, змерзлюх.

Бил йе̨ден пи́сарь, мал двох си́ніў, ай йе̨дно́го бра́та мал, а і та́мтот бил цисар, тай му писал, же́би му післал йе̨дного си́на. Тот му отпісал, же му́ пішле. Пак нон ста́рший син сой ошідлал ко́ньа, шіл на́ не тай ішол. Отец му повідал, же́би ша не звіду́вал нико́го, ка́ди дра́га. Він ша стрітил з йе̨дним чловеком тай му повідал, же не́ зна му ўка за́ти, ка́ди дра́га?

Ба, гва́рит, знам, йа́ тьа уж одда́ўна че́кам. Ме́не післал твій ўйко же́би йе̨м ты ўка́зал дра́гу.

Та йак ішлі за дра́гом, при́шлі до пе́кла. Йак при́шлі до пе́кла, тай му там тот повідал дьа́бол: Но, ту твій ўйко. — Го за́пер до йе̨дной хи́жи там до ра́на, а по́тім ра́но пішол ґу ньо́му та́ ша го звіду́вал: Што хцеш те́пер, Пе́тре, ци кцеш мі да́ти твойе̨ ме́но, ци хочеш, же́бим тьа до темни́цьі ўса́дил те́пер?

Та уш ке̨д йе̨с ньа тут при́віл, та́ ты дам.

Но по́тім до́раз му поло́жил ме́но Лу́ціфер, Петро́ві, а дьа́бол ша спра́вил Пе́гром. Йак шілі о́ні на ко́ньі тай ішлі до синьо́го циса́рйа. Йак при́шлі там, Пе́гро до́раз ўка́же цисарйо́ві писмо, же він му при́шол за си́на. По́тім ша го звіду́йе̨ ци́сар: Та дво́ме сте при́шлі?

Та тот йе̨ мій слу́га, Лу́ціфер. Што йа́ му повім, то він го́ден зробити ўши́тко.

National Parliamentary Library of Ukraine www.nplu.org

Йáк му ци́сар повíдат, же кęд він гóден зроби́ти, што він му пó-віст, же він му барз дóбрі заплáтит.

Пéтро повíдат: Што кцéге на швітьі, тот зрóбит.

Та кęдь зрóбит, най íде він принéсти зелéной шалáти — а то бйю ў зимі.

Він повідат, же принéсе.

Скри́чал Пéтро на Луціфéра, жéби пішол принéсти шалáти, же кęдь не принéсе, тá му кóнец.

Тай він ша ўжал плачўчи. Йак íшол за драгом, ша стрíтил з йęд-ном стáром бáбом, тай му повідат стáра бáба: Дé ти íдеш, ньаййасьньí-ший крáтьу?

Він повідат, жé го виправíлі на шалáту, же кęдь не принéсе, тá му кóнец.

Ей, си́ну мій, там йęст йęдна загорóда, áле нé знам, йак гвийдеш днўка, бо там дўже живіни йęст загорóдьі та тьа зóжрут. Але íди ти там на сáме полўдне, там та живи́на ши́тка зáспйат на полўдне; пóтім натóргай шалáти, а ша понáгльай, жéби ша не побуди́ли, бó тьа зóжрут.

Йак натóргал, тай пішол ґу цисарóві. Ци́сар ша барс чудўвал, же йак він міг нáйти шалáти тéпер. Но, та кęг ти нáшол шалáти, та тéпер пíдеш мі за жéном до зеленóго крáльа.

Но, тай він ша пўстил. Йак íшол за дрáгом, тай ви́дьіл дванá-цат плўгіў орáти, а йęден члóвек ши́тку зéмльу йім йíл, не старчи́лі орáти, а фурт кри́чел, же гмре з голóду. — Він ша призéрал на там-тóго чловéка, нé знал, йак му шéстьа рéчи, та сой фурт ми́шльіл, му пóвіл: Дóбрий день, голодньáку.

Дай пáне Бóже і тóбі, ньаййасьньíший крáльу. Шá го жвідўвал голóдньак, же дé він и́де.

Іду до зеленóго крáльа синьóму цисарйóві за жéном.

Піду й йа с тóбом, бо там бўде весьíльа вели́ке, áчей ша нáйім а і йа рад.

Йак íшлі за дрáгом, ви́дьіл йęднóго чловéка пíльа Марўші; йак Марўша íшла, а він ши́тку вóду пил, а фурт кри́чал, же гмре през вóди. Тай він сой фурт ми́шльіл, же йáкже би му рік шéстьа, тáй му рéче раз: Дóбрий день, водьáку.

Дай пáне Бóже і тóбі, наййасьньíший крáльу. Дé ти тáди íдеш?

Іду до зеленóго крáльа синьóму цисарйóві за жéном.

Піду ай йа з вáми, бо там знам, же бўде весьíльа вели́ке, áчей сьа нáпйу і йа раз.

Йаґ íшлі за дрáгом, видьíли йęднóго чловéка пíтьа óгньа, мал на сóбі дéўйат кожўхіў тáки, йак дéўйат бунд дóўги, а фурт крíчал, же

National Parliamentary Library of Ukraine www.nplu.org

замéрзне. Зас сой ми́шлыіл, же йáк му ма рéчі шéстьа. Тá му рік: Дóбрий день, замерзли́вий.

Дай пáнę Бóжę і тобí, ньаййасьныíший крáльу. Дé ти тáдий ша пýстил?

Іду до зеленóго крáльа синьóму цисарйóві за жéном.

Піду і йа з вáми, бо там знам, же бýде вели́ка музи́ка, áчей ша загріíйу і йа раз.

Но йак íшлы за дрáгом, а там би́ло пóўно мурйáнок на дрáжі. Йак íшол, ши́тких іх мéтал с пали́цом на стрáну. Йак перéшол, ша зобуди́лі мурйáнки, летьíли зá ним му дьаковáти, же йіх не поталáбал, же йіх міг забити ши́тких, же óні би́ли на весьíльу танцьувáти, ша барс попи́лі, та позаспавáлі. Му дáлі йęдну трýпку, же кęд би нá нė злы би́ло, же і óні му прийдут на пóмоч. Йак íшлі за дрáгом, а там би́ла трáва, на трáві пóўно пчол. Тай він йіх засъ пали́цом мéтал на стрáну. Йак перéшол, зас летьíли зá ним му дьакувáти, же йіх не позаби́вал, же óні би́лі на вешíльу грáти, ша барс попи́ли тай позаспавáлі. Тай му дáлі йęдну трубку, же кęдби нá не злы би́ло, жéби затрýбил, же і óні му прийдут на пóміч. Йак при́шол до зеленóго крáльа, рік шęстьа тай повідат, же він при́шол синьóму цисарйóві за жéном, ці не дáдут йіх дыíўку зá не.

Цйсар повідал, же даст, кęд бýдут мóчи зробити, што він йім росскáжę. Напалíлі йęдну хижу цисарйóви, тáка би́ла червéна, йак óген, а йіх післáли спáти, жéби погорілі там. Йак гвйшол там тот замерзли́вий, йак рас стрйас с кожухáми, та гвáрил: Ей, йак ту дóбре! Не би́ло áні барс тéпло, áні зи́ма.

Рáно йак стал цйсар тай дóрас кáзал войáкім, жéби íшлі пóпіл вимéсті отáмаль. Йак войáци при́шлі, же бýдут мéсті, óні ви́шлі вон. Йак пішол ґу цисарйóві: Ну пьаййасьныíший цисарйу, тéпер жебисте нам дáлі дыíўку.

Дам, áле кęт зробйте, што вам роскáжу.

Зроби́ме.

Кęдь зьíсте сто вóліў, а і сто пéціў хлыíба і випйęте сто окóвіў пальíнки, а і сто окóвіў ви́на.

Но, пóгім óні повідáли, же зьíдьат. Гнет зачáли хлыíба пéчи, вóли різáти і то гнéтка ша йім зготувáло. Пóтім йак шілі пи́ти, тóти трьóме пи́ли с погари́ком, а вóдьак ўзьал бóчьку ґу ґáмбі, а не пýстил, ніж не ьипил ўши́тку. Пóтім шіли йісти. Йак шіли йісти, тóти трьóме лем так пóкус йіли, а голóдньак йак ўжал хлыіб до рук, тá го ґéлтал, а і вóліў ўши́тких за шóром, пойíли óни ўши́тко. Пóтім за' ша йáлі пи́ті ви́но. Тóти трьóме заш лем пóкус, а вóдьак з бóчьки; випи́лі ўши́тко. Йак

National Parliamentary Library of Ukraine www.nplu.org

випи́лі, пішол ґу цисари́ові: Ньайи́асньіший цисáри́у! Тепер жéбисте нам дáли дьіўку.

Вам йе̨й дам, ке̨д зробúте, штó вам роскáжу; ке̨д вибирéте сто кóбліў зéрна зо сто кóбліў кáши.

Він повідал, же вибéрут. Йак розмішáлі, він затрýбил на трýпкі, кіўко мури́áнок найшлі, што áні не мáла кáжда мури́áнка ўжáти йе̨ден бóбок зéрна. Но, йак вибрáлі, пóтім пішол ґу цисари́óві: Ну, ньайи́асьньіший цисáри́у, тéпер нам дáйте дьіўку.

Вам йе̨й дам, ке̨д йе̨й будéте мóчі позна́ти.

Ўжал цúсар, справил йе̨дну дьіўку тáку доістéрну, йак а і йóго. Пóтім затрýбил Пéтро на трýпкі, прúшла пчóла ґу ньóму, шá го жвідýйе̨: Што йе̨, Пéтре?

Повідáлі найи́асьньіший цúсар, же ке̨д буду мóчи познáти дьіўку, та жéбим йе̨й ўжал.

Йа піду дó хиш, а бýду злитовáти, ша полóжу на тáмту дьіўку з дерéва, а пóтім тамта бýде стойáла, а ти йак бýдеш видьіти, же шá бýду клáсти йе̨й на ніс, óна бýде рýку двигáти, а ти пóвіч: Тóта йе̨. Дораз йе̨й пойімай за рýку, а ід з ньом.

Йак пішол ґу синьóму цисари́óві, та ша го цúсар вивідóвал, же йак він хóдил тамáли? — Тай він зáчал повідáти, же кóли він ша пýстил од йóго віца тá му óтец повідал, жéби не бешідýвал з ньіким за дрáгом, а він бешідýвал з Луціфéром, а Лýціфер го óдвіл до пéкла. Пóтім му повідал, же ке̨д му нé даст йóго мéно, та жé го до темнúці ўсáдит на віки. Та йе̨м му дал, а він прúшол до вас, повідал, же він йе̨ вашóго брáта син. Йа йе̨м вашóго брáта син, а він йе̨ Лýціфер.

Йак чьул цúсар, пóтім дóраз заклúкал Луціфéра, же він повідал, же йе̨ йóго брата син, тéпер жé му кóнец. Го гвáдил двом чейдéрім, а ім дал дрáгу, жéби го ростаргáли. А Пéтро óстал там г ýйка сой, а і ґнéска жи́йут, ке̨д не помéрлі.

Зап. в мартї, 1903 р., в Семлаку, Арадськоï столицї від Михайла Галайка.

Паралелї: Brüder Grimm, Kinder- und Hausmärchen, т. II, ст. 198—203, ч. 134 (деякі мотиви).

National Parliamentary Library of Ukraine www.nplu.org

15. Чудний птах, дивний сон і королевич.

Так бил йеден краль, а він мал йедного сина, било йому мено Льудвік. А мал його отец йедного птаха, а тот птах ніґда не сьпівал, ныш тот хлопчиско сьа не народил. Скоро він сьа народил, птах почьал сьпівати. Краль сьа чьудувал, што то за робота; отколи він того птаха тримат, а тот птах не сьпівал, аж йак сьа його син народил. І тот хлопец, йак му било шіст рокіў, почьал до чьколи ходити. Кед до чьколи пішол, ніґда птах не сьпівал, а йак зо чьколи пришол, дорас птах почьал сьпівати. Так сьа краль чьудувал, же што то за робота. Ходил тот хлопец до чьколи за дванацет рокіў. Так потім сьа го зьвідувал отец: Сину мій, што йе то? Ныш ти йес сьа не народил, та тот птах не сьпівал, а от тоўдий, скоро тебе видит, та дорас сьпіват, а йак підеш до чьколи, так перестане сьпівати.

І він му так повіл, тот його син Льудвік: О ньаньу, за то він так сьпіват, бо йа великий пан буду, ви мі будете златий таньір з водом тримати, а мойа мати златий ручьник на плечьу тримати, жеби йем сьа ўтерал.

Отец сьа спротивил, же він йе великий пан, же йе краль, а його син жеби іші векший бил, жеби він старий на його стари льіта іші так сьа достал, жеби він сьа зо златого таньіра на мойіх колыінах мил, а і його мати жеби на плечьу златий ручьник тримала? Та за то він сьа погныівал, його старий отец. Так він му потім так повіл йеден день по полудни: Гибай, мій сину, підеме на шпацір!

І він сьа з ним ўзьал, так пішол коло йедной великой води. Йак ішли коло крайу, што старий краль зробил? Дрільіл сина до води, жеби він сьа не достал синові за слугу. Йак він го дрільіл, с тим пішол домім. І так хлопчиско тот плавал по водьі. Виплавал він на йедну рінь. А на тьі ріни била йедна велика верьба. Што він зробил? Зьал хусточьку червену і вишол горі на верьбу, на самий верьх, привадил там місто застави; йак демшифа ішла, так видьіли, же там на ріни, де тота верьба, штосі нове йест: кіўко они тамади в демшифом ходили, іші таке чьудо там не видьіли, жеби червена застава виставена била. Они што зробили? Скрутили демшифу тамади, жеби видьіли, же што йе там за нове. Йак они там пришли, а йак долоў зишли, видьіли там йедного хлопца, же там сидит і сьа го зьвідали, же што йес за йеден?

І він йім повіл, што за робота. І пак го ўзьали зо собом під другого кральа і дали знати, же так і так, оні нашлі серед води на йедньі ріни йедного хлопца. Дізнал сьа о тьім цисарь, а йому треба било та-

National Parliamentary Library of Ukraine www.nplu.org

кóго парíпка за інáша, так го ў̆зьал ґу сóбі. Окрýтны гáрдий бил. І так го попрúсьах, жéби дáшто не докáзал. І пóтім він му так пóвіл: Но, мій сúну, кęт ти бýдеш мéне слýхал і бýдеш дóбрі рóбил, íші дакóли ти мóжеш на тім стíльци сидыíти, што і йа, бо йа вéце нé мам лем тóту йęдну дыíўку.

І він му так пóвіл, на тыíўко розýмний бил: Наййасьныíший цáрйу, йа тáкий бýду вíрний, а послухньáний, але йак мóйі чьáси прийдут на вандрíўку піти, жéби ви мéне пустúли.

Нá то, мій сúну, йа тéбе пушьчьу.

І бил він там до двацетóго рóка. Йак двáцет рóкіў минýло, тáк сьа на вандрíўку прóсил. На вандрíўку так пішол, стрітúл сьá з ним йęден парóбок, тáкий ўлáсний бил на тварь, йак і Льўдвік. Сьа йęден другóго зьвідýйę: А йак тóбі мéно?

Він му так повідат: Мóйę мéно йę Льўдвік. А твóйę йáкę йę?

Мойę мéно йę Пéтро.

Сьа йęден другóму сповіли, кóтрий де íде. Льўдвік му так пóвіл: Йа íду на вандрíўку.

Тот му так отпóвіл, Пéтро: І йа íду.

Скамаратúли сьа óни доўйęдно і так óни ходúли за сьім рóкіў ўйęдно. Йак сьім рóкіў вистойáло, так сьа дóмім вéрнул, закликал і Пéтра зо сóбом: Гúбай і ти зо ўном, камарáтę мій.

Прúшлі óні дóмім і рéкли шęстьа старóму. І сьа скáржит молóдий Льудвік, кáди він похóдил. І пак повідат: Ай йęм сóбі нáшол йęдного брáта; а кęд би наййасьныíший царь тáки ласкáви бúли, жéби сте ви ай тóго мóго брáта ту до слýжби прийáли!

І він так зрóбил, Льудвíка послýхал. І Льýдвік го слýхал, сьа царйóві барс пáчил. Йáк му бúло трúцет рóкіў, він цисарйóві пóвіл: Наййасьныíший цáрйу! Ци йá сьа мам тримáти вашóго слóва, штóсме бесьідовáли, кęдь йа дó вас прúшол?

А повідай, сúну, же йáк то бúло, бо то нé ўчéра бúло.

Льудвік му пак пóвіл і стáрий пак прúстал. А тóта йóго дыíўка го страшны рáда видыíла. Што до чóго прúшло? Отпúсал нá не дрýгий цúсарь, жéби сьа до вíйни стáвил. Цúсарь уш стáрий бил, так він сой помúшлыіл, жéби він післал Льудвíка до вíйни, же кęт вúграт, та му даст свóйу корóну. І він пак пішол, Льўдвік іс цисáрйом мéджі свóйę вíйско, так вíйску роскáзал, жéби дáлі пóзір, же він йę уш стáрий до вíйни сьа ставúти, áлę жéби óні слухáлі тóго Льудвíка. І пак до вíйни пішли. А пéрше не бúло так йак тéперь. Пéрше бúла вíйна ай за дéсьат рóкіў. Йак він з дóму íшол, так дóма охáбил, же йак тот чьас прúйде сьа вінчьáти, та жéби му писáлі, та він дóмім прúйде. І пішол

National Parliamentary Library of Ukraine www.nplu.org

до війни і та́к сьа там би́лі за сьім ро́кіў. Пе́тро з ним бил за іна́ша, Льудвіко́ві. Йак уш чьас при́шол сьа йім вінчьа́ти, післа́лі му пи́смо. Йак пи́смо ді́стал, та́к сьа росппла́кал, же йе іші неспокойе́ний, а до́мім му би тре́ба іти. А він што зро́бил? Роспо́віл Петро́ві, йа́ка робо́та. А та́кий бил на тварь Пе́тро, йак і Льу́двік, што не мо́глі позна́ти, ко́трий Льудвік, ко́трий Пе́тро. Він Пе́тра попри́сьах, а пак го до́мім пі́слал: Іди, Пе́тре, до́мім, а звінчьай сьа на мо́йе ме́но.

І він пішол, сьа звінчьал Пе́тро на Льудвіково ме́но. І йак сой польегалі пе́ршу ныічь спа́ти і він положил ша́бльу ме́джі них, же кед би о́на на́ не ру́ку положи́ла, та йі смерт; а кед він на́ ньу поло́жит, та і йо́му смерт. Она сьа погныіва́ла, старо́му цисарйо́ві скаржи́ла, же так і так він ро́бит. Закли́кал го ци́сарь ґу со́бі і сьа́ го зьвіду́вал: Льудві́ку, што доказу́йеш?

Наййасьныіший ца́рйу! Йа со́бі так у́зьал, ныіж не бу́ду коруну́ва́ний, та з ньом не бу́ду спал.

Она сьа погныіва́ла на то́ту робо́ту, да́ла му та́ки лыіки, што він сьа похво́ріл, што са́мий чі́стий струп сьа на́ не виша́рил од ніх аж до голо́ви. І по́тім о́на ве́це з ним уж не лыіга́ла. Дал пан Біх, сьа війна́ у́лагойіла, при́шол Льу́двік до́мім, а́ йі сьа так спа́чіл, о́на так дума́ла, же то йе Пе́тро, а то Льу́двік бил — йак при́шлі до́мім, сьа вели́ка ра́діст ста́ла, же о́ні г війні звитьажи́лі. І по́тім так ста́рий ци́сарь ви́дьіл, же Льудвік при́шол до́мім ско́рей, а Пе́тро о́стал там. Він так ду́мал, же то́ йе Пе́тро тот. Так по́тім так по́віл ста́рий ци́сарь сво́йі дьіу́ці: Дьіу́ко мо́йа льу́ба, за то́го мо́жеш піти.

Тату́сьу мій льу́бий, ай йа́ так ми́шльу. Тот, што сьа вино́шал, же йе наймудрі́ший і же бу́де найлыіпший і йем сьа з ним звінчьа́ла, а́ле те́перь ви́джьу, же не сто́йіт ничь. Ка́ждий чло́век ви́дит, што купу́йе, так і йа те́перь ви́джьу, же што мам роби́ти, бо Пе́тро скінчил війну, так йа те́перь так ми́шльу, же йа поту́пйу то́ту присьа́гу, што йем з Льудві́ком присьага́ла, а бу́ду с Пе́тром жи́ла.

А то не́ бил Пе́тро, а́ле бил Льу́двік. Так з вели́кой ра́дости, же о́ні вигра́лі, справи́ли вели́кий бал. І йак на ба́лыі би́лі, так пано́ве там бесьідова́лі, йак похо́дил г війні Льу́двік. А він йім повідал: Дьакова́ти Бо́гу, же ви́грал.

І сьа́ го зьвідова́лі: Та те́пер зо жени́тбом йак? Уш ты час сьа жени́ти.

Не́ знам іші, лем бу́ду видьіти.

Йак бал пере́шол, так му по́тім повідат Льу́двік, старо́му цисарйо́ві: Ньа́ньу мій, ви́сте уш ста́рий, ви може́те гме́рти ґнес а́бо у́ за́ран, так йа́ би вас про́сил, же́би ви́сте мі да́ли ва́шу кору́ну.

National Parliamentary Library of Ukraine www.nplu.org

Він го послу́хал і кору́ну му дал. А він йак з вíйни при́шол, ґу молóдьі жéньі сьа зблиꙇжил, óна остáла ў тьáжи. Дал пáн Біг, што породила си́на. А тот Пéтро лем ўсе там бил хвóрий. Льу́двік го дозéрал. І пóтім штó сьа стáло? Петрóві сьа присни́ло, же він сьа іншак не виздравіє лем так, кєт він свóго хлóпца, Льу́двік, даст зарізáти, ажéби с тóго хлóпца на йєден тáньір кєрви найімал. Льудвікóви сьа ўчини́ло жаль за Пéтром, же він му тáкий вірний камéрат бил, так він йі повідат тьі свóйі жéньі: Жéно мóйа льу́ба: Йак мі тóго Пéтра жаль, же він сьа так трáпит х тьі хворóпі! Йа кє' би йєм міг і зо свойóго здрáўйа му дал.

Она так повідат: Ай мí го жаль.

Дру́гу нічь повідат жéньі: Жéно мóйа льу́ба, што то за сон мóже би́ти? Мí сьа так сни́ло, же тот Пéтро сьа ньíґда не вигóйіт, лем так, кєд ми нашóго хлóпца заріжéме, а на тáньір кєрви найімáме, а с том кєру́йу го помасти́ме.

Она повідáла: Але най Бог вару́йє, жéби тó сьа так стáло.

А він хóтьіл знáти, Льу́двік, кінцом, ци то мóже прáўда би́ти? І пішол він ў нóчі свóго си́на зарізáти. І йáк го зарíзал, на тáньір кєрві найімал і зас го до коли́ски положил, свóго си́на, і пішол ґу Петрóви і с том кєру́йу Пéтра намáстил і ўши́тки струпи с Пéтра спадáли. Ви́дьіл пóтім Льу́двік, же то йє прáўда і пішол нáзад до хиж ґу жéньі лéчі, і йак сóбі льіх, так жéньі повідат: Жéно мóйа льу́ба, йа нé знам, што робúти. Йá йєм тáкой ми́сли, кєд би сьа тот Пéтро вигóйіл, так йá би вáжил дáти ай свóйу дьіти́ну зарізáти.

Она розоспáна би́ла тай óна повіла: І йа би не мáла бай.

Він йі так пóвіл: Жéно мóйа, уже наш син зарізáний.

Она тóгди барз зйойчьáла, а с постéльі скочи́ла, а на му́жа крічáла, же што він порóбил, же свóго си́на зарíзал. І ўлетьíла до хиж ґу дьіти́ньі, ай муж з ньом пішол. Йак вóшлі до хиш, дьіти́на ў колúсці сьа сьмíйє, лем злáтий пруг на ши́йі мáйє. Оні сьа зрадовáлі, же дьіти́ньі ничь, же дьіти́на тáка, йак і би́ла і хворóго вигойіли. Сьа вели́ка бесьíда меджі ни́ма стáла, же йак сьа поводи́ло? Пóтім так сьа óни двóме йі сповíли, же йак óні походи́лі, же Пéтро сьа на Льудвікóво жéно вінчьал, пóтім так óна знáла, же йак то би́ло.

Йак Льудвікіў óтец до вóди дрíльіл, так от тóўди тот птах не шьпівал, лем ходи́лі на ви́гльад цисари́у трйóме гарвáне сьа вади́ти, фурт брйанчáли, а ніґда ни́хто не знал, же чьом. Што стáрий цíсарь зрóбил? Дал расписáти по кáждьі крайіньі, дé би сьа такий нáшол, жéби він одгадал, чьом тóти гарвáни там хóдьат на тот ви́гльад сьа вади́ти.

National Parliamentary Library of Ukraine www.nplu.org

Чьул пóтім Льýдвік, йóго син. І сьа панóве посходи́ли с кáждой крайіни, ýшелійáки фільозóфови, ай він пак пíшол. Справил ци́сарь вели́кий бал. І йак сьа гости́лі, так пóтім гадáлі. Кáждий гáдал, йак знал, а Льýдвік так пóвіл: Знáте ви, што йę?

Панóве го слухалі, Льудвік пóчьал повідáти, птах пóчьал сьпівáти: Не мáли ви дакóли дáки дьіти?

Дóрас цисарийóви при́шло до розýму і пáніу перепрóсил, жéби дáлі пóки: Дýже уж вас гадáло, áсте не мóглі згаднýті. Ньагáйме на зáран.

І так óні зробúлі, што сьа поросходи́лі, а тóго йęднóго пáна, Льудвíка, спéрлі го там і го проси́лі, жéби так добрі зрóбил, жéби на сьвіт не вийáвил, кęд ми́слит, же знáйę.

Дал пан Біг пóтім дньа, ци́сарь сьа бóйал стари́й, ýзьал на злáтий тáньір вóди, а і жéньі пóвіл, жéби ýзьáла злáтий рýчьньік. Йак пан Льудвік стал, пíшол стари́й двýка зо злáтим таньíром, жеби́ сьа пан гмил. А стáра три́мат на плéчьу злáтий рýчьник, жеби́ сьа пан Льýдвік поýтерал. Тóди сьа Льудвікóві жаль ýчинило: О, гвáрит, наййасьньíший цáрйу, ай óче мій! Йá то не заслýжил óд вас. Але йá вам пóвім: Знáте ви, кęд ви мáлі йęднóго си́на, кęт сте го до вóди дрільęлі, што вас син вам повíдал, бо сте сьа го зьвідувáлі, же чьом ваш птах не сьпівал, ньіш сьа ваш син не нарóдил? А ваш син вам так пóвіл, же він бýде вели́кий пан, же зá то птах тéперь сьпіват, от кóли сьа син нарóдил. А ви сте сьа погньівáли, так сте го до вóди дрільęлі, жéби ви́ сьа на вáши стáри льіта не дьістáли вашóму синóви за слýгу, жéби ви́ му не тримáли на злáтім таньірі вóду, жéби він сьа мил. А і мáтка вáшого си́на жéби сьа не дістáла, жéби злáтий рýчьник на плéчьу не тримáла. А види́те, же тó сьа ýши́тко так стáло, а ви вашóго си́на, йáк би мéне, сте до вóди дрільęлі про тóти слóва, што ваш син вам повíдал. А тéпер вам пóвім, óче мій льýбий, йá йęм ваш син. А тóти гарвáни, штó сьа на вигльáдьі вáшім ýсе вади́лі, то бил знак, же ви двóйę сте сьа ýсе вади́лі про мéне.

Тóгди гарвáни з вигльáца злетьíли. І стáрому так би́ло жаль, што з великóго жáльу зóмльіл, же штó він порóбил.

Пáк му так пóвіл: Оче мій і мáтко мóйа! Ви підéте зо ýном. І він йіх зьал до тáмтой крайіни, ґу свóйі жéньі. Пан Біх так дал, стáри помéрлі, óстал він ґаздувáті на оби́двох крайíнах. Пóтім він Пéтра, свойóго камерáта вірнóго дал до віцовойі крайіни, жéби дозéрал, а сам остал у дрýгі і жийут так і до ґнес, кęд не помéрлі.

Зап. в цвітни, 1903, в Семлаку, Арадськоï стол. від Андрія Гудака.

Паралелї: R. Köhler, Kleinere Schriften, т. I, ст. 432—436, ч. 39 і вказана там література.

National Parliamentary Library of Ukraine www.nplu.org

16. Принц і чудесний птах.

Так бил йęден прінц, так він та́кий ко́стыл мурова́ти роска́зал, же́би не би́ло ў ты крайіныі тако́го косте́ла красного. Але йęден іде та́кий вандріўний чло́век, так стал со́бі, а бесыідуйę сам: Гей, йакий то шу́мний ко́стыл, але іші му хйбит йęдна річь. Йęст ў тым лысьі і ў тым йęден кра́сний зла́тий фтах, а то́го фта́ха же́би тот краль наййасьныіший пойіма́лі, а го положи́лі до косте́ла, а йак би дзво́ни дзвони́лі, він би так сьпівал, што ныт на сьвітыі та́ки орѓа́ни, же́би так кра́сьны грали, йак тот фтах знат сьпівати.

А там ва́рта, што на две́рйох стойа́ла, ше́льбок, так то́то чьу́лі і повіли кральо́ві свойо́му, же йęден вандріўний так повідал. І краль ле́дво че́кал друго́го днья, же́би пішол на польува́чьку. Так ўзьал зо собом па́ру гуса́ріў і пішлі о́ні по лысьі. Так ідут о́ні лыіныійами так, кра́ль сьа йęдном сте́шком ўзьал і пішол і сьа стра́тил од віска свойо́го. Йак сьа стра́тил од віска, так тру́бит за ни́ма, а так дале́ко оди́шол, што́ го віско не чьу́ло. І він іде; вийде він на йęдну польа́ну, а там бил йęден стрім, вели́кий бук, а на́ тым бу́ку си́дыл тот фтах. А у́ш сьа змерка́ло. Так краль сой сам бесыіду́йę так: Бо́же, гва́рит, што зо ўном те́пер бу́де? Фта́хам на́шол, а́ле йак йа́ го доста́ну?

І краль мал кіфльу йęдну ф кęше́ны і та́к му фказу́йę, то́му фтахо́ві, а тот фтах барз голо́ден бил і схо́дит він до́лоў, с кона́рйа на ко́нарь, ўсе ни́же. І зо́шол він так до́лу, а краль да́йę му кіфльу; фтах сьа на́тьах, же кіфльу во́зме, а кра́ль го пойімал з дру́гом ру́ком. Йа́к го пойімал, та́к сьа ўзьал, так іде йęдном лінійом, а гуса́ри сьа розбіглі по шиткім лысьі за кра́льом. Так сьа стрітит гу́сар с кра́льом, гва́рит: Ньаййасьныіший кра́льу, уж до́брі тот кінь не здо́хне, та́к го пога́ньам за ва́ми, же́бим вас на́шол.

І йа уж ве́цей гме́ртий бил, йак живий, же цма, а йа за́шол до лыса сам, а так дале́ко.

Так тот гу́сар мал тру́пку і тру́бит за ти́ма други́ма. І о́ні почьу́лі, сьа посходи́лі, ўшитки ґу кральо́ви і іде до́міў з вели́ком раді́стьом, же дістал то́го фта́ха. А кральіўнья уж віску росказу́йę, же́би сьа збира́лі, а же́би йшлі за кра́льом, гльада́ти го, бо то мо́же сьа з ни́ми да́што ста́ло ў лысьі, же йіх ныт. Аку́рат віско року́йę зо дво́ра, а краль до дво́ра з вели́ком раді́стьом. Чим до дво́ра во́шол, ско́чил с ко́ньа, а біжал ґу сво́йі же́ны. Гва́рит: Же́но мо́йа, йęм до́стал то́го фта́ха, а й дост йęм стра́ху зыл.

Так то́го фта́ха накорми́лі, а окру́тны сьа з ним раду́йут. Так він дру́гий день дал на́ не справи́ти йęдну кра́сну клыітку, на то́го

National Parliamentary Library of Ukraine www.nplu.org

фтáха. Та кóли íшол до цéркви, ўсе йедеи вóйак тóго фтáха с кльíтком ньіс. А йак пóчьал двúйак там сьпівáти ў цéркві з дьíтми, так і тот фтах пóчьал сьпівáти і не бúло ньікóго тóди чьўти, лем йóго. А фшúтки льуди, кíўко йіх там бúло, то не смóтрйат нúхто ничьóго, ни пóпа, ни жéби сьа помолúли Бóгу, лем кáждий сьа на тóго фтáха чьудýйе, бо то ніґда нúхто такóго фтáха не вúдьіл. Так йак вúшлі с цéркви і пішол пін до крáльа. Гвáрит: Ньаййасьньíший крáльу, вéце с тим фтáхом не хóди до цéркви, бо áні йа не гóден прó не слýжбу отпраўйáти, áні льўде мéне не слухáйут, што отпрáўйам, лем ўшúтко сьа чьудýйе нá не, йак на дайáку комедúйу.

. Так краль спер там пóпа на óбід. Сьілі óні обідáти. Йак сьілі обідáти, тот фтах так йім крáшньі сьпіват, што нé йест тáкой музúки на сьвíтьі, жéби так крáшньі грáла. А тот краль з радóсті áні обідáти сьа му не хóче, так сьа радýйе с тим фтáхом. А тот краль мал йедного хлóпца, прíнца, мéно му бúло Сáмоно-Фéдор. Так тот фтах му повíдат: Сáмоно-Фéдор, прíнцу наш! Твій тáтусь будýт робúти йеден бал, а ти жéби мéне довéрал тóгди, што йá ти покáжу, жéби ти зрóбил, йá ти бýду на дóбрі помóчі.

Так краль дал робúти йеден бал велúкий, во сьвíта скликóвал пáніў, же він ма такóго йеднóго фтáха, же нé йест той музúки на сьвíтьі, жéби так грáла, йак його фтах знáйе сьпівáти. Но, так тот хлóпец ўсе хóдит, тóго фтáха довéрат, кóрмит. А посходúло сьа панство зо сьвіта на тот бал видьíти тóго фтáха. А він го зáпер до йедной хúжи особúтно, а ў дрýгі хúжи сьа гóстьат. Так му повідáйут панóви, йак там йідьат, пйут: Ньаййасьньíший крáльу, та укáште нам тóго фтáха, штó сте писáли, же мáте.

Та лем йічьте а пúйте, а пóтім йá го принéсу днýка.

А тот прінц молóдий пішол дó той хúжи, де тот фтах бил, так му тот фтах так повідат: Ньаййасьньíший прúнцу, отвóрте вúгльад, ньай сьа дáкус вихолоджу, бó мі барз дýшно.

І тот прінц отвóрил вúгльад.

Отвóрте і кльíтку, ньай кáпку попротьíгам свóйі крúла, бо откóли ньа ньаййасьньíший краль поймáли, та йем ту запéртий, йак ў герéштьі.

І він отвóрил му і кльíтку. І тот фтах вúшол с кльíтки і сьа стрéпал раз і злéтьіл на вúгльад і íде на двір. Так повíдат принцові: Дьакýйу вам крáсьньі, ньаййасьньíший прúнцу, жéсте ньа так дозирáлі дóбрі; а коли нá вас бýде зьльі, лем сой ó мі помислíйте, та йа ўсе ґý вам прúйду.

А принц ўтьік отáмаль с хúжі преч, же то він там áні нé бил. А кухáрі, што готовúлі йісти про пáніў, то видьíли, же принц брал

National Parliamentary Library of Ukraine www.nplu.org

йідло фтахові і йак сьа панови найіли, краль летит з великом радістьом по фтаха, а войде до хиш, там клытка порожна, отворена і вигльад отворений, фтаха не йест. Так він дорас сьа зьвідуйе, хто там бил, хто того птаха випустил. Кухари повідайут: Ньаййасьньіший принц бралі тому фтахові йідло, же го підут кормити, та іншиі го не випустил, лем пан прінц.

І краль сьа барз нагнывал, же му велику ганьбу зробил прінц, так повідат жены свойі, кральіўны: Йак тоти панови отиль сьа розиийдут, та йа му лем смерт видиш зробйу за того фтаха.

А кральіўньа сьа барс росплакала: Про йедного фтаха ти би синові смерт зробил!

Так вишла кральіўньа на двір і го закликала: Сину мій, скрий сьа дайде, докльа вітцьові дакус гньіў перейде, бо так повідал, же ти смерт даст зробити за того фтаха, жес го пустил.

Мамо мойа солотка! Майут мі смерт зробити, та ратше піду сьвіт за очима так, што не будете знати нігда о мі, дем сьа дыл; лем мі дайте дашто на драгу, жеби татусь не видьіли.

І кральіўньа му зрихтувала йеден куфер і винеслі му на двір і зьаў сьа, ўтык преч, до лыса. Іде він през йеден лыс, йедном лыньийом і вишол на йедну сипану драгу; так він сьа стрітил зась з йедним таким паріпчаком, што тыш так вандрував по сьвітьі. Так му рік шестьа, тому босачькові, а тот му поздраўкал: Здраві бутте і ви, пан прінц. — Познал го по шатох. Так оні сьа ўзьалі, ідут цисарском драгом. Ідут фурт з валалу на валал, аж до другого крайу, під іншого кральа. Прийдут они до йедного вароша великого, уж у другі крайіны, пішли до кральа, ци би йім не дали дакус службу. Так тот прінц Федор бил округны шумний, так го ўзьалі за інаша ґу прінци, а тот босачьок стал ґу кральові за інаша. Так тому босачькові барз на не било чьудно, на того прінца. Йак служил да з місьаць там прінц за інаша, сьа барз зальубилі доўйедна с том прінцом. Так му покупила таки лахи, што аш сьа на ным блискалі. А тому босачькові било жаль. Так чістили оні там хижи, витріпували покріўцы, а там ішол йеден йарок коло каштельа; йому барс жаль било, же го так рада прінца видит, видыл, же сьа з ним прінца заграват, так оні так пішли до другой хижі по фриштику, а тот інаш не сирйатал таньіри і погар і жичьку, што фриштиковала прінца. Тот босачьок отворил виглььад, ўзьал тай зметал до йарку шитко зо стола, а перет кральом пішол та повіл: Ньаййасьньіший кральу! Тот принцин інаш ныс зо стола і сьа загравал с прінцезом, шитко побил, а черепки зметал до йарку.

Краль повідат: Та може то праўда бити?

National Parliamentary Library of Ukraine www.nplu.org

Móже. Кęд не вірите, та піду, бýду гльáдал по ьóды̂ та вам ўкáжу.

Краль хóтьıл видьıти, ци то прáўда тóто бýде. Інаш сьа попіткасýвал, вóшол до вóди і нáшол черепки, бо він знал, де змéтал. Пóтім краль так пóвіл, жéби він íшол preчь, же нé мат там місце, а прінца кральóва так повідáла: Тáтусь, йак він піде і йа піду з ним.

Краль вйдьıл, же óна сьа зальубйла з ним барс, кęт так повідат, так він го ўзьал і мал йęдного старóго йугáса ў льıсьı, тáк му так повідал, же кęт хце служйті, та ид до льıса ґ йугасóві, бо він стáрий, тá му бýдеш бýци завéртаў.

Гвáрит: Шйтко йęдно, піду і там, бо óгиль де йа піду? От свóгом татýсьа ўтьıк!

Так він пішол там, одвéзлі го до льıса, ґу тóму йугасóві і прінца го отпровадйла аш там. Гвáрит: Не бíй сьа, мйлий мій нйчька, бýду йа мáла на тéбе стáріст. Прййду йа ґу тóбі кáждий тйждень, ай по двá рас, по трй раз.

А йак го везлі там, так барс плáкал. Гвáрит: Бóже мій, кęд йа кральıўский син, а чьóго йá сьа дочéкал, што йа мýшу бýци пáсти!

Тóта прінцéза йак видьıла, же він так плáче і óна сьа росплакáла. І прйшла дóміў і óна зо жáльу аш хвóра бйла. Так повідáла своййому вітцóві і своййі матéрі, же йа кęд йóго не бýду видьıла, так здрáва не бýду.

Так йęй краль дослебóдил так, же óна мóже на гинтóві кáждий день піти на шпáцир тá го буде видьıла.

Але прéшло тóму крáтки чáси, так отпйсал Самоно-Федóрин óтец, жéби сьа тот краль стáвил до вíйни з ним. А тот краль сьа барз застáрал, же мáло віска мáйę, а тáмтот же йę барз міцний краль. Так тóта прінца пішла на шпáцир і ўзьáла му йíсти, штó му трéба бйло. Тай сьа зьвідýйę: Штó йę, мйла мóйа, нóве ў варóшу?

Мйлий мій, не дóбра новйна, бо тот і тот краль откáзал на мóго татýсьа, жéби сьа з ним до вíйни ставйлі. А ми барз мáло віска мáме. Так тáтусь шйтких стьıгáйут, а і ўчат ід'зіцірку, ай повідáлі, ци й ти не підеш на пóміч.

Ей, та што там з йęдним чловéком спрáўйат, што вéцей бýде?

Але йóму сьа подéрли ціпéлі, тáлпи, так біжал бýци завернýти і стал там на йęден кóльак, му ўлетьıло до нóги і прóбил нóгу барз. Прйшол він тай ґу принцéзьı, а кроў му льıйę з нóги, а він нé знат, жé му льıйę. Так сьа прінцéза призéрат, йак сóбі сьıл, а йóму кріз ціпéльу кроў льıйę. Она нá не: О мйлий мій, та што йęс, йак тóбі кроў льıйę кріз ціпéльу?

National Parliamentary Library of Ukraine www.nplu.org

І го визу́ла і ўзьа́ла зо сво́йі коше́льі зо спо́ду і виде́рла рйа́нду, а му зави́ват но́гу, а йо́му сьа барз жаль справи́ло, так сьа росплакал: Боже, гва́рит, мій соло́ткий! Кєд йа кральы́уский син, а йа так сьа поневірам, так біду́йу, а то шитко про йєдно́го фта́ха.

Йак він то́то по́віл, же про фта́ха, приле́тит фтах ґу ньо́му. Гва́рит: Што пла́чеш, ньайййасьнь́іший при́нцу, што ті хи́бит?

Хи́бит мі дост, про те́бе йа так покуту́йу!

А прінца там сидьі́ла, ши́тко чьу́ла, што він повідат. Та́ му фтах повідат: За злом годи́ном че́кай до́брой. Кєт ті би́ло зьлы, за́сь ты бу́де до́брі. Підеш ти до ві́йни, тьа жада́йєт краль; тот бу́де твій све́кор, а ти сьа му́сиш бити с твойо́го віцьа віском. Але ти ви́граш. Йа́ ти приве́ду йєдно́го ко́ньа і ла́хи і та́кий мечь, што ши́тко йіх пору́баш, йа́к му роска́жеш. — Так він му при́вел йєдно́го ко́ньа і кра́сни ла́хи і йє́ден мечь зла́тий. Так він по́віл ты прінце́зы: Іт ти до́му, ми́ла мо́йа, аже́би ти ни́чь не повіла сво́му татусьо́ві, штос ту ви́дьіла і чьу́ла. За́ран о деўйа́ıы майут сьа би́ти йа́ті. І йа там прийиду, а́ле ти не по́вічь татусьо́ві ничь.

Йак пішол краль там, уж доходжа́йє нела́ле́ко, де́ сьа ма́ли би́ти, а він сой помислил о фтахо́ві, приве́де му ко́ньа, ла́хи, а і мечь — так ле́тит дра́гом по́під льіс, а віско так па йє́дны го́рі то́го кра́льа, де він бил. Так ле́тит, йак кєд бли́скат найба́рже. При́ле він там ґу віску і він по́чьал віско комендерува́ти, а си́лом ле́том на́ ны. Йак доле́тьіл там, йак ви́тьаг мечь, так ру́бат, йак кєт косит тра́ву. Йо́го о́тец йак ви́дьіл, же́ му так віско барс па́дат і про́сил од нього па́рдонь, по́ки же́би било. І він сьа ўзьал, так іде, комендеру́йє віско на́зад то́го кра́льа, де бил. А краль роска́зал гуса́рім, же́би го провади́ли піт пара́дом, а і барс сьа му мо́лит, же́би пішол ходз лем на йє́ден о́бід до нього. А він так отпо́віл кральо́ві, же прийде, а́ле и́ншим ча́сом, а те́пер йєм не го́ден.

Йак сьа росходи́ли дві дра́ги, йє́дна и́шла по́під льіс, сипа́на і він виле́тьіл з ми́дже віска і так іде ко́ло то́го льі́са, йак кєд бли́скат там, так тот кінь ўтьі́кат з ним. Так він при́шол там до льі́са і зьбо́льік сьа, поскла́дал то́ти ла́хи на ко́ньа і зьал, тот фтах, пішо́л с тим ко́ньом. І перейде то́му пар чьа́си, так зась там краль, його о́тец нака́зал, же́би сьа стави́лі до ві́йни, а́ле не тіко віска постьі́гал, ай писал, же сльі́пих, хро́мих бу́де стьі́гал. Так зась при́шла прінце́за ґу ньо́му, прине́сла му йі́сти на гинто́ві, та́к сьа зьвіду́йє: Што йє но́ве, ми́ла мо́йа, ў на́шім варо́шу?

Ў на́шім варо́шу не́ барз до́брі чьу́ти, бо наш пан та́тусь сьа стара́йут, бо на них та́мтот краль отка́зал, же́би сьа до ві́йни стави́лі. Так та́тусь отказа́лі й на те́бе, ци би ти не пішол, а барс сьа то́ди радо-

National Parliamentary Library of Ukraine www.nplu.org

валі і дóма повідáлі, же йáкий прінц йім пóміх, же він звитьáжил, а так з мéджы них ўтьік, йак кęд би блйсло.

Він си помйшлыл ó тьім фтахóві, та ґу ньóму прйшол і му так повідат: Зáран о деўйáтьі годйньі йá тьі привéду йęднóго кóньа, іше іншакóго, йáк тáмтот бил, áле йак підеш до війни, так мéркуй на сéбе, бо там ў твойóго татýсьа та бýде оболочéна йęдна босóрка ў гусарских лáхох. Йак нá тьа тьáшко бýде, жéбис з ньоў нé миг бировáті, сой помйслий ó мі і йа ти прийду на пóміч.

Так він повідат привцéзьі: Мйла мóйа, áле штос ту чьýла, ай видьіла, жéби ти свойóму татусьóві ничь не повіла.

Так óні дрýгий день, краль вирукóвал з віском там, дé сьа мáлі бйті, дéсі на гóру, а йому прйвіл фтах йęднóго кóньа і лáхи крáсни, а і йęден мечь тáкий огньáний, што кęд з ним мáхнул, тá сьа з ньóго óгень сйпал. А і йęдну фльашéчьку му прйньіс такóго напóйу, же кęт сьа нáпйę, áні сам не зна, тіко сйли достáне. Тáк сьа обóльік, ўзьал сьа, гибай. Так йде, што сьа вйдит, же тот льіс гóрит од йóго зáрі, а з гóлим мéчьом, а з велйким йідьом іде ґу тьі босóркі. Іше лéм го видьіла: Е, гвáрит, ген іде тот вітьаз, Фéдор, аж óген сйпле йóго мечь, а мій бýде вóду сйпал, та йá го загáшьу.

Йак приходйли блйже, так сьа витáйут з мечьáми. Так босóрка му гвáрит: Вйтай, зрáдний Федóре.

Здóхни, стáра босóрко, — отпóвил йі Фéдор.

Она сьа нá не барс погньівáла так, што аж йі з йіди піна з ґáмби іщла. Ей, гвáрит, зрáдний Федóре, дýже віска ти загýбил, але тéпер сьа не будéме бйти з віском, лем сьа будеме бйти ми обóйę. Кęт ти мéне зáбйęш, так мій край пргіграт цáльі крайíну, а кęд йа тéбе зáбйу, та твій краль прíграт.

Так óні йáлі сьа двóйę рубáти. Він йак мéчьом мáхнуў, так óгень нá ньу пáдал, а óна нá не кęд мáхла, так нá не вóда льáла. І óна так фектувáла, што му затьáла до йęднóго пáльцьа. Йак му затьáла, отскóчил на стрáну і вйньал с кęшéньі тóту фльáшку і вйпил тóти медицйни. Йак вйпил, а пішол ґý ньі, йак раз мéчьом мáхнул, дóраз йі гóлоў óтьал. І óтьал голóву і ше рýком махáла, з мéчьом, же і óна го зáрве. І він сьа так нагньівал, зьал, зрýбал йі цáльі. І він пóтім прйшол ґу віцовóму віску і так йім пóвіл, жéби пішлі закликáти свойóго крáльа, а і він заклйкал тóго крáльа, де бил, свóго свекóра: Но тéпер, гвáрит, йак сте сой сьльубовáлі, так тéпер спрáўте пйсмо ўйęдно. А тéпер, тáтусь, гвáрит, мій, йак справйлі пйсмо, тáк сьа роскапчьал і повідат: Што зá то, тáтусь, йа сьа бил з вáшим віском, жéстę мі хотьіли смерт зробйти. — Тáк сьа кральóві ўкáзал, жеби вйдьіл, же він йę йóго прінц. І йóго óтец на кольíна кльáкнул, á сьа му прóсил, же крáль му отпý-

National Parliamentary Library of Ukraine www.nplu.org

стит тото, же він з ним війну робил і ти, сину, отпусти, же йа ти хотыл дати смерт вробити про того фтаха.

Но, гварит, татусь, так потте во ўном, кęд нья хочете познати за свого сина до того кральа, бо йа сьа тепер хочьу женити.

І пішли они доміў і велику гостину правил, ў великі радости, же він не знал, што за йęден тот бил. А ти йęс мі на великой помочі бил і йа ти дам в радой души свойу прінцезу і од ґнес на дале йа не буду завідувал крайіном, з ничім.

Так оні правилі тоту гостину і зрукoвал тоту дыўку кральову і пак справилі свальбу. Йак тота свальба отстойала, так він повідат свойі жены тот молодий краль: Жено мойа, підеме на шпацірку на гинтові до того льыса, де він пас оўци. А тот фтах сидит, го чекат: Гей ньаййасьньіший кральу, ужес о мі забил, уш три дни, йак йа тьа чекам ту, а тепер жеби ти мі стьал голову.

Йак йа ты голову можу стьати, кęт ти мі бил на великі помочі?

Кęд нья хочеш вислебодити с покути, та мі зотни голову.

І ўзьал, стьал він му голову, лем сьа стрепал йęден голуп, тай сьа ўклонил тай пішол. А він пришол доміў во свойом женом, та жийут і до ґнес, кęд не померли.

Зап. в марті, 1903 р., в Семлаку, Арадської стол. від Ілька Галайка.

Паралелї: А. Аѳанасьевъ, Народ. русскія сказки, т. I, ст. 109—113, ч. 67 і ст. 116—122, ч. 69 і вказана там лїтература. — Brüder Grimm, Kinder- und Hausmärchen, т. II, ст. 208—216 і т. III, ст. 213, ч. 136.

17. Три брати і молодильна та провидільна вода.

Бил йęден краль, уж барс старий, тай у старих свойіх чьасох отемньіл, не видьіл. Так він чьул, же йęст ў семидесьаті семі крайіны така вода, што кęт сьа з ньом ўмийę, та одмолодне. А ў другі студны така вода, хоць би йакий темний бил, кęт сьа з ньоу ўмийę, та провидит. Та він гварит рас так: Дьіти мойі, котрий би сте могли той води дістати?

Так тот ньайстарший син гварит вітцьові, жеби далі му піньази на драгу і коньа, же він піде гльадати, де то йę тота вода. Так він йде, йде горами, льісами, великима пустатиньами. Прийде він на йęдну чьарду и роскаже там сой вечерйу. І вечерйат він там, і там йęдна барс шумна дыўка качьмарйова била. Она видьіла, же то йę йакисі

National Parliamentary Library of Ukraine www.nplu.org

кральыўский принц, тай óна му так повідáла: Ньаййасьныйший прúнцу, цй би во ўном кус не сьіли кáрти грáти?

Так він гвáрит: Сьáду, та чьом?

Так óни сьіли кáрти грáти, так грáйут, ўшúтки піньáзи од ньóго тóта дыўка качьмарьóва виграла, на остáнку аж і кóнья постáвил, вигрáла аж і кóнья. Пóтім так гралі, што прíграл аж і сам сéбе і на остáтку го аж і до герéшту дáлі. Перéшло тому пар чáсіў, чéкат краль, ньіт сúна. Та гвáрит тóму синóві середушóму: Ей, ньіт мойóго сúна, файно го там дáґде поймáлі, де пішол зá том вóдом.

Так тот середўший гвáрит так: Тáтусь, дáйте мі піньáзий ньай іду і йа за мóйім брáтом, го гльадáти, же він уж не íде.

І осьідлал він кóнья, дáлі му піньáзий на дрáгу і ўзьáл сьа, íде. Так íде він горáми, лысáми, велúкими пустатиньáми, прúйде він на тóту ўлáсну чьáрду, де йóго стáрший брат бил. І з ним сьа так стáло, йак і с тáмтим. Перешло тóму пар чáсіў, так гварит тот ньаймолóтший брат: Тáтусь, гвáрит, мій, зрихтўйте мі піньáзи і дáйте мі йęднóго кóнья, ньай і йа íду за свойíма братáми, бо óні уж даґде загинўлі, же йіх ньіт.

Але він сьа ўзьал, гúбай. Так íде він горáми, лысáми, велúкими пустатиньáми, прийде він на ўлáечу тóту чьáрду, де йóго брáтьа бúлі. Йак прúшол там, гвіл кóнья до стáйны, він дóрас пóзнал братóвих кóны. Вóйде до кóрчьми и роскáже сой там кус йíсти, смóтрит брáтіў, не йęст йіх нúґде. Йак óдйіл, так сой сúдит за стóлом ай дýмат: Што тó тáке, кóны сут ту, а брáтіў нé йęст нíґде?

Так прúйде качьмарйóва дыўка ґу ньóму, кáрти ма ў рýкох, гвáрит: Ньаййасьныйший прúнцу! Не сьіли бисте зó ўном кус кáрти заграти?

А він так повíдат: Йа нé знам кáрти грáти; áни мій óтец нé зна, не тáк би йá знал.

Так пойíднал сой йęдну хúжу і сьа там зáмкнул, спал до рáза. Рáно йак стáне, фриштикўвал і сьіл на кóнья, пішол. Так íде він, горáми, лысáми, велúкими пустатиньáми. Прúйде він до йęднóго варóша нá нічь. Так вóйде до йęдпой кóрчьми і сьа зьвідўйę, чи мáйут місце там про кóнья ў маштáльні?

Качьмар дóраз му пóвіл, же мáйут. Вóшол він до сьінь, так сой íде закурйáти дзйґар ґ огньóві, бо нé мал шваблúка. І приздрит сьа до комúна, а там ў комúны йęден члóвек вúсит дóлоў голóвом. Так він сьа зьвідўйę, же што то йę тóто, за йáку вúну тот члóвек ў кóмины?

Та кáчьмарь му повіл так, же ў йіх крайíны тáкий сут, хто нáпийę нá пйат злáти, а нéмат заплатúти, та слибідно з ним зробúти, што члóвек хóче.

National Parliamentary Library of Ukraine www.nplu.org

Та він так повідал качьмарйові, тот прінц, же кęд би зá не дáхто заплáтил, цú би го слибідно бúло зньáти отáмаль?

Качьмарь пóвіл: Слибідно, чьом би ныт? Йак заплáтит, штó він дóўжен, тóгда го слибідно отáмаль ўзьáти.

І він сой роскáзал вечéрйу, тот принц, і повечéрйал, сой пойęднал йęдну хишку там особúтę і сьа зáмкнул, спит до рáна. Але йóму сьа так приснúло, же кęт він тóго чловека откўпит, а даст похоáти, же што жúўне бўде жáдал, та тот члóвек мý бўде на помóчі.

І він рáно йак стал, фриштикўвал і дóраз дал знáти до варóша, жéби худóбни льўди нáшли польіцийáши, жéби пішли викопáти тому чловéку гріб. І він качьмарйóві заплáтил зá не, штó бил дóўжен і го зньал с комúна. І крáшьны роскáзал льўдьом, жéби го вимúлі, дáл го оболóчі шўмны і кўпил трўну і дáл го поховáти крáшны. Йáк го дал поховáти, так роскáзал так: Жéби сьа сходúли шитки худóбни льуди на тóту корчьму, кілько йęст ў тьім варóшу, же він йім дáст йęдну помáну за тим чловéком.

І дал він помáну там, і переночьўвал до рáна. Рáно стал, так іде. Рас сьа віздрит нáзад, ци уж далéко йę от тóго варóша, а тот члóвек, штó го дал поховáти, úде зá ним. Так він сьа го барс ўстрáшил, йак вúдьіл: Кęдь йá го ўчéра поховáти дал, а він за ўном іде!

А тот члóвек ґу ньóму прогвáрил: Ньайийасьньіший прінцу, не бій сьа ньа, йá ти сьа хóчьу отслужúти зá то, што тú ньа вислибóдил с тóго дúму. Ідеш ти там, áле ти мéне послўхай, та дыстáнеш, што йá ти пóвім. Идиш ти зá том вóдом та йа прúспйу вáрту, што вартўйут йęй. Але там бўде вóда г двох кáнвйох: г йęдньі бўде тáка вóда, што обмолóдне, кęдь сьа гмúйę, а ў дрўгі тáка бўде, што провúдит, хóдз би йáкий тéмний бил. А г йęдньім дзбáньі йęст тáка міцна вóда, што кęть сьа з ньоў гмийę, та оміцньíйę, та тóту не мўсиш ти рушáти, бо йак йі бўдеш рўшал, тá тьа пойíмат вáрта.

Так він іде, прúшол аш там нóчі до тóго крáльа, де тóта вóда бúла. Так вóзме той молóдой вóди до йęдной фльáшки, до дрўгой нáбрал тóйі, жéби провúдьіл, а пóтім гвáрит: Ей, тó би сьа сьвічúло і той, жéби оміцньíли мій тáтусь.

Йак він с той трéтьой бере вóди, міцной, го вáрта поімáла. Йак го вáрта пойімáла, так го одвéлі ґу кральові. Так го крáль сьа зьвідўйę, што він хóче, штó він за фільóзоф, же він міх там дійти про вáрту?

А він так му отпóвіл: Ньайийасьньіший крáльу! І йа йęм кральíўский прінц, йак і óньі, та кęд мі схочéте, дáте, штом нáбрал, а кęт схочéте, не дáте; йа вас не гóден присилúти, бо то йę ваше.

National Parliamentary Library of Ukraine www.nplu.org

Так він повіл му там: Йа́ ты дам то́ту во́ду, штос на́брал, а́ле кęт підеш до той крайіни, до то́го і то́го кральа по йęдно́го ко́ньа, што в ньо́го то́та пітко́ва, што йа́ ты у̂ка́жу. Та кęд мі приве́деш то́го ко́ньа, йа́ ты дам той во́ди.

Так він ра́д не рад у̂зьал сьа, ги́бай. Так він іде гора́ми, лыса́ми, велики́ми пустатиньа́ми, віздрит сьа на́зат, тот чло́век за́ ним, што́ го дал похова́ти. Так він зась сой сам бесыду́йę: Йак тот чло́век мо́же за у̂ном іти, а він гме́ртий, бил похова́ний.

А він зась му прогва́рил: Йа ты повідам, же йа би ті рад сьа отслужи́ти, же ти мо́йę тыло вику́пил в ди́му. Так ідиш ти там за́ тим ко́ньом до то́го кра́льа, а́ле він гвадже́ний на та́кім канта́рі реміньа́нім, а кінь йęст зла́тий і ка́нтарь на кли́нци йę положе́ний зла́тий і зла́те сыдло. Але же́би ти не́ брал, лем йак го на́йдеш, с тим го бе́ри, бо йак ти бу́деш брал зла́те сыдло і поло́жиш на́ не, а пак бу́деш брал і ка́нтарь, та то́гди ва́рта сьа зобу́дит і тьа пойіма́йут.

Так він при́йде до ста́йны, там кінь гвадже́ний лем на та́кім канта́рі бри́ткім. І во́зме він, і го одва́дит і во́зме, поло́жит на́ не зла́те сыпло і сой так бесыдуйę сам: Е, то сьа не сьві́чит, та́кий зла́тий кінь, а такий бри́ткий кантарь же́би мал. Але поло́жу йа на́ не тот зла́тий ка́нтарь. — Йак на́ не тот ка́нтарь кла́де, ва́рта сьа зобуди́ла і го пойімалі. Йак го пойіма́лі, і одве́лі го ґу кральо́ві. А тот краль не́ мал же́ни іше. Так му повідат тот краль: Што́ ти за фільо́зоф, же ти сьміл ту при́йти?

Йа йęм кральіу̂ский син, йак і ви, та што́ ми зробите? Кęт схоче́те, мі да́те то́го ко́ньа, кęд не схоче́те, не да́те, йа вас не го́ден присили́ти.

Йа́ ты дам того ко́ньа, кęт ти підеш до седемдесьа́той се́мой крайіни до то́го кра́льа, де йа́ тьа пішльу, по його прінце́зу, мі прине́сеш ту, та йа́ ты ко́ньа дам.

Так він сьа у̂зьал, так ги́бай! Іде він гора́ми, лыса́ми, пусти́ма драга́ми. При́йде він до йęдно́го лыса, так сьа уш так приме́ркат, так со́бі бесыду́йę сам: Бо́же, йак йа зро́бил, йак йа той во́ди міг діста́ти, што йа уж до́ма міг бу́ти, а йа сой ті́у̂ко дра́ги напра́вил.

А тот чло́век, што го дал похова́ти, візве сьа му за херботом, йак він сой так бесыду́вал: Ідеш ай діста́неш, кęд ньа бу́деш слу́хал. Она йак бу́де спа́ти, приде́ме там, та йа йіх при́спйу у̂ши́тких, а і ва́рту, што бу́дут спа́ти йак гме́рти. Але ти йак принце́зу на́йдеш, у̂ йа́ких ла́хох, та йęй у̂ таких бер, бо йі ла́хи, што би́ла во́ дни оболоче́на, та сут на сто́лы, а йак бу́деш брал йęй ла́хи зо сто́ла, та то́ди йęй та́тусь сьа зобу́дит і тьа пойіма́йут. А кęд йęй будеш брал лем, х чім спит, та то́гди хте́чеш в ньоу̂.

National Parliamentary Library of Ukraine www.nplu.org

Так він вошол, йак пришол там, до йедной хижи, там спит краль; до другой хижи война, там спит кральыуньа. Войде до третьой хижи, там спит прінца, окрутны красна. І узьал він на руки помальенкий йей і іде з ньоу преч. І она така, йак гмерта, што она не чьуйе, што він йей несе. І вишол на двір і тот гмертий чловек му потримал тоту прінцу, докльа сьіл на коньа і подал му йей на коньа горі. І возмут сьа, так ідут, ідут преч назат. Прийдут оні аж до того варошa, уш сьа змеркло, йак доходжилі, де тот краль бил, што мал того златого коньа. Так він вошол до корчьми до йедной і роскaзал там вечерйу. І вечерйалі оні двойе і повідат він ті прінці: Сит ти ту, а йа піду до варошa, ньай ти покупльу шумни лахи, бо гаяньба, жебим тьа х таких лахох віл.

І пішол він до склепу до варошa і купил барс шумни лахи. І пришол, дал йей тоти лахи, а она барс плакала. Та він йі повідат: Та што так плачеш?

Йакбим не плакала, кет ти ньа украл од мойого татусьа, та кед бил йес ньа собі украл, але ти ньа украл, а йес так повідал мі на дразы, же ти тому кральові ньа даш за йедного коньа. А йа го видьіла вимальованого на образы, та йе барз бриткий, сьа мі не дабат.

Та лем постій ти ту, а йа піду, не бій сьа ничь, ти не будеш його. Йа піду і украду його коньа і утечеме ми обидвойе.

І пішол він там, а тот гмертий за хербетом йому. Гварит: Чьуйеш, ідиш ти там, але йа піду на перед, а йіх приспйу ушитких, а йіх варту.

Так тот гмертий пішол і приспал йіх, што заспалі і оні, так йак гмерти. І вошол він до стайны і тот кін осьодланий, зо златим сьідлом, йак він на не поломжил. І кантарь на ньім златий, лем зубадла у писку не мал. А він уж го не зубадлал, бо сьа бойал, жеби сьа варта не побудила, лем го так узьал, йак било на ньім і привел го аж до той корчьми, де била тота принцеза. Вивіл він коньа свойого зо стайны на двір і гвадил го ґу тому коньові златому, а тот гмертий тримал того златого коньа. Но, гварит ты принцезы, мила мойз, збирай сьа, а гибай, бо підеме.

Ей, задармо ти повідаш, же йа твойа мила, бо ти ньа лем с тим кламлеш, бо ти мене хочеш запродаті тому бриткому кральові за златого коньа. Ке' бил йес ньа собі узьал, та бим не плакала ані раз у роцы, але так мі не висхнут ныіґда мойі очи!

Так она сьа зберат з ним, іде с хижи і так му повідат: Йак йа сьа твойіх лах іму, та йа не ньагам тіуко у рукох мам, жебим с тебе ходз лем знак мала, кед ньа тому кральові даш. — І она вишла на двір, так видьіла, же два коны там стойат, а цма била велика, так сьа йеден

National Parliamentary Library of Ukraine www.nplu.org

кін блишчал. Так він йі повіл: Но, мила мойа, сьадеш ти зо ўном на коньа, ци сьадеш сама?

Не клам ти мене зо солоткима словами, бо ти ньа кцеш запродати тому бриткому кральові! — І она сьіла ґу ньому і го так обойала, гварит: Кęд мі руки поотинаш, тоди мене от тебе дахто возме.

І йідут оні печь прес тот варош, а кін не зазубедланий, бо сьа бойал, жеби го не поймали. І йідут они, пришли аж до того вароша до другой крайіни, де била тота вода, што він хотьіл принести свому віцови. Так тота прінцеза сьа осьмілььіла і сьа барз зрадувала, йак видьіла, же уш того кральа крайіну перешлі. Тогди уже вірила, же він йęй хоче собі ўзьати. Пришли до йęдной корчьми до того вароша і гвіл коны до маштальны і росказал собі вечерйу і про свойу жену. Так оні вечерйайут і одвечерйалі. Так йі повідат: Мила мойа, йа піду кус до того кральа, бо йа кус мам роботи.

Уж од йęдногом перешла, жем сьа бойала, же ньа даш йому, а тепер зась ідеш до другого, може ту ньа хочеш запродати?

Не бій сьа, мила мойа, йак запродам себе, тогда і тебе. Йак йа загину, тогди загинеш і ти.

І іде він там до того кральа пред варош і віздрит сьа назат, тот чловек за ним гмертий. І він му так повідат: Йдиш ти там, йак будеш недалеко брани, так постій кушьчьок. Йа піду наперед, ньай йіх приспйу так, што будут спати йак померти. Але они с каждой фльашки ту воду одільалі, але ти тіко найдеш, тіко бер, жеби ти не ньал веце, бо йак будеш льал, так сьа зобудьат і тьа поймайут.

І він помальенкий пішол там і зьал тоти фльашки з водом, тіко било ў них і ўтьікат отамаль. І пришол на корчьму, вивіл коньі вон зо стайньі, і пішол до хиж: Гибай, мила мойа, ньай ідеме печь.

Што йę таке, же ти ночі ўтьічеш, ніґда не маме отпочийуку?

І она вишла вон, а тот гмертий тримат коньі. І зась сьа йęй зьвідуйе, ци сьаде сама на коньа, ци з ним?

Йа тепер сама на коньа не сьаду, ратше мі смерт зробиш.

І сьіла з ним на коньа і ідут оні печь с того вароша. Ідут оні горами, льісами, пустими драгами, раз він сьа віздрит назат, а тот гмертий чловек фурт за нима. Так сой бесьідуйę: Боже, што то йę за новина, йак тот чловек мі ўсе на помочі і він іде зо ўном?

А тот чловек му так повідат: Ньаййасьньіший принцу! Ідеш ти і достал йęс шитко, за чим йęс ходил, але от-шибени мйасо жебис не откупйувал, бо кęт откупіш, зьлы походиш.

А він не міг знати, на што тото падат, што опсьагуйę, што значит. Так він пришол до того вароша, де його братьа билі х темниці.

National Parliamentary Library of Ukraine www.nplu.org

Так він пришол до йедной корчьми і стал на обід там. Обідайут óни зо жéном і зьвідуйе сьа качьмарйа, што нового ў йіх варóшу?

Качьмарь так повідал му: Новóго чьўти, же бўдут двох прінціў вішáти. Грáлі óні кáрти, так пріграли шитко, што мáлі, а й кóны, ай сáми сéбе. Так тóта дыўка, што з ньом грáлі кáрти, так повіла, же óні не заслужйлі лем шибень, же óні велйкі штудéнти, лем на шпігуньство прйшлі, же не мáлі піньазий, та за то сéбе прігрáлі.

А він дóраз знал, же то йóго брáтьа, же то не йнши. Так він повідал свóйі прінці: Мйла мóйа, тай ми підем сьа приздріти, де бўдут вішáти тих двох прінціў.

І óні посьідáлі на кóны, ідут там. Там іде велйкий нáрід, велйке пáньство. Йак йіх вéдут там і він стал тепер тóтих пáніў сўдних [питати], же про йáку вйну йіх хóтьат обісйти?

Так óні так повідáйут, же за кáрти.

А він так повідал: Та дáте, жéби йá йіх откўпил, бо то сут мóйі ўлáсни брáтьа.

Йак тóто пóвіл, дорас тóти панóви звірйлі, же акурáтна прáўда, же тот краль мал трйох синіў і дóраз йіх пустйлі, ныйáки піньáзи не прийáлі. — Так він йім повіл: Пóтте, брáтьа, зó ўном.

І він сьіл на йедного кóньа, на златóго, зо свóйом прінцéзом, а йім дал тóго кóньа, што з дóму мал. Так злáтий кінь ішол фришныйше, оні не мóглі з ним іти ў йедно. Так óні збесьідували сьа: Йак ми прийдéме ґу нашóму татусьові? Він нéсе вóду і кóньа златóго і прінцéзну, а нас іше от смéрти откўпил. Йак тóто сьа дізнат, та нам велйка гáньба. Але знаш што? Йест ў нáшім лысьі йедна стўдньа недалéко варóша, йак дійдéме там, тá го шмáрме до стўдны.

І так зробйлі, а прінцéзу поприсьáглі, жéби óна не повіла, же то не óні йей ўкрáлі. Пришлі дóміў, краль сьа гмил, дóрас провйдьіл; гмил сьа з дрўгом водом, молóдий бил і міцний. А ньаймолотший син ў стўдны крйчит: Хто ў Бóга вірит, жéби го вйгьаг отáмаль! Бо вóди не бйло ў стўдны, тá сьа не затóпил.

Прилéтит тот гмéртий члóвек і принéсе йедну драбйну і пўстит му до стўдны. І вййде він вон, так му так повідат: Не повідал йа тóбі, жéби ти от шибéні мйáсо не купўвал, же не похóдиш дóбрі?

А з йóго кóньа златóго хпáли дві пíткови, так він йіх зьал до кешéны. Прйшол він до варóша, пішол до ковáльа, пойéднал сьа там служйти. А ў тóго ковáльа краль кóны кўвал. Та тóту прінцéзу кінцьом сйльіл тот брат стáрший, жéби пішла за ньóго, жéби сьа звінчáлі. А óна так повіла: Же тóгди сьа з ним звінчат, кет тóго кóньа златóго покўйе. — А óна знáла дóбрі, же йей мйлий піткóви до кешéны ўлóжил з ньóго. Так тот кінь никóму за сьвіт не дал нóгу підньáти до

National Parliamentary Library of Ukraine www.nplu.org

ґори. Тот ко́валь отка́зал до кра́льа, же ма він йедно́го товари́ша та-ко́го виученого, што він го покуйе, а́ле же́би го прінце́за са́ма приве́ла, а й з його бра́том, тим ньайста́ршим. — Принце́за йак чьула, так з ве-ли́ком радо́стьом ішла, бо о́на уж зна́ла, же то він му́сит би́ти, а брат вийак не хо́тьіл піти. І на тіўко го сили́ла принце́за, што і він при́шол. Йак при́ньіс сьа на коньо́ві, а то́т сьа заба́брал, зафу́льал, ла́хи ко-ва́льски на ньім, шурц тот скорйаний, так што го не по́знал. Гва́рит: Ньаййасньіший кра́льу, та о́ткиль ти то́го ко́ньа до́стал, тако́го красно́го?

От то́го і от то́го кра́льа.

А принце́за на то́то нали́шла, так йо́му сьа уж бесьі́да не зда-ва́ла, бо він не́ знал, о́ткиль тот кін бил.

Та, гва́рит, йа́ки пітко́ви він мал?

Йа не́ знам, бо йа́ му не обзи́рйал.

Кет ти не знаш, йа́ки пітко́ви мал, та а́ні ти́ го не до́стал.

Він вийме пітко́ви спіт шу́рца, тот това́риш, гва́рит: Не то́ти піт-ко́ви с то́го ко́ньа? Піде ґу коньо́ві, кін му сам но́гу дви́гат. Прило́жит там, аку́рат сьа здаст, шику́йе сьа. А то́та принце́за йак видьіла то́ти пітко́ви, до́раз го обойа́ла, а́ сьа росплака́ла. О, гварит, ми́лий мій, йа уж не мисли́ла, же тьа буду ве́цей видьі́ла. Мене поприсьа́глі, же́би йа нич не повіла, то́ти твойі бра́тьа, а́ле те́пер кет те́бе ви́джьу, та йа на́ ньіх ши́тко по́вім.

І пішол він до кова́льа фришно до хиш, і сьа гмил і обо́льік ла́хи сво́йі і іде ґу кральо́ві до́міў. Йак тот його брат ви́дьіл, же іде до́міў, поле́тьіл напе́ред ґу то́му сво́йому середушо́му брато́ві і так му повідат: Ўтьіка́ймо преч до сьвіта, же́би ни́ґда нихто о́ нас не́ знал, бо наш брат ту, він сьа не зато́пил ў тьі студни. А то́та прінце́за його пові-да́ла, же те́пер ши́тко на нас викличе, йак його видьіла, же уш сьа нич не бо́йіт. Йак о́на викли́че на нас, та нам та́тусь наш да́дут зро-би́ти смерт, бо сьа інше не заслужи́лі. — І до́кльа сьа він там ви́мил, а ко́валь поко́вал ко́ньа му і при́шол зо сво́йом принце́зом до́міў, а його бра́тьа ўте́кли, што ніґда не зна ни́хто де. А він при́шол до́міў і сьа звінчал, прави́лі сва́льбу і жийут і до ґнес, кед не поме́рли.

Зап. в марті, 1903 р. в Семлаку, Арадської столиці від Ілька Галайка.

Паралелї: Етноґр. Збірник, т. І, ст. 17—21, ч. 6 і вказана там література. — J. R. Bünker, Schwänke, Sagen u. Märchen, ч. 90. — А. Аѳанасьевъ, Народ. русскія сказки, т. І, ст. 268—286, ч. 104 і вказана там література. — Brüder Grimm, Kinder- und Hausmärchen, т. І, ст. 259—267 і т. III, ст. 96—98, ч. 57; також т. II, ст.

National Parliamentary Library of Ukraine www.nplu.org

55—61 і т. III, ст. 172—174, ч. 97. — R. Köhler, Kleinere Schriften, т. I, ст. 185—186, ч. 9; ст. 414—415, ч. 9; ст. 539—543, ч. 3; ст. 562—563, ч. 10 і зібрана там література.

18. Королївна безручка.

Бил йеден молодий прінц. Оженьіл шьа, зо женом бил за три мішьаци. Тота жена остала ф тьажи, а молодий прінц ішол до війни. Войували там за пар рокіў; але йак перешло деўйат місьаций, жена породила двох хлопций: Йеден мал соньце, а йеден мал мішьац на персох. А барс красни билі тоти два хлопци. Так писалі молодому прінцові, же што йе за новина, же його прінцезна породила двох хлопціў, а барс красни билі. Так післалі то писмо з йедним войаком аш ґу прінцові. А тот войак іде с тима письмами цілий день. Приде на йедно село, а уш го зарвала ньічь. Так прийде до йедной роговой хижи. Била там йедна стара баба, а то била босорка. Так она сьа спитовала: Де ти ідеш, войак?

Иду йа там ґу нашому принцові. Несу йа му письмо, бо його жена породила двох шумних хлопціў та му несу письмо.

Но, добрі; тота стара босорка напойіла го добрі, накормила го добрі, войак сьа хпил, бил рат, же достал добрий квартиль, так шьа войак радувал. Потьім собі льіх, а заспал. Она ўзьала тоти письма, а пречітала ўшитки, а йак пречітала, так написала други письма, же його жена майе дві шченьата.

Но, добрі. Войак рано стане, дала шьа му нафриштиковати зас, а напити, а с тим войак шьа ўжьал, а иде пречь с письмами. Тота баба просила того войака, же йак буде ишол назад зас, жеби там пришол, же му даст добрий квартиль зас, лем жеби пришол. Но, войак прийде там ґу молодому принцові, одаст му письма, а прінц то пречітал. Но, він сьа кус застарал, але помисьльіл собі, же за то ничь. Так написал письмо, же што пан Біг дал, най буде, покльа він домім приде. Дал тому войакові тото письмо, жеби го одал старому віцові, а й його женьі. Але йак ішол назат, так зийде зась до того валалу ґу тьі старі босорцьі на ніч. Тота стара босорка шьа му дала найісти, напити, войак собі льіг, она ўзьала тоти письма, пречітала, а написала друге письмо, же йак тото письмо достанут домім, так жеби ўжьали, руки отьали тьі його женьі, ажеби йі справили таки дві торби, а тих двойе дьітий дали, йедно до йедной, друге до другой торби, ажеби йей післали швіт за очима.

National Parliamentary Library of Ukraine www.nplu.org

Йак достáли тóто пíсьмо дóма, пречітáлі, а шитки плакалі. Гвáрит: Бóже, Бóже, што тот наш син мíслит? Тáку шýмну жéну с тáкима шýмнима двóма хлопцáми, жéби ми йі рýки отьáли, а жéбисме йęй пустíли шьвіт за очúма! Но, мýсиме, кęт ту тáке пíсьмо писал, жéбисме то виконáлі, так мусúме.

Так óни то ýжьáли, а зробúли. Рýки йі отьáли, дáли йі дві тóрби, а йęдного хлóпца до йęдной тóрби, а другого хлóпца до другой тóрби. А прінцéза іде лысáми, долинáми, плáче, а нарікат, же што óна тéпер грішна дýша пічне? Але дé шьа вóзме, тáм шьа вóзме, іде йęден стáрий члóвек, шьá з ньом стрітит: Што плáчеш, а што нарíчеш, женúчько?

Иду, гвáрит, úду, нé знам кáди, бо бúла йęм одáта за йęдним прíнцом, мáла йęм тих двох хлóпцей; писáли му там на війну, а він отписал нáзат, жéби мі ýжьáли, а рýки отьáли, а тих двох хлóпций мі дáли до тóрби.

Но, женúчько, нé плачь, не бáнуй, шитко то дóбрі бýде. Гúбай зó мном, а óмочь сой тóти дві кúкты до тóго йáрку.

Она ýжьáла, омочúла тóти дві кúкты, йі рýки вирóсли зас, йак бúли, на місци. А тот старий члóвек гвáрит: На рáно, йак бýдеш íшла, йа там бýду чéкал, та тьа порáджу зась другу новúну.

Она рáно іде, уж бúла весéла, же йі пáн Біх пóміх прúти зась ґу рýкам. Ýрáно йак шьа зішла с тим чловéком, кльáкла на кольіна, а барс крáшьні му дьакувáла зá то, же йęй так пóміх.

Він шьá йęй зьвідýйę: Знаш ти, што йá йęм за йęден? Йа йęм Крістус пан, та жéби ти на мéне ньіґда не забúла. А тéперь шьа, женúчько, вод том дрáгом, а іт прóсто. Там йęст йęдна хúшка, а там úдут трúцать три дрáги, шьа розлучáйут; а ти óстань там ý тьі хúшці, а бýдеш там бувáти.

Дóбрі, пáне, áле штó йа там бýду йісти?

Нé бій шьа ничь, бýдеш ти мáти шиткóго дост.

Но, прúшла óна там дó той хúшки, нáшла там шиткóго дост, так óна сой заложúла там кóрчьму і бúла там с тúми дьітми да за вісім рóкіў. Тóти хлóпци жúли обúдва, óна сьа з нúма веселúла, радувáла, áле хлóпци уж мáли рóзум, прúшли ґу розýму. Гвáрит: Мáмо! Мáли ми дакóли ньáна?

Мáли, áле нé знам, де йę.

А там велúкий трахт бил; фурмáни ходúли фурт, йęдни геў, другі там. Але пóтім о вісем рóкіў молóдий прінц йак прúшол дóмім з війни та шьа зьвíдуйę, де йóго жéна?

National Parliamentary Library of Ukraine www.nplu.org

Гва́рйат: Та́жес нам напи́сал пи́сьмо, же́бисме йе̨й ру́ки о́тьали, а у̌шили йі дві то́рби, а то́ти дьі́ти да́ли йе̨дно до йе̨дной то́рби, дру́ге до дру́гой то́рби.

Йа, гва́рит, ньа́ну, йа не пи́сал так. Йа до́стал пи́смо о́д вас, же о́на породи́ла двойе̨ шче́ньат, а йа напи́сал: Што пан Біг дал, най бу́де, по́кльа до́мім прийду.

Але, си́ну, ке̨д о́на та́ких двох шу́мних хло́пций ма́ла, же а́ни от па́на Бо́га не тре́ба шумньі́ших жада́ти.

І, гва́рит, што́ то мо́же би́ти, ко́трий то во́йак бил с ти́ма письма́ми?

Тот і тот.

Закли́ка́ли то́го войа́ка на бе́фель, же што́ він ро́бил с письма́ми?

Найиасьньі́ший па́не, йа не ро́бил с письма́ми ничь.

І узна́ли му, же він чита́ти не го́ден, а́ни писа́ти. Же де ночьу́вал?

Там і там у̌ та́мтой деди́ньі, у̌ йе̨дной ба́би на ро́зьі.

Пішли о́ни там, так ґу́ тьі ба́бі, же што о́на роби́ла, ке̨т там тот во́йак ночьу́вал?

Во́йак повідал, же го напойі́ла, накорми́ла, же він не ви́дьіл ничь. Ба́бу у̌жьа́ли, а скапчьа́ли, же што о́на роби́ла с ти́ма письма́ми. Ба́ба сьа не хотьі́ла призна́ти. Но, а́ле уж на́ ньу би́ло тьа́шко. Так о́на повіла, же о́на писа́ла то́ти пи́сьма. Та́к шьа йе̨й зьвідува́ли, де то́ти пи́сьма, што о́на одобра́ла од то́го войа́ка?

Она рас по́віст: Там сут на грйа́ткох.

У̌жьа́ли пи́сьма, пречита́ли, же акура́тна пра́у̌да би́ла, што з до́му писа́ли. Йе̨дна ста́ра босо́рка, што о́на би заслужи́ла, же о́на три ду́ши зо швіта змарни́ла? Так суди́ли йі там смерт: Йе̨дни, же́би йе̨й за кінми росторга́ти; дру́ги, же́би йе̨й обіси́ти; а тре́тьі, же́би да́ли справи́ти йе̨ден вели́кий сут, а до то́го су́да да́ли направи́ти кли́нци, а да́ли запечьатува́ти тот сут с том ба́бом, а пусти́ли йе̨й з висо́кой го́ри барс. По́кльа тот сут с то́го бере́га злє́тьіл, та з ба́би не би́ли хи́баль кістки.

А с тим шьа у̌жьал тот моло́дий прінц, ґдо́вец, а пішол до швіта. Хо́дил барз за до́у̌го по швіть, а пу́шьчьал хи́ри у̌шельйі́йаки, же цийби шьа та́кий чло́век не на́шол на швітьі, што́ би о та́кі осо́бі чьул з дво́ма хлопца́ми, а же́на през рук.

Но, не на́шол шьа ни́хто. Але хо́дит він сам по швітьі фурт, вандру́йе̨. При́де рас там, тим льі́сом хо́дит, при́де він на то́ту ко́рчьму. Йак при́шол до той ко́рчьми, просил він шьа там на ньі́чльіу̌, ци би го не прийа́ла.

Она му гва́рит, же мо́же, а́ле лем там у̌ вели́кі хи́жи, же о́на йе̨ са́ма, же там, до та́мтой хи́жи го не мо́же прийа́ти, же шьа бо́йіт. Йа́к

National Parliamentary Library of Ukraine www.nplu.org

го там прийала, йак він ночьўвал так, та сóбі лыіх там за стіл на тáку лáўку, а óна сидыіла за дрýгим стóлом, а шила, а тóти хлóпци колó ней шьа там бавили, два. Але óна його познавáла, ай він йęй познáвал пóкус, лем же опрóтыіў тóго не міг йęй познáти, же його óтец повідал, ай тóти фрайцимірки, жé йі рýки отьáли. Так по тóму шьа йęй нé міг йáти. Але йак він там лéжал нá тыі лáўци, так тóти хлóпци фурт шьа матéрі жвідýйут: Мáмо, штó то за члóвек тот?

Она гвáрит: Йа нé знам.

Пóтім зас шьа йęй зьвідýйут: Штó то за члóвек тот?

Але óна йім повіла так потихи лем: То, гвáрит, ваш тáтик.

Але óна мисьлыіла, же він спит, а він чьул тóто. Йак він лéжал на лáўци, та йęдну нóгу спýстил дóлоў. А тóти хлóпци ішлі ґу ньóму, а піднимáли му нóгу; а він йęй напрíгал барз та хлóпци не мóгли підньáти. Але крíчьат ўсе на мáму: Мáмо, пóтте підньáти татікóві нóгу.

А мáти: Ій, гвáрит, дáйте мі пóки. — І не пішла.

Але пóтыім пішла óна з вима спáти до дрýгой цимри; так рáно поставáли, він роскáзал сóбі фрíштик, а по фриштику шьа ўжьал, а пішол зась до лыіса. До лыіса прийде, шьáде сóбі під йęднóго бýка, а сóбі роздумýйę: Йáк то, Бóже, мóже бити? Мóйа жена не мáла рук, а тóта мáйę рýки? На óбраз йę тáка, йак мóйа, а óпротыіў тóго шьа не мóжу йęй йáти. — Ну, áле шитко йęдно, йа іше там піду раз.

Прéз ден шьа виспал ў лыісыі, а вéчьур прийде зас до кóрчьми. Роскáзал сóбі там вечéрйу, а і вина, нáйіл шьа, нáпил шьа, зас шьа прóсит йі нá нічь. Она му отповіла, же мóже зас там ночьувáти, де ночьýвал. Він там зась сóбі лыіх, на тóту лáўку, а лéжит там на лáўці, зась сóбі спýстил йęдну нóгу дóлу, óна зась там шила за дрýгим стóлом, а хлóпци шьа бáўйат кóло ней, а зас сьа жвідýйут матéрі: Мáмо, йáкий то тот?

Она дыітем отповідат: Ій, дáйте мі пóкий.

Дыіти зась на мáму: Йáкий то тот?

Она зась йім повідат по тихи: То йę ваш тáтік.

Але óни підут ґу ньóму, а знимáйут му нóгу гóрі. Хлóпци нóгу не мóжут підньáти. Хлóпци на мáму: Пóтте татікóви нóгу підньáти, бо ми не гóдни.

Мáти не хотыіла йти, áле хлóпци фурт на мáму: Мáмо, пóтте татікóві нóгу підньáти.

Она не мóгла витримáти тыілко, так стáла, а пішла, пойімáла за нóгу, а підньáла на лáўку. Йак óна му нóгу підньáла, він скóчил, а пообйімал, а опцилýвал, а гвáрит: Ци то ти, жéно мóйа?

Гвáрит: Билам жéна твóйа, áле тéперь йęм ныіт. Йа уш стерпіла дýже, а скусила.

National Parliamentary Library of Ukraine www.nplu.org

І він шьа пóтім росплáкал піла ней, а кльáкнул пéред ньом. Гвáрит: Жéно мóйа льýба, то нúхто нé бил вúнен, лем йęдна босóрка. Уже рострепáна ў бóчькі йę. Но, а пóтьім шьа зьвідат гнеть, йáк тим хлóпцим мéно? Йęдному бúло мéно Йáкоп, а другóму Лудвік. І пóтьім óни бúли там іше зá пар дний обидвóйę і с тúма хлопцáми і так пóтьім хлóпци мáли свойóго татíка. Писáли ґу старóму крáльови, жéби післал там óперед них йęден реґęмент войáкіў, а сто гинтóвіў. І тó шьа стáло. Післал реґúмент войáкіў, сто гинтóвіў і ўжьáли, спакувáли шúтко; йак приходжьáли, бáнда грáла ф бýрку, стáла сьа велúка рáдыіст, же прінц молóдий свóйу прінцéзну іші нáшол, а же іші рас так шýмна бúла, йак опéред бúла. Справúли свáльбу богáту, забúли крáву рогáту, а на ты̂ крáві дзвóнец, а ты̂ приповітцы̂ кóнец.

Зап. в цвітни, 1903 р., в Німецькім Переґу, Арадської стол. від Осипа Гія.

Паралелї: Ся казка вяжеть ся деякими мотивами з дальшою про три сестри. Крім указаної там лїтератури, пор. ще: Етноґр. Збірник, т. XIV, ст. 90—98, ч. 10 і ст. 181—186, ч. 25. — Z. Rokossowska, Bajki ze wsi Jurkowszczyzny (Mater. antr. archeol. i etnogr. II), ч. 39. — Národ. Sborník českosl. т. III, ст. 117, ч. 39 і т. VIII, 85 та вказана там лїтература. — J. R. Bünker, Schwänke, Sagen u. Märchen, ч. 101. — Chauvin, Bibliographie des ouvrages arabes, VI, 169. — L. Gonzenbach, Sicilianische Märchen, т. I, ст. 153—157 і т. II, ст. 221—222, ч. 25 та вказана там лїтература. — А. Аѳанасьевъ, Народ. русскія сказки, т. II, ст. 181—188, ч. 158 і вказана там лїтература. — E. Cosquin, Contes populaires de Lorraine, т. II, ст. 40—46, ч. 35 і зібрана там лїтература. — Brüder Grimm, Kinder- und Hausmärchen, т. I, ст. 149—156 і т. III, ст. 58—60, ч. 31.

19. Три сестри, король і його дїти з чудесними відзнаками.

Бúла йęдна ўдовіца, мáла три дьіўки. Так óна тáка худóбна бúла, не мáла ньіґда квáртьіль нийáкий. А ў тьім вáрошу бил йęден краль, прінц Лáйош му бúло мéно. Так она му ша барз мольíла, жéби йęй дал місце, жéби сі справúла йęдну хúшку. Так бúло за сéлом йęдно місце тáке, што возúли гній. Так він йі повідал, же там слибідно справúти. Так справúла óна йęдну хúжу, а мáла три дьіўки. Тóти дьіўки знáли шúти барс крашньі і штрикувáти; óні штрикувáлі пáнім до варóша, а барс шуўни бúлі; йęдна барс ша прінцóві зальубúла, наймлáтша. Та он хóдил слухáти під вúглъад, чи óни не бесідýйут дашто. Оні ўсе

National Parliamentary Library of Ukraine www.nplu.org

дóўго шúлі ў нóчі; та йак шúлі, то ты стáрші ша задрімáло і так ша снúло, же óна ў тóго крáльа бúла за ґаздúньу. А тот прінц, он під облáком слýхал, што óні бесьідовáлі, та сóбі тóто записал, што óна так повідáла. На дрýгий вéчьур зас пішóл прінц слухáти. Тóта дыўка середýшча зас заспáла на шúтьу при машúны, та шьа йéй зас так снивáло, же óна там била за сóбалань, за дыўку, што чúстит хúжи. Так маручáла, а сéстри нá ньу: Ай, сéстро, што ти сьа снивáло?

Она гвáрит: Гáньба повісти, бо йáк би дáхто чьул, та би сьа з нас висьмійал, бо сьа мі снúло, жем бúла ў нáшого прінца за слýшку, што хúжи замітат, а постéлы стéлит.

А тот пан прінц то вислýхал і сі записал тóто. На трéтый вéчьур він зас пішоў слухáти, што то оні сі бýдут бесьідувáти: уж йем од двох вислýхал, штó сьа йім снивáло, а йещчé бим хóтьіл чьýти той наймлáтшой сон. Так він прúшол зась під вúгльад слухáти. Йак слýхал до йеденáцать гóдин, так тóта млáтша сéстра так повідат: Сéстри мóйі, пóдме спáти, бо уж не мóжу, йак мі сьа барс хоче спáти.

А тóта стáрша так повідáла йі: Вúдиш, сéстро, же мáме дýже шúти, та зáбуд о спáньу.

Так óні шúйут до піўнóчі, а пан прінц тóйе чьул, так он так сі мисльел: Йа уж óталь не піду, дóкльа óні не польагáйут.

Так пóтім сьа йі задрімáло, а і ты. Йак сьа йі задрімáло, так марýчіт. Тóта стáрша сéстра і повідат: Што йе, сéстро мóйа, же марýчіш?

Сéстро мóйа, гвáріт, сьа мі снúло, гáньба повісти, бо то йáк би дáхто пóчьул, тó би сьа з нас барс сьмійáлі, же ми тóто бесьідуйéме тáке. То ми худóбни, то ми не достóйни тóго.

Тóта сéстра сьа приздріла на годúну, тілко гóдин, та гвáрит: Двáнацать гóдин та хтóби тéрас хóдил пóпид вигльáди ў ночи? А мú сме і так на край варóша.

А пан прінц там слýхал тóто. Так тóта сéстра стáрша нá ньу: Лем, гвáрит, пóвіч ти; і ми дві повіли, што нáм сьа снúло, а нé чьул нúхто.

Та, сéстро мóйа, йа вам уж тéперь пóвім. Сьá мі снúло, же йá сьа одáла за нáшого прінца Лайóша, а мáлам двох хлóпций і йедно дыўча з ним. Хлóпец йеден мал так йак сóнце на голóві, тáк сьа му голóва блишчáла. Дрýгий хлóпец так сьа вúдно бúло од йогo голóви ў нóчі, йак ке' ньайбáрже місьаць сьвітит. А дыўча тáки волóси мáло, што так сьа блишьчьáли, йак дийáмент.

Прінц то вислýхал і сі записал, што тотá дыўка молóтша повідáла, йей сон. Рано на дéўйать гóдин він пíслал пúсмо з йедним войáком, жéби тóги три дыўки прúшлі на рéпорт ґу ньóму. Они сьа барс

National Parliamentary Library of Ukraine www.nplu.org

постраши́лі і так написа́лі то́му воӥако́ві, же о́ні прийдут, йак бу́дут ма́ти чьас. Так о́ні не пішли ў тот день. Дру́гий день післал прінц ве́цей гуса́ріў, а й йе̨ден ги́нтоў; гва́рит: Ке̨д не бу́дут хотьі́ти прийти́, ви́ йіх бе́рте на си́лу.

Але о́ни йак видьіли, же йім гуса́ри при́шлі і да́лі йім пи́сьмо, о́ни сьа до́рас кра́шньі вими́лі і прибра́лі і сьі́лі до гинто́ва, так при́шлі до циса́рйа. Ци́сарь на то́ту ста́ршу дьі́ўку гва́рит: Те́перь по́вічь пра́ўду, што ті то́ди ве́чьур сьа сни́ло?

Ньаӥйасьньі́ший принцу, мі йе̨ то га́ньба повісти.

То, гва́рит, му́сиш повісти.

Так о́на уш йак ра́да не ра́да зо ўши́тком га́ньбом уж лем му пові́ла: Та, гва́рит, мі́ сьа так сни́ло, же йа била́ за ґазди́ньу пано́ві прінцо́ві.

Та ке̨ть сьа ті, гва́рит, так сни́ло, так то́то ле́хко мо́же би́ти; так зо́стань ту, ве́цей о́таль не підеш.

По́тім на то́ту середу́шу се́стру гва́рит: Те́перь по́вічь ти пра́ўду; віўто́рок ве́чьур што ти повіда́ла, што́ ти сьа сни́ло?

Ньаӥйасьньі́ший прі́нцу, тото́ мі га́ньба пові́сти.

Йа то вислу́хал, та му́сиш повісти.

Та ми́ сьа, гва́рит, сни́ло, же йа ту за сокачі́цу би́ла.

То, гва́рит, мо́же би́ти; о́тиль не підеш, ке̨т кцеш би́ти.

Так воста́ла і то́та там. По́тім на то́ту ньаймоло́тшу прінц гва́рит: Те́пер повіда́й ти. Ў сере́ду ве́чьур о двана́сті годи́ньі што то́бі сьа сни́ло?

Гва́рит: Ньаӥйасьньі́ший прі́нцу, то йе̨ вели́ка га́ньба пові́сти мі, бо се́страм сьа сни́ло, ай шче не би́ла така га́ньба, а мі́ што сьа сни́ло, та то вели́ка га́ньба, ай йа худо́бна та йа не го́дна то́го.

Але ти му́сиш пові́сти пра́ўду. Ке̨д не по́віш, йа тьі ўка́жу, што́ ті сьа сни́ло, бо йа мам ўши́тко записа́но.

Так о́на пак зо ўши́тком га́ньбом му повідат: Ньаӥйасьньі́ший прі́нцу, мі́ сьа так сни́ло, же йа сьа за́ ньі ода́ла, а ма́лам з ни́ма тро́йе̨ дьі́ті: двох хло́пций і йе̨дно дьі́ўча. Хлопцо́ві старшо́му сьа блишьчьала голо́ва, йак сонце, другому так сьа блишьчьала, йак місьаць ке̨дь найвидньі́ше; дьіўча́ту так сьа воло́си блиска́лі, йак ко́трий найкра́ший дийа́ме̨нт.

Но, гва́рит, твій сон му́сит сьа споўни́ти, бо йа не́мам на́ тьім сьві́тьі дьі́ўки, же́би сьа мі так дабала, йак ти. Мам йа намальова́ни ўшельі́йаки прінци па́ньски, баро́ньски, а́ мі жа́дна сьа так не спачі́ла, йак ти. Так ти ве́цей о́таль з мо́го бу́рку не підеш, лем іт до скле́пу, дам ти пінька́зий, а по́куп сой ла́хи, йаки ти хо́чеш ньайкра́ши.

National Parliamentary Library of Ukraine www.nplu.org

Так óна пішла іво свóйом сéстром, так накупúла сóбі лáхіў і тот прінц, він гнет влóжиў в ньом крижúки, а післал по сьвітьі пúсьма по крáльох, по пáнох, же він сьа бýде жéнил. І так ім пícaл: Тóди і тóди йа вас жáдам, жебúсте прийшлú на свáльбу.

Так йęден краль, што йóго дыіўка сьá дáла вималювáти, а післáла му свій óбрас, так тот крáль сьа нá не барс погньівал, же він тáку худóбну бéре, же льíпше тóбі, гвáрит, тáмта, йак мóйа дыіўка.

Але він тóго нич не слýхал, лем ўзьал тóту худóбну. Та пóтім він сьа звіньчал; правúли свáльбу, поприходúли панóве, кральóве, а тот йęден не прúшол. Так перéшло тóму да в рік. Його жéна зáшла ў тьáжи, а тáмтот краль му так отпúсал, бо сьа нá не загньівал, жéби сьа в ним стáвил до вíйни. Так він сьа окрýтньі застáрал, та так повідал жéньі свóйі: Вúдиш, жéно, йа про тéбе мýшу до вíйни піти тéперь; а тамтот краль йę барз міцний прóти мéне.

Она му так повідáла: Мýжу, не стáрай сьа, Бог йę міцньíший і будéме сьа молúти та чей нам помóже, же тú го збірýйęш.

Так він сой вíйско постьíгал свóйę, тілко мал, а úшол сьа бúти в ним. А так наказýвал, йак в дóму úшол, жéби на йóго жéну велúкий пóзір дáлі, йак бýде зльігáла, жéби там никóго не пустúлі, хúбаль йęдну бáбу валáльску, а і йęй сéстри. А сéстри нá ньу сьа барз гньівáли, же óна ньаймолотша, а óна йім росказýйę, óні йęй мýсьат служúти. Та йак прúшол тот чьас, йак уш мáла зльęчі, так óна повідат сéстрі свóйі: Сéстро мóйа, іди мі по жéну, по бáбу, бо мéне шúтко бóліт.

Так óні післáлі йęдного войáка, што бил вáрта там. Та пришла тóта бáба, гвáрит: Што йę, найасьньíша кральíўно нáша?

Та йа мúшльу, гвáрит, же тот чьас прихóдит, шúтко ньа бóліт уж, же уж зльáжу.

Но і тóта бáба там прі ньі сúдит; од вечьęра над дóдном óна зльęгла. Мáла окрýтньі крáсного хлóпцьа. Тóта бáба росказáла тим сéстрам, жéби загріли вóди, жéби тóту дьітúну окупáлі. Йак загрілі вóди, принéслі до хиш і корúто, так повідáйут тьі бабíці: Тілко ти піньáзий бýдеш од нас просúла та мú тьі дáме, ажéби ти не повіла, же нáша сéстра ма хлóпцьа. Але мáме ту мáчьа йęдно малéнькę, то отпішéме нашóму кральóві, же нáша сéстра мáла мáчьа. А хлóпцьа ўзьáлі, до йęдной лáди го поокручáлі, так го однéслі на йęден йáрок; íшол прес кральóву кęрт йęден йáрок, тай го пустúли на тóту вóду, на йáрок, с том лáдом. А там бил йęден кęртис крáльыіў ў тьі кęрті, мал йęдну хúшку там, там бúвал, так вúдьіл, же íде по вóдьі, бо він полúвал квíтьа рáно, так вúдьіл, же íде штóсі. А нá тьі лáдьі сúдьіл йęден гóлуб, а тот гóлуб бил áнгел тóго хлóпцьа, штó го варóвал. Тот кúртис поімал тóту лáду, а тот гóлуб злéтьіл, а тóму старóму киртисóві сьа ўклóнил. А тот кúртис стá-

National Parliamentary Library of Ukraine www.nplu.org

рий мал восьімде́сьат ро́кіў, а його жена ма́ла сьімде́сьат ро́кіў, а не ма́лі нийа́ких дьітей. Так він то́ту ла́ду прине́се до хиш, отво́рит, там окру́тньі кра́сний хло́пец. Так о́ні сьа барз зрадова́лі; на кольіна прикльаклі обідвойе ґу столо́ві, а сьа молілі бо́гу: Бо́же, дьакуйе́ме тьі, жес нам преука́зал йе́дно шу́ўне дьі́тьа.

Йак сьа помолілі Бо́гу, так бесьіду́йут о́ні двойе: Же́но, гва́рит, што буде́ме те́пер роби́ти? Льаш ти, гва́рит, до посте́лы, а йа пі́шльу по йе́дну ба́бу до варо́ша, а запла́чу йі барз до́брі, же́би повіла, же ти зльегла, же йе дьі́тьа твойе.

Так ки́ртис пішол до варо́ша, при́віл йе́дну ба́бу і то́та ба́ба при́шла і так він йі запла́тил, о́на повіла, же киртисо́ва же́на зльегла. Барс сьа чьудо́валі, же же́на на сьімде́сьат ро́кіў породи́ла хло́пцьа, што сьа бли́шче му голо́ва, йак со́нце. І по́тім пішлі до́рас, го́ вікстелі, то́го хло́пцьа і пойе́днал му плекотірку, а кральо́ві післа́лі пи́сьмо там до віни, де бил, же киртисо́ва же́на майе шу́ўного хло́пцьа, што сьа му бли́шчит голо́ва йак со́нце, а кральі́ўна майе ма́чьа.

Він зась так отпи́сал, же што Бог дал, же́би трима́ла, до́кльа він при́йде до́міў. Та йак він при́шол до́міў, ви́грал там то́го кра́льа, збіро́вал го, і при́шол до́міў, так він сьа барз вивіду́вал, ци то не би́ла да́ка зра́да. Так він сьа зьвідувал же́ни: Же́но мо́йа, йак то́бі сьа сни́ло, же ти тако́го хло́пцьа поро́диш, а ти породи́ла ма́чьа?

Она пла́че, барз горе́шьньі пла́че, а́ му так повідат: Му́жу, йа ма́ла дьі́тьа, а ке́дь мі не віриш, зьвідай сьа ва́рти, ци не чьу́ла, ци не плака́ло дьі́тьа ў хи́жи.

Во́йак так повідал, што сто́йал, ше́льбок: Йа йем, гва́рит, чьул то́нкий го́лос, йак ке́дьби ма́ле дьі́тьа плака́ло, а видьі́ти-м не ви́дьіл, бо мі не слибі́дно би́ло піти.

Він то́гу бабі́цу ўзьал, ко́тра била при ньі і дал йі на суд, на пра́во. Она би́ла переплаче́на, о́на так повіда́ла, же не ма́ла лем ма́чьа; шельбок мо́же чьул, же плака́ла на́ша кральі́ўна, бо йі бо́льі на́шлі.

І по́тім краль ньа́гал то́то так. Лем не би́ло то́го дива, же́би він зо же́ном не пішол на шпа́цір до той ке́рти, а ўсе пішли до киртиса ґу то́му дьітьа́ту. Так го ра́т тот краль ви́дьіл, што до́брі за тим хло́пцом не зги́нул. Так он так повідал то́му старо́му киртисо́ві, бо ста́рий ки́ртис уж барз ста́рий бил, уж не́ міх так роби́ти, та́ му повідал, же он ота́каль хо́че ви́йти преч, хо́тьіл дьакува́ти кральо́ві за слу́жбу. Кра́ль му так повідал: До́кльа ви жи́ти буде́те, ту́сте сьа вистарілі, йа вас о́таль не пу́шьчьу, лем ви сой на́йте йе́дно́го кирти́са, же́би ро́бил, а ви лем роска́зува́ти буде́те.

Так він так зро́бил; на́шол сой йе́дно́го кирти́са, што та́мтот ро́бил, а він лем так бил за ґа́зду му. Так пере́шло то́му зась да з рік.

National Parliamentary Library of Ukraine www.nplu.org

Кральі́ўньа зашла зась ў тьа́жи. Зась та́мта крайі́на, де бил, с тамтим кра́льом, што ро́бил віі́ну, зась сьа на́ не двиглі. Отпісалі на́ не, же́би він сьа зась ста́вил до віі́ни. Так він так повідат же́ньі: Же́но мо́йа, ти йе̨с ў тьа́жи, а дай на́ сьа до́брий по́зір, же́би не би́ло да́ке с то́бом окла́мство.

Він зась пішол до віі́ни. При́шол йе̨й чьас зльє̨́чі, а він зась так наказу́вал, же йак бу́де ма́ла зльє̨чі, же́би тве́рда ва́рта при две́рйах стойа́ла, же́би не пусти́ли там нико́го, хи́баль ба́бу, а йе̨й се́стри. При́шол йе̨й чьас, што уж йе̨й больі́ло, што ма́ла зльє́чі, так о́на хо́діт а йо́йчіт по хи́жи. Йі се́стра повідат: Што йе̨, се́стро, с то́бом?

Гва́рит: Се́стро мо́йа, пішли́й ти по ба́бу.

Так о́ні післа́лі йе̨дно́го члове́ка по ба́бу. Прийшла зась ба́ба там, то́ти йе̨й се́стри зась ба́бі повіда́йут: Што бу́деш проси́ла, ми́ ты да́ме, а йак на́ша се́стра зльа́же, же́би ти не повіла, ке̨дь бу́де ма́ла кра́сну дьіти́ну, та жеби́с не повіла, же дьіти́ну ма, а́ле ми, гварит, дошикуйе̨́ме йе̨дно шьчье́ньа.

А зась сой зрихтова́лі йе̨дну ладічку на дьітьа. Йак Бог даў хло́пцьа на сьвіт, окру́тньі кра́сний бил, та́к сьа му голо́ва блишьчьа́ла, йак місьаць ньайкраший. То́та баби́ца до́рас повіла там се́страм, же уш породи́ла. Они до́рас дьітьа там поокруча́лі до лах, а положи́лі до йе̨дной ладічки, а прине́сла сестра ў шу́рцу шьчье́ньа йе̨дно і шма́рили го та́м до́ хиш, а то́го хло́пцьа вине́слі но́чі на йа́рок на во́ду та го пусти́ли там до́лу во́дом. Ки́ртис, но́чі сьа му сни́йе̨, же́би він пішол на йа́рок сьа гмити, же до́раз моло́тший буде. І йак він сьа зобу́дил, так же́ньі повідал: Же́но, што́ то йе̨ за сон? Сьа́ мі сни́ло, гва́рит, же́би йа пішол на йа́рок сьа гми́ти, же до́раз моло́тший бу́ду.

Же́на му так повіла: Іди, а́ сьа пона́гльай, ньай сьа випо́ўнит бо́ске̨ сло́во. То не плани́й сон.

І він пішол на йа́рок сьа ми́ти но́чі. Місьаць сьві́тит і він ўзьал во́ди на ру́ки, же сьа бу́де мил; прі́здрит сьа на во́ду, відит, же там по во́дьі зась іде йе̨дна ладічка. Він до́раз з вели́ком радо́сьтьом ішол іма́ті. А на тьі ла́дьі зась сидьіл йе̨ден го́луб. Йак тот киртис то́ту ла́ду бе́ре, до́раз го́луб зле́тьіл і сьа му ўкло́нил. Тот ста́рий ки́ртис с том ла́дом з вели́ком радосьтьом ґу же́ньі ле́тит. Же́но мо́йа, зась нам Пан Біг йе̨дну ла́ду пі́слал. Отворйа́йме фри́шно, што ў ньі йе̨ст.

Так о́ні отвори́лі, окру́тньі шу́ўний хло́пец. Та́к сьа му голова бли́шчит, йак найкраший мі́сьаць. Так він же́ньі по́віл: Же́но мо́йа, льазь до посте́льі, а воз дьіти́ну ґу со́бі, а йа піду до варо́ша по йе̨дну ба́бу.

National Parliamentary Library of Ukraine www.nplu.org

Він пішол до варо́ша по йе̨дну ба́бу, а так йі повідал: Йа́ ті запла́чьу до́брі, ажеби ти ныко́му не повіла, лем же́бис так повіла, же то мо́йа же́на зльє̨гла.

То́та ба́ба окупа́ла дыти́ну шу́мны, опови́ла і пішлі до варо́ша, го́ далі вікстйти. Так тот ки́ртис барс сьа раду́йе̨ с ти́ма дытми. Пойіднал му йе̨дну же́ну, же́би го плека́ла, а кральо́ві йе̨й се́стри отписа́лі, же кирти́ска ма́йе̨ барс шуу́ного хло́пцьа, а кралыі́уньа йе̨дно шьчье́ньа.

Краль так отписал, же што Бог дал, жебй трима́ла. Йак при́шол до́міу краль, так же́на його барс плака́ла: Му́жу, гва́рит, йа уж друго́го хло́пцьа ма́ла, а йа не́ знам, што з ним зроби́ли. Ке̨дь йа не́ мам сере́нчі, же́би ти до́ма бил на́ тот час.

Він зась то́ту ба́бу закли́кал. То́та ба́ба зась так повідат, же наісьны кралыі́уньа шьчье́ньа ма́ла.

Но і о́ни ходи́ли на шпа́цир ка́ждий день, а у́се пішли́ до то́го кирти́са то́ти дыти видыти. Так йіх краль дозе́рал, йак ке̨дь би його би́лі; йіх барз рад ви́дыіл. Так жи́йут зась да з рік, уж за́шла тре́тый раз у́ тьа́жи гру́ба. Йак за́шла у́ тьа́жи, та́мта крайі́на зась сьа дви́гла на́ не, же о́ни хо́тьат прийа́ти до сво́го кра́йу за кра́льа. Ус ми два рас з ва́ми війну роби́ли і шче раз буде́ме.

Так тот краль так же́ны по́віл: Йа не́ знам, Бог нам не хо́че да́ти, же́би йа раз до́ма бил, ке̨т ти зьлыіга́ш. Так по́віл, йак мал іти: Уш два раз мо́йа же́на зльє̨гла, а йа до́ма не́ бил, а́ле те́перь так вам наказу́йу, же ке̨т бу́де да́ка хи́ба з мо́йом же́ном, то з ва́мі недо́брі бу́де.

То́ти йе̨й се́стри так повіда́лі: Кра́льу наш, ми с то́го не може́ме; што у́роди́ла на́ша се́стра, то́то вам у́казуйе̨ме.

Так він пішол, пришол тот час, што о́на зась ма́ла зльє̨чі. Так йі бо́літ і йойчіт, так повідат се́страм: Ітте, приве́тте йе̨дну ба́бу, а́ле не приве́тте уш то́ту, што би́ла, аль пріве́тте дру́гу.

Се́стра пішла, гва́рит: Дру́гум не на́шла до́му, лем йе̨м зась мусьіла приве́сти то́ту, што би́ла.

А краль так нака́зал, же́би тве́рда ва́рта стойа́ла, же́би далі до́брий по́зір, ке̨д бу́дут и́ті до хиш, ци да́што не поне́сут.

Но, о́ні не́ мо́глі уж ніц зрихтова́ті. Йак кралыі́уньа зльє̨гла, так лем фала́ток дро́у́на, што до шпарге́та кла́лі, так пітшу́ржала се́стра і принéсла ты ба́бі: Йак зльа́же, шмар ґу ньє̨й, же дро́у́но ма́ла.

Она зльє̨гла, ма́ла шу́у́не̨ дыі́уча. Так сьа му воло́си блишча́лі на голо́ві, йак дийа́ме̨нт, што но́чі по хи́жи сьа ви́дно било од його голо́ви, йак хоць од йако́го сьвітла. А дыти́ну у́зьа́лі, окрути́лі до йе̨дно́го заголо́у́ка, ну́ка, а повілі шельбоко́ві. Ишол йе̨ден Жид улыіцом за пірйом

National Parliamentary Library of Ukraine www.nplu.org

та повілі тому шельбоковi, што там стойал, же то такę старę пірйа, мокре, спіт кральыўны, однесеме тому Жидові, ходит за пірйом.

А оні там до того заголоўка дьітину вохпалі, дьіўча. Ишлі з ним на ульіцу, оні Жидові го не далі, лем го однеслі там до йęдного сусьіда, а тому сусьідові так повілі: Ми ті заплатиме добрі, воз тото дьіўча с того заголоўка, а пусь го на воду, дай справити йęдну ладу, а пусь го на тот йарок.

Так він дал справити йęдну ладу, положил дьіўча там, а пустил на йарок. Киртис зась вишол поливати квітьа, бере там воду з йарку, видит, же іде зась долу водом йęдна лада, а на тьі ладьі зась сидит йęден голуб. Тот киртис з великом радосьтьом біжит ґў тьі ладьі, возме тоту ладу, а біжит доміў ґу свойі жеиьі: Жено, гварит, йа пойімал зась йęдну ладу.

Отворилі ладу, роскрутилі, там йęдно шўўне дьіўча; так сьа му блишчат волосьа, йак дийамęнт. Дораз оні на кольіна поклькакалі, а сьа молілі Богу, же йім Пан Біг барс красне дьіўча дал. Так тот киртис гварит жеңьі: Розбер сьа, а льаж до постельі.

А він з великом радосьтьом летьіл до вароша по тоту бабу, а так йęй повідал, йак ішла: Дам тьі, што жадаш, лем жебис повіла, же то мойа жена зльęгла.

Йак пришла баба, окупала дьіўча крашньі, оболокла, а пішлі до вароша, далі го вікстіті до попа і пойіднал йęдну жену, жеби тото дьіўча плекала, же його жена стара, слаба, не годна плекати. Так тото перешло час, його сестри писали зась, же киртиска ма шумнę дьіўча з дийамęнтовими волосами, а наша сестра, а ваша жена, та породила фалаток дроўна.

Краль так отписал назад, же што Бог дал, тото жеби прийала. Йак пришол краль доміў, збіровал там, так збіровал, што му далі письмо, же уш сьа піддадут під нього, же уж вецей війну не будут з ним тримати. Йак він пришол доміў тот краль, жена окрутньі плаче: Йа, гваріт, не знам што такę, кęдь йа уж третьу дьітину мам, а йа не знам, што з ньом зробилі.

Краль дал закликати тоту жęну, што при ньęй била та так сьа йęй вьвілуйę, же ци то може праўда биті, жеби то женска дроўно ўродила. То йęшче не било чьути того на сьвітьі. — Так він йęй дал на право, там так осудилі до смерти герешт. Потім він ходил зо женом на шпацир ўсе до того киртиса, а тоти дьіти він дозерал, він старість на ньі мал, іх посилал до чьколи; тоти дьіти барз добрі ўчілі, так ўчілі, же не било ў варошу таких дьіти, жеби йіх сьа писмо так імало, йак тих. Так тот старий киртис так повідат кральові: Йа йęм старий, ужем не годен робити, жити мам о чім уж, йа уж вам дьакуйу за службу.

National Parliamentary Library of Ukraine www.nplu.org

А краль му так повідал: Вистарілі сте сьа пільа мо́го віцьа і пільа ме́не, не му́сите робити нич, йа вам дам хо́ву і шитко, што вам тре́ба бу́де, до сме́рти.

Але киртисови сьа то не пачело, же дьіти кра́льа ра́тше ви́дьат, йак йо́го, бо дьіти лем кра́льа видьілі по кęрті сьа прохаджьати, а до́раз ґу ньо́му летьілі, а ру́ки му циловалі і йо́му і кральіўньі, його же́ньі. Бо тіко раз йіх ви́дьіл, ньіґда не пре́шол на да́рмо ґу́ ним, у́се йім приньіс подару́нок да́кий. А ки́ртис так бесьідо́вал зо сво́йом же́ном: Же́но, по́дме ми о́тиль, бо ви́диш, то́ти дьіти нас не бечельу́йут йак кра́льа. Пра́ўда, гва́рит, же сут йо́го, а́ле о́ні не зна́йут, а́ні краль не́ зна. Але ма краль у́ льіші йęдну кęрт, а дале́ко од варо́ша, та йа́ го бу́ду про́сил, же́би там нам зро́бил йęдну хи́жу.

Йак при́шол краль там дру́гий ден на шпа́цір, йак дьіти ґу ньо́му пішли, він кли́че дьіти: Дьіти, по́тте ну́ка.

Дьіти ни́йак от кра́льа не хо́тьат іти, так го ра́ди ви́дьат. Так по́тім при́шол краль із дьітми ґу старо́му киртисо́ві дну́ка до хиш, так му повідат: Што та́ке, гва́рит, же ви дьіти не ньага́те, кęд прі́дут ґу́ мі?

Йа йіх, гва́рит, не спе́рам, а́ле оні так сьа нау́чат, же о мі забу́дут, же йа йіх хо́вал. Оні ратше відьат вас, йак ме́не, што йіх хо́вам. Але зна́те што, найасньіший кра́льу? Што́ би йа вас про́сил? Кęт схочете зроби́ти так, што́ би йа жа́дал од вас.

Та повічте мі, што жада́те.

Йа жа́дам то́то, же ма́те там льіші йęден га́йнік, йęдну кęрт, та же́би ви́ мі да́лі справиті там йęдну хи́жу, а кęд мі не да́те справи́ті, йа о́д вас піду преч.

Краль гва́рит: Дам, чом бим не дал, то не вели́кий ку́нштик то зроби́ти.

Так він му дал там. Пішол до варо́ша, краль дал бубнова́ти, же́би майстро́ви, ко́трий сьа вина́йде та́кий, же́би та́кий дім справил, іше тіко раз йак у́ йо́го варо́шу. І при́шлі майстрове, сьа пойідна́лі с кра́льом і роби́лі йęден дім, за́ сьім ро́кіў тот дім сьа ро́бил, та́кий дім, же не би́ло у́ тій кра́йіньі та́кого до́му. Йак він тот дім спра́вил, так він зо у́шитким ві́йском випрова́джал то́го киртє́са з ба́ндом, з вели́ком пара́дом. То́ти дьіти виу́чи́ли сьа до то́го ча́су до́брі, уж би́лі вели́ки, так по́тім він повідал тот ста́рі ки́ртис кральо́ві, же́би йім дал справи́ті і йęдну каплі́чку, бо нам до це́ркви дале́ко ході́ті, так жеби ми ма́лі де піти Богу сьа помоли́ти.

Не до́ўги ча́си то́то трима́ло, йак о́ні там пішли, та гмер ста́рий ки́ртис а і ста́ра, поме́рлі обидво́йę, воста́лі лем то́ти дьіти. Хло́пцім сьа так не́ цло там, бо у́ше пішли на шпа́цір по ке́рті, а дьіу́ча лем у́се са́мо остава́ло до́ма, та йо́му сьа барс цло. Так о́но ходи́ло до той

National Parliamentary Library of Ukraine www.nplu.org

каплічки, а так сьа молило, што аж му слези па земльу цьапкалі. Гваріт: Боже, дай ти мі знаті, хто мойа мати бил, хто мій отец. Йа, гваріт, не віріу, йак чьути, йак льуди повідайут, жеби жена више сьімдесьат рокіў дьіти родила.

Так йому рас прогварпт йеден обрас, паньєнка Маріііа, што там била ў капліци, та му так, ґу тому дьіўчату, пробесьідовал тот образ: Будеш ти знати, хто твій отец, хто твойа мати, але перейде то сьім рокіў іше.

Так оно ўсе ходит, а молит сьа; потім сьа му приснило, же йєст йєден фтах на тьій і на тьій горі, а піт том гором йєден сивий чловек; так того фтаха хто дістане, і того чловека отамаль вікупит. А тот фтах, гварит, він ти вийавит, хто твій отец і хто твойа мати.

Йак потім пришлі хлопци зо шпаціркп, так оно йім повідат, тото дьіўча, свій сон, йак сьа му свило. Так тот хлопец старший гварит: Сестро мойа, та йа піду, ци би йа го не достал.

Ид, брате; але йєст там йєден старий чловек, тому чловеку жебис рик шестьа і што буде тот чловек от тебе просил, жеби ти му дал.

І ўзьал сьа тот хлопец, гибай. Так іде, іде, приде він ґу тому чловеку старому, ґу тьій маґнесовій горі, там сидит чловек йєден старий, таки волоси мал, аш по пйати, а бороду аш по груди. Рік му шестьа, той старий му поздраўкал, гварит: Де ти йдеш, сину?

Іду, дьідусь старий, йєм чьул на тьій горі, же йєст йєден фтах на маґнесовій горі.

Йєс', синку, але ти го не дістанєш, хиба кєд би ти мене оголил, остриг, та може бис скорей достал.

А він гварит: А, такого старого чловека ту буду стріг. Йа мам красни лахи, та сьа волосьом оберу.

Ну та на, синку, тоту кульу та йу закачай, тота кульа буде ті робила знак аж ґу тому стромові, де тот фтах.

Він закачал тоту кульу, му робила знак аж до того строма, де тот фтах бил. Потім кульа назат сьа вернула ґу старому. Тот хлопец йде на стрім горі йєдном драбином. Не такий крик, не такий сьпіў, не такий йойк сьа справил піт том драбином. Тот хлопец сьа призріл на землу, сьа барз вострашил, йак хпал, дорас скаменьіл. Чекат сестра і брат тамтот другий го йєден день, другий день, ньіт брата. Так гварит другий брат молотший сестрі: Сестро мойа! Піду йа гльадати нашого брата, бо він загинуў, кєд го ньіт, уж вецей не прийде.

Тото дьіўча барс плаче, гварит: Не' хот, брате, ти, але піду йа, бо што йа ту сама буду робила х тім льісьі, йак і ти підеш?

National Parliamentary Library of Ukraine www.nplu.org

Він пóвіл так: Сéстро, піду йа; кęд загúнул брат, хоц згúну і йа; кęд не бýде нььа на трéтий день нáзад дóма, та мож знáти, же не прúду ныґда.

Так він сьа ýзьал зас, іде том дрáшком пред лыс. Прúйде ґ' йęдны гóрі маґнесóві, там сúдит йęден стáрий човек під йęдним стромом, вóлос аж по пйати, бородý по грýди. Та му рик шéстьа тот хлóпец, тот старий члóвек му поздрáўкал: Де ти йдеш, сúну?

Иду йа, йęм чьул, же на ты маґнесóві гóрі йęст йęден фтах, кęд' би йа го міг дістáти.

Дістал би ти го, сúну мій, áле кęд би ти мéне óстріх і огóлыл, очíстіл кáпку.

Ей, дыíдусь, йа мам шýмни лáхи, йа би сьа обібрал волóсьом.

Ну та лем ідь, сúну; на тóту кýльу, закáчай, óна ті бýде робúла дрáшку аш по тóго стрóма, але йак підеш гóрі драбúном, жéбис на зéмльу не смóтрил.

Вúшол гóрі, йак уж бил недалéко фтáха, по зéмлы велúкий крик, велúкий йойк. Йак сьа прúздрит на зéмльу, сьа окрýтны ўстрашил, хпал і лем камінь сьа з нього спрáвил. Чéкат сéстра йęден дéнь го, чéкат дрýгий день, ныт брáта. На трéтьий день пішла до каплíчки сéстра та так сьа мóлит Бóгу, што аж зéмльа мóкра під йęй кольінáми од йęй сиз: Бóже, гвáріт, помóж ти мі і паньęнка Маріíйа, жéби йа нáшла свóйіх брáтіў, де óні сьа дыли.

Тот óбраз ґу ньęй прогвáрил: Нáйдеш ти йіх, áле си возь мúдла і возь сой ножúци, а йак прúйдеш там ґý ты гóрі, йęст там йęден стáрий члóвек, жéби тú го крашны острíгла, а вимúла, а тóго волóсьа возь до кęшéны ґу сóбі, а нúйакий страх пóтім не бýдеш мáла.

Так óна сьа ўзьáла, ўзьала сóбі, што йęй трéба бúло, позамикáло кáштыіль, дім тот, і пішло. Иде óно за том дрáшком, кáди и брáтьа йшлі, прúде ґу ты гóрі маґнесóві. Піт том гóром сúдит тот стáрий члóвек під йéдним стрóмом. Оно рéкло му шéстьа, він му поздрáўкал, гварит: Дыíвусь мóйа, уш сым рóкіў тьа чéкам, а не міг йęм сьа тьа дочекáти. Тíўко ту уж льўдий бúло, а жáден сьа тáкий не нáшол, йак ти йęс.

Но, дыíдусь стáрий, і мі óбрас прогвáрил, же ó сым рóкіў йа бýду знáти, хто мій óтец бил і хто мойа мáти.

Бýдеш, дыíўко мóйа, гвáрит, а і ти, што жáдаш, дістáнеш.

Та, дыíдусь, гвáрит, йа жáдам на сáмий перед од них, жéби мі сьа далі острíчі, бóсте барз заросвýти, а ныт вас хто очистúти.

Дыíвусь мóйа, а не будеш сьа бойáла?

Ныт, дыíдусь, лем тримáйте голóву, ньай вас острúжу.

Та маш ти шýмни лáхи та сьа ўбéреш волóсьом.

National Parliamentary Library of Ukraine www.nplu.org

Нéмам йа за то бай, йá сьа засьоч íшчу.

І ўзьáло óно, крáшны острíгло голóву і бóроду, а тóти волóси ўзьáло, поскручáло, а положи́ло до кęшéны собí. Пóтім пíшло, принéсло вóди, ви́мило го крáшны з ми́длом, а тóгу вóду, йак го вими́ло, та пóверх сéбе вильáло през голóву.

Но, дыíўко мóйа, ид, нá тóгу кýльу, а закáчьай, тóта кýльа буде ті роби́ла знак, дрáшку аш пó тот стрíм, де тот фтах.

Так óно закачьáло, тóга кýльа му роби́ла знак, аж до тóго стрóма ўдáрила. Тот стрім так сьа стрйас, што аш тóта гóра сьа маґнесóва стрйáсла, та пóтім óно сьа ўзьáло, гибай гóрі драби́ном. Ви́шло гóрі драби́ном горí, тот фтах бил ў злáты клыíтцы. Йак óно тóго фтáха бéре, на зéмлы вели́кий крик, йойк, стрíльби, сьа ви́дит, же вóда драби́ну бéре тотý, óген сьа приви́джат; óно нéма нийáкий бай, нийáкий страх, лем тóго фтáха бéре. Йак го зньáло с конáрйа с клыíтком, во ши́тким, так ґу ньóму тот фтах прогвáрил, жéби виломи́ло три льуторóси злáти — стрім злáтий бил — óно виломи́ло і и́де дóлу с тим фтáхом. Зи́шло на зéмльу, там на зéмлы тíўко камéны би́ло пóпіт тот стрім, што с тих льýдий сьа направи́ли, што хотыíли тóго фтáха ўзьáти. Так тот фтах так му засьпрогвáрил: Дыíўко мóйа, возь йęден льутóрось, тот што найвéкший, а бий пó тих камéньох.

Йак почьало би́ти пó тих камéньох, дóрас сьа льýди ожиўйáли, а і йęй брáтьа сьа оживи́ли. Дóраз йęй брáтьа ўзьáлі, а обйáлі йęй, а рýки, нóги йęй циловáлі, а і ши́тки льуди, кóтри там би́ли. Так óно гвáрит: Пóтте за мном, льýде, дóлу гóром.

Йак пóшлі, то так за ним íшлі, йак йęдно вéсыíльа, тíлько нарóда би́ло. При́шлі óні ґу тóму старóму чловéку, та тот старий ім члóвек так повíдал: Тóму дыíўчáту рýки, нóги цилýйте, а му дьакýйте, а й йá му дьакýйу, бо тóго дыíўча нас викупи́ло ши́тких, бо ми бйлі закльáти до сýду ту. А ти, дыíўко мóйа, жéбис і мéне ўтьáла с тими льуторосáми.

Дыíдусь стáрий, дé би йа вас мóгла ўтьáти? Йа би мóже мáла гріх од Бóга стáрого чловéка ўтьáти, бо ви мі би́лі на помóчі, бо йа през вас била тотó не гóдна звітьажи́ти, бо ви́ мі дáлі тóгу рáду, што йа викупи́ла свóйіх брáтіў і дістáла фтáха тóго.

Дыíўко мóйа, ти йęс мушéна мéне ўтьáти, бо йа уш сьім рóкіў тéбе чéкам.

Так óна го пóтім ўтьáла і тот стáрий члóвек сьа роси́пал, на пóрох сьа з ньóго тыíло росипало, йáк го ўтьáла, лем сьа спрáвил йęден гóлуб, стрепóтал, а сьа му ўклóнил, а пíшол до нéба, злéтыіл. А тóти льýди ши́тки íшлі за ним. Так при́шлі óні там до тóго льыíса, де биватí óні, так поодмикáло óно, пусти́ло ши́тких там до каштéльа. Йак пусти́ло до каштéльа, так положи́ло фтáха на кли́нок с том клыíтком; пóтім брá-

National Parliamentary Library of Ukraine www.nplu.org

тьа ўзьáлі тих льўди по кęрті, жéби сьа пóшли призирáти. Там ў ті кęрті ўшельáкі стрóми бúлі, грýшки, йáпка, а тот птах ґу дыўчáту проґвáрил: Дыўко, тéпер праў йęден бал, йęдну велúку гостúну, а пішлий свóго бráта до крáльа, жéби краль — тот краль йę ваш óтец — пришол з кральыўньом на баль, а й жéби післал пúсма по пáнох, кóтрий хце пріти на бал.

Так там сьа посходúло велúкий нáрід, дýже пáнства на бал, та пóтім йак сьа посходúли пáнови, кáждий сьа тúснул до хиш; йак чьули, йак тот фтах сьпіват, так сьа панóви чьудовáли; не бúло той бáнди, же бúла так крашны грáла, йак тот фтах сьпівал. Так тóто дыўча пóтім повіло кральові: Винесéме тóго фтáха на двір, ай виносúме стóли на двір до кęрти, а там будéме сьа гостúти, бо ту йę велúкий нáрід, то сьа не попрьáче днўка.

Оні вúнеслі го на двір, а і стóли, так там сьа гостúли. Так тот фтах сьпівал, же шúток нáрот плáкал. Йáк сьа нагостúлі, та тóто дыўча принéсло на йęдныім таньірі три зелéни огýрки, а положúло пéрет крáльа. Так росказáло кральóві, жéби тóти огýрки він крáйал. Йак пóчьал крайáти йęдну огýрку, почьáла з ней кроў цьапкáти. Роскрóйіл другу і з дрýгой. Йак роскрóйіл трéтьу і с трéтьой кроў цьапкáла. Та крáль сьа барз вострáшил і сьа барс чьудóвал, што то мóже бúти, жéби зо зелéной огýрки кроў ішлá. Заклúкал тóто дыўча, ґвáрит: Дыівусь мóйа, ґибай ґеў, што ти нам за огýрки дáла? Кęдь йа йіх крáйу, та з них кроў іде.

Так дыўча повіло кральóві: Ньаййасьныішийи крáльу, ґвáрит, йęст вас ту дýжę, та сýтте ви, што то би мóгло бúти тóто, на йáкий знак пáдат тóто?

Тіўко там пáніў бúло і крáльыў, то жáден нé міг знáти, на што тóто мóже бити, жéби зо зелéной огýрки кроў ішлá. Пак йім принéсла три огýрки сýхи, стáри барз, на дрýгім тальырі: Но, ґвáрит, ньаййасьныіший крáльу, крáйте й тóти.

Краль возьме ныж, крáйę й тóти сýхи. С тих сýхих áні вóда не йде. Краль сьа счьудóвал: Што йę то? Зась заклúкал дыўчину, ґвáрит: Дыўко, с тих сýхих áні вóда нé йде.

Так йęм вам повідáла, же вас йęст дýже, так мислійте ви, на што то пáда тóто, на йáкий знак.

Оні там сі поставáлі шúтки, а бесьідýйут до ўйęдна, што то мóже бúти, на йáкий куншт тóто може падáти. Так óні то не мóглі осудúти нійак, на што то мóже бúти. Так пóтім краль пóвіл: Дыўко мóйа, то не гóден знáти ніхто тóто, хúбаль кęт ти знаш, пóвіж, на што то пáдат.

Та ґвáрит: Ньаййасьныіший крáльу і тáтусь!

National Parliamentary Library of Ukraine www.nplu.org

Йак оно му повіло, же татусь, він сьа барз острашил, што аж млыіл, пад зо стільцьа. Дыіўча пошло по тот льутóрос і діткло сьа віца, кральа, дóраз він стал. А потім повідат свойому віцові, перепросило шитких паніў, гварит: Відите, нá што пáдат? Тота зелéна огурка, то йе наша мати; з нейі кроў текла, кед нас мала, а она віри не мала, же она нас мала, але било окламство, написалі иншак, же наша мати мала мачьа. А она мала того брата ньайстаршого, што му сьа блискат голова йак сонце. А друга огурка, то йе другий брат, што сьа видно од нього нóчійу, йак од місьаца. А третьа огурка — йа йем. Так зньала хустку з глави, гварит: Видите, мойе волосьа сьа блискат йак дийамент. А тоти огурки сухи тіўко опсьагуйе, же вам писали, же киртиска майе тройе дьіти, а тота киртиска она уш така стара била, висхнута, йак тота суха огурка. Де она могла мати на сьімдесьат рóкіў дьіти? А старий киртис вісьімдесьат рóкіў! Так тепер йа того жадам, штоби тому чловеку, йаку би віну заслужил, што он хотьіл дьіти помарнити?

А йей сестри там били, кральіўнини, так оні так повідалі, же такий чловек не заслужил нигда нич, лем дóрас шибінь. Так осудила тота старша сестра.

Пак тото дьіўча повіло кральові: Кральу наш і отче наш, ви сте наш отец, а ми зме ваши дьіти. Так тепер тета наша сой осудила сама смерть. Она нас долу ў ладьі хотьіла пустити, а нас шитких киртис поймал. Так тепер йа тото жадам, же йаку сой смерть осудила, таку жебисте йей далі перет шиткими льудмі, жеби сьа кайалі ай другі льуді, бо наша мати льуба дось сьа настаралі і наплакали за нами, а і ми дось сьа напокутували, докльа ми дістали свойого віца і свойу матьір.

Так тоти обидві жени повішалі, а дьіти забрал краль.

Зап. в марті, 1903 р., в Семлаку, Арадськоі стол. від Ілька Галайка.

Паралелї: Етноґр. Матер. з Угор. Руси, т. II, ст. 117—122, ч. 22 і вказана там література. — Крім того: Кіев. Старина, 1903, кн. V, ст. 282—300. — Dr. J. Klapper, Das Märchen von dem Mädchen ohne Hände als Predigtexempel (Mitteil. d. schlesischen Gesellschaft f. Volkskunde, Heft XIX, 1908, ст. 29—45). — Yac Artin Pacha, Contes populaires inédits de la Vallée du Nil, ч. 22. — Národop. Sborník českoslov., т. II, ст. 97, ч. 22 і вказана там література. — Тамже, т. VI, ст. 214, ч. 41. — Тамже, т. VII, ст. 220, ч. 22. — El. Sklarek, Ungarische Volksmärchen, ст. 74—79 і 290, ч. 6 і вказана там література. — L. Gonzenbach, Sicilianische Märchen, т. I, ст. 4—19, і т. II, ст. 206, ч. 2—4 та вказана там література. — А. Аѳанасьевъ, Народ. русскія сказки, т. II, ст. 188—196, ч. 159. — R.

National Parliamentary Library of Ukraine www.nplu.org

Köhler, Kleinere Schriften, т. I, ст. 565—575, ч. 12 і вказана там література (яка належить лише до одної частини нашої казки).

20. Як югас визволив королївну від шарканя.

Бил йęден члóвек. Він хóтьіл знáти, йáкę ремéсло на сьвітьі йęст, так тьíўко хóдил по крайіньі ўсьáчи, ньіж він сьа не вúўчил деўйадé-сьат і дéўйат йазúкіў. Він знал бесьідовáти, йáка бесьíда на сьвітьі бúла, ай зо ўшелійáком дзьвірúном, йáка дзьвірúна бúла. Йак уж він сьа тóто вúўчил, пóчьал сьа ўчúти ремéсло: Йáкę ремéсло лем бúло, ўшúтко він тóто знал. Йак він по сьвітьі хóдил, з йęдним цисáрйом сьа звáдил і тот цисарь го так зáкльал, што він пішол до льіса і він тá-кий пóтім бил, так сьа нáўчил х тім льíсьі, ўшелійáки йідла варúти. Він віґда з льíса не вúшол, лем о дічíньі жил. Але йęден цисарь мал дýже óвец; зьíднал він сóбі йęднóго йугáса. Так тот йýгас хóдил с тúма віўцáми до ўласнóго тóго льíса, де тот члóвек бил закльáтий. І óні сьа стрітúлі ў льíсьі ўйęдно. Так сьа го зьвідўйę стáрий члóвек: Штó там чьýти, мій сúну, г варóшу?

Не чьýти ничь, дьíду.

Тай він хóдит за тúма віўцáми, а стáрий члóвек му повідат: Мій сúну, дай лем йім пóки, най сьа пáсут тóти óўци.

Послýхал він старóго, дал йім пóки.

А гúбай зо ўном.

Завіл стáрий йугáса до свойóго дóму, тай му там повідат: Мій сúну, гúбай фриштиковáти.

А лем ви, дьíду, здрáви фриштикýйте, бо йа уш фриштикýвал.

Стáрий му нé дал пóки, мýсьіл з ним піти йісти. І йак сьа на-йíли, тáк му повідат: Знаш ти, мій сúну, што? Ньáгай ти тóти óўці, йá йіх бýду довéрал, áле тú ньа послýхай, íди ти там, де йá тьа пішльу.

Піду, дьíду.

Іди зá том крáйньом стéшком, прúйдеш ти там дáле, нáйдеш ти там йęден велúкий дім, а нáбер сóбі до капельýха камíньа.

І він го послýхал. Прúшол ґу тóму домóві, нáбрал до капельýха камíньа, а пóчьал трепáти ўшúтки виглйáди. Але вúйде ґу ньóму йęден áбрім, а тáк му повідат: Штó ти рóбиш, зéмний хробáчьку?

А йýгас му так пóвіл: Смот, псе стáрий, жéби с тьа пси кроў не хлептáли.

А стáрий члóвек дал йугасóві йęден льітóрос, а тáк му пóвіл: Йак за тóбом áбрім с кýльом шмáрит, ти жéби на стрáну отскóчил,

National Parliamentary Library of Ukraine www.nplu.org

ажéби йęс пішол ґу ньóму, ажéбис го ўтьал попід кольіно с тим льіто-рóсом. так сьа з ньóго коломазь розйльійę.

Абрім сьа нагньівал і с кýльом шмáрил за йугáсом. Йўгас отскó-чил, пішол ґу абрімóві, ўтьал го пóпіт кольіно, лем сьа з абріма колй-маз розильáла. Пішол йўгас днýка, а нáшол на стóльі йęден кльучь, а пішол до стáйньі, одóмкнул стáйньу: ничь там не нáйшол, лем йęд-нóго татóша: Татóшу, йáкий йęс прекрáсний, а нé маш што жéрти!

Вéрнул сьа нáзад до хиж і нáшол там на стóльі йęден погарь з вóдом, а й йęден зéмник. Він тóто ўзьал, пішол до стáйньі, дал тóму татошóві тот зéмник зожéрти, а і пóгар вóди випйти і стáйньу зáмкнул зас і сьа отáмаль ўзьал, пішол ґу старóму. Стáрий му так повідат: Нá, мій сйну, тóту пишьчьáлку, а запйскай нá тьі пишьчьáлці, так сьа твóйі бўці ўшйтки посходжайут до кýпи.

І він так зрóбил. Пішол з уўцьáми дóмім. Дал пáн Біґ другóго дньа, йўгас ўстал, пішол з уўцьáмі до тóго льіса зас. Йак до льіса прйшол, пішол ґу старóму: Дай Бóже добрйй день, дьіду.

Дай пáне Бóже і тóбі, сйну. А штó там чьўти нóве?

Не чьўти, дьіду, ничь.

Но та гйбай, мій сйну, фриштикувáти.

Лем ви здрáви фриштикўйте, дьіду, бо йа уш фриштикўвал.

Так підеш, мій сйну, за дрўгом стéшком, жéбис так зрóбил, йак і ўчéра.

Послўхал го йўгас, пішол за дрўгом стéшком. Прйшол ґу домóві, назбéрал камінья до капельўха, ўшйтки виглыáди звибйвал. Вйшол ґу ньóму áбрім: Смот ти, зéмний хробáчьку, жéби с тьа пси кроў не хлептáли!

Йўгас му так пóвіл: Смот ти, псе стáрий, жéби с тéбе пси кроў не хлептáли!

Абрім сьа погньівал, ўзьал кýльу нá два мéтри, шмáрил за йугá-сом. На стрáну отскóчил, пішол ґу старóму, ўтьал го пóпіт кольіно, сьа з ньóго колóмазь розільáла. Пішол до хиш, нáшол на стóльі йęден кльучь. Пішол до стáйньі, отвóрил, не нáшол там ничь, лем йęднóго красного татóша: О татóшу, йáкий йęс прекрáсний, а нé маш што жéрти.

Вéрнул сьа дó хиш, нáшол два погáри вóди і два земнйки, пішол до стáйньі, дал татошóві зожéрти і два погáри вóди випйти. Прйшол ґу старóму, стáрий му повідат: Зрóбіл ’ęс, мій сйну, йак йęм повідал?

Зрóбіл ’ем, дьіду.

Та запйскай на бўці, уш чьас бýде дóмім піти.

National Parliamentary Library of Ukraine www.nplu.org

На бу́ці записка́л, сьа́ му посходи́ли, так до́мім пішол. Дал па́н Біх третьо́го дньа. Стал йу́гас, пішол з віу́цьа́мі до льі́са. Пішол ґу старо́му: Дай Бо́же добри́й день, дьі́ду.

Дай па́пе Бо́же і то́бі, мій си́ну. Што там чьу́ти но́ве?

Не чьу́ти, дьі́ду, ничь.

Но ги́бай, мій си́ну, фриштикува́ти.

Лем фриштику́йте здра́ви, дьі́ду, бо йа́ уш фришти́кувал.

Так іди, мій си́ну, за том тре́тьом сте́шком, а так зроб, йак йе̨с і у̌че́ра зро́бил.

Пішол він за тре́тьом сте́шком. При́шол ґу домо́ві, назби́рал камі́ньа до капельу́ха, звибі́вал вигльа́ди; ви́шол а́брім ґу ньо́му: Што ти ро́биш, зе́мний хроба́чьку? Смот, же́би с тьа пси кроу̌ не хлепта́ли.

Йу́гас му так по́віл: Смот ти, псе ста́рий, же́би с те́бе пси кроу̌ не хлепта́ли.

Абрім сьа погньі́вал, у̌зьал на три ме́три ку́льу, за йуга́сом шма́рил, йу́гас на стра́ну отско́чил, ґу абрімо́ві пішол і у̌тьал го по́піт ко-льі́на з льіторо́сом, та́ сьа з ньо́го коли́мазь розильба́ла. Пішол йу́гас до́ хиж, на сто́льі бил кльучь, три пога́ри во́ди і три земни́ки. Пішол він до ста́йньі, на́шол там тато́ша: О тато́шу, йа́кий йе̨с прекра́сний, а не́ маш што же́рти!

Ве́рнул сьа до́ хиш, у̌зьал то́ти три земни́ки і три пога́ри во́ди, дал татошо́ві зоже́рти і три пога́ри води випи́ти. Ве́рнул сьа ґу старо́му, ста́рий сьа го зьві́дал: Зро́біл 'е̨сь, мій си́ну, йак йе̨м тьі по-ві́дал?

Зробіл 'е̨м, дьі́ду.

Запи́скай на бу́ці, бо уж бу́де чьас до́мім піти.

На у́ці записка́л, сьа му посходи́ли, пішол з ни́ма до́мім. Дал пан Біх четверто́го дньа, у̌стал йу́гас, пішол з віу́цьами. При́шол ґу старо́му: Дай Бо́же добри́й день, дьі́ду.

Дай па́не Боже і то́бі, мій си́ну. Што там чьу́ти но́ве?

Ей, не барз до́брі, дьі́ду. Уш сьа вишурова́лі, с каждого до́му сьа йе̨ден чло́век шарканьові дал за во́ду, те́перь ви́шол шор на цисарйо́ву дьі́у̌ку.

Ну, мій си́ну, так ги́бай те́перь, будеш фриштику́вал, а по́тім пі-деш і ти йім на по́мічь, ке̨т тьа проси́ти бу́дут.

Пішол він і фриштику́вал. Так стари́й му так повідат: Іди, мій си́ну, за́ том пе́ршом сте́шком, а одо́мкнеш ста́йньу, а там у̌ тьі ста́йньі під дильіна́мі на́йдеш мідьа́ний са́рсам і мідьа́ни ла́хи і сьа оболо́чеш до тих лах і ко́ньа сой осьі́длаш і підеш за том кра́йньом сте́шком. Так то́та кра́йньа сте́шка тьа приве́де аш там. Але ке̨т тьа не бу́дут про-си́ти на по́мічь, же́бис не́ хо́дил.

National Parliamentary Library of Ukraine www.nplu.org

І йу́гас так зро́бил. Отво́рил ста́йньу і двіѓнул дили́ни і на́шол там са́рсам і ла́хи. Пішол за том сте́шком. Дал пан Біх, што при́шла деу́-йа́та годи́на. С при́нцом уж і́дут ґу шарканьо́ві, же́би му йе̨й да́лі зо-же́рті, же́би йе̨й во́ди пу́стил. Ішли з вели́ким ві́йском. Але видьіли о́ни з дале́ка, же і́де йе̨ден пан, аж од нього за́рйа міґо́че — а він мал ла́хи мідьа́ни — при́шол тот пан ґ ним, так о́ни го спе́рли і го про-си́ли, же́би він так бил до́брий і о́стал з ни́ма, же́би йім бил на по-мо́чі і він.

Він йім по́віл, же мо́же. Ке̨д йім буде мо́чи да́што помо́чи, та́ му па́н Біг гріхи отпу́стит. І він йім так по́віл: Стійте лем ту на стра́ньі, піду йа сам ґу ньо́му.

Пішол тот пан, заду́ркал до две́рий, рас шарка́нь і́де так дурка-йу́чи, што аш сьа зе́мльа трйа́се. Та на́ не скри́чьал йу́гас: Ви́ход вон, бом тьі при́ньіс фри́штик!

Він му так по́віл: Лем ід о́таль, бо мі не тре́ба фришти́ка, аж за́-ран о десьа́тьі.

І він пішол і так по́віл при́нцьі: Лем і́тте доміу́, бо му не тре́ба аж за́ран о десьа́тьі годи́ньі.

І о́ні сьа барз зрадова́лі і то́го па́на клика́лі, же́би пішол він з ни́ма до йіх до́му на йе̨ден о́бід.

А він так по́віл, же він йім дьаку́йе̨, же не́ мат ко́ли, же мат ве-ли́ке ві́йско, што го че́кат.

І зас го проси́ли о́ни, же́би так до́брі зро́бил, лем же́би пішол ходз лем на йе̨ден по́гар ви́на, ке̨д на о́бід не мат ко́ли.

Він йім кра́сньі подьакував і на о́бід не хо́тьіл і́ти. Так о́на што зроби́ла, тота прі́нца? Ма́ла хусто́чьку, на хусто́чьці било йе̨й ме́но ви-писа́но на у́ши́тких шти́рих ро́гах. І о́на одріза́ла йе̨ден ріх с хусто́чьки і йо́му да́ла і кра́шньі му подьакува́ла, ай він йім і с тим сьа розийшлі. Йак при́шла до́мім прі́нца, уш чьути би́ло по варо́шу, же што́ска йе̨ но́ве, же во́ди по сту́дньах ма́йут. І пішол йу́гас зас до то́го каште́льа, о́ткаль тато́ша у́зьал і поскла́дал у́шитко на мі́сце, йак і би́ло і да́л му йе̨ден зе́мник зоже́рти і по́гар во́ди випи́ти. І за́мкнул ста́йньу і пішол ґу старо́му. Ста́рий го сьа зьві́дал: Йа́к йе̨с, мій си́ну, похо́дил?

До́брі, дьі́ду. Не тре́ба му, аж за́ран фришти́ка на де́сьат го́дин.

Та, мій си́ну, запискай на пішьчьа́лці, бо уж бу́де чьас до́мім піти.

І він запи́скал, о́уці сьа посходи́лі і він до́мім пішол. При́шол йу́-гас до́мім, пішол вечерйа́ти, а то́та при́нца во́шла до сьін там ґу ньо́му, сьі́ла сой на сто́лец і на́ не смотрі́ла. Йу́гас сьа йе̨й зьві́дал: Наййа-сньі́ша при́нцо, што́ на ньа так смо́трйат?

А што́ бим смотріла? Не слибі́дно мі сьа на́ тьа призрі́ти?

National Parliamentary Library of Ukraine www.nplu.org

І він пак пішол спа́ти; йак сьа наве́черйал, спит. Дал пан Біх другóго дньа, ўстал йу́гас, пішол з віўцьа́мі. При́шол до лыса, пішол ґу старóму: Дай Бóже добрий день, дыду!

Дай па́не Бóже ай тóбі, си́ну! А што йест за нóве, мій си́ну?

Тóто, дыду, што й би́ло. На де́сьат гóдин повéзут при́нцу шарканьóві на фри́штик.

Та ги́бай, си́ну, ай ти фриштикова́ти, та йім підеш і ти помóчі, кет тьа бу́дут проси́ти.

Фриштику́йте здра́ви, дыду, бо йа уш фриштику́вал.

Та кет ти йес фриштику́вал, мій си́ну, та ти іди за дру́гом сте́шком, а зроб, йаґ йес і ўче́ра зрóбил.

Ай він пішол дру́гом сте́шком, при́шол до тóго каште́льа, отвóрил ста́йньу, а дви́гнул диліни, ви́ньал там зла́ти ла́хи і зла́тий са́рсам, отідлал сой кóньа ай се́бе обóлык, так пішол за́ том сте́шком середньом і го приве́ла тóта сте́шка аш там. С принцом уж йдут. Видыли óни тóго па́на, же іде на кóни, так го почека́лі. При́шол він ґу нім, óні го застави́лі і барз крашны го проси́ли, ке̨' би він так дóбрі зрóбил, же́би йім при́шол на пóміч.

І він йім пóвіл, же оста́не ўдьа́чны, кед му па́н Біх помóже, та́ му гріхи отпу́стит А він йім роска́зал, же́би пішли на стра́ну і óни сьа на́зат цóфли: він пішол на пе́ред, заду́ркал до две́рий, ша́ркань уш іде, так ду́ркат, а́ш сьа зе́мльа трйа́се. Ша́ркань на них скрічал, же што жада́йут?

Йу́гас му так отпóвіл: Ви́ход вон, бом ти при́ныс фри́штик.

А він сьа зьвідал: Йа́кий фри́штик йес мі при́ныс?

Йу́гас му так отпóвіл: На бóку мечь.

Ша́ркань му отпóвіл: Не тре́ба мі, аж за́ран на йедена́цет гóдин.

Пішол ґу при́нці, а так йей пóвіл: Лем ітте дóмім, бо му не тре́ба аж за́ран на йедена́цет гóдин.

Óні сьа зрадова́лі і барс кра́сьны го проси́лі, же́би він з ни́ма пішол на йеден óбід, а він йім так пóвіл, же йім барс кра́шны дьаку́йе, же не годен піти, же він мат барз вели́ке війско, што йóго че́кат.

І с тим йім подьаку́вал, пішол свóйу стра́ну. Полóжил на місце ўши́тко, óткаль што ўзьал, пішол ґу старóму. Ста́рий сьа́ го зьвідал: А што там, мій си́ну?

Ўши́тко дóбрі, дыду.

Так запи́скай на óўці, бо йуш чьас дóмім піти.

І він так зрóбил. На óўци запи́скал, йак сьа посходи́лі, дóмім з німа пішол. Пішол вечерйа́ти, при́нца при́шла до сын, сыла сой на стóлец і на́ не смотріла. Він йі так пóвіл: Наййасьныша при́нцо! Што на́ ньа так смотрйат, іше сте ньа не видыли?

National Parliamentary Library of Ukraine www.nplu.org

Она му так повіла: Не чьўдуй сьа мі так, бо йа такий обичай мам; кęд мойа чельад вечерйат, сьа рада призерам.

А она його познавала. І він потім с тим пішол спати. Дал пан Біг дньа, йўгас стал, пішол з віўцами до льіса: Дай Боже добрийдень, дьіду!

Дай пане Боже і тобі, мій сину. А што там чьути нове?

Тото, дьіду, што і било. На йęденацет годин принцу поведут шарканьові на фриштик.

Гибай, мій сину, і ти фриштиковати.

Дьакуйу вам, дьіду, бо йа уш фриштикўвал.

Так ти, мій сину, тепер підеш, за том третьом стешком. А гибай на перед до хиш. На тоту фльашечьку; кęд на тьа тьашко буде, тоту фльашечьку випийęш, так іші тіўко рас сили достанеш.

І він с тим пішол том третьом стешком. Пришол до каштельа, одомкнул стайньу, а двигнул диліни і нашол стріберни лахи. І він сьа обольік і коньа осьідлал і так пішол третьом стешком, аж го там припровадила. І йęденацета година пришла, ідут с принцом ґу шарканьові. Видьіли они його здалека, так го почекалі і барс крашньі го просьат, жеби так добрі йім зробил, жеби пішол на помічь. І він сьа приобіцьал, же піде ўдьачньі. Та він йім так повіл: Ітте лем на страну, піду йа сам ґу ньому.

І пішол ґу дьірі, залуркал до дверий. Іде шаркань вон, аш сьа земльа трйасе — тачий гньівачий і з гньівом скрічьал, же што жадайут?

Йўгас му отповіл: Виход вон, бом тьі принєіс обід.

Шаркань му повіл: Йакий обід йęс мі приньіс?

Йўгас повідат: На боку мечь.

Шаркань сьа погньівал барз. Виказал голови з дьіри, дванацат голоў мал. Почьал сьа з ним йўгас рубати і так сьа з ним рубал, што коньові кроў аш по бріх брила, а іші лем му шіст голоў стьал, а йуж ослаб. Пришло му на мисель, же му старий повідал, кęд випийę тоту фльашечьку, што він му дал, так іші тіўко рас сили дістане, йак йęй він мал. І він тоту фльашечьку випил, іші тіўко рас сили достал і так сьа почьал з ним бити. Ньіж му других шіст голоў стьал, та його кін по кирві плавал. Йак уж він го стьал ўцальі, почьалі сьа з дьіри ўшелійака дзьвірина до нього метати, а він лем рубал, а кін так талабал. Ослаб йўгас зас так, аш с коньа хпал. А старий чловек сьа призерал з далека, же што то з ним буде. Старий сьа приправил і скочил ґу ньому, дал му іші дві фльашечьки випити. Йўгас дістал силу, ані сам не знал, кіўко йęй мат і ўшитко порубал і пак с коньа зишол і пішол до дьіри шарканьовой і випустил тоту воду, де била сперта. Йак йęй

National Parliamentary Library of Ukraine www.nplu.org

випу́стил, почьа́ли млúни моло́ти, би́ло во́ди по Мару́ші дос, а і г варо́шу по сту́дньах. Ста́ла сьа вели́ка ра́діст г варо́шу, же шарка́ньа сьві́та змарни́ли, почьа́ла ба́нда гра́ти. Йу́гас з дьіри ви́шол, на ко́ньа со́бі сьіл і пішол ґу при́нці і ґу ушитко́му наро́ду. Барс кра́шны му дьакова́лі, же він йім то послу́жил, так го проси́ли, же́би так до́брі зро́бил, же́би при́шол до́ них лем на йе̨ден о́бід а́бо на по́гар ви́на. Він йім зас дьаку́вал, же не́мат ко́ли, же його вели́ке віско че́кат. При́нца што зроби́ла? Кра́шьньі го проси́ла, же́би ку́шьчьок він поче́кал. Ма́ла гадва́бну хусто́чьку, на тьі хусто́чьці би́ло йе̨й ме́но виписа́но і ма́ла йе̨ден пе́рстен стрібе́рний на па́льци. Узьа́ла о́на то́ту хусто́чьку, роздерла на дво́йе̨, а і тот пе́рстен розорва́ла на дво́йе̨, а там пано́ві то́му да́ла, же́би мал памйа́тку, ко́ли сьа зо шарка́ньом бил про йе̨дну принце́зу. І по́тім с тим сьа рози́шлі, задьакова́лі йе̨дно другому. І пішол йу́гас ґу то́му каштельо́ві, о́ткаль то́го тато́ша у́зьал, а і ста́рий там при́шол, а му так по́віл: Іди, мій си́ну, йе̨ст там йе̨дна то́ва, о́бмий то́ти ла́хи, а і то́го тато́ша.

І так він зро́бил. Йак уш ши́тко о́мил, а на місце зло́жил, дал татошо́ві три земни́ки зоже́рти і три пога́ри во́ди випи́ти. І так сьа у́зьа́ли, тай пішли зо ста́рим ота́маль. Йак при́шли на місце, так ста́рий повідат: Запи́скай, мій си́ну, най тьі сьа о́уці посхо́дьат, бо уж бу́де чьас до́мім піти.

І він так зро́бил. На о́уці запи́скал, сьа му посходи́ли і пішол він до́мім, а то́ти зна́ки, што от прінци до́стал, так со́бі на га́чьник гвадил. А ста́рий му так повідал, ке̨д ота́маль и́шол: Дай по́зір, мій си́ну; йак сьа бу́деш же́нил і йа тьі на весьі́льа прийду, же́би ти́ сьа ньа не га́ньбил.

Не бійте сьа, дьі́ду, не бу́ду.

Йак йу́гас при́шол до́мім, пішол вечерйа́ти, при́нца гво́шла до сьін і сьі́ла на сто́лец і так на́ не смотріла, а го познава́ла, же він йе̨ на тва́ри та́кий, йак і та́мти пано́ви би́ли, а́ле сьа чьудова́ла, де він би та́ки ла́хи мал. Йу́гас йе̨й по́віл: Наййасьньі́ша при́нцо, што на́ ньа так смо́трйат, іші ньа не видьі́ли?

Она му повіла: Но, што́бим смотріла? На́ то о́чі мам, же́бим смотріла.

І він сьа навече́рйал, льіх со́бі спа́ти. А він ка́жде ра́но, ке̨д і́шол з віу́ца́ми, і́шол до сьін со́бі на хльіп; а то би́ло у́ льі́тьі, так він спал на дво́рі, бі́льа у́вец. І йако́сі ва́спал тве́рдо, бо бил страпе́ний і га́чьньік му би́ло видно, а на гачьни́ку мал приуйаза́ни то́ти зна́ки. А тот ста́рий дьі́до му так поро́бил, што так тве́рдо у́снул. Але ту со́нце схо́дит у́ ра́но, а йу́гас не йде до сьін на хльіп. Рас ішпан піде видьі́ти, же што йе̨ст за но́ве, же со́нце уш схо́дит, а йу́гас іші не йде

National Parliamentary Library of Ukraine www.nplu.org

з віўцáми? Рас сьа він так приздрит, йўгас гóрі значь спит, а гáчьньік му вон вірґат. На гачьнику тóти знáки, штó му прйнца дáла. Ішпан сьа прйздріл, почйтал, же то йę той прйнци пéрстен і дóраз дал знáти дяўка ґу цисарйóві. Дóрав вйшлі вóнка, а пíшлі ґу ньóму видьíти. А йўгас лем спит. Йак сьа цйсарь прйздріл ай с прйнцом, видьíли, же прáўда, дóраз го зогнáли. Йак сьа йўгас вобўдил, стрáшны сьа загáньбил і нóчьал хтыкáти. Оні му дáлі пóки, дóбрі, же видьíли. Йак йўгас пíшол з віўцамі, áні до сьін не прйшол, штó сьа гáньбил. Вйшол на пóле, до льíса ґу старóму: Дай Бóже добрйй ден, дьíду.

Дай пáне Бóже і тóбі, мій сйну. Та што йę за нóве, жес так не скóре прйшол?

Дóбрі йę, дьíду, бо йęм спал, йęм зунований бил.

Так му стáрий повідат: А не гварйлі ты ничь?

Але, дьíду, не гварйлі мі ничь, але óні ньа зогнáлі. Так йęм сьа загáньбил, што áні на хлыíб йęм не пíшол.

Так гибай, мій сйну, бўдеш йіл.

Пішол йўгас і сьа нáйіл. Так му повідат стáрий: Так же дай позір, мій сйну, тй сьа бўдеш тéперь жéнил; уж не прййдеш ту вéце з віўцьáми. А і йа ты прййду, мій сйну, на твóйę весьíльа, але жéби ти сьа ньа не гáньбил; што ты йа роскáжу на твóйім весьíльу зробйти, жéбис ньа послўхал.

Не бíйте ви сьа, дьíду, ничь, лем ви прйтте.

Дал пáн Біг вечéра, запйскал на ўўцьі, ўўцьі сьа посходйли і пішол з нйма дóмім. Іші з робóтом нé бил готóвий, кęд го вечерйáти кликáли. Пішол вечерйáти і дал го цйсар до хиж ґу сóбі закликáти, а йўгас так йак йęден слўга, штó му ґáзда роскáже, він мўсит зробйти. Пішол йўгас до хиж, ґу цисарйóві, так сьа го цйсар зьвідўйę, ци то не він бил, што йóго дьíўку откўпил?

Він му так отпóвіл: Наййасьньíший цáрйу, дé би йа тот бил? Йа нé міг ньагáти óўці ў льíсьі. Та йак билі прйшлі вóўци, а билі óўці пожéрли, што билі мі рéклі?

Цйсарь му так пóвіл: Лем ти пóвічь прáўду, бо мі сьа ўшйтко вйдит так, же то ти йęс бил.

Ай прйнца повíла: Ай мі сьа, тáту, так вйдит, жé то він бил.

Він сьа тáйіт, же ньіт. Цйсарь го настрáшил: Кęт ти не пóвіш прáўду, так йа тьа дам обісйти през жáдного прáва.

Йўгас сьа острáшил і цисарйóві пóвіл, же бил. Пóтім му цйсарь пóвіл: Тéперь мі повідай, óткаль ти тóти лáхи мал?

Йўгас му так пóвіл, жé му не пóвіст тóто.

Цйсарь му пóвіл, же кęд му пóвіст, óткаль тóти лáхи мал, та прйнцу за жéну му даст.

National Parliamentary Library of Ukraine www.nplu.org

Йӱгас му пóвіл, же тóгди му пóвіст о ла́хи, йак він з його дыӱ-ком з вінча́ньа прийде.

І óні пóтім тóту робóту потвердили, же то так бýде, жéби він йęй за жéну ӱзьал. Пришло йугасóві на мисель зас: Наййасьныіший ца́рйу, а йак то мóже бити, кęдь йа йęм худóбний члóвек, худобнóго віца мам? Дакóли ви́ би сьа погныва́ли, аби сте мі на óчи вимітува́ти, же йа при́шол гóлий ґу вам.

Цисарь му так отпóвіл, жéби сьа не бóйал, же кęд бýде статкý-вал, так він му мóже іше його корóну дарува́ти.

І йӱгас уж не мал де да́ле íти. І да́лі ґу віӱцам другóго йуга́са. І він пóтім óстал за па́на. Писа́лі по крайінах, жéби панóве пришлі на весьíльа, же бýде дыíӱку ода́вал. Дóраз му да́лі ла́хи па́ньски і злáтий пéрстен на па́лец. Уж весьíльа стóйіт. Панóве поприходили, пришол і ста́рий члóвек на весьíльа, так му повíдат: Щęстьа вам Бóже дай ӱшиткім па́нім!

Йак го йӱгас звидьіл, з пóза стóла вишол, дóрас старóго дыíда опцилӱвал. Она йак видьіла, што він рóбит, так і óна зробила. І óна го поцилува́ла. Так му ста́рий повідат, йугасóві: Та знаш ти, мій сину, што йá ты повíдал?

Знам йа, дыíду, і ӱшитко мі сьа так вéло.

Та кęд йęс ньа слýхал дотéперь, послýхай ньа íші. Рóскаш твóйі жéны, жéби хпéкла йęден хлыіп, áле жéби сьа тóго никто не дíткнул, жéби то óна ӱшитко зробила.

І він йі так пóвіл, жéби óна то зробила, жéби на йęден хлыíб за-правила, áле жéби не било вéце áні мéнше, лем акýрат йęден хлыíб.

І óна так зробила, на йęден хлыíб заправила. Йак хлыíб вимісила, та пец напалила і йак сьа хлыіп хпік, виньа́ла го, ӱнéсла хлыíб на стіл. Так тот ста́рий члóвек му так пóвіл: Кęд 'ęс ньа, сину, до тéпер слý-хал, послýхай ньа íші. Виймій ша́бльу, а рóскрій тот хлыíб на двóйę, áле жéби не било вéце áні геӱ, áні там, жéби то на пóли било.

І він то так зрóбил. — Зас му тот старий повіл: Мій сину льӱ-бий, послýхай ньа íші раз. Виймій ти ша́бльу, а зóтній мі голóву.

Йӱгас му так пóвіл: О дыíду мій льӱбий! Ӱшитком вас слýхал, а тóто вас не послýхам.

Било там дýже льӱда на весьíльу, што тóто слуха́ли, што óни двóме бесьíдува́ли. І ста́рий му пóвіл: Ну, лем мі зóтний голóву.

Йӱгас рад і нé барс, стьал він му голóву. Йак стьал, та́кий сьа з ньóго молóдий спра́вил, йак йęден на два́цет рóкіӱ, с тóго старóго човéка. Зас му тот ста́рий пóвіл, йугасóві: Но, мій сину, та íші раз мі голóву зóтний!

National Parliamentary Library of Ukraine www.nplu.org

Ду́же льудий на то́то сьа призира́ли, што о́ни двоме робили. Йа́к му стьал другий рас, спра́вил сьа в нього йеден го́луб і так до не́ба злетьіл. Уж бил викупе́ний, де бил на поку́ті. А йу́гас запла́кал, же му́ з ним до́брі било. Йак весьілья пере́шло, а ци́сарь ви́дьіл дуже тако́го, што іші не ви́дьіл і сьа му барс пачи́ла то́та робо́та, же йак то́то шитко ішло. Так він по́тім, ци́сарь, дару́вал йугасо́ві сво́йу кору́ну, бо він ви́дьіл, же в нього мо́же да́што би́ті. Він уж і так ста́рий бил. Остал кральува́ти його зьать на його місце. І та́ку пара́ду робили, стрільали, ай йа там йеж сьа прізерал. Йеден сьа пріпра́вил і ньа поімал. І ньа до кано́на набилі, йак вистрілілі, аж на Семлак ньа прінеслі, а краль кральу́йе аж до днес.

Зап. в цвітни, 1903 р., в Семлаку, Арадської столиці від Андрія Гудака.

Паралелї: Етноґр. Збірник, т. VII, ст. 35—39, ч. 34.

21. Вандралїн краль, босорка і три шарканї.

Бил йеден ци́сарь, мал три дьіу́ки. Би́ло йім назначе́но, же йіх во́змут шарка́ньі за же́ни. І він йім по́тім спра́вил йедну хи́жу зо само́го зельі́за. Мал і йедно́го си́на, та він го же́нил. Йак му сва́льбу пра́вил, так він роспи́сал по у́шиткі сво́йі крайі́ньі, же́би сьа сходи́лі пано́ве і ґрафо́ве на весьі́льа, же він бу́де си́на же́нил. А то́ти дьіу́ки би́ли запе́рти у́ тьі зельі́зньі хи́жи, не слобідно било ни́кому там піти. Весьі́льа стойа́ло, музи́ка гра́ла, пано́ве танцьува́лі. То́ти пано́ве зна́лі, же він мат ай три дьіу́ки, а на тім весьі́льу йіх не видьіли, так сьа зьвідува́ли то́го си́на, што́ сьа же́нил, же де його се́стри.

І він йім так по́віл: Мо́йі се́стри сут на дванаце́тім што́ку запе́рти у́ йедньі зельі́зньі хи́жі, бо йім йе назначе́но, же йіх шарка́ньі за же́ни забе́рут.

Так о́ни старо́го кра́льа, па́нски сино́ве, барс крашьньі проси́ли, же кед весьі́лье сто́йіт, же́би йіх ота́маль вислебоди́ лі, же́би о́ни потанцьува́ли з ни́ма. І о́ни го напроси́ли, што то́ти три дьіу́ки ота́маль вислободи́ли. А то било у́ льіті, на дво́рі таньцьова́ли. І по́тім што́ сьа ста́ло? Прийшла йедна хма́ра із вели́ким ві́тром і сьа то́га хма́ра на них спусти́ла. Йак вели́кий ві́тор дул, вели́кий по́рох сьа стал, поча́ли у́тьіка́ти то́ти весьільни́ци, ка́ждий у́ сво́йу стра́ну пе́рет тим ві́тром. Де сьа у́зьа́ли та сьа у́зьа́ли, прийшли трьо́ме вой́аци. Так з ни́ми таньцьова́ли, с ти́ма дьіука́ми. Што сьа ста́ло? При́шла дру́га хма́ра, а і з вели́ким

National Parliamentary Library of Ukraine www.nplu.org

ві́тром, вели́кий по́рох сьа стал. Розбі́гли сьа ка́ждий ў свőйу стра́ну, а то́ти войа́ци с ти́ма дыўка́ми ўте́кли. А то́ти войа́ци би́ли шарка́ны. Йак ві́тер ўтих, бил кра́сний чьас, посходи́ли сьа зас ўши́тки до ку́пи, смо́трйат за дыўка́ми, дьі́вок не́ йе̨ст ні́ґде. Смо́трйат за войака́ми, войа́кіў не́ йе̨ст ні́ґде. Почьа́ли йіх гльада́ти по ўши́тких ци́мрах, не на́шли йіх ни́кде. Ста́рий ци́сар сьа ді́знал, же уж дьі́вок не́ йе̨ст, по́чьал він плака́ти на свій глу́пий ро́зум, же він сьа дал переве́сти та́ким йе̨дним бла́зном. Ве́сьі́льа пере́шло, мину́ло два-три ти́жны, дьі́вок ни́ґде не́ йе̨ст. По ўши́ткі крайі́ны пи́ше за ни́ма, ци да́ґде да́хто не́ чьул о да́ких трйох дыўках, ни́ґде не чьу́ти. Так по́чьал на си́на вели́ком бі́дом хо́дити, бо то, си́ну, ўши́тко про те́бе, бо і ти йе̨с про́сил за ни́ма, же́би йа йіх пу́стил зо зельі́зной хи́жи.

І сьа з ним барз ва́дил. Ўчини́ло сьа сино́ви жаль, же йіх би́ло четве́ро, а те́пер лем йе̨м сам ў ві́ца, мате́рь і на́ не о́тец барз ўрі́йе̨. Так по́віл мате́ри: Ма́тко мо́йа льу́ба, хпе́чте мі йе̨дну адзи́мку, бо йа те́пер піду за свойі́ма сестра́ми і йа до́мім не при́йду, ньіж йіх не вина́йду.

Йо́го льу́ба ма́ти адзи́мку му хпе́кла і він сьа кра́сьны одо́брал од ві́ца, од мате́ри і от сво́йе̨й же́ни і сьа ўзьал і пі́шол. Ўзьал зо со́бом а і пйа́тох псіў, так і́де гора́ми, льіса́ми, зарва́ла йо́го ні́чь х по́ли і хо́тьіл там ночьува́ти. Ви́дьіл він йе̨ден льіс і сой поми́шльіл, же то йо́му жды бу́де х по́ли ночьува́ти. І пі́шол до то́го льі́са, назби́рал сой дроў, на́клал со́бі о́гньа і ви́ньал со́бі с цаньі́стри сво́го хльі́ба і солони́ни і по́чьал пе́чи. Йа́к сьа му солони́на до́бре роспе́кла, чьу́йе̨ він на стро́мі, йак хто́ска там сту́чі. Йак сьа до го́ри при́здріл, ви́дьіл йе̨дну ба́бу. Та він йі так рік: Што там, ба́бо, ро́биш?

Йой, мій си́ну, йа́к мі барс студе́но.

Та ке̨т ты студе́но, ги́бай сьа ґу о́гньу за́грій.

Йа́ би зи́шла, а ке̨т сьа бо́йу.

Та чо́ сьа бо́йіш?

Бо́йу сьа тво́йіх псіў.

Не́ бій ти сьа нічь, лем ти ги́бай до́лоў.

І о́на на́ не скрі́ча́ла: Йа зи́йду, мій си́ну, а́ле на́ ти то́ти воло́сьа, а шма́р ти на тво́йіх псіў.

Він та́кий моло́дий, і́ше розу́ма не́ мал. Шмари́ла о́на воло́сьа, ўзьал він то́то воло́сьа і шма́рил на сво́йіх псіў. Ста́ра ба́ба зи́шла і до́раз ґу о́гньу сьі́ла, виньа́ла с ке̨шены йе̨дну жа́бу і здьі́ла на ро́жен і поча́ла жа́бу пе́чи. Йак жа́ба сьа роспе́кла, аж з ней маст те́кла, поча́ла принцо́ві по хльі́бі капка́ти. Принц сьа погньі́вал, же йе̨й ґу о́гньу припу́стил, а о́на з ним комеди́йу ро́бит, так ба́бі по́віл: Ба́бо, дай по́зір, што ро́биш.

National Parliamentary Library of Ukraine www.nplu.org

Дай пóзір ти, што рóбиш, бáба повíла йóму.

Принц сьа погньíвал за тóто слóво, же йęдна бáба му бýде росказувáла, хóтьіл, же йі бýде бил.

Бáба сьа надýла, йак йęдна ґóра, так пóгім привалúла тóго прúнца ґу зéмльі, а він спід бáби крúчит: Псикóве мóйі, псикóве, ратýйте ньа.

Пóчьал псіў шчувáти, пси йак скочúли ґу бáбі, а бáба скрічáла: Волóсьа, волóсьа, поўйáште тих псіў — і тóти волóсьа там псіў поўйазáло, што пси сьа не мóгли áньі рушúти. І тóта бáба прúнца забúла. Йак го забúла, сéрце з ньóго виньáла, до вéрби однéсла, до йęдной дýдли. Штó сьа стáло? Ньіж він так похóдил, йóго льýба мáтка ў тьáжи остáла, породúла óна йęднóго хлóпцьа. Йак го породúла, дáлі му мéно Вандрáльін краль. Хлопчúско хóдил до чькóли і барс сьа пúсму вúўчил, а і барс скóро ріс. Кęд му бúло рік, тáкий бил, йак дрýгий на штúри. Йак му бúло двапáцет рóкіў, та тáкий бил, кęт сой сьіл на йęдну лáўку, лáўка сьа з ним зломúла, тáкий тьáшкий бил. Йак тáки дьіти на дванáцет рóкіў хóдьат по сéльі, де дáке весьíльа, áбо дé сьа бавúти, с кáждим біду мал. Кęт сой сьіл на лáўку, зломúла сьа з ним; óпер сьа о мýрик, звáльіл сьа під ним; óпер сьа о ворóта, полáмал. Кęд на місци стóйал, йáма сьа під ним справúла, ўсьáди сьа з ним льýди вадúли: Ти сьáкий, ти тáкий, йак і твій брат бил і твóйі сéстри. Твій брат бил ґýнцут і го дьáбли ўзьáли, так ай тéбе вóзмут.

Чьýйę він тóто раз, дрýгий рас піде, чьýйę зас; прúшол дóміў, повідат матéрі ай віцóві: Мáтко мóйа льýба ай ньáньу мій! Йа йęм бил по сéльі, кáждий мі догáньат, же йá йęм тáкий, йак і мій брат бил, же мій брат бил ґýнцут і же го ўзьáли дьáблі, так же й мéне вóзмут; а і мóйі сéстри, же дьáблі забрáлі. Повíчте ви мі, мáтко мóйа, мал йа дакóли брáта, ай сéстри?

Мáти сьа бойáла йому тóто повíсти, же й він пак піде, не хотьíла му повíсти. Він сьа погньíвал, бо му мáти повідáла, же нé мал, сúлний стрáшньі бил, вúшол на улúцу, пітпер сьа о хúжу: йęдну стрáну хúжи ўцáльі до гóри двúгнул. Скрúчал сой на мáтку і на свóго віца: Мáтко мóйа льýба, а і óчє мій! Повíште мі прáўду, ци йа мал брáта і сéстри? Йак мі не повíсте, нá вас хúжу звáльу, а й так йęй звáльу, кęд мі не дáте цицкáти пóпіт тот мур.

Она сьа устрашúла і цúцку пóпід мур му дáла. І припýстил йęй мур на цúцку: Но, тéпер мі, мáтко мóйа, повíчьте прáўду, ци йа мал брáта і сéстри? Йак мі не повíсте, так вам ту смерт!

Она му повíла: Мал йęс йęднóго брáта і три сéстри. Твій брат сьа жéнил і твóйім сéстрам бúло назначéно, же йіх шаркáньі за жéни

National Parliamentary Library of Ukraine www.nplu.org

во́змут. І йа́к сьа твій брат же́нил, при́шла йе̨дна хма́ра і тво́йі се́стри пропа́лі і твій брат пішол за ними йіх гльада́ти.

Так і, мо́йа льу́ба ма́тко, жеби́сте і мі йе̨дну адзімку хпе́клі, а з ва́шим моло́ком, же́би би́ла заміше́на.

І він йі по́тім так пу́стил. І о́на так нацверка́ла сво́го моло́ка і заміси́ла адзімку. І він сьа одо́брал йак от сво́йой ма́тки і от сво́го о́тца. І сьа ўзьал, та пішол, же він сво́го бра́та і сво́йі се́стри му́сит вина́йти. І йак він ішол і ўзьал зо со́бом пйатох псіў. Ішол він ўла́сном том дра́гом, ка́ди його брат ішол. Тра́фил він на ўла́сне то́то місце, ка́ди його брат ішол. Пришол він до то́го льіса, де йо́го брат смерт пострáдал. Ай він там ночьу́вал і сой сьіл вечерйа́ти. Ви́ньал хльі́ба і солони́ни і по́чьал пе́чи. Рас чьуйе̨, на го́рі на стро́мі хто́ска сту́че. Так сьа при́здріл до го́ри, ви́дьіл йе̨дну ба́бу го́рі на стро́мі. А то ўла́сне би́ла то́та, што йо́го брата сьвіта змарни́ла. Так він на́ ньу скри́чьал: Што́ там ро́биш, ба́бо?

Ей, мій си́ну, мі йе̨ барз зи́ма.

Ке̨ть ти, ба́бо, зи́ма, зи́йт сьа загріти.

Ке̨дь йа би зи́шла, а́ле ке̨т сьа бо́йу.

Та чьо́ ти сьа, ба́бо, бо́йіш?

Бо́йу сьа тво́йіх псіў.

Не́ бій ти сьа, бабо, мо́йіх псіў, бо мо́йі пси тьі ничь не зро́бйат.

Ей, мій си́ну, не́ йе̨ст што псу віри́ти. Але на́ ти, мій си́ну, то́ти воло́сьа, а шма́р ти на тво́йіх псіў.

Да́йте ге́ўка, ба́бо.

Ба́ба шмари́ла воло́сьа на зе́мльу і він зьал то́ти воло́сьа і не́ шма́рил на псіў, а́ле шма́рил го до о́гньа. Йак до о́гньа шма́рил, воло́сьа згоріло.

Ей, мій льу́биш си́ну, та што́ йе̨с дока́зал?

А што йе̨, ба́бусь?

А ти шма́рил то́ти воло́сьа на о́ген.

А не вірте, ба́бо, то́то.

Чі ба?

То, гва́рит, пес хвіст опа́лил, та за́ то сме́рдит. Лем ви зи́йте до́лоў, а ви сьа загрійе̨те, ке̨д вам та́ка зи́ма.

Зи́шла ба́ба до́лоў і сьіла ґу о́гньу і виньа́ла жа́бу с ке̨ше́ньі, положи́ла на ро́жен і почьа́ла йе̨й пе́чи. Йак сьа жа́ба хпе́кла, аж з ней маст те́кла. То́гди о́на ўзьа́ла, Вандральіно́му краль́о́ві по хльібі ўдари́ла. Вандра́льін краль сьа погньівал і так ба́бі по́віл: Што, ба́бо, ро́биш? Не гньівай ньа, ба́бо, бо йак ньа погньіваш, до́брі не похо́диш.

Ба́ба сьа погньіва́ла, же йе̨ден блазен та́ки му́дри сло́ва повіда́т. Ба́ба сьа наду́ла, так йак йе̨дна го́ра, почьа́ла сьа вальа́ти по Вандро-

National Parliamentary Library of Ukraine www.nplu.org

льінові кральові, але він йак видьіл, же то йе не жарти, тогди сьа поправил і свойу силу приложил і з бабом сьа йал бити і на свойіх псіў почьал кричьати: Псикови мойі, ратуйте ви мене. І йіх почьал шчувати. Псп поскакали, а так бабу торгали. Йак баба видьіла, же то йе не жарти, скричала на свойіх волоси: Волоси мойі, поуйаште тих псіў.

Йак баба так повіла, шиток оген сьа до купи збил, бо тоти волосьа на огньі било, бо оно не било на псох, бо він тіўко розуму мал, што на псіў не шмарил, лем шмарил до огньа. Так за то сьа тот оген так до купи збил. Тай він бабу збирувал. Йак бабу збірувал, так бабі так повіл: Бабо, тепер кед мі не повіш праўду, так тобі йе смерт. Што йес поробила, от коли йес сьа на сьвіт породила?

І она го просила, же му повіст што поробила, от коли сьа на сьвіт народила. І він сьа йей зьвідаў, ци она забила його брата?

І она повіла, же она го забила.

А іші штос поробила?

Іші йедного забила.

А він сьа йей зьвідал: Йакий тот другий бил?

Бил Федор, што мал дві серца, а йедно серце йем з нього виньала, а з йедним фтьік і с тим йедним серцьом він сьа зо ўном бил.

І він сьа йей зьвідал, де она тото серце подьіла?

Она повіла: Іди там дале, йест там йедна драга, а пільа той драги йест велика верьба, а ў тьі верьбі йест йедна дудла, а ў тьі вербі тоти серца дві; а возмеш тоти серца, а підеш там дале, найдеш йедну хижу. Там ф тьі хижі твій брат висит. Йест там йедна полица ф тьі хижі, на тьі полици йедно горньа, а ў тьім горньати йест маст. Помастиш том мастьом твойого брата і положиш до нього серце його.

Йак йа, бабо, познам тоти серца, кет сут дві?

Твій брат мал йедно серце, великейе, тото друге йе маленьке, бо там били дві, та тото векше твого брата йе; а тото друге підеш йедном драгом, там натрафіш на йедну луку, а на ті луцьі йест йеден дуб, а піт тим дубом лежит тот, што йе його серце, того друге.

І він потім ўзьал, витьах шаблю і стару бабу заколол. Йак йей заколол, лем сьа з ней коломазь розльала. І потім він сьа ўзьал тай пішол свого брата гльадати. Трафил на тоту драгу і нашол тоту верьбу; ф тьі верьбі била дудла і вошол до дудли і нашол там серца і ўзьал тоти серца к собі. Ішол дале за драгом, нашол йедну хижу. Пришол до той хижи, не било никого, бо тота хижа той босорки била. І він там погльадал, свого брата нашол, што на бантьі висьіл, йак она повідала. І погльадал полицу і на полици нашол горньа, а х тім горньати маст. І він так зробил, йак она повідала: помастил свого брата, дал йому

National Parliamentary Library of Ukraine www.nplu.org

сéрце на місце. Йак до нього сéрце ўлóжил, так він сьа ожи́вил і на́не скри́чал: Ста́вай, бра́тку, гóрі, бо уж 'ęс сьа ви́спал.

І він гóрі скóчил: Але йęм, гва́рит, добрі спал.

Спал ти би, бра́тку, спал, кę' бил йа тьа не зóгнал.

Ох! Алем голóден.

І ви́ньал йóго брат с цаньістри тóту адзімку, што му йóго ма́ти з молóком да́ла. Йак він му йęй дал, йак з ней заку́сил і дóрас пóзнал, жė тóт му йę брат, же то з йóго матери́нским молóком замішéно. І йак сьа óні найіли, пóтім сьа да́ле руши́ли. Ішлі óні за дра́гом, трафи́лі на йęдну лу́ку, а на́ тьі лу́цьі бил йęден дуб. Йак óни там при́шли піт тот дуб, а тот спал. І йак там при́шол, так сьа бóйал Вандралььін краль, же штó ма роби́ти с тим, бо тот спал. Так він сóбі так зами́шльіл сьа: мал пільа сьа піштоль, так він с тим пі́штóльом стрілил. Йак стрілил, так тóт сьа зобу́дил і так сой тот Фéдор ми́шльіл: Кęд він мі ничь не зрóбил, кęд йа спал, лем зна́ти мі дал, так і йа би йóго міх сьвіта змарни́ти, а́ле не бу́ду; кęд він мі дарувал і йа йóму дару́йу.

Та́к сьа прибли́жил йęден ґу другóму і сой да́лі ру́ки і рéклі сой шęстьа. Так сьа го зьвіду́йę Вандралььін краль: Што ти йęс за йęден?

Йа йęм та́кий: Ішол йęм до чькóли, ньа пойіма́ла нічь ту і йęм ту спал. І прішла йęдна ба́ба і вьа придуси́ла і ўзьа́ла мі йęдно сéрце. І откóли йа ту лéжу, нé мам отпочі́ўку, лем г вóдни а нóчи сьа з войака́ми би́у. Та тéпер уж ви́джьу, уже дру́гий день, же войа́ци не ідут.

А йа, бра́тку, при́шол ту к тóбі. Йа йęм Вандралььін краль і йа йęдну ба́бу на́шол, так мі óна повіда́ла, же óна тьі йęдно сéрце ўзьа́ла. І мі повіда́ла, дé тьа ма́йу найти, бо óна дума́ла, же йі жи́віт дару́йу. Йа́к мі виповіла о мóйім бра́тьі і о тóбі і йа тóгди ўзьал, ви́тьаг йęм сой мечь, а óтьал йęм йęй голóву пречь. Та што йęм сьа йęй зьвіду́вал, ши́тко мі повіла і мойóго бра́та óна сьвіта згладила; і о тóбі мі повіда́ла, де тьа мам на́йти. І йęм ўши́тко вина́шол; так і тóбі, бра́тку Федóре, йęм тьі сéрце при́ньіс.

При́шол вéчьур, польęгали спа́ти. Йак польęга́ли спа́ти, Вандралььін краль ўстал і до Федóра сéрце дал. І пóтім дал пан Біг дньа. Йа́к сьа Фéдор зобу́дил, іше ті́ўко рас си́ли дістал, йак мал. Йа́к сьа го Фéдор зьвіду́вал, же де óни ідут і він му так пóвіл: Ей, бра́тку Федóре, йа іду на дру́гий сьвіт.

Ей, гва́рит, і йа́ би пішол.

Йа би тьа ай жа́дал, жéби йęс зо ўном пішол, бо ми зме жльі походи́ли.

А йа́ким чи́ном?

Ма́лисме три сéстри і тóти сéстри нам дéскай пропа́ли. І так йім було назначéно на йіх породжі́вьу, же йіх шарка́ньі за жéни вóзмут.

National Parliamentary Library of Ukraine www.nplu.org

І та́к сьа з ни́ма ста́ло. Так йа з бо́ском помі́чьу би йе̨м йіх хо́тыіл вислибоди́ти. Так і те́бе бим про́сил, ке̨' бис мі пі́шол на по́мічь.

Він сьа му приобі́цьал ўдьа́чні, і о́ні пі́шли гора́ми, льіса́ми, а велики́ма пустатиньа́ми. Так о́ни при́шли на йе̨ден вели́кий верьх, а на́ тім ве́рьху би́ла йе̨дна дьі́ра. І йак там при́шлі, йак о́ни во́йдут те́пер до́ той дьі́ри? Што о́пи сой намишльі́лі? Назбира́лі вінишни́кіў і справи́лі йе̨ден вели́кий мо́туз. Ну, те́пер ко́трий пі́де до́лоў, до́ той дьі́ри? Уж дру́гий не пі́де, лем брат йіх, што сьа до то́го пу́стил, жє́би йіх вику́пил. Так він тих двох попрі́сьах, жє́би з ним да́што не зроби́ли, жє́би о́ни го ў ты дьі́рі не охабили. Йак він і́шол, так йіх перепро́сил і сьіл собі на тот мо́туз з вінишни́кіў і пак го спусти́ли. При́шол він там на дру́гий сьвіт. А ке̨д він і́шол, на́брал сой до ке̨ше́ны камінчи́кіў. А там не би́ла лем йе̨дна дра́га: пі́шол за том дра́гом. Ви́дьіл він здале́ки йе̨дну сту́дньу. Йак ґу́ ты сту́дны дохо́дил, ви́дьіл йе̨дну ба́бу. При́шол він ґу́ ты сту́дны ско́ре, йак то́та ба́ба. При́шла ба́ба ґ ньо́му — о́на і́шла на во́ду — так о́на му ре́кла ще̨стьа: Дай Бо́же до́брий день, наййасьньі́ший при́нцу, бо ме́но вам не́ знам.

А він йі так отпо́віл: Дай па́не Бо́же, дай і то́бі се́стро мо́йа!

А йа́ка йа вам се́стра?

Ви́ньал він адзі́мку зо сво́йой таньі́стри і дал йе̨й закуси́ти: За́кус той адзі́мки, бу́деш ти видьі́ла, йа́кий йа́ ты брат.

Йак закуси́ла, до́раз заплака́ла: О, бра́тку мій льу́бий! Чьош ти ту при́шол?

Се́стро мо́йа льу́ба, йа по те́бе при́шол.

Она си́ви фте́рат, а та́к му повідат: Йак тьа мій муж гви́дит, тьа за па́ром потьа́гне, а на кінци на йази́ку тьа хпе́че, а так тьа жіст.

Він йі так отпо́віл: Се́стро мо́йа льу́ба, не́ бій ти сьа ничь.

Пі́шли о́ни до́міў. Йо́го не би́ло до́ма, бо він хо́дил по польува́ньу. Так він сьа йі зьві́дал: О йа́кі годи́ны до́мім і́де?

Він і́де о десьа́ты.

Но, не бій ти сьа то́го ничь.

Десьа́та годи́на при́шла, пі́слал йе̨дну ку́льу, што йе̨й закатульал, што́ сьа дім до око́ла обе́рнул от то́го ві́тру, што та ку́льа зроби́ла. Вандра́льін краль што́ він виду́мал? Ў́зьал він то́гу ку́льу, йі на́зад закату́льал, і́ше йе̨дну ми́льу зе́млы да́ле залетьі́ла. Йа́к тот ша́ркань ви́дьіл, же ку́льа пере́шла ми́льу зе́млы да́ле, він сьа кус нагньі́вал, же ни́ му по́ ньу і́ти, ни́ му там ньага́ти. Але він што зро́бил? Лем сьа по́ ньу ве́рнул і з ньом до́мім і́шол. І так сой пові́дал: Ба́сам теремте́те, хто́ бил, та́ бил, а́ле до́брий хло́пец бил, ке̨д він мі ми́льу зе́млы ве́це хо́ду причи́нил.

National Parliamentary Library of Ukraine www.nplu.org

Йак він прийшол дóмім, жéна му полудéнок готовила, а олоўйáних галýшок му наварила. Йак дóмім прийшол: Ей, гвáрит, йак ту чýти християнской дýжи (дýши)!

Жéна му отповіла: Але не бесьідуй тáке. Хóдил йęс по сьвіту тай йęс сьа тáким смрóдом напóлнил.

Але то не мóже прáўда бити, бо мі хтóска мильу зéмлы причинил. Але йа так мишльу, же дрýгий не мóже бити, лем кęд би мій шваґęр бил, Вандральін краль. Алę де він гóден бити, кęд він іші лем тáкий бил, йак мак материнскім живóтьі, йак йá сьа жéнил? Та кęд йę ту, тá мі ó ньім пóвіджь, бо йак сьа погньівам, тá го за пáром потьáгну, а на кінци на йазику го хпéчьу, а так го жім.

Она рáда нé рада так ó не повіла: Тý він йę, áле нé роб му ничь, бо він лем зо жáрту тьі кýльу нáзад вéрнул.

Тай він пóтім вийшол: Шéстьę вам, Божé дай, швóґрę!

Дай пáне Бóже й вам, швóґрę. Та дé ти сьа ту ўзьал?

Та йęм прийшол на гостину.

Та дóбрі. Так гибай з' нáми йісти.

Дьакýйу вам, швóґре, бо йа тáки не уживам.

А він ў йęдньі кęшéньі мал камінчики, а ў йęдньі кęшéньі мал льіскóви оріхи; та сьа по хижи прохáджал, а льіскóви оріхи кýсал. А што ти уживаш, швóґре?

А тáки оріхи.

Дай лем мі коштовáти!

Він вийьал камінчикіў і швоґрóви дал. І пóчьал кусáти, нé міх покусáти. Дóраз йóму прийшло на мисель, же то йакисі зýби. Так сьа го зьвідал: Та што ти, швóґре, іше инше уживаш?

Йа уживам, швóґре, ай іншáки йідла, а і з вóла мйáсо, а с тельáти іше льіпше.

Так óни сьа ўзьáли і пішли мéджьи стáток: І, сой вибер, швóґре, кóтре сьа тьі пáчит.

І він сóбі вибрал найтлустьішóго вóла. Йак го привéли дóмім: Но, швóґре, тáк го заріжéме, будéме сьа гостити.

А він му так пóвіл: Йáк сьа будéме гостити, швóґре, кęт ти маш нóги тáки, йак дьáбол.

І він сьа віздріл назад, шáркань. Йак сьа віздріл, а тóт йóго швóґер сьа приправил, витьах шáбльу і стьал му голóву. Но, сéстро, йęс сьа бойáла, же ньа швóґер за пáром потьáгне, а на кінци на йазику ньа хпéче, а так ньа зьіст, áле видиш, же йа йóму голóву стьал.

Сéстра сьа зрадувáла ґу йóго смéрти. Тай він повідат сéстрі: Сéстро мóйа льýба, де нáши сéстри іше дві?

Чéкай, брáтку, йá тьі фкáжу.

National Parliamentary Library of Ukraine www.nplu.org

І вйшла з ним на двир і ўказáла му стéшку: Підеш, брáтку, за том стéшком; жéбис пішол лем прóсто. І прйдеш ґу йęдны ступны. І от той стýдны йęст йęдна дрáга на прáві стрáны. Підеш за том дрáгом аж дó йęй дóму.

А йі так накáзал: Ти, сéстро мóйа, бýдеш ньа ту чекáла, ніж йá сьа вéрну ґу тóбі нáзад.

І він сьа ўзьал тай пішол зá том стéшком. Нáшол там стýдньу і óт той стýдны бйла йęдна дрáга на прáві стрáны, де ходйла йóго сéстра том дрáгом на вóду. Йак він там дохóдил, сéстра вйшла нá двір і сьа острашйла, дé сьа тáкий члóвек зьал, же тíўки óна рóки там, а такóго чловéка не видьíла тамáди ходйти. Йак він там прйшол, так він йі рік щęстьа: Дай Бóже добрий день, сéстро.

Дай Боже й вам прйнцу, бо нé знам йак вáше мéно. А йáка йá вам сéстра?

І вйньал він адзймку зо свóйой цаньíстри і так йęй пóвіл: Зáкус той адзймки, так бýдеш видьíла, йака тй мі сéстра.

Йак закусйла, дóраз заплакáла: О, брáтку мій льýбий, та йáк ти ту прйшол? Йак мій муж тьа вйдит, тáк він тéбе зáбйę.

А йáкий він знак посйлат, кęд він дóмім íде?

Йęдну кýльу нá два мéтри закатýльат, а двá рас сьа дім докóла обéрне.

О йáкі він годйны íде?

О йęденацйты.

Так він сьа приріхтýвал на тóту робóту. Йак йęдинацйта прйшла, він кýльу закáчьал, кýльа прилетьíла, а тáкий вітер справйла, што сьа доокóла двá раз дім обéрнул. Він сьа приріхтýвал і кýльу закáчьал, што дві мйлы зéмлы дáле закáчьал. А йак він то вйдьіл, тá сьа він погньíвал, же хтó бил, тá бил, áле дóбрий хлóпец, кęд він му дві мйлы зéмлы дрáги причйнил. Нй му пó ньу йти, нй йі там ньагáти. Лем сьа пó ньу вéрнул. Прйшол він пак дóмім: Бáсам теремтéте, йак ту чьýти крестийáнской дýши!

А мýжу мій льýбий, хóдиш ти по сьвíту, тай 'ęс сьа напóўнил с тáким вітром; дé би сьá ту ўзьáла христийáнска дýша?

А кęдь йę ту, так мí ó ньі пóвіджь, бо йак мі ó ньі не пóвіш, йáк сьа погньíвам, та йа йęй за пáром потьáгну, а на кíнци на йазйку йęй хпéчу, а так йęй зьім. А дрýгий ту не мóже бйти, хйбаль жéби бил швóґęр Вандральíн краль.

І óна пак повíла: Не гньíвай сьа мýжу, бó то лем зо жáрту він тóбі кýльу нáзат післал.

Так óна му наварйла олоўйáних галýшок і швóґęр пак вйшол і сьа привитáли: Вйтай, швóґрę, вйтай! А чóгос ту прйшол?

National Parliamentary Library of Ukraine www.nplu.org

Пришол йá ту, швóґрę, на гостину.

Ну, та гибай з нáми, сыдай, будéме сьа гостиги.

Йа швóґрę мій льубий, йá то не уживам.

Йáк він сьа найіл, так сьа го зьвідуйę: А штó ти, швáґрę, уживаш?

І так му пóвіл: На, скóштуй, швóґрę, а і ти, што йа ужиравам.

Набрал до жмéны камінчикіў, а швоґрóві дал. Швóґęр пóчьал кусáти і нé міх покусáти: Та штó ти, швóґрę, йше уживаш иншáки йідла?

Йа іше уживам мйáсо з вóла, а і с тельáти.

Та гибай ти, швóґрę, вибер сóбі йęдно, штó ти рад уживаш.

І пішли мéджьи стáток, вибрал сóбі йęднóго вóла, кóтрий найтлустыіший бил. Привéли го дóмім: Но, швóґрę, будéме сьа гостити.

Ей, швóґрę мій льубий, йáк ми сьá будéме гостити, кęт ти нóги мáш йак дьáбол?

Тóт сьа віздріл нáзад, же йáки він нóги мат, тóґ сьа пририхтóвал, витьах сóбі шáбльу і стьáл му голóву. Сéстра сьа зрадовáла ґу мужóві смéрти: Но видиш ти, сéстро; йęс мі повідáла, же ньа твій муж за пáром потьáгне, а на кінци на йазику ньа хпéче, а видиш ти, же йа уж го зáбил. Так ти, сéстро мóйа, бýдеш ньа чекáла, ныіш сьа вéрну нáзад, бо йа іше піду ґу найстáрші сéстрі.

Вишла з ним нá двір і стéшку му ýказáла. І підеш ти, брáте, прóсто зá том стешком і нáйдеш ти там йęдну млáку, а на млáці злáти кáчки хóдьат; тó сут нáшой сéстри; а за млáком льісик; сéрет тóго льісика нáша сéстра биват.

І за стéшком пішол, ґу млáці пришол і видыіл він там льісик, і ў тыім льісику йóго сéстра бивáла. Йаґ він ґу млáді дохóдил, йóго сéстра кáчьки кликáла. Йаґ ґý ньі пришол і рік йі шęстьа: Шęстьа вам Божé дай, сéстро мóйа.

Дай пáне Бóже і вам, принцу, бо нé знам, йáкę вáше мéно. А йáка йа вам сéстра?

Виньал він адзимку, дал йі закусити, а йак закусила, дóраз заплакáла: О брáтку мій льубий, та дé ти сьа ўзьал і чьогос ту пришол? Йак мій муж тьа видит, та він тьа зáбйę, за пáром тьа потьáгне, па кінци на йазику тьа хпéче.

А кóли він дóмім іде, о йáкі годины?

Він хóдит о дванацéты.

А йáкий знак ты дáйę, кęд він дóмім іде?

Посилат він кýльу тáку нá три мéтри; а йак кýльа прийде, та от тóго вітру три раз сьа дім оберне доокóла.

Він сьа пририхтýвал, йак дванацéта била, йак тот кýльу післал і він кýльу нáзад вéрпул. Три милы зéмльі дáле закатýльал. І він сьа

National Parliamentary Library of Ukraine www.nplu.org

погнывал: Што то за робота? От коли йа тади ходжьуйу, а мі іше нігдай нихто на піперек не зробил. Ні мі по ньу іти, ні йі там ньагати.

Так він сьа по ньу вернул і пришол домім нагнываний: Басам теремтете, йак тут чьути крестийанской души.

А мужу мій льубий, та де би сьа ту узьала? Ходил йеc по сьвіту, та йеc сьа тим смродом напоунил.

Не прийде мі на мисель, лем тот мій швоґер, Вандральін краль, што він іше лем такий бил у материнском животі йак мак, кед йа сьа женил. Але кед йе ту, та мі о ньім повіджь, бо йак сьа погнывам, та го за паром потьагну, а на кінци на йазику го хпечьу, так го зьім.

Так він потім вишол і рік му шестьа: Дай Боже добрий день, швоґре.

Дай пане Боже і тобі, швоґре. Та витай. Та де ти сьа ту узьал?

Та йем пришол на гостину.

Она му наварила оцельових галушок: Ну, та гибай з нами, будеме сьа гостити.

Лем ти, швоґре, йідж, бо йа таке не уживам.

Та што ти, швоґре, уживаш, дай і мі, най виджу йа, йаке твойе йідло.

І він штурил руку до кешеньі, набрал камінчикіу і му дал. Почьал він кусати, не міх покусати. Та што ти, швоґре, іше инше уживаш?

Йа уживам, швоґре, а і мйасо з вола, а і с тельати.

Йак він сьа найіл, пішли меджи статок: Так сой, швоґре, вибер! І він сой вибрал йедного вола, што найтлустьіший бил. Привели го домім: Но, швоґре, так сьа будеме тепер гостити.

Йак сьа будеме, швоґре, гостити, кет ти маш ноги йак дьабол?

А шаркань сьа віздріл, йаки він ноги мат. Тот сьа приприхтувал, вигьах собі шабльу і стьал му голову. І його сестра сьа зрадувала ґу мужові смерти: Но видиш, сестро мойа льуба, што йеc повідала, же твій муж ньа за паром потьагне, а на кінци на йазику ньа хпече, а так ньа зьіст. А видиш, же йа го забил. Так тепер, сестро мойа льуба, збирай ти сьа зо уном, а підеме дале ґу нашим сестрам.

Сьа позбиралі, пришли ґу середушчі, пак ґу молотші і сьа одобрали от того йіх крайу. Йак пришли ґу дьірі, так він йім повіл: Почекайте, сестри мойі, лем піду там дале стьати йедного бука. І узьал, викресал йеден стіп, а на тьім стопі вибил льітера, же то йе Вандральіново крал̈ьово тота майетніст. Йак пришлі ґу дьірі, порушалі с тим мотузом, на котрім він долоу зішол і узьал, приправил він на тот мотус йеден великий камін, жеби він видьіл, ци тоти в ним дашто не хотьат зробити. Йак з тим порушал, почали тьагати і тоти камінь витьагли.

National Parliamentary Library of Ukraine www.nplu.org

По́тім о́ни видьі́ли, же він сьа ййіх бо́йіт, же він ййіх пробу́йе̨, ци о́ни трима́йут присьа́гу, йак він ййіх поприсьах і о́ни пак ў йе̨дно пи́сьмо написа́ли і до́лоў на вінчьни́ку му го післа́ли, же́би він сьа ничь не бо́йал, лем же́би ййіх на пе́рет поси́лал, а він же́би на оста́тку о́стал аш. І по́тім він пі́слал тоту найста́ршу, пак середу́шу, пак наймоло́тшу, на оста́тку сам ви́шол. Йа́к го витьа́гли і сьа опцилова́ли і так ка́жде Бо́гу дьакува́ли, же йім пан Біх допо́міх і́ші тот сьвіт видьі́ти. Йі́х о́тец бил краль, мал вели́ку майе̨тніст. І по́тім так Фе́дор ўзьал наймоло́тшу за же́ну, то́ти дві оста́ли, не́ бил ййіх хто бра́ти, бо уш ста́ри би́ли. Так він пак пі́слал по крайі́нах нови́нки, же він ма́йе̨ та́ки дві дьі́ўки. Мал він крайі́ну, а йім, тим дьі́ўкам, дал три ча́сти с крайі́ни, а четве́рту си́ньім. І сьа та́ки на́шли, што ййіх за же́ни забра́лі. І Ва́ндральін краль і́ші сьім ро́кіў войу́вал, ньіж він со́бі на свойу дьа́ку же́ну вина́шол. І він сьа оже́нил; прави́ли сва́льбу бога́ту, ке̨т дошчь па́дал, поли́ўка по ули́ци те́кла, а пси з голо́ду здиха́лі. Прави́лі сва́льбу бога́ту, заби́ли коро́ву рога́ту; на коро́ві дзво́нец, приповітцьі ко́нец.

Зап. в цвітни, 1903 р., в Семлаку, Арадської столиці від Андрія Гудака.

Паралелї: Подібні мотиви, хоч відмінно оброблені, приходять також у: M. Federowski, Lud białoruski, т. I, ч. 345. — Пор. ще: Národop. Sborník českosl., т. IV—V, ст. 143, ч. 345 і вказану там лїтературу.

22. Три шарканї, міцний Янко і прекрасна Ільона.

Би́ла йе̨дна ґдови́ца, ма́ла трьох си́ніў і три дьі́ўки. Так дьі́ўки ходи́ли до косте́ла дві і дво́ме сино́ве, ка́жду педьі́льу, а йе̨дна сьа зостава́ла готови́ти обі́д і тот наймоло́тший брат, Йа́нко. А так би́ло пророкува́но, же то́ти ййіх дьі́ўки, же ййіх покра́дут шарка́ньі. Так тот Йа́нко зо́стал йе̨дну недьі́льу зо се́стром дома, с том найста́ршом, а да́льі му бра́тьа пу́шку, му наби́лі о́ дві ци́ўки, а так му повіда́лі, йак і́шлі до це́ркви, же́би сьа тве́рдо позами́кал, аже́би не пу́стил нико́го дну́ка. Ке̨д бу́де хотьіл і́ти на о́блак ґу то́бі, за́стріль, а не слибі́дно тьі одомкну́ти, до́кльа ми не прийдеме.

Так де о десьа́ті годи́ньі при́йде йе̨ден ша́ркань о́ три голо́ви. Гва́рит: Шва́ґре̨ Йа́нку, о́твори.

Йак йа мам отвори́ти, гварі́т, йа та́кий росказ мам от сво́йіх бра́тіў і од мо́йе̨й ма́ми, же до́кльа о́ні не при́йдут с це́ркві, та мі не слибі́дно отвори́ти.

National Parliamentary Library of Ukraine www.nplu.org

Гварит: Шваґре Йанку, отвор по добрі волы, кęт кцеш, а кęд ны, та тьа возму с хижом, зо шиткым.

Та він му так отворил, та гварит: Вітай, шваґре Йанку. Даш мі тоту сестру твойу, ци ныт?

Йа би ты дал драчны, але йак прийдут мойі братьа і мойа мати та ньа будут барз бити.

Гварит: Лем дай, шваґре, не бій сьа нич, тебе будут бити, а мене буде больіти.

Пришлі с церкви братьа і мати, двері поотворйани, а Йанко там за пец собі шіл, а попелу набрал. Оні пришлі до хиш, обіду не майут. На Йанка — Йанку, гварит, де наша сестра?

Та де йę? Йęм йі одал.

Оні го дорас почалі грішити, же за кого йі одал?

Но, гварит, йакі сте прости, кęд знате добрі, йак било пророкувано, де сьа нашы сестри одадут.

Але оні там пожьадалі дорас пальіці, такой йдут го бити. Він йак почьал попелом метати, курити, та не видно било ані облакіў. Та, гваріт, не добрем вам зробіл, жи сестру одал? Не мате нийакий кильчęк, ні перини йім не треба, ні лахи нийаки, йęм йі одал през жадной старости.

Ўзьалі оні, билі го кушьчьок, а му повідалі так: На другий рас льіпше дай позір; сме тьа дос наказивалі, жеби ти не пустил никого днука.

О, йаки мудри сте, а глупі бесьідуйęте. Йак бил йęм му не отворил, та він бил мйа ўзьал с хижом, зо ўшиткым, а так хоц сестру ўзьал, та хижу охабил.

На другу недыльу зас оні шлі до церкві, зась му так наказалі: Йанку, ту маш пушку, а двері замкний. Ту принесеме сестрі дроў і води, а не пус йęй с хижи, докльа ми прийдеме.

Так оні зась пішлі, він зостал дома, сьа позамикал; та о десьаті годині прийде шаркань. Гварит: Шваґре Йанку, отвори. Ци мі даш тоту твойу сестру середушу, ци ныт? По добрі волы, бо кęд нę даш по добрі, так даш по зьлы, бо тьа возму зо хижом, зо шиткым.

Сестра плаче, а він іде одомкнути двері. Одомкнул двері, гварит: Витай, шваґре.

Здраў буд і ти Йанку. Та йак, даш мі тоту твойу сестру, ци ныт?

Йа би ті дал, шваґре, але йак прийде мойа мати і мойі братьа, та ньа будут барз бити.

Не бій сьа нич, тебе будут бити, а мене буде больіти.

National Parliamentary Library of Ukraine www.nplu.org

Так пóтім він ўзьаў і тóту. Тот бил шáркань во шіст гóлоў. Оні прийдут дóмiў с цéркви, óбід йę неготóвий, двéрі з'отворйáни. Він за пéцом х попéлы збабрáний, попелéний, а йак дó хиш, та мéче попéлом по хи́жи. Так óні нá не: Йáнку, та нáша сéстра де?

Де? Йęм йі óдал.

А, тóто тéбе покарáло. Та сме ті не повідáлі, жеби ти дал пóзір, жéби никóго до хиж не пýстил.

Мýдри сте, а глýпі бесьідуйęтę. Тот ше не тáкий, йак тамтот бил. Он гвáрил, йак му пé дам сéстри, же ньа возме із хижом, зо шиткым. А так йęм дал сéстру през жадного кęльчи́ку; не мáте жаден кęльчик.

Оні там ўзьáлі палíпу, мáти мíтлу, а бйут. А він так мéче попéлом йім д' очей, што не ви́дьат йęдно дрýге.

Но, гвáрит, чéкай на дрýгий раз, лем зрóбиш тóто, штос тéпер зрóбил.

На трéтьу сьа недьíльу збéре зась до цéркви. Так му зась повідáйут: Дай пóзір на тóту нáшу сéстру Гáньчьу; уж нę мáме лем тóту йęдну, так нá ньу дай дóбрі пóзір. Сьа твéрдо позами́кай, а нé пусть никóго. Кęд ѓу тóбі буде хóтьіл дáхто іти, вáстріль го дóраз.

Зась да о йęдні десьаті годи́ньі прийде шáркань. Гвáрит: Швáґре Йáнку, óтвор. Ци мі даш тóту свóйу сéстру, ци ньіт, по дóбрі вóльі?

Йа би тьі дал, áле йак прийде мóйа мáти і мóйі брáтьа, та ньа за тóто зáбйут, бо уж не мáме, лем тóту йęдну.

Гвáрит: Швáґре Йáнку, дай по дóбрі вóльі, бо кęдь ньі, с хи́жом, зо ши́тким тьа бéру.

Так він му пíшол, отвóрил му двéрі: Ви́тай швáґре!

Здраў буд і ти, шваґре Йáнку.

Та дьíўка барс плáче, його сéстра, а він йі повíдат: Не плáч, ўжем дві óдал і тéбе óдам!

Йęй ўзьал шáркань, з ньом пішóл. А тот бил шáркань о дéўйат гóлоў. Пришлі óні дóмі с цéркви, він за пéцом, а пóўно попéлу там нáклал, сьа обáбрал, зльíпил, ши́тко зотворйáни двéрі; біжит му мáти такой до хи́жі йойчьучі: Нóно тебе покарáло, ти глуптáку, та уж йęс і тóту дал?

Він гвáрит: О, мáмо, мýдри сте, а глýпі бесьідуйęте. Тот бил ўзьал аж і зéмльу тóгу, де хи́жа стóйіт, йак би йęму сéстру нé дал.

Ўзьáла мáти мíтлу, а брáтьа пали́цьу, а бйут го так на болóто, а він так кýрит по хи́жи, што йęдно дрýге не ви́дьат. Так перéшло тому ден або два дни, так тот стáрший син гвáрит матéрі, жéби го жени́ла: Ви́ сте, гвáрит, стáри, не гóдни сте нам йісти вари́ти, хльíба пéчи, прáти.

National Parliamentary Library of Ukraine www.nplu.org

Та, сину, іл, гварит, вибéрай сой дыі̆ўки, кóтра ті сьа здáбат, на кóрчьму.

Тай він пішол на кóрчьму. Вибéрат, вибéрат, йęму сьа не пачи́ла áні йęдна така, што таньцовáла: Што мі по тáкі жéны, што тáньцуйę? Тóта не бýде смотрила робóти, лем буде смотрила тáньціў.

Але рас смóтрит так за двéрі, там йęдна би́ла тáка, тáкий бортá-чок, та він сой мы́слит: Тóта бýде про мéне ґазди́ньа.

Так при́шол він дóміў, повідат матéрі: Мáмо, йа тóту й тóту дыі̆ўку сóбі вильубил.

А тот бортáчьок Йáнко за пéцом сьа сьмíйę. Ну, гвáрит, тот мý-дрий брат, а тáкого бортачька бéре; а йа глýпий, ньа тримáйут, йак сьа бýду жéнил, та не бýде на тім сьвíгы пáри мóйі жéны.

А тот брат сьа нагнывал нá не, же він так повідат, ўзьал паліцу, та іде ґу ньóму, жé го бýде бил. Бил оболочéний шýмньę, а тот нáбрал попéлу тай мéче нó ным. Так го тот брат там опýкал кýшьчьок тай йде к матéрі та повідат: Чьуйęте, мáмо, што тот наш бортáчок повідат? Же він йак сьа бýде жéнил, та же не бýде пари його жéны во сьвíты.

А, гвáрит, мýдрий Йашьо, сьа мýдрий три́маш, а глýпі рóбиш. Мéнеє йшол бити, отрепал йęм тьа попéлом, тáкий йęс гáрний тéпер, йак і твóйа жéна.

І він пак пішол, спрóсил тóту дыі̆ўку і йі пак ўзьал. Стойáла свáльба, а тот глупта́чок Йáнко пішол до комóри тай сой лыіх піт пó-стіль. Йак тóта свáльба там отстойала, положéлі тóти молодьáта спáти, так тóта молоди́цьа, він пішол на двір іше, зостáла там ў комóрі. А тот Йáнко бортáчок піт постíльом, тай óна там плáче на постéлы. А він нá ньу, тот Йáнко, спіт постéлы: Што плáчеш?

Йак бим не плакала, тот ґýнцут твій брат, з ним мýшу спáти той нóчі.

Не плач, кęд не хóчеш. Ґибай піт пóстіль, а йа піду ґу ньóму на пóстіль нó цмі. Кęт ти сьа нę дáбат, ўтеч, а не ўрать сьа ґу ньóму вéце.

Та йак йа гóдна ўтéчі?

Дóбрі, лем льаж піт постíльом, а йа льáжу на пóстіль. А пак, гварит, йак він бýде ньа зобíймал, йак буде хóтьіл дáшто зо ўном ро-бити, та йá му пóвім, же піду кус на двір; та тоди ўтвóру двéрі, бýду на двéрі йти, а ти фри́шно вийт спіт постéлы, жéбис зо ўном ви́шла на двір.

А він ви́шол на двір і тóта дыі̆ўка нáпред нього. Так пішлі там до стайньі, він пішол, Йáнко, мал йęдну кóзу тай отвóрил двéрі тай до комóри кóзу дри́льнил. А він на постéлы чéкат йęй, той жéни, дыі̆ўки. Але чéкат, а кóза хóдит по комóрі. Але там х постéлы би́ло сьíно тай

National Parliamentary Library of Ukraine www.nplu.org

прийшла ко́за, тай то́ргат сьі́но с під нього́, а він на ньу кри́чит: Не страш пьа, а́ле ги́бай раз на по́стіль.

А о́на не гва́рит ничь, ко́за, бо не го́дна. Рас сьа натьа́гне, ру́ку с посте́лы, по́йімат йе̨й, у̌ле́че йе̨й на по́стіль та кри́чит на ма́тьір: Ма́мо, ке̨т то́та мо́йа же́на сьа справи́ла зо шти́рма нога́ми.

А ма́ти кри́чит на не: Ци ти сьа сният, ци што? Леж, бі́до.

А тот Йа́нко, йо́го брат, за пе́цом сьа сьмі́йе̨ тай повідат мате́рі: Но, то ваш му́дрий син ви́брал сой же́ну зо шти́рма нога́ми.

Але там він кози́ско ду́сит, ґу со́бі тьа́гат, ко́за бе́чіт, а тот Йа́нко сьа сьмі́йе̨ за пе́цом, гварит: Ма́мо, во́зьте лем пали́цу, а засьвіта́йте, а и́тте го оби́ти до́брі, бо він дось ме́не бил, ке̨д він з дьі́у̌ки сьміх ро́бит, же шти́ри но́ги ма.

Ма́ти у̌зьа́ла, засьвіти́ла, пішла до комо́ри, ві́дит, же ко́за там пі́льа нього́, а дьі́у̌ки не йе̨ст ньі́ґде. Ста́ра до́раз: Ей, ноно, то́то те́бе покара́ло. То, гварит, Йанко́ва робо́та, бо його ве́чьур не било за коптў́ром, а те́пер при́шол за́ пец. То він зро́бил тото, што дьі́у̌ку випу́стил.

При́шол і тот його брат до хиж мло́дий; у̌зьал пали́цу, а ма́ти мі́тлу тай у̌зьали: бий Йа́нка. Йак го оби́ли до́брі, у̌зьали го, вишмари́ли на двір: Жебис пі́шол, де хо́чеш, ве́це не́ маш што ту гльада́ти.

А він: Но, гва́рит, та мислите, же ви мі злы́і зроби́ли, же сге ньа вишмари́ли? Ке̨д йа мам трьох шва́ґріу̌ та йа мам де піти; ке̨д йа йіх оже́нил, і они ме́не му́сьат ожени́ти. Йа ачей не бу́ду так спал, йак тот мій му́дрий брат, што с ко́зом спал.

Тай и́де улицом собі сьпівайучи, гварит: Мій му́дрий брат с ко́зом спал.

А брат чьул, же гулька́кат по ули́ци та у̌зьал пали́цу та го за се́ло. Йак по́тім він сьа у̌зьал, та по́шол преч од ньі́х. Так іде гора́ми, льіса́ми, велики́ми пустатиньа́ми, пустими драга́ми. Иде він, и́де, до вели́ких льі́сіу̌ за́шол, до вели́ких гір. Так при́шол він до сво́йе̨й се́стри, до на́йстаршой, Ма́рчьа йе̨й би́ло ме́но. Йак при́шол там: Ше́стьа вам, Боже дай, се́стро мо́йа.

Она му поздрау̌ка́ла: Дай пане Бо́же й то́бі, бра́те. Што тьа ту прине́сло, бра́те мій? Отколи йа ту, йа ше не видьі́ла чловека с тамто́го кра́йу.

Ані те́пер би́лас ньа не видьі́ла, але ньа ма́ти і брат виби́ли; бо тот му́дрий брат у̌зьал со́бі йе̨дну же́ну, та́ка борта́чька, так о́на барс плака́ла, йак льігалі спа́ти, а йа піт постільом бил у̌ комо́рі, так йа сьа йе̨й зьві́дувал, же чом о́на пла́че? Она мі повіда́ла, же йа́кби не плака́ла, же з ним му́сит спа́ти. Йа йі повідал: Ке̨т не кцеш, ги́бай піт по́стіль, йа льа́жу на по́стіль, а пак йак да́што буде хотьіл зо у̌ном

National Parliamentary Library of Ukraine www.nplu.org

робйти, йа буду сьа пр́осил на двір, там тоди жебп она вйшла спіт постелы, ажеби утекла. А йак йа вошол до стайпы та пустил ґу братові козу. Коза ходйла по коморі, торгала сьіно с постелы, с під нього, він пак пойімал козу та тьагал на постіль та крйчал на маму: Мамо, мойа жена штири ноги ма. А йа сьа сьмійал, же то мудрий брат с козом спит. Мама пак пішли ґу ньому до комори, видьіли, же коза там, а йа вечьур за пецом не бил, йак йęм ночі прйшол і йęм сьа сьмійал, та оні знали. же то йа зробил. Вошол брат до хиш і мама, так ньа били барз і так мі повідалі. жебим пішол преч, же не мам што там веце гльадати. Так йа прйшол до шваґра, же йа му дал тебе, шестру свойу, йęм го оженил, жеби й він мене оженил.

— Так він не дома, бо він пішол по сьвігьі, він мат четверту часть сьвіта походйти, але він йак буде іти доміў, йак буде па́ три мілі землы, та він мі даст знати, же уж іде, йęдним буздійоком шмарит до каштельа. Тоди йа му майу готувати обід.

Йак бил на три мілі, так шмарил тим буздийоком; каштіль сьа обернул доокола, так ним до йęдного рога шмарил. Йанко вйшол на двір, так го пробуйę, што то за буздийок, же він па́ три мілі землы з ним шмарил. Так він так сьа розогнал, та з ним замахнул так до вітру, звиткиль вітер йшол, бо він з вітром йшол, гварит: Шмарйу й йа, ци то далеко полетит.

Він шмарил, так шмарил, што йęше три мілі назад полетьіл за шваґра, за шарканьа. А шаркань видьіл, же буздийок летит коло нього, так він сьа вернул за ним гльадати, де полетьіл. Йак сьа вернул, та лем го ніс на плечі. Прйшол доміў, а Йанко швоґęр сьа му скрил до льіса. Так войде до хиш барс страпений, а з буздийоком так ўдарил, што до землы ўлетьіл цалий. Та сьа зьвідуйę жени: Жено, што то йę за фільозоф ту? Ту мусит бити швоґęр Йанко. Такий йęм сьа на не нагньівал, же бил йęм го на дразьі стрітил, та бил йęм го дораз буздийоком забил.

А Йанко під вигльадом слухат. Гварит: Або бис ньа забил, або й ньіт. Тепер бис ньа забил, ти добрі, жем тьа оженил, жем ті дал сестру, а йа про тебе дось битий бил.

Та, гварит, швоґре Йанку, гибай нука.

Войде до хиш, рече щęстьа, шаркань му поздраўкал, гварит: Витай швоґре Йанку.

Здраў буд і ти швоґре.

Та штос мі принес нового?

Йа тьі принес, же сьа хочу женити. Де йа тепер буду во сьвітьі сам?

National Parliamentary Library of Ukraine www.nplu.org

Та гвáрит, швóґрȩ Йáнку, мíслый сóбі, кóтру дыі̆уку кцеш ти. Смот ту по обрáзох, ту йȩст дыі̆ука намальовáна, паньски, ўшельáки, кóтра тú сьа дáбат.

Він му так повідат, же він жáдну дыі̆уку нé кце, лем він чьул, же йȩст ў тыі і ў тыі крáйіні семирацкей препéкна Ільóна: Йа íншу жéну нé мам, кȩт тóту ми не дістáнеш.

Так му так пóвел шáркань, же ў тыі мóйі крайíны йа нé знам, жéби бúла препéкна Ільóна, але ид, гвáрит, до мойóго брата середушóго, тамтот похóдит піў сьвіта, кȩт тáмтот нé знат, де йȩ.

Та йак йа піду, за кóтром дрáшком?

Ид лем за том дрáшком прóсто, тóта дрáшка припровадит тéбе аж до брáта.

Так він сьа ўзьаў, ідé горáми, лысáми. Прúйде він до той сéстри середўшой, йак прúшол до хиш, рик шéстьа, óна сьа дóраз росплакáла: Вúтай, брáте, гвáрит, Йáнку. От кóли йа пішла с тáмтой крайіни, йа не видьіла чловéка.

Здрáва буд і ти сéстро, гвáрит, і йа про вас путўйу, жем вас дал, бо брат і мáти ньа вибúлі, же нé мам што гльадáти там, жéбим пішол, де хóчьу. Та швóґȩр де йȩ?

Він пішол по сьвіты, áле о одȩнацȩты годúны він шмáрит буздийóком до каштéльа, тáким буздийóком, што шіст цéнтіў мáйȩ. А тóди йа мам рихтовáти óбід.

Йак бил на шість міль зéмлы, так шмáрил тим буздийóком до каштéльа, аш сьа цáла зéмльа трйáсла. Йáнко вибіх вóнка, обзúрат тот буздúйок, так смóтріт, óткиль вігор дўйȩ; він так дúхал, так íшол, што аж вітор дул. Йáнко ўзьал тот буздúйок, йак з ним раз замáхнул, так íше шість міль дальe зá не шмáрил. Шáркань видьіл, што лéтит йóго буздúйок, так сьа вéрнул пó не. Йак прúшол дóміў шáркань, уж го не мéтал, áле го приньíс на сóбі. А Йáнко то сьа скрил до льíса за дерéво. Йак íшол доміў, прúшол пéред двéрі, шмáрил буздийóком, цáлий до землы ўлéгыіл. Вóшол до хиш, так повідат жéны свóйі: Жéно, што то йȩ за фільóзоф, гвáрит, ту? Откóлі йа ту, мі ше ныíхто не шмáрил буздúйок, а він так шмáрил, íше шіст міль за мéне. Же бил там, гвáрит, бил, мі на дрáзьі, та билем го, гвáрит, с тим буздийóком дóраз зáбил.

А Йáнко під облáком слўхат. Ту йȩм, швóґрȩ, роб зо ўном, што хóчеш. Тéпер бис ньа зáбил, жем ти сéстру дал; тóбі дóбрі, же маш жéну, а мéне вибúлі мóйа мáти і мой брат.

Нȍ, гвáрит, швóґре, та кȩд йȩс ту, гúбай нўка до хиш.

Так вóшол дó хиш, рік шéстьа, шáркань му поздрáўкал: Вúтай, швóґрȩ Йáнку. Што тьа, гвáрит, ту принéсло? Ци дóбре, ци злé?

National Parliamentary Library of Ukraine www.nplu.org

Веце злыі, йак доброго. Бо ке' било мі злыі не било, то билем тади не ходил.

Но та гибай ґу мі обідати.

Так оні сьілі, обідалі, так сьа го довідуйе шаркань, што хоче, што жадат?

Тото жадам, же йа тыі дал шестру, так і ти мі глььадай жену.

Та швоґре Йанку, за то сьа не старай, гварит. Ту смот по образох, котра дыўка ті сьа пачіт, та йа піду, та йі ўкраду, ті принесу.

Він му так повідат: Жадна сьа мі не пачіт с тих, што ти маш ту намальовани, лем тоту йедну йа хочьу, йа чьуў, же ў семирацкей крайіны йест йедна дыўка, а мено йі препекна Ільона.

Гварит: Швоґре Йанку, йа ходил по крайіны по свойі, ай о препекныі Ільоны не чьул. Але іт ти, гварит, до мойого брата, бо он ходит цалыі по сьвіты, кед він йі не вишукат!

Та котром драгом йа мам піті?

Ит том середньом драгом, котра найбарже виталабана.

Так він сьа ўзьал, гибай. Иде горами, лысами, великими пустатиньами. Так пришол він там до той сестри, наймолотшой, Ганьчі, та йак вошол до хиш, рік щестьа. Она го привитала: О витай, брате Йанку! Отколи йа пішла с тамтого крайу, йа жадного чловека не видьіла, а барс плакала.

Так він повідат: Та швоґер де йе?

Він пішол по сьвітьі.

А коли прийде?

Йак буде піў дванацетойі годиии, тоди шмарит буздийоком, йак буде па деўйат міль, та шмарит буздийоком таким, што деўйат центіў майе.

Але він ходит по хижи, видит перстьінь йеден на клинку, а на тыім перстеньі било виписано, же кед го возме на палец, так тіўко сили достане, што ані сам не буде знал, што тіко ма. А він го зложил на палец собі. Але піде до другойі хижі, там йедна кошельа прекрасна висит на клинцьі; ва тыі кошелы вибити льітери, же кет на сьа обололоче, та тіко моци достане, што ані сам не буде мишльіл, тіко ма. Він дорас тоту кошельу свойу зболык во себе, а ўзьал тамту с клиньцьа, а свойу положил там на клинец. Вийде на двір, піде так на страну по лысьі, а там били таки дуби йак пеци, та він пішол пробовати, жеби видьіл, тіко сили ма, моци. Йак хватил дуба та го витьах с кореньом, а пак с кореньом до гори го вивернул, а гдарил з вершкамі до землыі, што му до землыі ўлетьілі. Але йак бил на деўйат міль його швоґер, так шмарил з буздийоком так, аш сьа каштьіль стрйас. А Йанко прийде, возьме

National Parliamentary Library of Ukraine www.nplu.org

тот буздийок, так смо́тріт, о́ткиль ві́тор ду́йę. Ей, гва́рит, голо́ден мій шво́ґęр іде́, бо зи́мний ві́тор ду́йę!

Шма́рил буздийо́ком на́зат і́ше віснацеть міль за́ не на́зад, ай і́ше сьа не розо́гнал, та́ку си́лу до́стал. Ша́ркань ви́дыл, же буздийок ко́ло нього ле́тит, пак ле́тыл, аш фі́ўчьал. Што то йę, гварит, за фільо́зоф при мо́йі же́ны? Але рад не́ рад ве́рнул сьа ша́ркань на́зад. Та уж не ме́тал, лем го ныс на со́бі, бо сьа бо́йал мета́ти, же му го зась на́зад шма́рит. А Йа́нко сьа скрил за ка́штыль до лыса. Прийде ша́ркань барз дотрапе́ний, зунова́ний та гварит же́ны сво́йі: Га́ньчьо, же́но мо́йа, по́вічь пра́ўду, што йę за фільо́зоф ту? Отко́лі йа на сьві́ты, і́ше з мо́йім буздийо́ком ныґда ни́хто не шма́рил, а те́пер йакийсі сьа на́шол, што шма́рил за ме́не і́ше віснацеть міль. То Іний не бу́де, кęд не буде шво́ґęр Йа́нко. Але кę' би лем го стрі́тил на дра́зы, та би лем го за́бил с тим буздийо́ком. Кęдь йа та́кий дотрапе́ний і́шол, а́ він ньа на́зад ве́рнул.

А Йа́нко під обла́ком слу́хал: Ту йęм, гва́рит, шво́ґре, ту. Те́пер бис ньа за́бил, жем ти се́стру дал.

Ну, кęдь йęс ту, ги́бай до хижи.

Він во́шол до́ хиш, так ша́ркань до́раз на́ не: Витай шво́ґрę Йа́нку.

Здраў буд і ти, гварит, шво́ґрę.

Што тьа ту принесло? Ци до́брė, ци зле?

Ве́це би́ло зло́го, йак добро́го, бо то́бі до́бре жем тьа оже́нил, жем ты дал се́стру, а йа те́пер по сьві́ты путу́йу. Та, гварит, шво́ґрę і йа би сьа хо́тыл жени́ти, же́би ти і ме́не оже́нил.

Та по́смот по обра́зох, ко́тра ти сьа дыўка спа́чит.

А він смо́трит, гва́рит: Шво́ґрę, ту с тих мі сьа а́ні йęдна не па́чіт. Але йęст ў семера́цкей крайіны йęдна дыўка, што йęй ме́но препе́кна Ільо́на, та то́ту, гва́рит, йа́ би хо́тыл.

Так ша́ркань му так повідал: Чьул йа о́ ны, а́ле не́ знам, цим йі го́ден діста́ти, бо та́мта йę вели́кий фільо́зоф. Та́мта та́кий ме́джь ма, што кęд му роска́жę, сам бу́де руба́л. При́шол йęден йęй ўкра́сти, а та́мтот міцны́ший, йак йа, а гва́рит, збірува́ла го о́на. Ма́л три зла́ги воло́си на голо́ві, а то́ти воло́си та́ки міцни, што го за́ ны обісила і він вісит г йęй комо́рі уш сым рокіў. Але піду йа штудыірувати, йа́к би ми могли там піги.

Так ша́ркань пішол, штудыіро́вал тама́дий ко́ло йęй каште́льа но́чі. Она сьа зобуди́ла, так до́раз ўзьа́ла свій ме́ць, а ви́шла во́нка на двір, а крі́чіт но́чі: Ке' йęс до́бре, сьа́ ми ві́звий, што хо́чеш; а кęдь йęс зле, так шьчьа́зний. А кет сьа не ві́звеш, а йęс чло́век, йа́ тьа на капу́сту пору́бам.

National Parliamentary Library of Ukraine www.nplu.org

Ша́ркань сьа вострашил барз йей та пішол преч од ней до́міў. Пришол до́міў за сьа го зьвідуйе шво́ґер Йанко: Што йе, шво́ґре, ноього?

Там йе, шво́ґре Йанку так, о го́лову, о́ смерт. Та́м ти сьа не го́ден зближи́ти ґу́ ньі.

А Йанко му так повідат: Шво́ґре, гвари́т, йа піду пробова́ти сереньчу; йак мі так загинути, так та́к. Кед виграм йі, до́брі бу́де, а кед мі смерт зро́бит, йеднак раз му́шу ўмерти. Але гибай і ти во ўном.

Хо́дит там по каште́льі по шарканьо́вім, та висмо́трил йеден кльучь; а та́лтот кльучь та́кий бил, што хоц йа́кий за́мок на сьвітьі бил, до́рас сьа одо́мкнул. Та він ўзьал тот кльучь во со́бом. Так о́ні зьали сьа, пришли там; пришли ґу то́му каште́льу, так повідат шво́ґро́ві свойо́му — а о́на ма́ла та́ки два фта́хи, ва́рту, а на ла́нцу би́ли гваджени, а то́ти фта́хи ко́ло каште́льа льіта́ли, а так то́ти фтахи бі́лі хвостамі, йак кед би палицом біл. Так він повідат сво́му шваґро́ві шарканьо́ві: Шво́ґре, ти праў вітор ко́ло каште́льа, там по́за ка́штьіль, с тамто́го бо́ку, а йа с то́го бо́ку піду ґу́ ньі. Та пьа че́кай до зара́ни; кед бу́ду живий, так вийд на го́ру на то́ту ньайви́шшу, а йа виста́ўйу на ка́штьіль бі́лу заста́ву, а те́пер поло́жу червену ху́стку сво́йу с кеше́ньі. Та кет звитьа́жу, же мі не бу́де ничь роби́ла, та йа червену ху́стку здо́йму, лем біла заста́ва зоста́не, а кед не бу́деш видьіл білу заста́ву, лем червену ху́стку, тоди знай, же йа уш поруба́ний.

Так ша́ркань ро́бил вітор ко́ло каште́льа, по́за ка́штьіль. То́та ва́рта, фта́хи то́ти обидва, йак він дул, по стро́мох хво́стом бил, а то́ти фта́хи летьіли обидва там сьа во шарка́ньом би́ти. А він помальенкий пришол ґу две́рйам сьіним, виньал кльучь с кеше́ньі, так помальенький отворйат двері, отвори́ли сьа му, а з великим стра́хом він нука іде до хиж. Отво́рил і хижньі двері. Отво́рил йедни двері до йедной хижкі, там лем йедна по́стіль і йеден стіл. Отво́рит до дру́гей хижи, там дві посте́льі. Отво́рит третьі двері, там о́на, сьвітло го́рит, на сто́льі ла́мпа, а стіл пільа посте́льі, а на сто́льі пішто́льі, а пільа посте́льі ко́нец го́лоў йей мечь. А дру́га по́стіль пільа дру́гой стьіни зась постелена, а не спит на ней ни́хто. Він стал, так сой мислит: Бо́же, што во ўном бу́де? Во́йти-м во́шол ґу́ ньей, зо́гнал бим йей, розоспа́на йе, не знам, йаку мисель бу́де ма́ла, ци би ми не зроби́ла смерть. Але дам йа йі по́кій до бо́ской сере́ньчі, ньай о́на спит. Так він по́тім помальенький зо стра́хом сьа ви́зул і збо́льік і ўзьал йей мечь с піхи та поло́жил до сво́йей, а свій мечь поло́жил до йей піхи, же чьул він, же йей мечь сам ру́бат, кет му роска́же, так він за́ то го перече́рйал; кед би о́на сьа зобуди́ла, же́би не росказа́ла мечьо́ві, же́би го не пору́бал. А на́ ньу та́кий сон тве́рдий пришол, што він льіг ґу́ ньей кра́шньі, а тот мечь

National Parliamentary Library of Ukraine www.nplu.org

положил до середи́ни ме́джьи ны, а кра́шны йі при́крил. І о́ні спйат, він не́ спит, бо вели́кий страх ма о́д ней, а о́на так заспа́ла, што со́нце висо́ко би́ло, до хи́жи сьвіти́ло на ви́гльад. Раз о́на сьа зобу́дит, так ру́ку протьа́гла, йак протьа́гла ру́ку, так шма́рила през не, през тзар. Так сьа зорва́ла до́раз, йак збачи́ла, же при ней хтоски ле́жит, та скочи́ла на зе́мльу през не, а він з велико́го стра́ху а́ні не ди́хат, так сьа зро́бил, же то він спит. Она ста́ла, оболо́кла сьа кра́шны, а со́бі сама так бесьіду́йе ґу со́бі: Бо́же, што то за фільо́зоф тот, йак йа тве́рдо позамика́ла, же він ґу́ мі міг прийти?

Ви́шла на двір, скрича́ла о́на на то́ту сво́йу ва́рту, на то́ти фташьа́та, до́рас пта́хи при́шлі ґу́ ньей. Так сой са́ма бесьіду́йе: Бо́же, ци ви фта́си мо́йі спа́ли, ци́сте до ньо́го мо́ці не ма́лі, же ви го ту ґу́ мі пусти́лі? Так іде о́на на́зад, а сьа до две́рі обзи́рат, йак міг за́мки йей поодмика́ти. Ані на йе́дних две́рйох не на́шла нийа́ку хи́бу. Во́йде до хиш, до той, де спа́льі, обзи́рат пішто́льі, а с пішто́льі він зо́брал ка́пслы до́лу; кед би о́на сьа зобуди́ла, кед би хотьі́ла стрільа́ти, же́би то не мо́гла. Обзи́рат сво́йу ша́бльу, свой мечь, ви́дит, же не йе йі, бо на́ йей ме́чьу било йей ме́но виписане. Так о́на сама сой бесьіду́йе: Бо́же, гва́рі, што йест за фільозоф? Ци йе чи́стий чло́век, ци з дьабла́ми нара́бйат, же він та́кий ку́раш мал ґу́ мі прийти?

А він ши́тко чьу́йе, а сьа чи́нит, же спит, зо стра́ху а́ні не ди́хат. Так о́на сой так бесьіду́йе: Зроби́ла бим му смерт, а́ле бим ма́ла мо́же за́ не гріх, бо тот чло́век мо́же од Бо́га післа́ний, кед він ту міг ґу́ мі ді́йти.

Так о́на лем му да́ла по́кій, же́би спал, не роби́ла му ничь, лем накла́ла огньу́, а готу́йе фри́штик. Йа́к бил фри́штик гото́вий, так положи́ла на стіл, так сой бесьіду́йе са́ма: Те́перь йа його зоже́ну до бо́ской сере́ньчі, а бу́ду йа го пробува́ла, што́ то він за чло́век, ци він бу́де сьа побе́рал ґу́ мі йісти; кет сьа бу́де побе́рал зо у́ном з йедно́го таньера йі́сти, а бу́де то́ди хо́тьіл він ме́не доста́ти за же́ну; а, гва́рит, не поло́жу йа лем йедну лижи́цьу, а знам, же йе голо́ден, так кед бу́де шьтьи́рий, а ві́рний мі, так він мі по́ві, же́би йа йе́дла на пре́док, же він поче́кат; а ко́трий муж уже не сто́йіт, та він не смо́трит, ци же́на йіст, ци не йіст, лем смо́трит, же́би він сьа найіл, же́би він си́тий бил.

Йак уш о́на сой побесьідува́ла са́ма, а він ши́тко висл́ухал, так сьа переве́рнул на дру́гий бік, а сьа протьі́гат, а мирчіт так, йак кед би му сьа да́што снива́ло. А о́на му повіда́т: Кед йес чі́стий чло́век, а ві́рний, та бу́деш мі ми́лий, а кедь йес нечі́стий, з дьабла́ми нара́бйаш, так ста́вай з мо́го би́сьтьа вон, з хи́жі.

Гварит: Чі́стий йа, ми́ла мо́йа, уш сьім ро́кіў йак йа пу́ту́йу посьві́ты, до́кльа йа́ тьа на́шол.

National Parliamentary Library of Ukraine www.nplu.org

Так він стал, да́ла му во́ди, же́би сьа у̌мил, ру̌чьник, сьа у̌тер, так сьа́де ґу столо́ві, сьа помо́ліл Бо́гу: Бо́же, о́че мій, вам дьаку̌йу, же́стѧ мі помо́глі прийти ту.

Так о́на у̌зьа́ла по́тім йѧ̈ден по́гар, та до нього заздрау̌кала: Бо́же дай здра́у̌йа, ми́лий мій!

Дай па́не Бо́же й то́бі, ми́ла мо́йа. Бо́же, гва́рит, дай нам до́бре жи́тьа с поко́йом.

Але о́на лем го у̌се пробова́ла. Заздрау̌ка́ла, а не напи́ла сьа, лем дава́ла йому. Він йі так повідау̌: Ми́ла мо́йа, во сво́йом сьа ру̌ком не клам. Х тво́йі ру̌пьі по́гар, ти́ сьа напе́ред на́пий.

Так напи́ла она сьа, а по́тім да́ла йо́му і напил і він сьа. Йак сьа на́пил, у̌зьа́ла йѧ̈дну кі́фльу, розломи́ла на дво́йѧ та ве́кший фала́ток да́йѧ йо́му, а ме́нший со́бі. А він йі повідат: Ми́ла мо́йа і же́но мо́йа! Зьічь ти тот фа́латок ве́кший, а да́й мі тот ме́ньший, бо йа при́шол до тво́го до́бра, на тво́йѧ ґаздіство, та йа при́йму, тіко мі даш.

Так о́на так зроби́ла, да́ла му тот ме́ньший і зьіл він, такий голо́ден бил, што бил го за па́ром по́тьах. Так сьілі йі́сти ка́фу. Она не нальа́ла лем до йѧдно́го пога́ра, а да́ла лем йѧ̈дну жи́чьку. Так му повідат: Не́ знам, йа́ке ті йѧ ме́но, ми́лий мій.

Він йі по́вел: Мо́йѧ йѧ мѧ̈но Міцний Йа́нко. А тво́йѧ, хоц би мі ти не повіла, йа знам тво́йѧ ме́но.

Йак ти знаш, йакѧ йѧ мо́йѧ ме́но?

Так йа знам, іше лем йѧм сьа с попе́лом по́за пец ба́вил, кѧт йа чьул, же у̌ семера́цкѧй крайі́ньі йѧст йѧ̈дна шу̌мна дьіу̌ка, а ме́но йі препе́кна́ Ільо́на. Та йа ішем сьа у̌ попе́льі ба́вил, кѧт йѧм повідал, же і́нша не бу́де мо́йа же́на, лем ти.

Она го до́раз обийа́ла, а поцилова́ла го: Тис, гва́рит, ми́лий мій, а йа тво́йа до сме́рті. А йічь, а пий, што тьі душа́ льу̌бит, ту ма́ш то. Она му повідат, же́би він йіл на пе́ред, а він йі повідат: Лем йічь ти, ми́ла мо́йа і же́но мо́йа, йак ти́ сьа ва́йіш, та по́тім йа бу́ду йіл.

А о́на му пак повідат так: Та не голо́ден ти, же ти ми ка́жеш на пе́ред йі́сти?

Йа йѧм голо́ден такий, што йа би аж з очи́ма йіл, не з ґа́мбом, а́ле йа́ ти хочьу вірний муж би́ти, же́би йа те́бе не кла́мал, а́ні ти ме́не же́би не клама́ла. Йа́ тьі по́вім пра́у̌ду, же йа тьі́ко си́ли мам, што сам не́ знам, а́ле те́пер з голо́ду же би́лас мі каза́ла у̌тьіка́ти, та уж бил йѧм ма́йже не міг. А ґу то́бі йа ішол з вели́ким стра́хом, а мій шво́ґѧр о де́у̌йат го́лоу̌ ша́ркань, а він мі так повідал, же він ґу то́бі не го́ден приступи́ти.

А о́на му зась так повіда́ла: Не́ знам, ци тьа шчесли́ву годи́ну ма́ти породи́ла, ци тьа Бог уваро́вал, ци ти мі ла́што поро́бил, же йа

National Parliamentary Library of Ukraine www.nplu.org

так заспа́ла. Йа́ким кінцем ти міг дійти так про мо́йу ва́рту і мо́йі за́мки поотворйа́ти?

Шчесли́ва годи́на би́ла, кę' йęм сьа наро́дил, а й Бо́гум сьа намо́лил, до́кльа йа ту при́шол.

Но, ту маш ши́тко, ту маш кльу́чі от ши́тких хиш і од машта́льны, лем от той йęдной комо́ри му кльучь не да́ла, де тот Ландоба́чьа бил обіше́ний за три воло́си зла́ти.

Так він бил там мо́же за рік, мо́же два, барз му до́брі би́ло, ныґда ничь не ро́бил, лем мал йęдно́го ко́ньа, ме́но му би́ло Телыґаре́йт, а тот кінь трі і тріцет ро́кі не бил чеса́ний. Так він сьа прохо́дит, Йа́нко, при́йде до машта́льны, та тот кінь сьа чьу́хат. Та́к му повіда́т тот кінь: Ґа́зда Йа́нку мій! Кę' би ти, гва́рит, на́ ньа сыл, а жебис зо ўном пішол по сьвіты, йа за три ферта́лы годи́ни би сьвіт облетыл, а ше би з ньа вітор тот по́рох ви́брал, бо ґазди́ньа сьа на́ мі но́сит, а ныґда мйа не пустит, же́би йа́ сьа пробі́гал.

Так він го ви́віл на двір, зло́жил на́ не сыдло і ка́нтарь, та́к му так кінь повідат: Ґа́зда Йа́нку мій! Сьад на́ ньа, а прика́пчьай сой но́ги до мойо́го реме́ньа, што йа покапчьа́ний по́піт бріх, жебис з не не хпал, бо кęт ти з ме́не хпа́деш, йак йа бу́ду фтыкал, та а́ні за сым ро́кіў не дійдеш, де́ тьа вітор возме з ме́не. Так він пішол, за три ферта́лы годи́ни сьвіт облетыли. Йак при́шол до́міў, го же́на з обідом чека́ла: Ми́лий мій і му́жу мій, де́ ти тіко на шпацир хо́диш, же ти́ сьа так заба́вил?

Та, гва́рит, же́но, сьа мі про́сил Телыґаре́йт, же́бим го пішол кус пробіга́ти, же́би з ньо́го вітор по́рох ви́брал, а йа ца́лий сьвіт облетыл з ним.

А не знаш ти, гва́рит, же х семидесьаті семі крайіны йęст йęдна Йęнджі ба́ба, а йа то́го ко́ньа от тамтой Йęнджі ба́би ўкра́ла. Йак бил тот кінь с тобом там за́шол, та би́ла ти го ве́це ныґда не да́ла, а піше бил ти не при́шол ота́маль а́ні за сым ро́кіў.

Но, так він сьа то́го уж барз збо́йал, уш кęт пішол на шпа́цир с тим ко́ньом, то уж ніґда дале́ко не пішол. Але пере́йде то́му па́р ча́сіў, пішла йо́го же́на на шпацір на́ тым коньо́ві, а він зо́стал до́ма. Так постави́ла там о́на го́рци к огньо́ві, та му так повіда́ла, гва́рит: Дай по́вір на то́ти го́рци, же́би горі́ло, йак йа при́йду, же́би бил о́бід гото́вий.

Так він хо́дит, прохо́дит сьа по ґа́нку, а сой бесыду́йę так сам: Бо́же, гва́рит, што йę та́ке? Кęд мі же́на од ши́тких хиж да́ла кльу́чі і от піўніці, а от той йę́дной комо́рі мі не да́ла. То му́сит да́кий куншт би́ти, да́кий страх, ў ты комо́рі.

National Parliamentary Library of Ukraine www.nplu.org

А тот скрічі на не Ландобачьа, што вісьіл за три волоси: Ґазда Йанку мій! Отвор двері, а дай мі відро води, бо мі цалий йазик спалений, от коли йа ту обішений,

Так він пробуйę кльучі, не може ані з йęдним отворити. Але рас сьа намислил, же він ма кльучь от свого швоґра і с тамтим кльучьом одомкне хоц йаки двері. Пішол він по тамтот кльучь і одомкнул дорас там двері. Йак одомкнул двері, приньіс йęдно відро води і дал тому Ландобачьові випити. Йак му дал випити, сьа охолодил, йак зо собом трутил раз, дораз йęден волос одорвал. О, гварит, ґаздо Йанку, йęден сьвіт ти даруйу за йęдно відро води, а іше ми дай йęдно відро води, даруйу ти другий сьвіт.

Він пішол, він не знал, на што то падат тото, приньіс друге відро води. Йак му дал друге відро води випити, йак сьа охолодил, йак зо собом рас шмарил, одорвал і другий волос, уж не висит лем на йęдньім. Так му так повідат: Ґазда Йанку, дай мі іше третье відро води, ти даруйу і три сьвіти.

Він пішол, приньіс му і третье відро води, так му дал випити. Йак випил, йак зо собом рас шмарил і тот третьій волос одорвал. Так сьа узьал, утьік тот Ландобачьа. Так він знал, кади она ходит на шпацир. Она пішла на шпацир до йęдного льіса, так там біла драга уска, льиньійа, та він сой стал за йęдного грубого строма, тот Ландобачьа, йак она ішла помалей, він вискочил, хватил коньа за кантарь: Го, гварит, стій! Ту йęс бестійо йęдна! Насушил йа свойі кишки, та тепер ти підеш зо уном до мойого крайу.—Так сьіл він на коньа з ньом уйęдно і пішлі до седемдесьатой седмой крайіни за Червене Море. Йанко чекат жени до обіду — ньіт. Обід готовий — жени ньіт; йому обідати сьа не хоче. Чекат до вечера — ньіт. Йак уш сьа зміркло — жени ньіт. Він уш плаче, біди сой задайę, уж вецей она не приде нікда, уж деси она загинула. Так він през ніч ходит, плаче, біди сой задайę, цьілу ніч не спит, ледво чекат дньа. Рано йак сьа розвиднило, він вишол горі на каштьіль, так виставил червену заставу. Його швоґęр шаркань, тот о деуйат голоу, йшол по сьвіту, по льісох, по горох, понад льіси, приздрил сьа там ґу його швоґрові, ґу його каштельові. Видьіл він заставу червену, барс летьіл ґу ньому, же то уж недобре з його швоґром. Йак сьа приздре, прилетьіл там, а Йанко йак чьул вітор, же гучит по льісьі, так уж на ґанок вишол, уж він збаг, же його швоґęр іде барз нарęмны ґу ньому. Пришол там, рік му шęстьа: Што йę, гварит, швоґрę Йанку нового?

Здрау буд і ти швоґре. Та што йę нового? Йа йęм ту, але ты повім другу новину: жена пішла на шпацір с Тельіґарейтом, на кони, а йа зостал дома і йęм сьа шпаціровал по ґанку та йęм сам собі бе-

National Parliamentary Library of Ukraine www.nplu.org

сьідóвал, же жéна мі дáла от шитких хиш кльучі, а од йęдной комóри мі не дáла. А там бил Ландобáчьа на трьох злáтих волóсох обішéний. Та он ньа прóсил, жéби йа му дал три вíдра води, же мі дарýйę три сьвíти.

А знаш ти, гварит шáркань, што то за сьвíти? Три сьвíти, три рас смерт ти дарýйę. Та, гвáрит, знаш ти, кęг твóйа жéна не прйшла, то ти ўкрал Ландобáчьа. Але іт ти, йа тьа однéсу там до Ландобáчі, сьад ми на хйрбет та підéме ми, на сáмо полýдне, жеби сме дíшли там; а твóйа жéна бýде тьáгла вóду; так йі возмéме, будеме тыкáти з ньом.

Оні прйшлі акýрат на полýдне, він йі випрáвиў, жéби му пишла принéсти зймной вóди, а Йанко пришол, йęй муж, так сьа схилил пóпід вйгльад, жéби го Ландобáчьа не вйдыл. Гвáрит: Жéно мóйа, рáда би ти зо ўном піти?

Рáда, гвáрит; откóли йа ту, мóйо óчи не сýхи от плáчьу, от сис. Йак йа тóбі вíрна бйла і тобім сльубйла, йа тьа познáла от першóго дньа, же ти мій вíрний муж і милий мій, кóли йа с тóбом пéрший фрйштик йíла, так йá тьа познáла, же ти вíрний мі хóчеш бйти, кóли ти мі пóвіл, же ти би з очíма йíдло зыл, не з ґáмбом, жес тáкий голóдний; а ти мі напéред кáзал йíсті, а ти лéдво чекал, жéбис йіл.

Ѳо, так жéно мóйа, óхап кáнти ту, гйбай зо ўном.

Так óні сьа схильíлі пóпід вйгльад, а вйшлі вóнка, а шаркань лыг на зéмльу, óні му сьíли на хирбет. А так йім пóвіл: Але сьа тримáйте, жéби вас вíтор не ўзьал з мойóго хирбéта.

А тот Тилыґарéйт, тот кінь, так ў маштáльны дýпкал, што желыíзни делыíни під ним пукáлі. Вйшол Ландобáчьа зо желыíзним друком, а так го бил: Вéсет теремтéте, не маш што йíсті, жéрті, не маш што піті, не маш ґаздйньу шýмну?

Гвáрит: Мам йа што йíсті і што піті, áле з ґаздйньом нам уш пречь ўтыікайут.

Та можéме ми йіх поймáти?

О, ґáздо Лáндобачьо, íше ґбол opíхи покýсай і óкіў віна випий і цент дугáну вйкури. Йа рас скóчьу, два рас крóчьу, та ше йіх перебíгну.

Йак уш тóто вистойáло, зыіл, випил, викýрил, так вйшол до маштáльны, осыíдлал кóньа, сыіл нá не, йак рас сьа пустит тот кінь, лем рас скóчіл, аш пóпіт хмáри; двá рас крóчьнул, уж нáпред ньóго бил: Го, Йáнку, стій! Дáвай жéну дóму.

Він рад нé рад дал му жéну.

Но вйдиш, то йęден сьвіт йа ты уш дарýйу.

National Parliamentary Library of Ukraine www.nplu.org

Так він барс сьа застáрал і плáкал. Так повідат швоґрóві своййому, шарканьóві: Швóґрę мій, што йа уш тéпер бýду рóбил, йа сой смерт зробйу!

Швóґрę, зараз зась підем пробовáті, ци би сме не виўтыкалі.

Друґий день óні зась пішлй, зась так витрафйáлі, жéби на полýдне там дішлі. Она зась вóду тьагáла, на полýдне жéби мáли сьвіжу вóду. Він прйшол зась ґу ны: Жéно мóйа, рáда би ти зо ўном піти?

Бим рáда, кęд бим мóгла.

Та óхап кáнти ту, гйбай на кóньа, на шаркáньа.

Так сьíли óни і двиг він сьа з нйма пóнад гóри, пóнад лыси так ўтыíчут. А тот Тельыґарéйт не так дýркат ў маштáльныі, аж дилйни пукáйут желызни. Так вййде ґу ньóму Ландобáчьа, ґáзда його, гвáрит: Нé маш што йісті, жéрті, нé маш што пиíті, нé маш ґаздйньу шýмну?

Мам йа, гвáрит, што жéрти і што пити, áле з ґаздйньом нам преч ўтыкáйут. Але мóжеш два ґбóли оріхіў покусати і два окóви віна випити і два цéнти дугáну викурити. Йа йак сьа за нйма пýшьчьу, та ше зо ньа áні вітор дóбрі пóрох не вибéре, дóкльа йіх догóньу.

Так він йак пóйіл оріхи, вйно вйпил, дýган викýрил, вйшол до маштáльныі, осьідлал кóньа і сьіл нá не і пішол. Тот кін сьа з ним двиг до гóри пóнад гóри, пóнад лыси. Не перйшло áні фéрталь годйни, уж він міцнóго Йáнка перéбіг.

О, гвáрит, стій Йáнку, дáвай жéну, бо жéна не твóйа. Ужим ти два сьвіти дарувал; іше йęден маш, а вйше не прóбуй.

Він барс плáкал, сьа застáрал. Та повідат свóму швоґрóві: Ну, што йа тéпер буду рóбил? Уж йа сой на том сьвіты смерт зрóбйу.

Чéкай, швóґре, підеме і зáрань пробовáти, а будéме ў іншиий бік тыкáти уж. Мóже они не бýдут знáти, дé нас гльадáти.

Так óні зась прийшли на полýдне, óна пільа стýдны вóду тьагáла, бо йóму трéба бйло ґу йęдному обíду дві відра вóди. Так він прйшол, Йáнко, ґу ньęй: Жéно мóйа, гйбай, сьідай на швóґра, швоґрóві на хйрбет, а уж будеме ўтыкáти ў іншу страну.

Так óні сьілі, так ўтыкáлі фурт понад мóре, пóнад Червéне. Тельыґарéйт барз ў маштáны дýпкат. Вйшол ґ ньóму Ландобáчьа: Вéсей теремтéте, гваріт, а і з коньом! Не маш што жéрти, не маш што пити, а і ґаздйньу не маш шýмну?

Мам што йісти, мам што пити, áле з ґаздйньом нам уш преч ўтыкáйут. Але сьідай нá ньа, а ньай ідéме, бо ўтыкáйут понат Червéне мóре.

Сьіл він нá не і йідут. Перебіг він йіх. Так го діждал, док Йáнко прйшол: О, Міцний Йáнку, стій! Дáвай жéну, бо жéна йę не твóйа.

National Parliamentary Library of Ukraine www.nplu.org

Так він да́л му: Но, гва́рит, ви́диш, то три сьві́ти твóйі. Ве́це нé маш што пробова́ти, бо ты зрóбйу кóнец.

Так він пішол плачучи́ зо свóйім швóґром. Гва́рит: Швóґре̨, пó-радь нья, што мам йа роби́ти?

Ти діста́неш свóйу же́ну, препе́кну Ільóну, а́ле му́сиш до рóка піти служи́ти, до той Йе̨нджі ба́би, óткиль бил тот Тельıґаре́йт.

Так йóго однíс ша́ркань аш там. Так він при́шол там ну́ка, рік ше́стьа, а óна му поздраўка́ла: Ви́тай, Мíцний Йа́нку. Йа зна́ла, лем йе̨с ў материнскім живóты бил, же ти при́йдеш до ме́не служи́ти. Але што буде́ш прóсил на рік? А то рік — йе̨ден день.

Йа од вас нич не бу́ду прóсил, аж йак вислу́жу. Ке̨д вислу́жу та што йа бу́ду жа́дал, тóто жебисте мі да́лі.

Она сльубува́ла му, же му даст. Так го виправи́ла с трóма коби-ла́ми на пóле, а да́ла му заспа́ной адзімки йісти і ґахтóвой поли́йуки. Та́к го виправи́ла на пóле: Йак мі коби́ли не приве́деш на вечьур дó-міў, так тóбі смерт!

Так він ви́шол на пóле, на йе̨дну лу́ку, попу́тал тóти коби́ли па́-сти, а він зо спа́нья па́дал з ных. Йак йіх попу́тал, дóраз ўснул. Так при́йде йóго швóґер ша́ркань перед вечéром: Швоґре̨, гва́рит, ўста́вай. Уж гнет ве́чьур, а ти спиш.

Так він ўстал, барс сьа зостра́шил, та му гва́рит швóґер: Не страш сьа ничь, лем возь канта́рі, а сьат сóбі до тóго ша́нцу, а йа сьа спра́ўйу йе̨дним óґаром, што зайа́ци íмат, та йіх піду та йіх прижéну, бо твóйі коби́ли поправи́ли сьа зайаца́ми, йіх босóрка поправи́ла.

Так він йіх пóшол, заполóшал. Так óні ўтыка́лі прóсто за сте́ш-ком доміў, а він зо ша́нцу, йак ўтыка́лі, та ўтьал канта́рйом. Йак йіх ўтьал, дóрас сьа поправи́ли коби́ли, йак би́лі. Привел йіх дóміў, погва-джувал, та босóрка да́ла му вечéрйу, та сьа зьвідова́ла, што бу́де прó-сил за то, што вислу́жил рік, йе̨ден день?

Він йі так повíдал, же він сьа не бу́де ве́чьур йíднал, аж ра́но по ви́дну.

Він ве́чьур пішол до машта́ны спа́ти; сьа ожереби́ла йе̨дна ко-би́ла, а тóта коби́ла ма́ла йе̨дно га́чьа вó шіст ніг, а він му, Йа́нко, дал мéно Калафоньıйа, чім сьа ожереби́ла. Ра́но йак босóрка ста́ла, а він сьа з гачьа́том уж ба́вит по маштальны. Так óна сьа го зьві-ду́йе̨, што бу́де прóсил за то, што слу́жил?

Ничь не хочьу, лем тóто йе̨дно га́чьа.

Так óна му да́ла.

Він злóжил ка́нтарь на га́чьа, гибай з гачьа́тем пречь. А óна сьıла на кочéргу, на лопа́ту, а пішла до свойе̨й се́стри сьа зьвіда́ти, што ма́йе̨ роби́ти з ним, йак óна тóто га́чьа ма́йе̨ од нього одобра́ти.

National Parliamentary Library of Ukraine www.nplu.org

Тото гачьа му повідат: Ґázда Йáнку мій, сыдай нá ньа, ньай ўтьічéме, бо йак нас спіймат тóта босóрка стáра, та тóбі кóнец бýде, а мéне одбéре от тéбе.

Та йак нá тьа сьáду, кęт ти лем той нóчі сьа народило?

Йа с тóбом піду г вітрі, аш пóпіт хмáри.

Так він сыл на тóто гачьáтко, гáчьа так сьа двигло од зéмлы з ним пóнад гóри, пóнад лыси. Уш переходжáйут границу, а босóрка лéтит: Ей, міцний Йáнку! Шчесливу годину тьа твóйа мáти народила; і хто ты тот рóзум дал, же ти сыл на тóто гáчьа? Ке' бис ти нá не нé сыл, ньіґда бис ти вéцей по зелéной трáві не хóдил.

Так він іде до той крайіни, де била його жéна. Так повідат тóму гачьáту, Калафоньійі свóйі: Калафоньійо, што йá би хотьіл, ци гóдна би ти тóто зробити, жéбисме пішли мóйу жéну од Ландобáчі ўкрáсти?

То не великий фіґель, тóто найлекше мі зробити.

Він з великом радóстом ішол ґу жéны, йак му так гáчьа повіло. І пришол він там, спустили сьа дóлу ґу стýдны, бо óна тьагла вóду. Так він йі гвáрит: Жéно мóйа, гибай, сыдай на тóто мóйę гáчьа.

Она сыла і з ним на тóто гáчьа, гáчьа одрáзу сьа двигло гóрі з нима, х повітрі, льуфты. Тельіґарейт не так дýпкат, áле аж дилини пукáйут желызни. Вийде Лáндобачьа зо зелызним кийом, а так го бийę: Вę́сей теремтéте! Не маш што жéрти, нé маш што пити, не маш ґазди́ньу шýмну?

Мам што йісти, мам што пити, а ґазди́ньу нé мам, гвáрит, бо з ґазди́ньом нам міцний Йáнко уш ўтыкат.

Та мóжу ґбол оріхи покусáти, гварит і да з óкіў вина випити?

Можеш триста чортіў зожéрти, а й смоли сьа напити, та ґазди́ньа вéце не твóйа.

Він сьа барз на кóньа нагнывал, йак му так пóвіл, го зелызним лáнцом опáсал, а дрýком го закрýтил, стис, а пóтім так сыл нá не, же мýсит з ним барз ўтыкáти, жéби поймал.

Так він ўтыче за нима, а тóто гáчьа чéкат Тельіґарéйта, бо то його брат бил. Йак сьа заірготалo, Тельіґарéйт дóрас пóзнал го, гвá-рит: Сéстро мóйа, чéкай мйа.

Йа би тьа почекáла, кęд би твій ґáзда на тóбі не сидьіл. Викручь сьа гóрі ногáми, пітшмар сьа ногáми до гóри, а так зо сóбом стрйась, йак на зéмльу долéтит твій ґáзда, жéби з ньóго áні фалáтки ніхто не поскладáў.

І тот кінь так зрóбил. Йак сóбом рас стрйас, дораз з ньóго Лан-добáчьа хпал на зéмльу, на камíньę, на фалáтки сьа поламал. А пóтім кричит тот кінь: Ґазди́ньо мóйа, препéкна Ільóно! Почéкай ньа, а пó-

National Parliamentary Library of Ukraine www.nplu.org

пусть ланц тот на́ мі, бо йęм та́кий стисну́тий, што ца́лий до́ ньа во́шол ланц.

Так о́ні го почека́лі і роскрути́лі ланц з нього і сьілі о́ні на то́го Тельіґаре́йта і при́шлі до сво́го каште́льа, о́ткиль би́лі, з вели́ком радо́стьом. Так о́на му повіда́ла: Ви́диш, му́жу, йа тьа за вірно́го тримала, ай йęм тьа од зло́го варова́ла, йа ти кльучь от тамтой комо́ри не да́ла, тре́ба то́бі би́ло той трапе́зи, а і мі то́го стару́нку, што мо́йі очі, от ко́ли ме́не Ла́ндобачьа у́зьал с то́го кра́йу, ньі́ґда от сиз не ви́схлі? А те́пер дьаку́йу Бо́гу, же іше раз мі Бог поміг с тобом жи́ти, дістати те́бе на віки. Та жи́йут там і до днес, кęд не помарлі.

Зап. в марті, 1903 р., в Семлаку, Арадськоі стол. від Ілька Галайка.

Паралелі: Osk. Kallas, Achtzig Märchen der Ljutziner Esten, ч. 11. — Národop. Sborník českoslov., т. VII, ст. 219, ч. 11 і вказана там література. — А. Аѳанасьевъ, Народ. русскія сказки, т. I, ст. 230—241, ч. 94—95 і вказана там література.

23. Гарна Ільона перемінена в качку, мельон, дївчину.

Бил йęден краль, а мал три прінце́зи. А при́шли шарка́ньі та му то́ти прінце́зи у́крали. Прінц дал хи́ром по сьвітьі, же хто́ би шьа та́кий чло́век на́шол, а тоти три прінце́зи му міх вислебоди́ти, же він би дал му з них йęдну за же́ну, ко́тру би со́бі ви́брал, а і піу́ кральіу́ства.

Бил йęден хло́пец, сиро́та, вандру́вал по швітьі геу́ а там, ра́з він по́чьул хир о́ тьім, же прінц дал по шьвітьі хи́ром, же́ му зауйа́ли шарка́ньі три прінце́зи. Він там при́шол: Па́не наййасьньі́ший, йа́ би йіх рат погльęда́ти.

Но, до́брі, си́ну. Кęт ти йіх на́йдеш, а приве́деш, та со́бі во́зьмеш йęдну з них, ко́тру со́бі вибе́реш. То бу́де тво́йа же́на.

Він шьа у́жьал, а пішол. Іде, іде льіса́ми, гора́ми, долина́ми, при́йде він там ґу мішьачько́ві мате́рі: До́бра хресгьа́нко, ци ви би ньа ту не прийа́ли на́ нічь?

При́йму, си́ну, а́ле не́ знам, што мій син на́ то отпо́віст, бо син при́йде о йęдена́цет го́дин ве́чьур до́мім.

Ста́ра ма́ти йо́му заріза́ла курйа́тко: На, си́ну, а зьідж то́то курйа́тко, бо йак син при́йде до́мім, та він почьу́йę гнеть, же ту му́сит бити хрестийаньска ду́ша.

National Parliamentary Library of Ukraine www.nplu.org

Но, син сыл за стіл, а жыл тóто курйáтко, а тóти кістóчьки сóбі позбирал, а заўйáзал до хустóчьки до йędнóго рішка, а с тим шьа ўжьал, а лых сóбі піт корйто. Прийде мішьáчьок дóмім, вийде до хйжи, повідат матéри: Мáмо мóйа, ту хтóска мýсит бйти.

Ба, сйну, нé йęст.

Мýсит, мáмо.

Мáти шьа сйнови сповіла: Йęст ту, сйну, йęден хлóпец.

Де йę, мáмо?

Пішла мáти, закликáла хлóпца: Гйбай, сйну, бó тьа мій син, мішьáчьок клйче.

Претстáвит шьа там пред ньóго: Пóвіц, сйну, дé тй ідеш? Йáк ти ту мóжеш зáйти, кęт ту нйхто нйґда не зáйде, хйбаль місьац ай сóньце ай вігор. Йáк ти тý міх сам зáйти?

Син повідат мішьачькóви: Иду, йду, áни сам нé знам кáди.

Штó ти гльáдаш? Пóвічь тй мі.

Иду йá там а' за червéне мóре.

А штó там хцеш?

Пóчьул йá хир о трьох прінцéзах, же онй сут там зауйáти.

Гай сйну, сйну, тй то ныґда не вихóдиш. Йа мішьац, ошьвічьу дойęдну місцйнку, де йáка йęст нá тыім шьвіті, á йа ó тыім нé чьул нийáкий хир. Мóйę сóньце то йе мій брат, ми ó тыім не чьýли нийáкий хир.

Дóбрі, сйну. Ньай ты пáн Біх помóже, зá чим йęс шьа пýстил.

Стáне син рáно, íде дáле. Іде, іде цыілйй день. Прийде він там аж на вéчьур до йęдной хйшки. Там соньцóва мáти пребивáйę: Дóбрий вéчьур, стáра мáмо, цй би сте ньа ту приночьóвали?

Мáти синóви отповіла: Сйну, сйну, преночьýйу. Дé ти шьа ту, сйну, ўжьал, кęт ту ныґда нйхто не зáйде, áні не зáшол óкрім тéбе?

Син повідат матéри стáрі: Йа íду, бó ньа біда жéне.

А йáка, сйну, біда?

Тáка і тáка. Чьул йа ó трйох прінцéзах, же сут зауйáти за червéним мóрйом, а за скльаньáном гóром.

Она йóму отповіла: Сйну, тй там ныґда не зáйдеш. Мій син сóньце, а він ошьвітит дойęдну місцйнку, а мі ó тыім íші ныґда не пóвіл, а штó шьа стáне у шьвіті, він мі ўшитко пóвіст.

Ну, дóбрі. Зарізáла йóму йęдно курйáтко, а гварйла му, він го жыіл, а кістóчьки сóбі позбéрал, а заўйáзал до рішка, а одлóжил. Ну, гвáрит, сйну, льáгни сóбі під корйто, бо мій син йак прийде, та він почьýйę хрестійáнской дýши гнеть.

Мáти мóйа, ту йęс хтóскай. Йа ту чьýйу хрестійáнской дýши.

National Parliamentary Library of Ukraine www.nplu.org

Си́ну мій, йе̨ст ту йе̨ден хло́пец.

А де́ йе̨?

Ту́ йе̨ піт кори́том.

Ітте по нього́, ньай прийде ту.

Она пішла по нього́, а приве́ла го пред нього́: Си́ну, хло́пче, де́ ти ідеш?

Иду йа там барз дале́ко аш за черве́не мо́ре.

А што́ там хцеш?

Там йе̨ст три прінце́зи, што йіх у́жьали шарка́ньі.

О, си́ну хло́пче, ти́ то ньі́ґда не вико́наш, бо йа о́ тьім са́м хи́ру не́ чьул. До́брі, си́ну, ке̨т ти то вико́наш.

Син ра́но стал, іде да́ле. Іде, іде цьілий день, прийде він там ґу вітро́ві мате́рі: До́брий ве́чьур, ста́ра ма́ти.

Па́н Бог дай, си́ну, ай то́бі.

Ци́ би ви сте́ ньа ту не переночьува́ли, ста́ра ма́ти?

Преночьу́йу, си́ну. Йа́ мам си́на, то йе̨ вітор, а йа́ мам ду́же робо́ти барс; він ду́йе̨ льіса́ми, гора́ми, велики́ми вертепа́ми, шьа отпо́ргат ца́лком, йа му́шьу на́ не спрау́йати фурт ла́хи.

Она то́му хло́пцу заріва́ла йе̨дно курийатко, він то жьіл, а кісто́чьки со́бі позбирал, а зау́йа́зал до хусто́чьки, льіх со́бі піт кори́то.

Льаш ти со́бі піт кори́то, бо мій син йак прийде до́мім, та він почьу́йе̨ христійа́нской ду́ши гнеть.

Син при́шол до́мім: Ма́мо, ту чьу́ти хрестійа́нской ду́ши.

Ма́ти сино́ви отповіла: Си́ну, пра́уда. Йе̨ст ту йе̨ден хло́пец, а тот йде за черве́не мо́ре, а за скльаньа́ну го́ру.

А што́ там хце?

Йа не́ знам.

Ітте, ма́ти, а закли́чьте його́!

Она пішла, закликала, син при́шол, повілат му: Вітор, вітор, и́ду йа дале́ко, а́ни сам не́ знам де.

А што там хцеш?

Йа чьул коли́сік, же йе̨ден прінц мал три прінце́зи, а йіх шарка́ньі зауйали, а йа́ би йіх хо́тьіл вислебоди́ти.

Гей, си́ну, си́ну, йа вітор, ньіт та́кой місци́нки, же́би йа не за́шол; пра́уда, же йа о́ них кус хир чьул. Но, бу́ду йа́ тьі кус на помо́чі.

По піуно́чі стал барз вели́кий вітор. Но, си́ну, кет хцеш іти, ги́бай зо́ мном.

Син отпо́віл: Йа піду.

Йак його́ там при́віл на́ то черве́не мо́ре: Си́ну, ма́ш ти да́што зо со́бом?

Мам йа с трйох ку́рйат кісто́чьки.

National Parliamentary Library of Ukraine www.nplu.org

Но, си́ну, йак бу́деш і́шол прес то́то черве́не мо́ре, тыілко кро́кіў спра́виш, під ка́ждий крок шмарь кісто́чьку, а йа́к там прийдеш, о́ни сут там піт тройо́ма замка́ми то́ти три прінцэ́зи; та йак йіх бу́деш брал, дай со́бі по́зір, жэ́би тьа ста́рий ша́ркань не пойімал.

Йак він пришол, так йіх по́брал: Но, гиба́йте, бо ви те́пер мойі.

Ужал він йіх до нару́чьа, іде з ни́ма пре́с то широке мо́ре. Йак пришол на́ край мо́рйа, но, вітор йому повідат: Си́ну, йак хцеш іти, ци поверьха, ци по спо́ды?

Йа не́ знам сам, йа́к мам и́ти.

Вітор йому повідайет: Си́ну, по ве́рьха, піде́ме пру́тше.

Идут о́ни дале́ко, вітор йому повідат: Си́ну, віздрий шьа на́зад. Хто́ там іде за на́ми?

О, гва́рит, іде за на́ми йеден ста́рий чло́век на чо́рныім коньо́ві.

Вітор ду́йе, стро́ми ла́ме, шарканьо́ві дра́гу завальу́йе, ша́ркань його не́ міх поймати і так шьа син до́стал на дру́гий шьвіт. Прийде він ґу йедныі сту́дни, поло́жит він то́ти три прінцэ́зи; о́ни били затьаг-ну́ти у та́ких тру́пках; він ужьал йедну, а отво́рил, о́на ма́ла мідьа́ни ла́хи на со́бі: О, гва́рит, Йа́нку ми́лий, йа́ йем тво́йа, а ти йес мій. А витьа́гний во́ди, да́й шьа мі напи́ти, бо гнеть по́ мі.

Йа́нко хо́че витьагну́ти, відра на сту́дни не́ йест. І Ґабрішка гнеть уме́рла. Йа́нко шьа́ ту барз заста́рал, же уж він шьа же́ни збавил. Іде да́ле, прийде він там ґу дру́гі сту́дни. Зас він со́бі там отпо́чил. Рос-тво́рил він дру́гу тру́пку, вискочи́ла шумна Ульчьа, у стрібе́рних ла́хох би́ла. Тьа́гат во́ду. Йак витьа́гнул, відро хпа́ло. Ульчьа кри́чит: Йа́нку, да́й мі во́ди, бо гнеть по́ мі.

Йа́нко хо́че во́ди да́ти, во́ди не́ йест. Ульчьа гме́рла і през во́ди. Поховал йей, а́ барс пла́кал: Бо́же, Бо́же, то ма́ла би́ти мо́йа же́на. Уж му не зоста́ла лем йедна. Иде, и́де, прийде він уш ґу то́му варо́шу, о́т-каль він похо́дил. На́шол він там йедну сту́дньу, витьа́гнул сі там на пе́ред во́ди. Отво́рил він тре́тьу тру́пку, вискочи́ла шу́мна дыіўка. Ма́ла о́на зла́ти ла́хи і волоси: А Йа́нку мій, да́й мі во́ди, бо йак не́ даш, за́рас по́ мі.

Йа́нко йі дал во́ди, о́на шьа напи́ла: Но, гва́рит, йа тво́йа, а ти мій. Йа Іло́нка тво́йа же́на.

Зна́ш ти, же́но, што йа зро́бйу? Остан ти́ ту, а йа піду до ва-ро́ша.

Пішол до варо́ша, жьвіду́йе шьа за нови́ну: Што́ ту но́ве х тыім варо́шу?

Не́ йест ту х тыім варо́шу ничь ново́го, Ґу́берйа́нко о́стал цісарь.

National Parliamentary Library of Ukraine www.nplu.org

Ей, Бо́же, Бо́же, кęт то мій о́тец бил дако́ли. Хо́че він гльадáти йęден кічь, жéби со́бі при́віз свóйу Іло́нку. Він со́бі поми́шльіл: Кęд мій о́тец цісар, та він мáйę во́зіў дойс!

При́шол він ґу віцо́ві, його о́тец не по́знал, áні мáти і барз його жалувáли: А, си́ну мій ростоми́лий, кáди ти до тéперь путу́вал?

Путувáл йа широ́ко, далéко, по́кльам со́бі швáрне дьіў́чьа не вина́шол. Оно би́ло швáрне, о́чька мáло чьáрни, йáко йа. Ньáну мій, запрігáйте ко́ньі, бо йа іду по́ то дьіў́ча швáрне.

Але дé шьа ўжьáло, там шьа ўжьáло, іде йęдна Циґáнка коло́ той сту́дньі. Іло́нка там си́дит ў злáтих лáхох, а злáтих воло́сах. Ўжьáла то́та Циґáнка, з Іло́нки лáхи здéрла, воло́шьа остри́гла, а дáла на сéбе шитко. Іло́нку ўжьáла, а шмари́ла до́ той сту́дньі. Она со́бі шьíла там, то́та Циґáнка, а си́дит там. Рас ту іде моло́дий прінц ай зо стáрим на ко́чьах, прийдут там, о́тец сино́ви повідат: Но, си́ну, áле ти сой ви́брал жéну.

Ньáну, о́на би́ла шу́мна, áле мо́же же не би́ла нау́чéна на то́то со́ньце, та йęй барз опали́ло.

Но, до́брі. Ўжьáли о́ни то́ту Циґáнку, положи́ли до ко́чьа, привéли йęй до бу́рку, спрáвили свáльбу богáту, ай йа нá тьі свáльбі бил, а доно́шил йім йęм там йісти. До́брі. Но, жи́ли о́ни, остáла о́на ў тьáжи од ньо́го. Але бил йęден худо́бний чло́век, лем сту́дньі чи́стил по варо́шох, по дели́нох. При́де він там на тáмту сту́дньу за вáрош, зийде до́лоў, а там злата кáчька по сту́дни бігат. І ўжьал, поймал він то́ту злáту кáчьку, а при́ньіс до́мім. Би́ла барс шу́мна. Але він бил худо́бний барс, гвáрит жéньі: Жéно, знаш ти што? Во́зь ти то́ту кáчьку, а о́днес йęй молодо́му прінцо́ві, він нáм йęй до́бре заплáтит.

Стáра жéна ўжьáла, а кáчьку однéсла ґу молодо́му прінцо́ви. Моло́дий прінц йак ви́дьіл, та йęй ку́пил гнеть. Кáчька хо́дит по хи́жи, шу́мна би́ла, аж о́д ней зáрйа шьвіти́ла. То́та моло́да прінцéза повідат мужо́ві: Му́жу, знаш ти што? То́ту кáчьку заріжме, бо йá би з ней хотьíла йісти печьу́нки.

Муж жéньі повідат: Мáш ти дойс кáчьок по дво́рі, ай пу́льок, ай гу́сок, зáріш, што кцеш, лем то́ту кáчьку ньіт.

Жéна мужо́ві повідат: Йа лем с той хо́чьу, бо йак ньіт, та йа гнеть гмéрам.

Муж жéньі отпо́віл: Кęд уш так жáдаш, тá йęй зáріш.

Жéна ўжьáла, зарізáла, а до гно́йу закопáла. А с той кáчьки нá тьім гно́йі виро́сла йęдна грíзна ди́ньа. А тот худо́бний чло́век, што хо́дил сту́дньі чи́стити, а шмíтьа во́зил, при́де він там до бу́рку шмíтьа вивожáти, ви́дьіл він там барс шу́мну грíзну ди́ньу. Він йęй одо́рвал,

National Parliamentary Library of Ukraine www.nplu.org

а прúньіс дóмім: На, жéно мóйа, прúньіс лем ту с кральовóго бýрку йęдну грізну дúньу. А то бýде пpó нас дóбра. Ми і так не мáме зýбіў.

Ўжьáли óни, дúньу роскройíли, а с той дúньі вискочúла злáта Ілóнка. Но, óни й так дьітий не мáли нийáких, та го уцтúли йак за свóйę ўлáсне. А нíхто тóту Ілóнку не навúвал, лем жебрáцка Ілóнка. Але Ілóнка рóсне, уж мáла дéсьат рóкіў, уж мáла пйатнацат рóкіў, кáждий йі повідат лем жебрáцка Ілóнка. Злáти лáхи на сóбі мáла, злáти волóси, а на верьх брáла фурт опторгáни лáхи, жéби йęй нíхто не вúдьіл тóти дрýги. Але то бúли за старих чьáсіў, ходúли пірйа порóти до кральіўского бýрку, тай Ілóнка повідáла, же й óна піде. Йак там пірйа пóрут дьіўки, бáби, а молóдий прінц прúшол там ґу ним, а зáчьал йім повідáти, жéби óни повідáли дáки приповітки. Повідáли óни там йęдна, дрýга, а так за шóром, кóтра што знáла. Раз прийде шор на Ілóнку. Ну, а ти худóбна Ілóнко, нé знаш ничь?

Ілóнка шьа ганьбúла так, йак і йа, не хотьіла повідáти.

Но лем, Ілóнко, повідай дáшто ай ти. А барс шýмна бúла. Прінц сóбі шьіл ґý ньі: Но, Ілóнко, повідай.

Ілóнка зачьáла повідáти, а прінцéза лéжит ў дрýгęй хúжи на постéльі, уж войатúла, а зúма йęй сьікла, йак зáчьал бешьідувáти с худóбном Ілóнком. Ілóнка йóму повідат: Йа чьýла, же за стáрих чьáсіў бил йęден Йáнко, а він вимінил три прінцéзи, а дві йóму гмéрли, пóкльа прúшол ґу варóшу.

Жéна кричит на мýжа: Мýжу, гúбай, бо гнеть пó мі.

А муж нé хце, лем Ілóнку слýхат. Ілóнка повідат дáле: А йęдну прінцéзу ньáгал пільа йęдной стýдньі, а сам пішол до варóша гльадáти йęден кочь. Пóкльа прúшол нáзад, Ілóнка шьа стратúла.

Жéна крічит на мýжа: Мýжу Йáнку, гúбай ґý мі, бо ньа барз бóлит.

Він нá то ничь нé дзбат: Най тьа там дьáбол бéре.

Што ти бýдеш слýхал йęдной жебрáцкой Ілóнки?

Но, Ілóнко, лем повідай дáле.

Ілóнка повідат му: Прúшла йęдна Цигáнка, пойімáла Ілóнку, лáхи з ней здéрла, волóшьа обдéрла, облекла шьа сáма, а Ілóнку до стýдньі шмарúла. С той Ілóнки шьа справúла злáта кáчька. Бил йęден худóбний члóвек, што хóдил стýдньі чистúти. Прийде він там, чістит стýдньу, пойімал він так злáту кáчьку, прúньіс він йęй дóмім: Смо' ле', жéно, йáку йа шýмну кáчьку пойімал. Отпóвіл він жéньі: Жéно, вóсь си тóту кáчьку, а óднес ґу молодóму прінцóві, він нáм йі заплáтит дóбрі. Жéна принéсла кáчьку ґу прінцóві, молодóму кральóві. Пан, молóдий краль,

National Parliamentary Library of Ukraine www.nplu.org

шьа зрадýвал, же тáку шýмну кáчьку бýде мáти. Молóда прінцéза ты качкі не дáла пóки, фурт трапи́ла мýжа, жéби тóту кáчьку зарізáла. Він йеӣ не хце доволити, áле на тыілко го проси́ла, штó йі дал до вóлыі, же йеӣ мóже зарізáти. Она ўжьáла, зарізáла, а до гнóйу закопáла. С той кáчьки вирóсла йедна шýмна ди́ньа. А тот худóбний чловек при́шол вивожáти шьмíтьа, ви́рвал він тóту ди́ньу, а приныіс йеӣ дóмім ґу жéныі: Жéно мóйа, смо' ле', йáку йа шýмну ди́ньу при́ныіс. То нам бýде дóбра, ай так сме стáри, а зýбіў не мáме. — Они ўжьáли, ди́ньу роскройі́ли, а с той ди́ныі вискочи́ла злáта Ілóнка. А кед не віри́те — стáла сóбі гóрі, роскапчьáла шьа: Тý ньа мáте.

Прінц смóтрит, же што тáке, ци́ то мóже би́ти прáўда?

Жéна прінцóва крічи́т на мýжа: Мýжу гибай, бó ньа бóлит.

Нáй тьа бóлит, нáй тьа чьóрти бéрут, ай тáк тьа мýсьат жьáти.

Прінц Ілóнку не пýстит, Ілóнка остáла там до рáна білóго. Ўрáно стáнут, и́дут на дийету, міністрóве прáво сýдьат, штó би тáка дýша заслужи́ла, што óна хотыіла тáку крáсну осóбу сьвіта змарни́ти. На дийетыі осуди́ли: тáку дýшу трéба ўжьáти, а за кінми росторгáти.

Они ўжьáли, росторгáли, а на штíрі стрáни на край варóша вивішáли. Йáнко прінц знóва свáльбу прáвил. Свáльбу справи́ли богáту, а йа на ныі бил за кельнéра, доношáл ем йíсти, пи́ти, острóги лем мал с цвíкли, барз лем шьа там весéлил, а пил, а йіл ай до тéпер тóти льýди жи́йут, што ньа там видыіли. А хто тóму не вірит, та стрíльа йóго матéри. То би́ло і буде, а ныіґда шьа не поми́не. То би́ло на зачьатку шьвíта, а то бýде аж до кóнцу шьвíта.

Зап. в цвітни, 1903 р., в Німецькім Переґу, Арадської стол. від Осипа Гія.

Паралелї: El. Sklarek, Ungarische Volksmärchen, ст. 68—74 і 289—290, ч. 5 і вказана там лїтература. — L. Gonzenbach, Sicilianische Märchen, т. I, ст. 73—84 і II, ст. 211—213, ч. 13 та вказана там лїтература.

24. Бідак, що став королем через чудесний замок.

Бил йеден Жит худóбний та хóдил по сьвітыі з онучкáми. Так íшол він так з сéла на сéло през вели́кі лыіси, так він при́шол ґ йедныі гóрі. Ў ты гóрі би́ла йедна брáна, ворóта, йак по рýски сьа повідат, а там би́лі виби́ті на тих ворóтох злáти лытéри, же йест ў ты гóрі йеден стрім, а нá тыім стрóмі йеден зáмок, же йак с кльýчьом скрýтит,

National Parliamentary Library of Ukraine www.nplu.org

так вийдут урійáши, што бýде жáдал, тóто мý сьа стáнę. Але то, гвáрит, не гóден достáти тóто хйбаль тáкий хлóпец, штó му бýде сьім рóкіў; а трéба му ўзьáти зо сóбом два тлýсти вóли, бо там йак отвóрит брáну, так там йęст вáрта, два лéви: йęден з йęднóго бóку, а дрýгий з другóго бóку.

Так тот сьа Жид ўзьал, гибай до сéла. Іде, там хлóпци пáсут ґýски. Так він сьа йіх зьвідýйę: Хлóпци, котрий мáте сьім рóкіў? Та вам дам ґрейцáрі.

Так тот хлóпец барс сьа радýвал, бо худóбний бил, же му обіцал, жé му даст ґрéйцар; лéтьіл ґу ньóму: Пáне, йа бýду мал сьім рóкіў, бо так мі мóйа мáма повідáлі, же йа уш сьім рóкіў бýду мал.

Так він му дал ґрéйцар, а: Гйбай, хлóпче, ґу твóйęй матéрі.

Так óні прйшлі ґ йóго матéрі, рік щęстьа, óна му поздраўкáла, так сьа йęй зьвідýйę: Жéно, йęм чьул, же вашóму хлопцóві сьім рóкіў.

Акýрат лем сьім 'ний хибýйę му до сьім рóкіў.

Так жéна тóта йáк му повíла, Жит сьа барз зрадýвал та гвáрит: Штó ти бýдеш просила на рік, жéбис ми дáла тóго хлóпцьа служйти? Він не бýде нич рóбил ў мéне, лем тіўко, жéби хóдил зо ўном, жéби сьá мі нé цло.

Так тóта жéна сьа з ним пойіднáла, дал йі пйат тальáріў на рік; а кęд бýде шá мі пáчил, так на дрýгий рік ти аш сáма нé знаш, што йá му дам.

Тáй сьа позбйрал хлóпец і пíшол з ним. Але оний йдут с тóго сéла, а там íде йęден члóвек і жéне два вóли на торх. Тот Жит сьа го зьвідýйę, што він прóсит за тóти вóли?

Так тот члóвек так му повíдат: Видиш ти, же вóли тýчни, тлýсти, та йа прóшу два сто злáти пйадéсьать.

І так Жит дóраз, не згáджат сьа с чловéком, лем вйньал пеньáзьі, а му дóрас плáтил, бо він сьá бóйал, жé сьа отвóрит гóра, а не дійде на тот чьас.

Так ўзьáли тóти вóли, так íдут ґу ті гóрі. Прйдут ґý ті гóрі, там крáсна трáва; пýстьат вóли пáсти, а хлопцóві кáже льęчі, а він сóбі сйдит там, тот Жит, пíльа тóйі гóри. Рас так кóло полýдньа пíчне гóра сьа трйáсти. Жит барс сьа зострáшил: Што то йę? Так зожéне хлóпцьа тóго. Хлóпец стал розоспáний, так повíдат тóму пáнови свойóму: Пáне, ўтьікáйме óталь, бо сьа піцó ўном зéмльа колйше.

Рас сьа отвóрйат ворóга тóти, там велйка красóта ў тьі гóрі. Так му повíдат тот Жид: Хлóпче, вось тóти вóли за мóтуз, йęдного до йęдной рýки, а дрýгого до дрýгой рýки, а підéме з ними до той гóри. Ти йіх вед, а йіх бýду загáньал з зáду за тóбом.

National Parliamentary Library of Ukraine www.nplu.org

Так хлóпец зийде з нима, а Жид йіх батóгом бйę зо зáду. Йак хлóпец переходит тóти ворóта, так йęден леў скóчил на йęдного вóла, а дрўгий леў на дрўгого, а так тóти лéви сой бесьідўйут: Уш сьім рóкіў йак сми сити не били, áле тéпер нас насйтит тот хлóпец.

А хлóпец зо стрáху áні сьа не озéрал, так ўтьікал дó той гóри. А Жит нáзат ўтьік. Так він так, Жит, тóму хлопцóві накáзал: Ід, гвáрит, до той гóри, а там бўде йęден крáсний стрім, а нá тьім стрóмі йęден зáмок; так тот зáмок, жéбис ўзьал, а жéбис ўтьікал с той гóри нáзад ґў мі.

Тот хлóпец прйшол там ґу тóму стромóві; так вйшол гóрі і зньал тот зáмок і обéрнул кльўчом. раз, вийде йęден урійаш: Што хóчеш і што жáдаш, ньаййасьньіший прінцу? Táку титўлу тóму хлопцóві тот урійаш дал.

Тот хлóпец сьа роспамньáтал, так му пóвіл так: Йа не жáдам нічь, лем жéби мі сьа стáли ту дáки йідла, бо йа тáкий голóден, што уж не мóжу з голóду ходйти.

Так сьа му тáки йідла стáли, йęдна хйжа сьа справйла, а ў тьі хйжи йęден стіл, а нá тьім стóльі, штó му дўша жадáла, ўшелійаки йідла сьа му стáлі. Та йáк сьа нáйіл, скрўтил éшчі рас кльўчом, вйшол дрўгий урійаш: Што жáдаш, што хóчеш ньаййасьньішший прінцу?

Йа жáдам, жéби сьа мі стáла йęдна пóстыіль, бо хвáла Бóгу сьа'м нáйіл, та бим хóтьіл ай отпочйти.

Так він там, тот хлóпец, сйдит, спит; йак сьа вйспал, так стáне, скрўтит зáмок íше рас кльўчом, вийде і трéтьій урійаш: Што жадáте, ньаййасьньіший прінцу?

Жадáм, гвáрит, йа тóто, жéби мі сьа стáла ту йęдна бáнда тáка, жéби сьа аш тóта гóра трйáсла.

А Жит при гóрі вартўйę, ци прийде тот хлóпец с тим зáмком. Раз він чьўйę бáнди, же ў тьі гóрі окрўтньі грáйут. Жйт сьа радўйę барз: Ей, гвáрит, уж випроваджáйут урійáши мойóго хлóпцьа, бо уж грáйę бáнда. Йак бáнда перестáла грáті, хлóпец сьа нáйіл, зась сой льіх спáти. Так він там бил зá сьім рóкіў, отáмаль йęму сьа нę хотьіло нийак піти; а Жйт сьа го нé міг дочекáти, так пішол отáмаль преч, дóміў. Йак сьім рóкіў вистойáло, тóта гóра сьа отворйла. Тот хлóпец — уж било му штирнáцьать рóкіў — умўдріл: Е, гвáріт, не піду íше óталь, бо мóже Жит прйшол ту зась, а йа íше слáбий, та би од ньа тот Жид зáмок одóбрал. Бўду йа íше ту за сьім рóкіў, йа то мам, што мі дўша льўбит та йа зміцньійу та пóтім хоц Жид бўде там, та йá му нé дам зáмок одобрáті.

Так він зась там за сьім рóкіў жийę дóбрі, йіст, пийę, а бáнда му грáйę, а ўшельійаки фтáхи сьпівáйут му. Та йак сьім рóкіў вистойáло,

National Parliamentary Library of Ukraine www.nplu.org

сьа тóта гóра зась отворила. Він уж бил мýдрий, міцний, та сóбі сам так бесьідýйе̨: Но, тéпер йа уш піду óтиль, уж не йе̨ст там такóго хлóпа, жéби йá го сьа бóйал.

Так він сьа ўзьал, гибай. Йак пришол ґу тим ворóтам, дóрас сьа му отворили сáми, а йе̨ден леў гвáрит другóму: Йа тóго чловéка зьім!

А тот дрýгий повідат: Дал йá би тóбі; не привіл нам два тлýсти вóли, што сме не били уш сьім рóкіў так сити, йак він нас накóрмил?

Так він сьа ўзьал, гибай дóміў до свойóго сéла. А йóго матéри не било дóма, била ў костéльі. Йак пришла дóміў, хижу нáшла отворéну, а óна барс позамикáла, ке̨д íшла з дóму. Та йак видьіла, не пішла дó хиш, лем пішла до сусьіда, так так сусьідові повідáла: Сусьіде̨, зроб ти так дóбрі, гибáй ти зó ўном, бо ке̨д йе̨м íшла до цéркві, йа позамикáла, а тéпер шитко зотворйáне̨. Йе̨м сьа приздріла на вигльад, там 'е̨м видьіла йе̨дного чловéка, сидит за стóлом.

Так сýсьід дóраз з ньом пішол і вóйдут до хиш. Так рік сýсьіт ше̨стьа, а тóт му поздрáўкал: Здрáві бутте й ви, сусьіде̨!

А стал гóрі, пішол ґу свóйі матéрі, так йі пойімал за рýку, а рýку йі цьілýйе̨, а óна рýку тьáгат од ньóго, не хóче му дáти: О, мáмо, гвáрит, мóйа, штó сьа ньа так бойíте, тад' ньа не познáте, же йа ваш син? Та йа вас пóзнам, жé сте мі мáті, а ви мéне̇ не познáте, же йа ваш син?

Та ке̨ть ти мій син, тá мі пóвічь, де йе̨с бил, йак йе̨с з дóму пішол, тá тьі бýду вірила.

Та не знáте, мáмо мóйа, жé сте ньа пойіднáли йе̨днóму Жидóві за пйат тальáріў?

Та тéперь вірйу, сину мій, же йе̨с ти. Акурáт йе̨ то прáўда.

Уш штирнáцат рóкіў минýло, йак йа пішол з дóму, — так він повідат свóйі матéрі. Мáмо, та дáйте мі дáшто йісти, бо йа барз голóден.

Гвáрит: Сину мій, штó тьі дам йісти, ке̨дь йа нé мам áньі фалáтка хльíба свóйім дóмі, áньі мýки, áньі тíўко, жéби мýха на крило ўзьáла. Йá лем так жийу, кóму піду робити, áбо прáти, та ке̨д мі даст да с фалáток хльíба, áбо дáкус мýки, та ó тьім жийу.

Так тот сýсьіт повідат: Гибáйте ви до мéне на óбід, ке̨т ти му нę́ маш што дáти.

Оні пішли до сусьіда і обідáлі там. Так він повідат сусьідові так: А зáрань жéби ви прийшли до мéне на обід, не лем ви сáми, áле цáльі з вáшого дóму чéльад.

А він мал дýже чéльади, бо барз богáтий бил. Так він пішол дóміў і польігáлі спáті. Так нóчі йак мáти му заспáла, він стал, а скрýтил кльýчом раз. Вийде ґу ньóму урíйаш: Што хóчеш, што жáдаш, ньаййасьньíший прíнцу?

National Parliamentary Library of Ukraine www.nplu.org

Йа то́то жа́дам, же́би х та́мты дру́гі хи́жи до ра́на сьа стало по́ўно сто́ліў, а на́ тих сто́лох шелі́йаки йі́дла та́ки, йа́ки бйлі ў ты го́рі, же́би мі су́сьід і́ше ныі́ґда та́ки йі́дла не ви́дыіл, не жеби йі́х йі́л.

Урі́йаш му так по́віл: То́то мі ньа́йлекше зроби́ти.

Йак о́ни ра́но постава́ли, так він сво́йі ма́тери так повідат: Ма́мо мо́йа, и́тте, а позаклику́йте сусьі́діў, йа хо́чьу йе̨дну вели́ку гости́ну справи́ти.

А йо́му ма́ти так повідат: Си́ну мі́й, йак йа ту закли́чу льу́ди на га́ньбу, што йа йім дам йі́сти, ке̨дь йа не́ мам а́пы фала́тка хлыі́ба сво́йім обйстьу, а́ні му́ки, а́ні кро́пку со́лі, та с чім йа бу́ду льу́ди гости́ла?

Ма́мо мо́йа, не стара́йте сьа; хоц сто льу́дей при́йде, та о́ні не го́дні пойі́сти і випи́ти, же́би мі́й стіл сьа випоро́знил.

Ма́ти з вели́ком радо́стьом біжа́ла, а так склику́ва́ла сусьі́діў. Так ідут льу́ди там до ньо́го, а сой бесьіду́йут: По́дме го хоц лем видьіті, бо йі́сті він нам не́ма што да́ті, а́ні пи́ти, бо худобньі́шо́го чловека не́ йе̨ст ў нашім се́лы.

Та йак о́ні при́шлі там, ду́же льу́ди сьа посходи́ло, та ка́ждий сьа з ним ви́тат. Гва́рит: Што, по́віш, ка́ди ти похо́дил?

Гва́рит: Дьакува́ти Бо́гу, ка́ди йа хо́дил, ўсьа́ди мі до́бре би́ло.

А там не́ било ничь ў хи́жи, лем та́ки ла́ўки, а й дві посте́лы, а й йе̨ден стіл, а на сто́лы не би́ло ньічо́го. А же́ни по́за пец та так до́ сьа штуха́йут, йе̨дна до дру́гой, а́ сьа сьмі́йут: Заклика́ла нас сусьі́да на гости́ну, а ту а́ни ў сьі́ньох о́гньа ньіт, а́ні на сто́лы ничьо́го не йе̨ст.

А він ши́тко чу́йе̨, што о́ні бесьіду́йут, а і йо́го ма́ти слу́хат. Так при́йде ґу сино́ві ма́ти так му так до у́ха повідат: Ви́диш, си́ну, йа ты повіда́ла, же ти лем вели́ку га́ньбу зро́биш.

Не стара́йте сьа ви, мамо мо́йа, ничь, і́ше о́ні та́ку гости́ну не видьілі, не жеби сьа гости́ли, на йа́кі оні те́перь бу́дут.

А то́ти же́ни, дьі́ти, по́за пец та́к сьа сьмі́йут! Ци він йе̨ та́кий пйа́ний, ци та́кий шале́ний? — гварйат. — Мо́же во́зме пали́цу та нас пого́стит, бо з иншим не́ма с чим.

Але він отво́рит две́рі до дру́гой хи́жи: Но, мо́йі до́бри льу́ди, у' зме кус побесьідова́лі, так по́дме до тамтой дру́гой хи́жі, ньа́й сьа кус погости́ме, бо йа чьу́йу, же ви лем з ме́не сьміх робйте, а́ле йа вам хо́чьу преуказа́ти йе̨дну гости́ну та́ку, што г на́шім варо́шу а́ні наш краль інша́ку не го́ден зроби́ти.

Так о́ні іду' до дру́гой хи́жи, там та́кий стіл вели́кий, ца́лы прес хи́жу, а на́ тым сто́лы ўшелі́йаке̨ йі́дло, а ўшелі́йакий на́пій, фльа́шки. Так він йім так повідат: Йі́цте, а пи́йте, же́би сте зна́ли, ко́ли сте г ме́не

National Parliamentary Library of Ukraine www.nplu.org

на гости́ны би́ли. Кęт схоче́те, а і йęдну ба́нду вам приве́ду, музи́ку та́ку, што от ко́ли сте на сьвітьі, та іше сте не чу́лі.

Йак сьа льу́ди понайідалі, сьа напи́лі, так так повідайут му: Та го́ден би ти то́то зроби́ти, же́би ти нам при́вел ту музи́ку?

То́то мі йę ньайле́кше. То мі йę ма́лий кунпт.

А то́ти же́ни бесідуйут там ко́ло сто́ла, же сьа з нього сьмійалі: Те́перь йак нам приве́де музи́ку, а барс сме сьа найілі, што не буде́ме мо́чі таньцьува́ти. От ко́лим' на сьвітьі, та йа іше тако́го добро́го йідла не йіла. А ми ма́ме гріх, же ми сьа з нього сьмійалі. То йę йакисі ве-ли́кий фільо́зоф, же́би то він міх та́ку гости́ну справи́ти на тіко льу́да, а ту йіме і пйęме, а у́се у́сьа́де по́уно, не по́зна сьа о́ткиль. То йę ве-ли́кий кунпт.

Так він пішол до комо́ри, йак чьул то́то, што же́ни бесіду́йут і скру́тит два́ рас кльу́чом. Ви́шлі двоме урійаши: Што жада́те, ньай-йасьньіший прінцу?

Жадам йа, же́би ми сьа ста́ла ту та́ка ба́нда, а же́би так гра́лі, йак мі гра́лі у ты го́рі.

То́то ле́хко може́ме зроби́ти.

І при́шла ба́нда до́ той хи́жи, де не би́лі льу́ди, до поро́жной, а́ні ни́хто не ви́дьіл, ко́ли о́ні при́шлі. Раз він йім роска́же гра́ти. Йак то́та ба́нда пічне раз гра́ти, так так гра́йут, што аш то́та хи́жа сьа трйасе. А кральо́ва прінца — у тьім ва́рошу бил краль — сьа прохо́дит по ґа́нку, так чьу́йę то́гу ба́нду. Гва́рит: Та́тусь, та́тусь, отко́ли'м на сьві-тьі, йа та́ку ба́нду не чьу́ла у на́шім варо́шу.

Йа йęм чьул уж, краль гва́рит, у ты го́рі, а́ле то лем так чьу́ти би́ло, йак під зе́мльом.

Так то́ти льу́ди сьа так гости́ли там, танцьува́ли, што йім сьа не хотьіло ота́маль піти з його до́му. Так дру́гий день сьа дізнал краль, же то худо́бна же́на роби́ла та́ку вели́ку гости́ну: Откиль, гва́рит, о́на мо́гла ма́ти тіу́ко піньа́зий, кęд о́на лем хо́дит до ме́не пра́ти і роби́ти так на па́йми; то йакисі кунпт йęй син ро́бил, то йакисі фільозоф, бо то худо́бний чло́век та́ку не мо́же гости́ну зроби́ти.

Так тот син так повідат сво́йі матері: Ма́мо, йа́ би сьа хо́тьіл же-ни́ти. Піде́те ви до кра́льа сьа зьвіда́ти, ци́ би він не́ дал сво́йу прін-це́зу за ме́не, а однесе́те йі йęден подару́нок.

Скру́тил кльу́чьом, ви́шол йęден урійаш, гва́рит: Што жада́те, най-йасьньіший прінцу?

Жа́дам, гва́рит, та́ку йęдну ху́стку, же́би сте прине́сли, йак йа мал там у ты го́рі, штом сьа до ней у́те́рал. Знам до́брі, же на́ша прінце́за ні́ґда та́ку ху́стку не ма́ла, а́ні не ви́дьіла.

National Parliamentary Library of Ukraine www.nplu.org

Так він пішол і прйньіс. Так він закрўтил йѳй до йедно́го паnе́рйа, а дал своїі матері, а так повідат: Итте, ма́мо, а зьвіда́йте сьа нашо́го ньаййасьньішо́го кра́льа, цй би о́ні не далі своїу прінце́зу за ме́не. І та́к му повічьте, же та́кой йѳм післал йі йѳден подарўнок.

Так о́на йак там пішла з велйком га́ньбом і зо стра́хом. Так прйшла ґу две́рйом, так сто́йіт там, не знат, што ма робйти, цй сьа ма просйти, же́би йі пустйли днўка ґу кральо́ві, ци ньіт. Але там во́йак, што стойа́л при две́рйох, та́к сьа йѳй зьвідўйѳ: Што́ ти жа́даш ту?

Йа́ би ма́ла кус бесьіди з ньаййасьньішим кра́льом.

Так він дал зна́ти, ше́льбок тот, кральо́ві, же йѳдна же́на хо́че бесьідува́ти з ним, так краль зась післал так, же́би пустйли днўка.

Так о́на во́йде днўка, кльа́кне на кольіна, гва́рит: Ньаййасьньіший кра́льу, післал мій син ту, а га́ньбйу сьа вам повісти, чо́го ньа післал.

Гва́рит: Не га́ньб сьа, по́віж, што кцеш.

Та йа́ би йім повіла, а́ле ми худо́бни, знам, же то не го́дно тото́ бйти, сме недосто́йни. Але з велйком га́ньбом вам лем по́вім.

Можеш, слибідно.

Та йа прйшла ту, ци би сте не да́ли ва́шу принце́зу за мо́го сйна?

Дам. Та́к му повідж, же дам за не, кѳт сой до зара́ни та́кий ка́штьіль спра́вит, йак мій. І йѳдну дра́гу од мойо́го каште́льа до його, а коло́ той дра́ги же́би білі стро́ми, а што йѳден стрім, же́би ка́ждий інша́кий бил, а на ка́ждьім стро́мі, же́би іна́кши фта́хи били, а іна́кше сьпіва́лі.

Так прийшла його ма́ти до́міў і повідат свойо́му сино́ві: Сйну мій, так наш краль повідал ньаййасьньіший, же даст за́ тьа сво́йу дьі́ўку, кѳт ти то́то бўдеш міг зробйти, же кѳт спра́виш ти та́кий ка́штьіль до зара́ни йак його, а ко́ло то́го каште́льа же́бис висйпал йѳдну дра́гу зо зла́та, зо стрібла, а ко́ло той дра́ги стро́ми, а ка́ждий інша́кий.

А то́ту хўстку, што о́на да́ла кральо́ві, подарўнок, та ўзьал краль та так шма́рил там; гва́рит: Йа́кисі мі ту папірйа принесла, ке' й йа папірйа мам дось ўсьади.

А то́та прінце́за гва́рит: Та́тусь, йа обзйрйу, што то́то за папе́рі.

І о́на ўзьа́ла, роскрутйла, там бйла йѳдна кра́сна хўстка та́ка, што о́на ньіґда нѳ видьіла на́ тьім сьвіґьі та́ку хўстку. Так о́на пішла, ўказа́ла сво́йі ма́мі, кральі́ўньі, а і кральо́ві, сьа барс чьудова́лі на́ то. Так со́бі мисьльілі о́ні так, бесьідова́лі: То йа́кисі шпіґўлант, він да́ґде мўсьіл ўкра́сти то́то. Отки́ль він піньа́зи ўзьал та́ку хўстку купйти, кѳдь його ма́ти худо́бна, што лем з рук жййѳ.

National Parliamentary Library of Ukraine www.nplu.org

Але так до піўночі, льáжут вéчьур спáти, він сьа зобýдил, ўзьал тот зáмок і скрýтил кльýчьом дó трьох раз. Вишлі ґ ньóму трьóме урійáши: Што хóчеш, што жáдаш, ньаййасьныіший прінцу?

Жáдам йа тóто, кęд би ви гóдни справиті, жéби ви справилі йęден кáштьіль, але жéби іше тіко рас парадныіший бил йак крáльіў; а од мойого каштéльа до його йęдну шýмну дрáгу зо стріóла, зо злáта, кóло той дрáги стрóми, а нá тих стрóмох фтáхи.

Краль сьа нóчі пробýдил, так дóрас с постéльі скóчил, бо велика зáрйа по варóшу сьа справила так, кęд би вáрош гóріл. Так він повідат свойі жéньі, кральіýньі: Жéно, стáвай, бо наш вáрош гóрит!

Жéна сьа зобýдит, кральіýньа, і прйздрит сьа на вигльад, гвáрит: Не гóрит вáрош, то йę нé огéн, áле йęс обіцал ўчера дыіўку, нáшу цéру, за тóго ґдóви сина, та зáшол йęс з дьáблом; видиш, же кęд би він бил члóвек чістий, та бил то прáвил вó дни, а він спрáвил нóчі. Нóчі льýди на покóйу, лем дьáбли рóбйат.

Рáно він післал свóйу матьір до крáльа, жéби краль сьа позбéрал зо свóйом чельáдьом, зо шитким дóмом, а жéби пришол на йęден бал.

Так він сьа позбéрал, пришол. Йак пришол там зо жéном, з дыіўком, зо свóйім принцом і кóчіш і пáру гусáріў зо сóбом ўзьал. Так прийдут там, по кáжды хижи стóли, постéльі, крáсни канапéйі тáки, што іше ниґда тáки áни цыісар не видыіл: Ньаййасьныіший, гвáрит, крáльу, йа вас дал закликáти ту, жéби ми побесыідовáлі, ци ви дáте тóту вáшу прінцéзу за мéне, ци ньіт, бо кęд не дáте по дóбрі вóльі, та йа з вáми іншак бесыідóвал, бó сте так сьльубили, же кęдь йа тóто спрáўйу, та мі дáте йі.

А кральіýньа закликáла крáльа до дрýгой хижи та му так повідат: Тéпер йęс зáшол з йáкимсі шпеґулáнтом; то йę, гвáрит, нечістий члóвек, бо то не йęст человéка на зéмльі, жéби він тóто міх справити, што тот спрáвил за йęдну ньіч.

Краль так пóвіл: Жéно мóйа, йа уш свóйę слóво не гóден скасировáти, кęд йęм му так сьльубил, же кęт тóто спрáвит, тá му йęй дам.

Но, та крáль му так пóвіл: Сину мій, та ýш ти йęй дам, йа свóйę слóво не бýду касирóвал.

Так óні закликáлі там вéцей пáніў і він йіх спрóсил і отстойáла свáльба. Так він тáку свáльбу рóбил, што хрóми, сльіпи кáзал войáкім по улици збирáти, ажéби на свáльбу ішли. А тóти урійáши тáку бáнду привéлі, што тáкой бáнди не било у сьвітьі. І ў кáжды хижи, на кáждьім стóльі, пóўно йісти, пити, а про худóбних льýдий по ґáнку сáми стóли, а на кáждьім стóльі зас йісти, пити, што кóму дýша жадáла. Йак тóта свáльба перęшла, так жийут óни барз дóбрі, барз го тóта прінцéза рáда видьіла, ніґда го не хотьіла ніґде пустити прес сéбе. Він нé міх

National Parliamentary Library of Ukraine www.nplu.org

піти ніґде ні на шпа́цір, ні на польова́ньа през же́ни, бо і о́на робо́ти ніґди не ма́ла до́ма, готови́ти, бо йім та́кий стіл урійа́ши справи́ли, што́ сьа ростыі́лал на двойę. Йак тот стыіл ро́стьах, там до́рас сьа ста́ло йі́дло і питьę, йа́кę сам жа́дал, йа́кę ду́ша жада́ла.

Так тот Жи́т сьа до́чьул, же у̌ тыім варо́шу йę́дной худо́бной же́ни син у̌зьал кральо́ву дыі́у̌ку, а та́кий бога́тий сьа спра́вил, што і́ше ті́ко раз бога́тший, йак краль. Так тот Жит сой наку́пил кра́сних ху́сток і персте́ний і па́нтлік, ни́ток та хо́дит по ули́цох, так гулька́кат, же ху́стки за ста́ре зельі́зо, стрібе́рни персте́ны, пантлі́ки. А тот моло́дий кра́ль пі́шол на польова́чьку до льі́са, а його же́на зо́ста́ла до́ма. Так о́на гва́рит кочішо́ві: Ко́чіш, позби́рай ста́ри пітко́ви, ста́ре зельі́зо погльа́дай, бо ту йę́ст йę́ден Жит, што да́йę ху́стки і персте́ны, што хо́че чло́век, та дайę за зельі́зо.

Так о́на пре́йде през йę́дну хи́жу, кральі́у̌ньа, так ви́дит тот за́мок на кли́нку завіше́ний на йę́дныім шнуро́чьку та́кім то́нкім. Тай о́на сой ми́слит: І тот за́мок дам то́му Жидо́ві, што бу́де ту на кли́нку ві́сьіл та́кий за́мок заржаве́ний.

Так о́на у̌зьа́ла тот за́мок, так одне́сла на двір, ко́чіш позби́рал зельі́зо ста́ре тай не́сут то́му Жидо́ви на ульі́цу. А Жид не смо́трит нийа́кого зельі́за, ай смо́трит, ци не йę́ст там да́кий за́мок. Йак відыіл Жид, же йę́ст ай за́мок, так повіда́т ты́ кральі́у̌ны, же́би сой вибира́ла персте́ны, йа́ки хо́че, ай кі́у̌ко хо́че, а кочішо́ві зась по́віл, же́би сой у̌зьал ху́стки гадва́бни, йа́ки хо́че.

Але о́ні там вибира́йут со́бі, а Жид у̌зьал тот за́мок піт пле́че, а то́то у̌ши́тко оха́бил там, йак о́ні вибира́лі тай у̌тыік. При́йде краль до́міу̌, йę́й муж, та́й сьа му хва́лит же́на: Му́жу мой, што йа накупи́ла за ста́ре зельі́зо. І та́мтот за́мо́к у̌зьа́ла йę́м с кли́нка, та да́лам Жидо́ві йę́дно́му за персте́ны і за ху́стки.

Ей, гва́рит, же́но мо́йа, та уж йę́с ньа те́пер запрода́ла зо у̌ши́тким!

Йо́му до́рас при́шло на ми́сель, же то тот Жит, што його до́ той го́ри пі́слал. Так ве́чьур польіга́лі о́ні спа́ти, а краль зо стра́ху уж не вече́рйал, лем че́кал, што то з ним бу́де. Раз но́чі Жит скру́тит кльу́чом три́ рас, ви́йдут трьо́ме урійа́ше: Што жа́даш, што хо́чеш, засмердьі́тий Жи́де?

Та хо́чьу, же́би сте у̌зьа́ли кральі́у̌ньу с кашіте́льом і с постыі́льом, зо у̌ши́тким, йак спит, а кра́льа жеби́сте до машта́льныі ме́джи ко́ныі шмари́ли.

Но, о́ні на його ро́сказ у̌зьа́лі, так зробі́лі і прине́сли ка́шть̇ль там с кральі́у̌ньом ґу Жидо́ві. І во́шол Жид до кашіте́льа ґу кральі́у̌ны,

National Parliamentary Library of Ukraine www.nplu.org

Так роскáзал урíйашім, жéби го однéслі до седемдесьáтой сéдмой крайіни аж дéсі за склиньáну гóру, за червéне мóре.

Але він сьа рáно, тот краль, зобýдил, йак кóчіші кóньі пуцýйут, так він сьа чьудýйę, йáк він сьа ý маштáльньі ýзьал. Так сьа зьвідýйę кочíшіу, же коли він там прийшол.

Кочíши повідáйут му: Ньаййасьньíший крáльу, ми не знáме, кóли ви ту прийшли.

Так він сьа ýзьал, так пішол ґу крал҄ьóві, ґу свому свекрóві плачьýчі. Вóшол до хиж, óні сьа го зьвідýйут, што йе тáке новóго, він йім зо жáльу не мóже повісти. Кральíýньа стáра гвáрит: Мóже гмéрла ти жéна, прінцéза нáша?

Він кóли не кóли с плáчьом пóвіл: Е, не гмéрла, не гмéрла óна, áле тот Жид йі мýсьіл зьáти, што йа ý ньóго слýжил і ýзьал йі с каштéльом, зо ýшитким. Але, тáтусь, вас прóсьу барс крашньі, дáйте мі дáшто піньáзі на дрáгу, бо йа йі піду глядáти.

Так він сьа ýзьал, так íде горáми, льíсами, великима пустатиньáми. Прийшол він до йęднóго льíса до великóго і го зарвáла нічь. Так плáче, стáрат сьа, раз вúдит сьвітло, штó сьа блишчит окрýтньі далéко. Так він прийшол прóсто ґу тьі хúжи, де сьа блишчáло, голóден барз бил, гвáрит: Лем піду нýка; што зо ýном бýде, та бýде. Тай вóйде до хиж, рéче: Дóбрий вéчьур.

Там била йęдна стáра бáба, а тóта бáба била місьачкóва мáти. Дай Бóже дóбрий вéчьур, пáньі мáтко.

Дай пане, Бóже, й тóбі, мій сúну. Та дé ти сьа ту ýзьал? Йа уш сьа вистарíла, ай іше с тамтóго сьвíта чловéка не вúдьіла.

Ей, пáньі мáтко, велика мус ту мéне принéсла.

Так óна му дáла вечерйáти, так пóтім сьá го зьвідýйę, де він хóче піти?

Та він так йі повідат: Іду йа, пáньі мáтко, áле і сам нé знам, де мам піти, бо йа слýжил ý йęднóго Жíда і він ньа випрáвил до йęдной гóри по йęден зáмок, а тот зáмок тáкий бил, што йак клюýчом скрýтил, та виходжáлі урíйаши з ньóго, а што члóвек жийýно хóтьіл, што му дýша зальубила, та тóто му сьа стáло. Та тóт зáмок жéна дáла Жидóві тóму, што йа ý ньóго слýжил і він йęй ýзьал с каштéльом, зо ýшитким. Та йа нé знам, де йęй мам глядáти. Ци би вú ньа не порадили, дé він ýтьік?

Чéкай до рáна, та йá сьа зьвідам місьáчька, ци він дáґде йęй не висмóтріл.

Місьáчьок прийшол рáно, так тóта стáра бáба, мáти, йóго сьа зьвідýйę, ци він не висмóтрит дáґде тот кáштьіль, што з дийамęнтовом бльáхом прикритий.

National Parliamentary Library of Ukraine www.nplu.org

Місьáчьок так повідал му, жé го вúдыл íти, áле так íшол г льýхты, йак вíгор, тот кáштыль, а дé пішол, нé знам, де ті повісти. Але íт, гвáрит, до мойóго брáта, сóнцьа, ци óно го дáґде не висьвітúло, не видыіло.

Так він пішол, пісáли з ним йęднóго псúка, же тот псик го отпровáдит аш там, лем жéби зá ним íшол. Так íшол зá тим псúком аш там зась до йęдной хúжи прúшол, а він вúтьах рéмінь з ногáвиц, а тóго псúка сой гвáдил, ýж го не пýстил нáзад дóміў. Так гвóйде до хиш, так рéче: Дóбрий вéчьур пане дай вам, пáны мáтко.

Дай пáне Боже й тóбі, гвáрит, сúну мій. Дé ти сьа ту ўзьал? Йá сьа вистаріла, а йа чловéка ту не видыіла с тамтóго сьвíта. Чóго ти ту прúшол?

Йа прúшол, пáны мáтко, на порáду до вас, ци би ви ньа не порадúли, де ўтьік тот Жид з мóйом жéном, с каштéльом, зо ўшúтким.

Та зьвідам йа сьа сúна та ты пóвім.

Так óна сьа зьвідáла сóнцьа: Не вúдыл ти, гвáрит, с той крайíни тот кáштыль, што під дийаментóвим бльáхом ўкрúтий?

Вúдыл йа, áле йа нé знам, йак він там гóден дíйти, бо то йę аж за червéним мóрйом. Але ньай він íде до нáшой сéстри, до вітру, а ньáй сьа йęй прóсит, та óна го понéсе х повітрьу, г льýхты.

Та він повідат так: Йа не знам, де сúдит, де йа мам йти.

Та пішлем ми с тóбом йęдного ординáпца, мáчьку. Ит за том мáчьком, тóта мáчька тьа припровáдит аш там, до нáшой сéстри.

Іде він през льіс, мáчька на пéред ньóго. Мáчька де йаку миш вúдит, сьáде і ўтьíкат, йíмат йіх. Так поймáла йęдну мúшку та сьа з ньом грáйę. Він мал тáкий кýфер тай тóту миш ўлóжил до куфрúка. Так íдут óні, прийдут до сонцьóвой сéстри, до вітру. Дай, Боже, дóбрий вéчьур, пáны мáтко!

Дай пане Бóже й тóбі, сúну мій. Дé ти, гвáрит, ідеш? Ту жáден члóвек с тамтóго сьвíта, йá сьа вистаріла, а йа ту чловéка не видыіла.

Пóвім йа вам, пáны мáтко, і прóсьу вас барс крáшны, жéби вú мі помóглі, штó йа бýду жáдал од вас. Ўкрал óд ньа йęден Жид мóйу жéну с каштéльом, зо ўшúтким, цú би ньа не однéсли ґý ньęй?

Йа, гвáрит, барз дóбрі знам, де йę, бо йа, хúбаль сьа під зéмльу скрúйę, та так го не нáйду, а верх зéмлы не гóден бúти, жéби йа нé знал ó ньім, бо мéне кęд нагныíват, та йа до йęдно місце нáйду, аж íше мишьáчі дыíри. Та лем гúбай вечерйáти, то йа тóто лéхко спрáўйу, кęд ньа так барс крáшны прóсиш, йа тьа однéсу там.

Так тот вітор пóчьал дýти, а так му повідат: Йá тьа двúгну до гóри, пóнад льіси, жéбис сьа не бóйал, бо бим тьа нéсла нúско, та бим тьа по стрóмох забúла, бим тьа подéрла; а він йę над мóрйом, на

National Parliamentary Library of Ukraine www.nplu.org

йѣдным стóпі тот кáштыль стóйіт. Та йа тьа однéсу, там тьа полóжу на ґáнок, áле ти двýка жéби не пýшчал сьа íги, бо тот Жид ма ўсе пішто́лы набúти на стóлы, лем ти пусть мáчьку ґу двéрйам, жéби ньаўчьáла, та ачей сьа зобýдит кральíўнья, твóйа жéна. Йак óна бýде чьýла, же мáчька мньáўчіт, та óна сьа барз зрадýйе, йі прúде на мúсель, ци то ти ту дáйак не прúшол, бо йѣй óчі не сихáйут от сиз, откóли йѣй тот Жид ўкрал.

Так тот вíтор прúньіс го аж там на ґáнок, пýстил; він пýстил мачíчьку ґу двéрйам, мачéчька мньáўчіт, а псик забрéхал: óна з велúком радóсьтьом зорвáла сьа с постéлы, стáла: Бóже, гвáріт, цú то нé мій муж Лáйош с тамтóго сьвíта, бо йа íше откóли ту, йа мачьáчий глас і псьáчий не чьýла.

А Жит твéрдо зáспал, він нé чьул нич. Так óна вúшла, отворúла двéрі, псик дóраз пóчьал скакáті ґý ньѣй, сьа радовáті і мачíчька, а він стóйал по кóнец каштéлья, бо велúка цма бúла, так він не видьíл, хто іде на двир, ци Жит, ци жéна йóго, та сьа бóйал ўказáти, жéби го Жид не застрíльіл. Але óна йак псик колó ней скáче, сьа радýйе, так óна сой мисьлыíла, же тот пес сам там не прúшол. Так óна так по тúхи крúчит: Мýжу мій, Лáйош, нé ти тус?

Ей ту йѣм, жéно мóйа, áле сьа бóйу прúйти ґу тóбі.

Та што ти хóчеш, мýжу, йак ми гóдни ўтéчі?

Жéно мóйа, ми не гóдни ўтéчі, дóкльа не ўкрáдеш тот зáмок, штос го дáла Жидóві тóму за перстéны.

Та нé знам, йак го гóдна йѣм ўкрáсти, бо вó дни го кóло сéбе нóсит ў кѣшéни, а тéпер нóчі йóму під заголóўком.

Та знáш ти, жéно, йак маш зробúти? — Повідж, жес змéрзла, жес бúла на двóрі, жéби тьа пýстил ґу стьíны, та він не бýде сьа сподьíвал на тóто, же ти зáмок кцеш виньáти, а ти вúймій зáмок, а жéбис не заспáла, жéбис винесла го вóнка мі, бо йáк би мéне Жит ту нáшол, зрóбил би мі дóрас смерт.

Так óна вúшла зо двóру, так іде сой лéчі на пóстіль, а Жид сьа зобýдил, гвáрит: Де йѣс бúла?

Йѣм бúла на двóрі; тáкий зúмний вíтор дýйе, так йѣм змéрзла, што аш сьа трйáсу.

А óна сьа трйáсла, бо хотьíла ўтéчи преч. Але ньа гвáрит, пусть óт стьíни лéчі, бо йáкосі сьа бóйу.

Так він льіг на край, а óна лéгла от стьíни. О лем, підóйми голóву, бо йѣс тóти заголóўки подýсил, штó мі нúско під голóвом.

Так óна заголóўки попрáўйат, а тот зáмок витьáгла му спіт голóви. Так лéгла, лéжит, а слýхат, кóли він зáспит. Йáк він зáспал, óна по тúхи зьáла зáмок, а пішла на двір, однéсла свóму мужóві Лайошóві.

National Parliamentary Library of Ukraine www.nplu.org

Він йак тот зáмок дó рук зьал, скрýтил кльýчом трú рас, вúшлі трьóме урійáше: Што хочéте, што жадáте, ньаййасьныіший крáльу?

Йá жáдам тóто, жéбисте ўзьалі Жúда с постéлы, а жéбисте го до тóго мóрйа шмарúлі.

І пішлі дó хиж, нýка, а і с крáльом Лайóшом. Жéна йак видьіла, же він вóшол нýка, Лáйош краль, муж, дóрас скочúла с постéлы, а го обойáла, а так плáче: Мýжу мій, от кóли ньа тот Жид зьал, мóйи óчи не бúли іше сýхи от сиз. Рóскаж, вáй го бéрут тóти урійáши з мóйіх óчий, жéбим го не видьіла уж.

А Жит тóто чьул, йак óна так повідáла: Йой, гвáрит, кральу Лáйош, лем мі жúвіт дáруй, хоц за йакóго наймлатшого слýгу ты бýду, што мі роскáжеш робúти, та бýду рóбил.

А жéна му так повідат: Не ньáгай го вéцей уж, бó мі барз дóбрі бúло на тáмтьім сьвіты, де сме бúлі, а він нас так розóрвал, йак кęд два голýби дóбрі жúйут, а вóзме му пару, іх розóрве. Так і він нас розóрвал г нáших молóдих льітох, што йа плакáла г йęдным крáйу, а ти дрýгім. Лем го бéрте, урійáши, а шмáрте го до мóрйа.

Йой, дáйте мі го' лем одихнýті кус нá тым сьвіты.

Так го зьалі, шмарúлі, а крáльа ўзьáлі с каштéльом зо ўшúтким, однéслі до йóго варóша, óткиль бил. Рáно йак стал стáрий краль і кральыýнья, йęй мáти, так повідат кральóві стáра кралыýнья: Мýжу, йáкий сон, нá што то пáдат, штó сьа мі снúло. Сьá мі так снúло, же нáша дыýка бúла гмéрта, а гвáрит, ожúла.

І мí сьа снúло, же й він бил гмéртий, а, гвáрит, óжил, áле никóго не бúло вúдно пúльа йóго смéрти, кęд гмер.

Але краль пак так повідат: Ўсе плачéме, мислúме ó них, та сьа нам снúйę. Видьілі ми йіх раз жúвих, вéцей не будéме видьіти ньіґда. Хто знат, де óни сьа запропастúли.

Раз вúйде краль на ґáнок, прúздрит сьа, кáштыіль зась там на місци, де бил. Так з велúком радостьом до хúжи біжит ґу жéны, а так повідат жéны: Жéно мóйа, стáвай, а оболыікай сьа фрúшно, а йа роскáжу віску, жéби сьа оболóклі до парáди, а підéме видьіти, бо нáші дьіти прúшлі, бо кáштыіль уж зась там, де бил.

А кралыýнья му так повідат: Мóже бúти кáштыіль там, а дьіти нé знаш, ци сут там, ци ньіт. — Кáштыіль сам през дьітий не прúшол, там він сьа сам нé міх поставúти.

Йак óні сьа пооболыікалі, краль і кралыýнья, і ўзьалі зо сóбом віска і ўзьáлі бáнду во сóбом, же кęт сут жúви, же прúшли, же бýде рóбил велúку парáду, бал. Так прúшлі óні там, шúтко позамикáно, а óні двóйę спйат. Та кралыýнья так гвáрит кральóві: То йę йáкисі велúкий куншт, кáштыіль ту, а дьітий не йęст, бо óні би до тéпер не спáлі уж.

National Parliamentary Library of Ukraine www.nplu.org

А Ла́йош чьу́йе̨, сьа зобу́дил: Ту зме, ма́мо на́ша соло́тка, не стара́йте сьа ничь, лем йе̨м за́спал, бо йа мо́же і сьім ро́кіў не ви́спал сьа йак тре́ба.

Так він ско́чил і отво́рил две́рі. Ле́тит краль і кральыі́ўньа ґу сво́йі дыі́ўцьі, ґу посте́льі, а плачьу́чі: О мо́йа дыі́ўко, гва́рит, де ти би́ла тіўко ро́кіў? Мо́йи о́чи не би́ли су́хи, от ко́ли ти пі́шла.

А і мойі, ма́мусь мо́йа, билам сьа окупа́ла уш с тима сиза́ми, тіўко йа сьа наплака́ла, а́ле те́пер дьаку́йу Бо́гу, же йе̨м сьа і́ше раз видьі́ла ту при́ вас. А йа на нико́го не го́дна ви́ну гони́ти, бо йа со́бі са́ма злы зроби́ла — о́на там повіда́ла.

Так тот краль пу́стил пи́сьма по сьві́тьі, же́би сьа посходи́лі, же він бу́де ро́бил вели́кий бал, же страче́ни сьа на́шлі, а йа уш ста́рий, йа вам подьаку́йу за кральы́ство, уш ши́тко дам на зьа́тьа. Так сьа посходи́ли, пра́вил тот Ла́йош вели́ку гости́ну, вели́кий бал, та́ку гости́ну, што і́ше ні́ґда пано́ве на та́кой гости́ньі не би́лі, а́ні та́ку ба́нду не чьу́лі. І тот краль ста́рий так по́віл: Од ґнес на да́ле, же́бисте мойо́го зьа́тьа позна́лі за кра́льа. Хто бу́де мал дайаку хи́бу, ґу ньо́му ньай сьа про́сит.

Так го корунова́лі йо́го, Ла́йоша, і він зостал там і до ґнес, ке̨д не́ гмер.

Зап. в марті, 1903 р., в Семлаку, Арадської стол. від Ілька Галайка.

Паралелї: Деякі мотиви сеї казки приходять також в Етноґр. Матер. з Угор. Руси, т. II, ст. 26—29, ч. 5. — J. R. Bünker, Schwänke, Sagen u. Märchen, ч. 81. — El. Sklarek, Ungarische Volksmärchen, ст. 181—189 і 293—294, ч. 17—18 та вказана там лїтература. — А. Аѳанасьевъ, Народ. русскія сказки, т. I, ст. 314—316, ч. 111 і вказана там лїтература.

25. Королевич Адольф і його товариш Николай.

Бил йе̨ден краль окру́тньі бога́тий ў йе̨дньім варо́шу, а не́ мал лем йе̨дно́го прі́нца, йе̨дно́го хло́пцьа. А йе̨ден худо́бний чло́век зась мал йе̨дно́го хло́пцьа, та о́ні ходи́ли ўйе̨дно до чько́ли, до йе̨дной чько́ли. Так тот худо́бний ба́рже сьа ў́чил, йак тот кральыі́ўский, так так то́ти хло́пци сьа ра́до видьі́ли, што тот кра́льіў а́ні прес то́го худобно́го не хо́тьіл йі́сті. Так хоц де сьі́ли на ули́цу, а тот худо́бний кральово́го ў́чил писа́ти і чіта́ти. Так раз і́де краль на шпа́цір по варо́шу, а то́ти хло́пци си́дьат, а у́чьат сьа. І о́ні не ви́дьіли, ко́ли краль при́шол ґу

National Parliamentary Library of Ukraine www.nplu.org

ньім так зо затку і сьа призират на ньі, слухат краль, йак тот хлопец го там учіт, йак йеден дирехтор, так го комендерує. А краль тото не вірил, што му льуди повідалі, же тот худобний кральового, же по улици учіт, аш тоди краль звірил, йак іх нашол сам. Так уложил краль руку до кешеньі, а набрал піньазьі, а узьал тому хлопцові крисак з голови, а му так повідат: Іт ґу свому отцові і ґу свойі матері, а так повічь дома, же мі тоти піньазьі дали наш краль, жебисте мі покупилі шумни лахи.

Так він пішол доміу, з великом радостьом біжал. Гварит: Мамо мойа і ньаньу мій! Смотте ле', што мі ньаййасьньіший краль дали піньазий за то, же йіх учьу сина, принца. А так мі повідалі, жебим вам повіл, жеби сте мі покупілі шумни лахи.

Пішлі до склепу і купілі му лахи шумни. Кральіу хлопец йак прішол доміу, так обідати не хотьіл, же він піде закликати і свойого камарата. Та краль повідат свойі женьі, кральіуньі: Жено мойа, йа пішльу по того худобного чловека, ньай він прийде ту до нас на репорт, на бесьіду, бо тому нашому принцові, хлопцові, то ані йідло не на хасен, бо він лем усе собі за тамтим мислит. Та йа такой мислі, же йа тому чловеку дам вихованьа, кіуко му треба до смерті, а хлопца ньай даст нам, тай наш сьа буде з ним льіпше учил.

Так він післал йедного войака по того чловека, жеби пришол до нього на репорт. Войак пішол там. так му повіпат тому худобному чловеку: Жеби сте сьа позбиралі, а жеби сте пришли, бо вас жадайут наш краль ньаййасьньіший.

Тот чловек сьа барз в великим страхом ішол ґу кральові. Гварит: Файно, мій хлопец може сьа побил с кральовим, тепер ньа може іше до герешту дадут! — так він собі мисьльіл сам.

Так він пришол там, гварит: Ньаййасьньіший кральу, што ньа жадайут?

Йа тьа того жадам, кет схочеш, побесьідуй зо свойом женом, жебис мі дал твойого хлопцьа, йа го так буду бечельувал, йак кед би мій уласний бил, а тобі дам вихову до смерті, докльа будеш жил, іс твойом женом.

Так він пішол доміу і бесьідувал зо свойом женом: Жено, так ньаййасьньіший краль наш повідалі, жеби ми далі нашого хлопцьа, же оні го так будут дозираті, йак і свойого, а мисме стари льуди, худобни, робити не будеме мочі, а оні нам вихованьа дадут, докльа будеме жити. Можеме ми знати, же пільа нас му добрі не буде, же лем сьа мусит трапити, йак і ми, вецей голоден, йак ситий.

National Parliamentary Library of Ukraine www.nplu.org

Так він на ве́чьур, йак при́шол хло́пец зо чько́ли, так сьа го зьвідуйе: Си́ну мій, Николайу! Те́бе про́сьат наш краль ньайнайсьныйший, тьа хо́тьат зна́ти, же́бис так бил, йак йіх. Ці підеш ти?

Чьом бим не пішол, ньа́ньу. Там не му́шу робити, йак при вас. Ту йак виро́сну, та му́шу ходи́ти робити, а там не бу́ду ро́бил ньі́гда. Гва́рит: Кра́льыў син, прінц, у́се ма у́ кешеньі піньа́зий дост; лем цу́кру ве́цей пойіме там, кет з ним піду, йак до́ма хльі́ба, бо до́ма ду́же рас хльі́ба не́ мам, лем мі да́те хоц йа́кой адзи́мки до чько́ли.

Так зьал о́тец, о́двел го і справілі о́ні таке пісмо, же він го так бу́де бечельу́вал, дозе́рал, йак у́ласно́го, свойо́го, а йому даст до сме́рті і з йо́го же́ном вихова́ньа. А хло́пцьім так наказова́лі, же Бо́же хрань сьа йім вади́ті, же́би так жи́лі, йак у́ла́сни бра́тьа.

Так о́ні хо́дьат до чько́ли, барс сьа до́брі воу́чілі, а́ле тот худо́бний іше льіпше сьа на́учил, йак кра́льыў. Но, так о́ні виро́слі уж велики, ви́шлі зо чькіў, так краль гва́рит, же йіх бу́де же́нил: Ите, гва́рит, по сьвіты, а штудьіру́йте, ту ма́те дьіу́ки намальува́ни, ко́тра сьа вам спа́чит, та піде́ме спрошьа́ти.

Так о́ні рас пішли на польова́ньа по льісьі, так тот кральыў гварит Николайові: Николайу бра́те, жень сьа ти напе́ред.

Гва́рит: Знаш, бра́те, што? Мі сьа не сьвічит, бо ти́ йес пе́рший, та то́бі сьа сьвічит пе́рше жени́ти, бо ти йес у́ла́сний син нашо́му татусьо́ві, кральо́ві, а ме́не лем так у́зьа́лі за сво́го. Ме́не дако́ли крайіна а́ні не по́знат за кра́льа, бо йа йем не з ва́шой фамельійі.— Бил окру́тньі виу́че́ний, тот худо́бний.

Та бра́те мій, гва́рит, Никола́йу, йа́ би сьа же́нил, але не́ мам же́ни на сво́йу во́льу ту, лем йем чьул, йак хо́дьат нови́нки, же ма́йе замо́рский краль йедну прінце́зу, а то́ту прінце́зу уж ду́же проси́ло, а не хо́че ані за йедно́го піти, лем за тако́го, хто́ би йі у́ка́зал та́кий куншт, же́би о́на сьа росьсьмійа́ла. А о́на кет сьа росьсьмійа́ла, та́ йі ру́жа преквіта́ла з ґа́мби, а ке́т плака́ла, та йей зла́ти си́зи з о́чий пада́лі, а пе́рси так сьа йі блишьчьа́лі, йак ньайкраше со́нце, кет сьвітит. Але йа́ сьа га́ньбил на́шому татусьові повісти, хи́баль то́бі по́вім.

Так о́ні при́шлі до́міу́ на о́бід, так обіду́йут, та краль йім повідат: Но, сино́ви мо́йі, йак сте сьа наради́лі, ко́трий сьа буде́те напе́ред жени́ти, бом уш ста́ри, та може́ме поме́рті, та ми би вас хотьілі видьіти, же́бисте би́ли жене́ни, до́кльа ми жийеме.

Так повідат наш принц у́пе́ред: Зме чита́лі нови́нки на йедньі кафа́ньі, же йому сьа жа́дна при́нца не па́чит, лем замо́рско́го кра́льа, а та́мта при́нца, же йей ду́же уш про́сьат, а не хо́че за нико́го піти, хи́баль за тако́го, же́би йей у́ка́зал такий куншт, же́би сьа росьсьмійа́ла.

National Parliamentary Library of Ukraine www.nplu.org

Так и́гте, дыти мо́йі, кęт сте йęй го́дни діста́ти.

Так тот Нико́лай так повідат: Йак йа йęй не доста́ну, та не́ йęст то́го чловéка ў на́ші крайіны, жéби йі до́стал. Йа йі му́шу та́кий куншт ўкава́ті, жéби йа йęй росьсьмійал.

Так роска́зал Нико́лай кочішім, ко́три ма́йут два коны осыдла́ті йім і повідат краль: Дыти мо́йі, во́зьте сой піньа́зий, кі́ўко мисли́те, жé вам трéба, а кęд вам ви́йдут піньа́зы, будéте писа́ти, та йа́ вам пішльу.

Так йім осыдла́лі два ко́ны і набра́лі піньа́зий, так сьа ўзьа́лі, так ги́бай! Повілі: Бутте здраві, — кральові і кральі́ўпі.

Так йім повідат так краль, жéби ўзьалі зо со́бом і пар гуса́ріў.

А тот пріпц повідат: Можéме, та́тусь, і то́то зроби́ти.

А Нико́лай так повідат: На́ што йę нам? На вéкший кęльчик. Не трéба нам нико́го, лем ми підéме двóме.

Але Нико́лай так повідат сво́му брато́ві: Та одобралі сме сьа од нашо́го тату́сьа, от кра́льа, а́ле прéці і йа мал і́ше вітца свойо́го і свойу ма́тьір. Знам, жé го бо́лит сéрце за́ мном, а і ґнес, а ми йдéме до вели́кой дра́ги, до велико́го сьвіта, йа не́ знам, што сьа мо́же з на́ми ста́ти, ци придéме ми на́зад живо обидво́ме, ци ныґ, так і йа́ би хо́тыл сво́му вітцо́ві, сво́йі матéрі повісти: Бутте здра́ві.

А тот краль йо́му так по́віл: Пра́ўда, бра́те Никола́йу, ка́ждого віца і ка́жду ма́тьір бо́лит сéрце за сво́йім дыти́ном, а й дыти́на, ко́тра до́бра, та го бо́лит сéрце за сво́йім віцьом і за сво́йім матьі́рйом.

Так о́ні пішли коло Николайо́вого вітцьа, так він так му по́віл, сво́му віцьо́ві і сво́йі матéрі: Ма́мусь мо́йа соло́тка і ньа́ньу мій, ми йдéме до вели́кой дра́ги, до велико́го сьвіта; йа не́ знам, ци вас бу́ду ви́дыл вéце, ци не бу́ду, бо йа не знам, до́кльа йа́ сьа заба́ўйу там, а висте ста́ри льу́де, ви до́тльа мо́жете гмéрти, до́кльа йа ота́маль при́йду. Так йа вас барс про́сьу кра́шны, йа вас ўсе по́знам за вітцьа і за ма́тьір, кęд бил 'ем вам дако́ли зьлы зро́бил, отпу́сьте мі. Так рік: Бу́дьте здра́ві — і ўзьа́лі сьа і пішлі преч.

Так о́ні ідут гора́ми, лыса́ми, вели́кими пустатиньами. Идут за три́ дни і за три но́чи, а не чьу́йут ни́ґде ничь а́ні когу́та засьпіва́ти, а́ні пса забреха́ти. Так на четвéртий день уж не мо́жут а́ні о́ні з голо́ду, а́ні ко́ны, уж ім прихо́дит згину́ти з голо́ду. Так гва́рит тот, уш сьа змéркат, так сьа цмит у лысы, принц: Бра́те Никола́йу! — а то́му кральово́му бу́ло мéно Адолф — йа уж хпа́ду с ко́ньа з го́лоду.

А тот му так повідат: Чéкай брате, стій ку́шьчьок, ста́неме ту, а йа ви́йду на йęдно́го бу́ка, ці не ви́джьу да́ґде сьвітло да́кę.

Так він ви́шол го́ре на йęдно́го стро́ма, так повідат брато́ві: Бра́те Адолф, йа́ ті пу́шьчьу свой чьа́коў до́лу, а ти смот, де хпа́де;

National Parliamentary Library of Ukraine www.nplu.org

х тот бік пу́шьчьу, х ко́трім бо́цьі сьа сьві́тит, а ти сьа там тва́ром обе́рни, де чьа́коу̌ хпа́ле.

Так він пу́стит чьа́коу̌ до́лоу̌, а тот стау̌ пі́льа чьако́ва, а обе́рнул сьа тва́ром х тот бік, де чьа́коу̌ хпал. Зи́шол Никола́й зо стро́ма до́лоу̌: Но, бра́те, сьіда́й на ко́ньа, а схиль сьа до́лоу̌, же́би тьа кона́рі не поде́рли, а йа піду пі́ше, пове́ду ко́ньі за со́бом.

Так і́де він поме́джьи дере́ва, поме́джьи льіс, йак прийдут бли́же, ви́дьат сьві́тло. Йак уж доходи́ли бли́ско, так гва́рит Нико́лай брат Адолфо́ві: Бра́те Адолф, ста́н ти ту, а три́май ко́ньі, йа піду під ви́гльад віжґалува́ти, ци там да́ки не збі́йни́ци у̌ тьім кашт́е́льі.

Він піде під ви́гльад, сьві́тло го́рит, а не ви́дно а́ни живо́й ду́ши. Так він так му повіда́т: Но, бра́те, по́дме дну́ка, што з на́ми бу́де та бу́де, уж не може́ме з голо́ду йті, а ци там да́што найдеме сьа пожи-ви́ги, сво́йу ду́шу.

Так о́ні во́йдут там, ве́дут ко́ньі до машта́льньі і йіх гва́дьат. Так Нико́лай повіда́т брато́ві свойо́му: Бра́те Адолф, стій ти ту, йа піду гльада́ти, ци да́ґде не на́йду да́кус про ко́ньі сьі́на, а́бо хоц лем да́кой соло́ми.

Оби́шол ка́штьіль доoко́ла, не на́йде ни́чь. Бра́те мій, гва́рит, ту не йе̨ст ничо́го ни́ґде. По́дме ми, гва́рит, ну́ка до хиш, а чі найде́ме ходз лем сво́йу ду́шу да́што заживи́ги.— Во́йдут до хиш, там стил, а на сто́льі три пога́ри пальі́нки і три пога́ри ка́ви і три ми́ски йі́дла. Так він во́зме йе̨ден по́гар ка́ви, а дру́гий даст брато́ві, та йак почі́нат йі́сти, сьа помо́лил Бо́гу: Боже, гва́рит, што зо у̌ном бу́де, та бу́де, йа уж лем бу́ду йіл до сере́ньчі.

А тот Адолф бе́ре на жи́чьку ка́ви, а і кі́фльу до рук, а зо стра́хом му ши́тко па́дат з рук, так сьа бо́йіт. А Нико́лай йак уш по́чьал йі́сти, йіст, а гва́рит: Бра́те, йіч, не́ бій сьа нич. Той Бог йе̨, што і бил. Ке̨д нас хо́че оварова́ті, та нас оварў́йе̨ от сме́рті. А пак так Нико́лай гва́рит: Хто пре́д нас то́то йі́дло поста́вил, ньай і́де ґу́ нам, з на́ми вечерйа́ти, кедь 'е̨с справодли́вий чло́век.

Але не при́шло ґу ним ни́хто. Та йак зьі́ли ка́ву, по́тім там би́ло йі́дло, поста́вил йе̨дну ми́ску пред Адо́лфа, а дру́гу ґу со́бі у̌зьал. Так йі́дьат, найі́ли о́ні сьа. Йак сьа найі́лі, так гва́рит Нико́лай: Бра́те Адолф, ти не жіл сво́йу кі́фльу ца́льі, та по́дме до ста́йньі, видьі́ти на́ши ко́ньі, та хоц лем то́ту кі́фльу коньо́ві дай, што ти не зьіл.

Пі́дут до ста́йньі, ста́йньі сьві́тло го́рит, за драби́ном по́у̌но сьі́на пе́рет кі́ньми, а г жоло́бі о́вес і йе̨дно ві́дро во́ди пе́ред йе̨дним ко́ньом, а дру́ге ві́дро пе́ред дру́гим ко́ньом. Так Адолф гва́рит Никола-йо́ві: Бра́те, о́ткиль то́то сьа у̌зьа́ло ту? Ту йа́кисі вели́кий ку́ншт.

National Parliamentary Library of Ukraine www.nplu.org

Ніж войдут до хиж, ніж воні сьа там забавилі, уж і вода на стольі поставена, два погари води, а дві постельі постелени. На йедньі постельі за дверйами два заголоуки, а на другі постельі лем йеден. Так Николай гварит: Но, брате Адолф, на котру постыіль льажеш ти?

Та льажме, брате, уйедно обидвоме, бо йа сьа барз бойу.

А Николай му повіл: Не бій сьа нич, брате, лем сой льаж на тамту постыіль дале, а йа льажу сой ту за дверi. Так йа буду з вечера спал, а ти жеби не спал, а потім йак сьа буде хотьіло спати тобі барз, та жеби ти зогнал мене.

Але брат Адолф чім льіх, дорас такой храпит, заспал, а Николай сой сам так мислит: Той ночі ходз йак сьа мі хоче спаті, а не буду спал, жеби йа видьіл, што то йест ту.

Рас так де о йеденацитьі годиньі отворйайут сьа дверi помаціцки, а іде йедна прінцеза зо златима волосамі, але така красна, што і не било на том сьвітьі такой. Так пріде ґу столові, а книжку піт плечом ма. Прикльакне, а сьа молит Богу, а Николай сой положил руку на очі, а храпит, же то він спит, а він сьа призерат, што то она буде робила. Але так сьа молит, што аж йей сизи на зємльу падайут. Йак сьа помолила, сьіла на столец, так собі так бесьідуйе сама: Тоти мойі гостьі преці малі старіст і за мене, же оні мі мойу вечерйу, мойу часть не зьілі, ані сьа йей не діткнлі.

Так она сьіла, одвечерйала, попрйатала крашньі зо стола і прикльакла зас і молит сьа Богу. Йак сьа помолила Богу, приде йеден старий, сивий чловек до хиш ґу ньі: Дай Боже добрий вечьур, дьівусь.

Дай пане Боже і вам добре здрауйа, дьідусь старий.

Та маш, гварит, гостьі.

Мам, дьідусь.

Та ідут оні, йа знам, де оні ідут. Але оні на свойіх коньох ані за сьім рокіу там не дійдут; але жеби мали розум, а узьалі твойі коньі, там два коньі стойат за дверйами таки, што сьім рокіу не били чесани, лем у гнойі лежали таки збабрани, йак свиньі гиладе. Но, зостань здрава, дьівусь мойа, на другий вечьур ти вецей повім.

А Николай тото вислухал шитко. А тота дьіука, принцеза тота, сьа узьала, та пішла до комори, до йедной кади; у такой каді била, што дванацет обручі зельізних на ньі било; йак ішла там, а Николай давал позір за ньоу, де она іде. Так вошол до хиш і собі льіх, а не міх сьа дочекати дньа. Рано оні станут, уж вода била на реворві зрихтована і ручьник, жеби сьа похтиральі. Так сьа вимилі крашньі, пооболькалі: Но, гварит, брате Адолф, подме ґу коньім до стайньі.

National Parliamentary Library of Ukraine www.nplu.org

Гва́рит: Ци на́ші ко́ны тут, ци ныт, од вечéра сме йіх не видыілі.

Підут до ста́йны, ко́ны вичеса́ни кра́шны, пéред ни́ма за драби́ном сыно, ў жоло́бі о́вес і дві відра во́ди там сто́йат. Адолф барс сьа чьуду́йе і повідат Николайо́ві: Бра́те, што то за чьут, хто то нам ко́ны так дозéрат, а ни́ґде нико́го не ви́дно?

А Нико́лай му не гва́рит нич, же ви́дыіл да́што. Так во́йдут до хиш, уш там три кіфли і три пога́ри ка́ви і три пога́ри во́ди. Так Нико́лай гва́рит: Но, бра́те, будéме фриштикова́ти.

Так фриштикова́лі о́ні, по йедным пога́рі ка́ви випилі і по йедны кіфлы выли, так ви́шлі на двір. Так Адолф гва́рит: Бра́те, тéпер підéме.

А Нико́лай му по́віл: Бра́те, йа барз нездра́вий, а ма́ме ту, што нам трéба, а і ко́ны ма́йут, так со́бі одихни́йме до зара́ни. Але підéме на шпа́цир.

Так пішлі о́ні там на шпа́цир, а там кра́сна керт, ўшелийа́ка фташи́на сьпіват по стро́мох, йест лаво́чьки, посыіда́ти со́бі, так бесьіду́йут йедно-дру́ге. Але Адолфо́ві не ми́ло сидыіти, бесьідува́ти, бо на́ ным зо стра́ху лем сьа тыіло трйа́сло. А Нико́лай лéдве чéкал вечéрйа, жéби чьул вéце да́што. Си́дьат о́ні там по́ ты кéрты до полу́дньа. На полу́дне при́дут, уж на сто́лы гото́ве йідло: три пога́ри ка́ви і три кіфли і три ми́ски зас йідла іншако́го. Так сьа́дут о́ни а йідьат. Йаґ одйіли, так Нико́лай гва́рит брато́ви: Бра́те Адолф, ид до ста́йны видыіти ко́ны, а йа со́бі ку́шьчьок льа́жу, бо мі сьа барс спа́ти хо́че.

Він пішол до ста́йны видыіти ко́ны, а Нико́лай со́бі лыіг, а ру́ку сой поло́жил так на о́чи, а сьа спра́вил, же то він спит. То́та прінцéза принéсла во́ду с погара́ми, положи́ла на стіл, а сой бесьіду́йе са́ма: То до́брі мі го́сты пан Біг дал, бо о́ мі не забива́йут; ўсе мі мо́йу часть йідла охабйа́йут.

Так о́на фри́шно пойіла и сприйата́ла, по́кльа при́шол Адолф зо ста́йны. Йак при́шол Адолф, лыіх со́бі він, спйат до вечéра. На вéчьур ста́нут, підут во́нка ку́шьчьок, пошпацирува́ти сьа. Ніж во́шлі до́ хиж на́зад, уж вечéра зась гото́ва на сто́лы йіх чéкат. Так вечерйа́йут о́ні і полыіга́лі сой спа́ти. Йак полыіга́лі спа́ти, Адолф спит так, йак заби́тий, а Нико́лай лем сой ру́ку на о́чи поло́жил, а лéдво чéкал, жеби іше ви́дыіл то́ту прінцéзу, же він отко́ли на сьвіґы, та він та́ку шу́мну осо́бу не ви́дыіл. Раз о́на отво́рйат помалéнький двéрі і во́йде до́ хиш. Прикльа́кла ґу столо́ві, ростворила кни́шку, а мо́лит сьа Бо́гу. Йа́к сьа помоли́ла Бо́гу і сыіла, вечерйа́ла. Йак одвечерйа́ла, поприйата́ла кра́шны зо сто́ла і зась прикльа́кла, зась сьа мо́лит Бо́гу. Раз да о йединацыіті

National Parliamentary Library of Ukraine www.nplu.org

Бра́те, то́ сьа нам шитко при́даст, што́ йа о́тиль бе́ру. Так сьі́дай на ко́ньа, ньай ти прика́пчьам но́ги.

А Адолф му повідат: Бра́те, на́ што ми бу́деш но́ги прикапчьу́вал, кęдь йа не́ перший раз на ко́ньа сьі́дам!

А Нико́лай му так повідат: Бра́те, тако́гос ко́ньа і́шес не ви́дьіл, не жеби́с сьа на́ ньім но́сил; с то́го ко́ньа тьа ві́тор во́зме, кęт сьа му не бу́деш до́брі три́мал.

Так він го послу́хал, сьіл, а там би́ли реме́ньі та́ки на сьі́длі, што му прика́пчьал но́ги. А пак сьіл і Нико́лай на свойо́го. Но, ко́ньу, гва́рит, же́би ти так ле́тьіл, йак ми́сель мо́йа ми́слит.

Йак він си ми́сьльіл, же́би там йо́го ми́сель ді́шла, то́ти з нима ко́ньі злетьі́ли по́над льіси, по́над го́ри, аж ґу мо́рйу, ґу червено́му. Йак ді́шлі ґ мо́рйу, то́ти ко́ньі та́к сьа бли́шьчьат, што сьа видьі́ло, же льіс го́рит. Ши́ток по́рох і се́рст з них ві́тор за́брал. То́ди Адолф сьа призд́рил на то́ти ко́ньі та гва́рит сво́му брато́ві: Но, бра́те Николайу, та йа бил не хо́тьіл віри́ти то́то, же тис та́кий вели́кий шту́дент. Йа бил то не гі́ден ні́ґда то́то викона́ти прес те́бе.

А ви́дьат на дру́гім бо́цьі уж ва́рош і тот ка́штьіль кра́льіў окру́тньі висо́кий, вели́кий. Так му Адолф гва́рит: Та по́ти сме при́шлі, бра́те Николайу, а́ле прес то́то мо́ре йак ми перейде́ме?

Та му гва́рит Нико́лай: Та йа́к ти, брате Адолф, ми́слиш зо сво́го розу́ма?

Йа тьі зо сво́го розу́ма не го́ден повісти, бо же́би ме́ньша во́да би́ла, та бим сьа бізу́вал, же з на́ми ко́ньі перепла́уйут, а́ле до та́кой во́ди сьа не пу́шьчьам, ра́тше сьа не бу́ду же́нил, бо за да́рмо бу́ду ми́сьльіл, же перепла́уйу, бо та́ку во́ду не го́ден.

А Нико́лай сьа з ньо́го сьмі́йę: Ти, гва́рит, йęдно́му лем рад буд, а́бо ґу же́ньі, а́бо ґу живо́ту. Знаш ти до́брі, і чьул йęс, же не́ лем йę́ден чло́век про же́ну ўтра́тил жи́віт.

Він сьа барз, Адолф, зостра́шил уж. А Нико́лай му гва́рит: Но, ги́бай бра́те за́ ўном, йа піду на пе́ред. Кęд згину йа, та зги́неш і ти.

І він пере́кстил мо́ре, ўтьал тим корба́чьом по во́дьі, до́рас сьа розлегла во́да на́ дві стра́ни; а і́дут так, йак поме́джьи го́ри поме́джьи во́ду. Пере́йдут на дру́гий бік, зась ўтьаў корба́чьом, во́да сьа зась зи́шла ўйę́дно. Так при́дут о́ни до йę́дной ко́рчьми так на край варо́ша, так сьа зьвіду́йут качьма́рйа, чи ма ква́ртіль про́ ньі, про́ два ко́ньі, а й йę́дну хи́жу же́би йім дал про́ них. Ка́чьмар доразі́цки йім сьльу́бил, же ма. До́раз розка́зал четешо́ві, же́би зьал ко́ньі до ста́йньі. Ви́дьіл, же то йа́кисі прі́нцо́ви бога́ти. І с ко́ний позни́мал ку́фри, ўньіс до хиш. Так о́ні сой роска́зали там о́бід йę́ден. Так йім зрихто́вал ка́чь-

National Parliamentary Library of Ukraine www.nplu.org

Бóгу. Йáк сьа помолйла, так сьíла і óна, вечерйáла. Йак одвечерйáла, зась сьа помолйла Бóгу, так зась о йęденацйтьі годйньі прйде тот стáрий, сйвий члóвек: Дай Бóже дóбрий вечьур, дьíвусь мóйа.

Дай пане Боже й вам, стáрий дьíду.

Та íше ўсе тóти гóстьі мáш?

Іше.

Ідут óни, гвáрит, áле óни там не дíйдут, кęд не зрóбйат так, йак йа повíдал, бо ходз ґу мóрйу дíйдут, а мóре велйке, през мóре йіх кóньі не гóдни переплавáти. Але йęст ту йęден кóрбачь там за дверйáми ў стáйньі; жéби тот кóрбачь зьáлі, а перекстйлі мóре, а ўтьáлі по вóді тим корбáчьом, так сьа розльáже вóда на дві стрáни, што пíдут по сýхі зéмльі помéджьи вóду, йак помéджьи мýри. Кęд би то вислýхал, а так зрóбил, та с том мóйом бесьíдом шйтко би викóнал то. Но, зóстань здрáва, дьíвусь мóйа!

Хóтте здрáві, тóга прінцеза повíла і випровадйла того старóго чловéка і пíшла зась дó той кáди. А Никóлай сóбі тóто шйтко попйсал. Рáно йак поставáлі, сьа помйлі, пíдут на двір. Йак вóйдут нýка до хиш, уж мáлі фрйштик готóвий; так фриштикýйут óні; йак отфриштиковáлі, так Николáй гвáрит братóві Адолфóві: Но, бráте, позагáртай сьа, бо уш тéпер пíдéме, бо дьакýйу Бóгу, уж ньа ничь не бóлит.

Сьа позбирáли, позагартáлі, так вóйдут до стáйньі, а йіх кóньі уж осьідлáни, кантáри нá них покладéни крáшньі, так Адолф íде, бéре свóго кóньа, а Никóлай му гвáрит: Бráте, ньáгай кóньа ту, хто го осьíдлал, він з ньóго зас вóзме дóлу. Але йęст ту за дверйáми тóти дві кобйли збабрáни і тóти сьíдла брйтки, запорошéни, тóти склáдай на тóти кобйли дві.

Адолф му так повíдат: Бráте Николáйу! Мй сме кральыíўски принцóве, а што вéцей íші, за жéном íду. Та де ми пíдéме на тáких брйтких, збабрáних кóньох? А і нáши лáхи сьа óд них забáбрйут. То лем, гвáрит, на сьмíх пíдéме.

А Никóлай му так пóвіл: Мýдрий сьа не бýде чьудóвал, а глýпий не розумíйę. Ми с тікóго сьвíта йдéме, далéку крайíну, ми йдéме през вóди і през льíси, та мýдрий члóвек знáйę, же сьа члóвек запорóшит, а кін íше бáрже. Што ми на нáших кóньох би перéшлі за сьім рóкіў, а нá тих перейдéме зá сьім мíнут.

Адолф му повíдат: О, брате, íшім тóто не чьул, не жéбим то вйдьіл; то не мóже тóто биті, йа не хóчьу вірйти.

Так вийдут на двір, йак осьідлáли йіх, Никóлай зьал сóбі тот кóрбачь. Адолф му повíдат: На што ті йę тот кóрбачь? Нé маш ти мечь?

National Parliamentary Library of Ukraine www.nplu.org

йапко на зéмльу хпáсти. Тóта пріяцéза сьа прохóдит по ґáнку, так смóтрит так на вárош, на пльац, а там велика сила нарóда, што сьа не містьать по пльáцу. Тай óна біжит, гвáрит: Тáтусь, тáтусь, штó йе г вáшім варóшу тáке чьýдне, ци дáка комедийа, ци што, смóтте лем, што там льýди!

Так вийде і краль вон, на ґáнок, та пíслал йедного воййáка, штóби відьіл, што йе там. Так тот вóйак пришол там, так видьіл, же йеден мéдвід златий. Він пішол, та пóвіл кральóві і прінцéзьі. Она повідат так кральóві: Тáтусь, ньай прийде і до нас тот мéдвідь, жéби йа видьíла, йак він таньцýйе.

Так він пíслал там йедного гусáрйа, жéби пóвіл йедному чловéку, жé го жáдат крáль. Никóлай ўзьал, йак му вóйак пóвіл, йеден пáпір, а написал йедно письмо, а му го залóжил за чьáкоў: На, гвáрит, а неслибідно никóму дáти, лем принцéзьі до рук. А він так тóго письмо написал, же: піду йа там дó вас, ньаййасьньíшша принцо; йа так чьул, же ви так повідáте, же за тóго сьа одáте, хто вáм ’кáже такий куншт, жéби ви сьа росьсьміййáлі.

Йак óна тóто письмо почитáла, так го ўказáла свойóму вітцóві, кральóві: Тáтусь, гвáрит, то йе йáкисі, гвáрит, штýдент, йа íше тáке письмо не мáла, йáке він мі ту написал. Заклúчьте ви го ту, ньай йа з ним побесьідýйу.

Так він пíслал зáсь пар воййáкіў піґ парáдом, ґу ньóму, гусáріў, а віско постáвил до двох ґлéйтіў; спрáвил улицу, жéби мал місце íти, жеби сьа льýде не тислі нá не. А він пришол там, так дóрас кральові сьа ўклóнил і виньал мечь, спрáвил йеден предентирь, йак сьа цисарйóві, кральóві нале́жит. Там тот краль сьа чьудýвал і міньістрóви, жеóні тáкий предентир не видьілі ’ше: То йе йáкисі великий штýдент!

Та краль заклúкал свóйіх стáрших, так з нима бесьідýйе: Што тóто за йеден мóже бúти? Тот лем на штудьірство пришол с тим медвéдьом.

А тóти стáрши му повідáйут так: Пробýйме го з бесьíдом, óткиль йе, штó йе за йеден.

Так краль го заклúкал пýка до цимри, до свóйей хижи, а медвéдьа охáбил там на двóрі. Тáк сьа го зьвідýйут: Откиль йес і штó йес за йеден? І з йакóгос рóду, óткиль ти похóдиш?

Він му так пóвіл, кральóві: Ньаййасьньíший крáльу, гвáрит, штó ви сьа нá мі домагáте, óткиль йа; кед зробите письмо зо ўном, жé мі дáте, йáки новинки сте пíслáли по сьвітьі, та йа вáм пóвім, óткиль йем.

Та, гвáрит, йáки новинки ти чьул з мóйей крайіни?

Тáким новинки чíтал, же ви свóйу прінцéзу дáте за тóго, хто тáкий куншт йі ўкáже, жéби óна сьа росьсьміййáла.

National Parliamentary Library of Ukraine www.nplu.org

марь йęден óбід; йак одобідáлі, так повідáйут качьмарйóві, же штó то коштýйę?

Кáчьмар йім пóвіл, óні дáлі йęден дýкат тáкий, што він нé міг премінити, ай не знал, што опсьагýйę. Та він післал тот дýкат змінити слýгу до йęдного склéпу. Тот склéпарь сьа зьвідýйę, дé то він тот дýкат зьал? Ти йęс, гвáрит, то дáгде ўкрал, бо то худóбний члóвек нé мат тáки грóши.

Так він дóраз заклúкал йęдного польіцийáша, што по варóшох хóдьат, так тóти польіцийáши го ўзьáлі, á сьа го зьвідýйут, де тáкий дýкат ўзьал.

Гвáрит: Мій пан кáчьмарь ньа післáлі змінити.

Та пішол йęден польіційяш з ним, жéби му пішол ўказáті, кóтрий кáчьмарь го післал. Прúшлі там нýка, а чловéка не пустúлі, тóго слýгу; так сьа зьвідýйут качьмáрйа: Пан кáчьмарь, ти йęс післал слýгу йęднóго йęден дýкат зміньáти?

Йа, гвáрит, бо мі ту платúли йęден óбід двóме прінцóве, так йа нé мам тіко піньáзий, жéби йá тот дýкат змінил.

А Никóлай сúдит за стóлом зо свóйім братом, а слýхат. Так повідат тóму польіцийашóві: Што бантуйęте чловéка, кęт пішол змінити? Кęд ми тіко піньáзий ту мáме, што вáшого піў варóша виплатúме. Ми сме не прúшли на нийáке гунцýство ту, áле сме прúшлі за жéном до вáшого ньаййасьньішого крáльа.

Так тóди польіційяш пішол до склéпу і пóвіл, жéби змінил: Там сут, гвáрит, нá тьі кóрчмі двóме прінцóве богáти.

І змінил му склéпарь тот дýкат і прінес він піньáзьі, та кáчьмарь лем сьа чьудýвал, тіко то тот дýкат коштýвал. Так óні пóтім качьмарйóві повідáйут: Пáн кáчьмар, жéбис нас óдвіл до йęдного златника.

Так він йіх óдвіл. Так óні тому златнікóві повідáйут, жéби він намальýвал на баволові скóрі йęдного златóго медвéдьа, ажéби тáкий великий бил, жéби члóвек міг до ньóго войти.

Но, гвáрит, зáран прийидете, бýде готóвий.

Ми ти заплатúме, што бýде коштóвал і зась го тóбі охабúме ту.

Так дрýгий день óні пішли, так сьа оболóклі йęден, Адолф, до той скóрі, йак медвéдьа спрáвил го, так му так Адолфові повідат: Бýду с тóбом през вáрош íти аж до крáльа, так йа сьа бýду кральóві прóсил, жéби ньа ньáгал до свóго бýрку, жéби йа рóбил куншт там; а йакий йа тóбі куншт пóвім, а ти жéби рóбил, йак йá тьі покáжу.

Но, так óні йдут през вáрош, дьіти, льýде, панóве, шитко сьа зá ним гóрнут; до костéла дзвóньат, до цéркви, ніхто до цéркви не íде, лем так зá ним льýде íдут, што йáка улúцьа ширóка, тá би не мáло де

National Parliamentary Library of Ukraine www.nplu.org

Так оні сьа збирáйут, óна плáче, стрібéрни сúзи йі падáйут з óчи. Сьа переболíкат, вúдьіл йі пéрси, так сьа блишьчьали, йак сóнце. Тáк сьа йе́й муж радóвал, што уж нé міг в радóсти. Так йім краль так повідат: Дьіти мóйі! Запрйажéме штúри кóньі, а підéте на гинтóві, а накладу на йе́ден віз стрібла, злáта, а і гусáріў, а попровáдьат за вáми.

Гвáрит: Тáтусь, не трéба нам. Мáме ми стрібла, злáта, што бисме цáлий ваш вáрош виплатúлі; лем пішлúйте ви до той кóрчьми по нáши кóньі двох войáкіў, ажéби принéсли і нáши кýфри, што там мáме с піньáзми.

А пішли двóме войáци, привéлі кóньі і йіх кýфри, шитко, што мáлі там. Тáки кóньі краль нігда не вúдьіл, шúток пáріг сьа чьудовал. Тáк сьа блискáлі, йак нóчі сьвігло, кóтре найбáрже гóрит. Та йак привéли кóньі пéред крал'óви двéрі, так Никóлай так повідат: Брáте, сьідай ти на кóньа, отбéрай сьа от свóго віцьа, от свóйой матéри.

Та краль запрйáх штúри кóньі до гинтóва, же він йіх не ньáгат на кóньах сьа нéсти през вáрош, жéби тó сьа льýди чьудовáлі нá ньі.

Так óні сьіли до гінтóва, краль і кральіўна і тóти двóйе молóди, а Никóлай сьіл на кóньа і тóго другóго гвáдил ґу свойóму. Так ідут, віско, бáнда йіх випровáджат ґу мóрйу, а цúсар роскáзал, йе́ден дéмшіф, галíйа, жéби там чекáла йіх, жéби йіх през вóду перевéзла, прес тóго мóре. Так йак прúшлі ґ мóрйу, так краль йім гвáрит, жéби сьіли на дéмшіф іс кіньми, а Никóлай сьа сьмíйе: Што, тáтусь, повідáте? Ми скóрей перейдеме на нáших кóньох, йак ви на вáші демшúфі.

А краль йім повідат: Дьіти, вú сьа потопúте, де ви гóдни на кóньох прес тáке мóре перéйти?

Йак ми мóгли ґу вам перéйти, што áні нúхто не вúдьіл кóти, так і óтиль перейдéме.

Так Никóлай раз ўзьал кóрбачь, а повідат свóму братóві, жéби сьіл і він зо свóйом жéном на свойóго кóньа. Так сьіли óні двóйе на йе́дного кóньа, а він сам, і ўтьал по мóрйу, дóраз вóда сьа розлéгла нá дві стрáни. Так перебігли óні так през мóре, што áні не мáли кóли сьа приздрúти, віско і краль, йак ке́дби блúсло. Йак перéшлі мóре, так ідýт, прúдут до тóго каштéльа, де бúлі тóди за трú дньі. Прúйдут там, 'вéдут кóньі до маштáльньі, вóйдут до хиш, там уж вечéрйа готóва прó ньі. Уш штúри погáри кáви і на штúрих мúскох йíдло. Так сьіли óни і вечерйáйут, а тóго жéна барс сьа чьудовáла, молóда і бесьідýйе з мýжом: Де тóто йíдло сьа ту ўзьало, ке' ту никóго не вúдно? Гвáрит: Іше нас ту дахто нóчі пóбйе. Але, гвáрит, мýжу, вóзьме сьа, а ўтьікáйме.

Нé бій сьа, жéно, ничь, ми уш ту спáлі три нóчі і три дньі, а нас ту нúхто не бантýвал.

National Parliamentary Library of Ukraine www.nplu.org

То́то йę йę́дна пра́ўда. Але й йа хо́чьу зна́ти, о́ткиль йęс ти.

Йа́ йęм с то́йі крайіни і то́го кра́льа прінц Адолф.

Але Адолф бил оболоче́ний ў баволові ско́рі, лем Нико́лай з ним бесьідо́вал.

Так пра́ўда, дьіста́неш йęй, кęдь йęй росьсьмійęш, кęдь йęс аку́рат то́го кра́льа.

Він до́рас кęпе́ньок роска́пчьал і сьа ўка́зал: Ту смо́тте, кęдь не віри́те.

Так до́рас краль з вели́ком радо́стьом, же́би ву́ка медве́дьа зьал, до хиш, же́би тот вели́кий на́ріт оди́шол ота́маль. І він зьал медве́дьа до́ хиш, до резитаннийі кральо́вой, так він дал зна́ти па́нім, же́би сьа днука сходи́ли то́ти вели́ки пано́ви, што били ў його варо́шу, а і з вароско́го до́му су́дни пано́ви. Так сьа посходи́ли, та́к йім так Нико́лай принц повідат: Ньаййасьньіший кра́льу, те́пер ме́джьи шитким наро́дом, ме́джьи тим па́нством мі да́йте пи́смо, акура́тнę; кęд ва́шу прінце́зу росьсьмійу, же́би била мо́йа.

Спра́вил з ним краль пи́сьмо і пітписа́ли сьа столи́чні пано́ви і він по́тім по́чьал с тим медве́дьом таньцьова́ті. Йак по́чьал таньцьова́ті, о́на не мо́гла сьа стрима́ті, уш сьа кус усьміхуйę. Але Нико́лай на́ не, тот прінц, гва́рит: Медве́дьу Ла́йош, йак же́нска льаже мужо́ві?

Ме́двідь сьа виве́рнул го́рі значь, о́на сьа росьсьмійа́ла; та́к сьа сьмійę, што не мо́же сьа зотрима́ті зо сьміху. То́ди о́на повіла так: Но, та́тусь, гва́рит, та тіком йęм си вибера́ла, а́ле те́пер ужем гото́ва, ужем мушена піти од вас, до дале́кой крайіни, што а́ні са́ма не́ знам де. Гва́рит: На тіком сьа сьмійа́ла, а́ле ве́цей бу́ду плака́ла.

Но так о́ні дорас там росказа́лі, же́би йę́ден бал правілі, гости́ну, а о́ні жи сьа пі́дут звінча́ті, най отсто́йіт сва́льба. Так справи́лі там гости́ну вели́ку і пішли сьа звінчьа́ти з Адо́лфом. Та краль сьа чьуду́вал, же з йę́дним бесьіду́вал, а по́тім дво́ме бйілі. Та йак отстойа́ла сва́льба, так о́ні сидьілі там мо́же два́ дні, а́бо три дні, так повіда́йут кральо́ві, же о́ні уш пі́дут пречь ґу свойо́му домо́ві, же́би сьа прінце́за збира́ла з ни́ма.

А краль та́к му повідат: Си́ну мій, йа не́ мам, лем то́ту йę́дну дьі́ўку, так си́т ти ту, не́ хот ти до свойо́го кра́йу. Йа уж йęм ста́рий, йа дам шитко кральи́ство, до́бро сво́йę, на те́бе.

Він му так повідал: Та́тусь! Йа, гва́рит, хо́чьу піти ходз лем сьа преуказа́ти мойо́му татусьо́ві і мо́йі мате́рі, же́би й о́ні видьілі, йа́ку йа же́ну до́стал. А кęд буде́ме жи́ти на да́ле, так може́ме ми ту йę́ден ґу́ вам прийті. Кęд не прийду йа, та́тусь, та йак сьа оже́нит мій брат Нико́лай, так ми йę́ден прийде́ме ґу вам.

National Parliamentary Library of Ukraine www.nplu.org

Так оні сьа збирайут, óна плáче, стрібéрни сйзи йі падáйут з óчи. Сьа переболíкат, вйдыіл йі пéрси, так сьа блишьчьали, йак сóнце. Тáк сьа йéй муж радóвал, што уж нé міг з радóсти. Так йім краль так повíдат: Дыіти мóйі! Запрйажéме штйри кóны, а підéте на гинтóві, а накладу на йéден віз стрíбла, злáта, а і гусáріў, а попровáдьат за вáми.

Гвáрит: Тáтусь, не трéба нам. Мáме ми стрíбла, злáта, што бисме цáлий ваш вáрош виплатйлі; лем пішлийте ви до той кóрчьми по нáши кóны двох войáкіў, ажéби принéсли і нáши кýфри, што там мáме с піньáзми.

А пішли двóме войáци, привéлі кóны і йіх кýфри, шитко, што мáлі там. Тáки кóны краль нíґда не вйдыіл, шиток нáріг сьа чьудовал. Тáк сьа блискáлі, йак нóчі сьвíгло, кóтре найбáрже гóрит. Та йак привели кóны пéред крáльóви двéрі, так Никóлай так повíдат: Брáте, сыíдай ти на кóньа, отбéрай сьа от свóго вíцьа, от свóйой матéри.

Та краль запрйáх штйри кóны до гинтóва, же він йіх не ньáгат на кóньах сьа нéсти през вáрош, жéби тó сьа льýди чьудовáлі нá ны.

Так óні сыіли до гінтóва, краль і кральіўна і тóти двóйе молóди, а Никóлай сыіл на кóньа і тóго другóго гвáдил ґу свойóму. Так íдут, віско, бáнда йіх випровáджат ґу мóрйу, а цйсар роскáзал, йéден дéмшіф, ґалíйа, жéби там чекáла йіх, жéби йіх през вóду перевéзла, прес тóго мóре. Так йак прйшлі ґ мóрйу, так краль йім гвáрит, жéби сыіли на дéмшіф іс кíньми, а Никóлай сьа сьмíйе: Што, тáтусь, повідáте? Ми скóрей перейдеме на нáших кóньох, йак ви на вáші демшйфі.

А краль йім повíдат: Дыіти, вй сьа потопйте, де ви гóдни на кóньох прес тáке мóре перéйти?

Йак ми мóгли ґу вам перéйти, што áні нйхто не вйдыіл кóли, так і óтиль перейдéме.

Так Никóлай раз ўзьал кóрбачь, а повíдат свóму братóві, жéби сыіл і він зо свóйом жéном на свойóго кóньа. Так сыіли óні двóйе на йедного кóньа, а він сам, і ўтьал по мóрйу, дóраз вóда сьа розлéгла нá дві стрáни. Так перебíгли óні так през мóре, што áні не мáли кóли сьа призрйти, віско і краль, йак кеедби блйсло. Йак перéшлі мóре, так ідýт, прйдут до тóго каштéльа, де бйлі тóди за трй дны. Прийдут там, ʼвéдут кóны до маштáльны, вóйдут до хиш, там уж вечéрйа готóва прó ны. Уш штйри погáри кáви і на штйрих мйскох йíдло. Так сыіли óни і вечерйáйут, а тóго жéна барс сьа чьудовáла, молóда і бесыідýйе з мýжом: Де тóто йíдло сьа ту ўзьало, ке' ту никóго не вйдно? Гвáрит: Іше нас ту дахто нóчі пóбйе. Але, гвáрит, мýжу, вóзьме сьа, а ўтыікáйме.

Нé бій сьа, жéно, ничь, ми уш ту спáлі три нóчі і три дны, а нас ту нйхто не бантýвал.

National Parliamentary Library of Ukraine www.nplu.org

Так польҫгалі óні двóйҫ зась ўйҫдно, а Никóлай зась на тóту пó-стыіль за двéрі сам. Так Никóлай лем сой рýҝу на óчи полóжил, а нé-спит, хóтыіл він знáти, штó то па дáле в ни́ма бýде. А тóти молóди двóйҫ заспáлі, йак помéрти. Рас тóта при́нца да о десьáті годи́ныі отвóр-йат двéрі помальҫ́нкый, поти́хи і прийде лó хиш, кльáкне ґу стóлу, а вóзме кни́шку, а так чітат, што аж йҫй сйзи на зéмльу падáйут. Йáк сьа помоли́ла і сыіла і вечерйáла. Йак óдвечерйáла, зась сьа мóлит Бóгу. Раз да о одинаци́тыі годи́ныі прийде йҫден стáрий члóвек. Так рéче: Дóбрий вéчьур пáн Бог дай, дьíвусь мóйа.

Дай пане Бóже й вам, дьíдусь стáрий.

Та, гвáрит, зась маш гóстыі?

Кҫдь мáм, дьíдусь.

Та дістáлі óні тóту прінцéзу, áле він з ньоў не бýде дóўго жил, бо його мáти уж гмéрла, кральыíўньа, а краль сой звал йҫдну босóрку, што би́ла ў вьóго за ґазди́ньу, за жéну. Так óні йак бýдут на мíльу зéмльы, там йҫст йҫдна чьáрда, так óні пішльут пи́сьмо, жéби напéред них ви́шла бáнда, а і віско аж на тóту чьáрду, же óні там бýдут че-кáти, дóкльа при́дут. А тóта стáра Йҫпджібáба та вийде і óна на гін-тóві з віском напéред них, та винéсе óна г йҫдныі фльáсцыі ви́но на-праўйáне з отровáмі, а бýде вукáла свóйу невíсту, жéби сьа напи́ла. А йак сьа тóго ви́на нáпийҫ, то тáки міцни отрóви бýдут, што йі дóрас сéрце спáлит, дóраз мýсит гмéрти. Але кҫ' би то, гвáрит, дáхто вислý-хал, а тóто зрóбил: йак йі бýде давáла, а жéби йі так пó тыі фльáсцыі ўтьаў, жéби йі сьа дóраз ў рýкох розби́ла, а де тóто вино на рýку йі пирсне, ва тыíло, аш кíло сьа од ньóго полýйҫ.

А Никóлай то ши́тко вислýхал. Но, гвáрит, зостань здрáва, дьí-вусь мóйа, на дрýгий вéчьур йа тыі вéцей пóвім.

Так тóта прінцéза попрйатáла по стóлыі і пішла до кáді. А Ни-кóлай пописал сой ши́тко тóто. Так спйат óни до рáна. Рáно йак поста-вáлі, уж мáйут вóду готóву, ручьни́ки, жéби сьа похтирáлі; пішли на двір кýшьчьок, прошпацирувáли сьа, йак вóшли до хиж, уж кáва на стóлыі, штíри погáри. Так óні фриштиковáлі, так му гвáрит Адолф: Брáте, сьа збирáйме, а пóдме помальҫ́нкий.

А Никóлай му так повідат: Брáте Адолф, йа барс хóрий, йа не гóдҫн піти, отпочи́ньме сóбі до зарáни.

Так óні пішли на шпáцир пó тыі кҫртыі до полýдньа, на полýднҫ прийдут, уш полудéнок готóвий на стóлыі. Йак пообідáлі, так сой по-льҫгáлі спáті. Спáлі до вечéра. Пéред вечéром стáлі, пішлі на двір, йак вóшлі до хиш, уж вечéра готóва на стóлыі: штири погáри, штíри кíфлыі, штíри ми́ски йíдла. Йак одвечерáлі, польҫгáлі спáти, Адолф зо жéном так заспáлі йак помéрти, а Никóлай за дверйáми лем рýки злó-

National Parliamentary Library of Ukraine www.nplu.org

жил, а ле́дво че́кал, до́кльа то́та пріяца прийде до хиш. Йак прийшла до хиш, прикльа́кла ґу столо́ві, отвори́ла кни́шку, а́ сьа Бо́ґу мо́лит, а си́зи на зе́мльу цьапка́йут. Йа́к сьа помоли́ла, так сьı́ла ґу столо́ви, а са́ма сой бесьіду́йе̨: Але то до́брі го́сьтьі мі Бог дал, бо й на ме́не міркуйут, мойе̨й вече́рі сьа а́ні не дітк̇ли.

Йаґ отвечерйа́ла і мо́лит сьа зась Бо́гу. Рас прийде йе̨ден зась ста́рий чло́век, си́вий, отво́рит две́рі: Дай Бо́же до́брий ве́чьур, дьı́вусь мо́йа.

Дай па́не Боже і вам, ста́рий дьıдусь.

Та іше у̌се ти маш го́сьтьі?

Мам, дьıдусь.

Та ідут о́ні, йак йе̨м повідал і ходв зро́бйат, йак йе̨м повідал, та йак при́дут до́міу̌, а о́ні нийа́ке пи́смо не прине́слі ота́маль, же о́ні сьа там вінчьа́лі, та то́та ста́ра босо́рка на тілько кра́льа бу́де трапи́ла, што сьа му́сьат другий раз вінчьа́ти і сва́льбу роби́ти. Та йак йіх поло́жат спа́ти пе́ршу ніч і о́на пішле йе̨дво́го пропасни́ка, а він сьа спра́вит йе̨дним вели́ким фта́хом, а тот пропа́сник йіх так при́спит, што так бу́дут спа́ти, йак заби́ти, аж і ва́рта у̌шитка за́спит. Але хто́ би то вислу́хал, а́ то зро́бил, же́би він, йак йіх бу́дут ма́ти поклада́ти, же́би він пере́дом пішол, а льıх піт по́стьіль, а йак тот фтах бу́де голо́ву натьı́гал, ши́йу, же́би на́ ньу ди́хнул, же́би гме́рла, же́би му то́ди голо́ву о́тьал. А і те́бе, дьıу̌ко мо́йа, ке̨д би да́хто вислу́хал, а то́то зро́бил, же йе̨ст на тьі ка́ди двана́цет обру́чі, же́би ва́рта стойа́ла за двана́цет го́дин, а моли́л сьа, так то́ти обру́чі, ти́ би та́ку си́лу ма́ла у̌ тьі ка́ди, што йа́к би сьа раз запе́рла, та у̌ши́тки би обру́чі попука́ли. Але то́ди, гва́рит, вели́кий страх, вели́кий крик нечи́сти бу́дут роби́ти, же тьа висле́бо́дит о́тиль. Але же́би сьмі́лий бил, же́би сьа нич не бо́йал, бо о́ні до то́го чолове́ка не бу́дут ма́ти мо́ци. Но, зо́стань здра́ва, дьıвусь мо́йа. Ужем тьі по́віл, штом тьі мал повісти, у̌ши́тко.

Так о́на му повіла: Хо́тте здра́ви, дьıдусь — і го випрова́ди́ла а пішла до́ той ка́ді до комо́ри.

А Нико́лай, йак о́на пішла, він сой ши́тко то попи́сал. Так ра́но йак постава́лі, сьа поми́лі, пооболькі́ка́лі кра́сьньı, пішлі на двір, ніж при́шлі до хиш, уш фри́штик гото́вий, ка́ва. Так о́ні фриштикова́ті і повідат йім Нико́лай: Так сьа збира́йте, бо піде́ме уж, бо уж дьакува́ти Бо́гу мі льı́пше, уж ньа ничь не бо́лит.

Так у̌зьалі о́ни сьа, ви́шлі на двір, так Адолф вийде ґу його коньо́ві, што мал із до́му; а та́к сьа йіх ко́ньı випа́слі, йак свиньı ко́рмни. А Нико́лай му повідат: Бра́те Адолф, не возме́ме на́ши ко́ньı, а́ле возме́ме зась то́ти, што сме на́ них би́ли там, то́бі за же́ном, бо на́ тих ско́рей до́міу̌ прийде́ме.

National Parliamentary Library of Ukraine www.nplu.org

Та йак пришлы на тóту чьáрду, так óні післа́ті письмо, жéби йіх óтец післал віско і бáнду на пéред них, же óні уж ідýт, і гінтóви вйшлі на пéред них і тóта мачьóха йіх, стáра босóрка; штйри кóны ў гінтóві, а пйатóго гвадила за гинтóвом. Так прйшлі там на тóту чьáрду, бáнда велйка, віско, пáніў дýже на пéред них вйшло. Так óні вйшлі вóнка с кóрчьми, так тóта мачьóха дóрас сьа з нйма вйгат: О дьіти мóйі, йак ми вас чекáме твéрдо. Уш сьа вас не можéме дочекáти, тіко рóкіў сте уж з дóму пішлй!

Так виньáла фльáшку з гинтóва і дáйе свóйі невісты вйна. Никóлай йак вйдьіл, же хóче брáти до рук тóта принцéза, вйтьаг мечь, йак рас пó ты фльасцы удáрил, на дрібни кýски сьа рострепáла, а йі по рýцьі сьа вильáло вйно, босóркі; цáлий йеден міхир спрáвил йей сьа на рýцьі, таки міцни отрóви тóти бйлі. Так óна сьа барс погньівáла тóта стáра босóрка. Роскаэáла кочішóві, жéби так гнал кóны, тьíко мóжут ўтыкáти. І кóчіш йей послýхал. Так з ньоў гнал, йак тóти кóны дóміў прйшлі з гинтóвом, шйтки штйри поздихáлі. Панóве пóтім ўзьалі тóту молодйцу, тóгу прінцéзу, до гинтóва, а Адолф з Николáйом на кóньах. Так ідут, так бáнда грáйе през вáрош, што аш тот вáрош сьа трйасе. Прйдут óні дóміў, чім с кóний посходйли і тóта прінцéза з гинтóва, áні до хиш не хóтьат пустйти, до каштéльа, стáра босóрка іс крáльом, лем жéби тáкой до вінчáньа ішлі, до цéркви.

Так óні повідáйут: Тáтусь, тáтусь, што йа піду до вінчáньа, йа ýш сьа вінчал раз.

Гвáрит: Сйну мій, тý бис віри нé мал áні пільа мачьóхи, áні пільа никóго, же тй сьа уж звінчал; але ту кет сьа звінчаш, та бýде кáждий члóвек вірил, а і панóве, а й льýди, жес вінчáний.

Так Николай му так повідал: Гйбай, брáте, кет ты не далéко бйло по дрýгих крайінох, тай ту до нáшой цéркви тáкой уш перейдéме, ньай вірит мачьóха, жес вінчáний.

Пішли óни до цéркви і сьа звінчáли. Так йіх положйли спáти, пак Никóлай напрéдок ўтьік піт пóстіль, а сьвітло роскáзал братóві Адолфóві, жéби ў йóго цймбрі, ў йóго хйжи, горíло цьíлу ніч сьвітло. Так да о йединацитьі годйньі нóчі так позаспавáла і вáрта і Адолф, йак гмéрти. А тóта стáра босóрка та післала йеднóго нечистóго. Так він сьа спрáвил йедним фтáхом, йак вóшол до хиш, а тáку дóўгу шййу нáтьах зо стóла аж на постьіль ґу принцéзьі. Никóлай што зрóбил? Мал уж мечь зрихтований пільа сéбе, óтьал му голóву. Йак му óтьал голóву, лем так, йак колóмазь сьа розольáло з ньóго. Але тóта молóда прінцéза йак спáла з Адолфом, так йі біла кошéльа висьíла с постéльі, так йі пирсло вá ньу. Він помальезкий, Никóлай, отвóрил вйгльад а вйшол на двір, а зóгнал вáрту, што там по двóрі вáрта стойáла, жéби

National Parliamentary Library of Ukraine www.nplu.org

дорас пришлі да штири войаци пуцувати хижу, вимити. І пішла варта, пришлі войаци з відрами, принеслі воду і оні там пуцуйут хижу, але рас сьа Николай приздрит, видит, же йі пирсло на кошельу. Гварит — бесьідуйе з войаками: Мили би сме, буде мокра; але возме ніж, а виріжме тото.

Тай він ўзьал ніж тай йі ріже, де било забабране. Йей торгло, так она сьа барс ўстрашила, так зйойчьіла, а тота стара босорка чьула: Ага, гварит, уж і Николай ґу ньей сьа хпайе, уж йойчит.

Ўзьала сьвітло, так іде там до хиж, ґу ним, а войаци ўшитки на виглъад поўтікали; а Адолф, і він сьа зобудил, йак она звисла, так собі сьіл на постьіль, йак чьул, же іде стара босорка, мачьоха йіх; а Николай сидит на канапейу, а собі чітат книшку.

А ти, гварит, пророку, та і ти ту? Гибай ле', старий, геў, гибай. Кед він не Адолфові жену привіл, але собі, кед і він геў!

Але краль йі не слухал, не вошол він до хиж. А она сьа барс погньівала, тота босорка, же того нечистого забил. Так рано йак поставалі, так поскликувал паніу, краль, там до себе. Йак поскликувал, так правилі йеден суд. Йак правилі йеден суд, стара босорка так наказала судити, же Николай би не заслужил ничь, лем смерт, же што він там мал глъадаті ночі. Так оні ай так судилі, же акурат инше не заслужил то він. Так оні присталі на йей бесьіду. Йак то Адолф чьул, же му так осудилі, так він так повідал свому татусьові: Татусь, кед зробите йому смерт, так можете ай мі зробити, бо же бил не він, та йа бил то нігда не виконал сам.

А Николай перепросил паніу, гварит: Прошу вас барс красньі, йак слаўне паньство; йа не буду бесьідувал з вами, бо мі треба било дуже повідати, што йа визнал про свого брата Адолфа. Але мате ту писмо, вам ўкажу, бо йа пописал ўшитко, йак йа ходил і йак йа йому прінцезу достал, його жену. А кед не вірите, та сьа зьвідайте мого брата Адолфа, ньай він вам повіст, ци не праўда. Лем сьа го зьвідайте тіўко, йак сме прішлі ґу морйу, ґу червеному, та йа лем го пробувал, што то він повіст, жебисме пішли през море на коньох. А він мі так повіл, же ратше сьа женити не буде, а през море не піде на кони, бо то не йест того чловека на сьвітьі, жеби то годен перейти през море.

А Адолф там пільа нього стойал і перепросил паніу: Прошу вас, йак слаўне паньство, то йе акуратна праўда; же бил не Николай, брат мій, йа бил веце й нигда на сьвітьі не бил, йа бил там загинул ў тьім льісьі. Ми за три дни ішлі през льіс, штосме не йіли ничь, ані наши коньі, а вецей вам не буду повідал, ту йе брат Николай, ма пописане шитко, йак ми ходили.

National Parliamentary Library of Ukraine www.nplu.org

Йак пáнім ўкáзал тóто пи́смо, йак óні почьáлі чітáти, йáк то би́ло жалóсьныі написáно, та аж йім си́зи зо жáльу капкáлі, штó він ви́знал, дóкльа он йęй дíстал, тóту прінцéзу. Тóди панóви перепроси́ли крáльа: Ѳо, види́те, гвáрит, ньайийасьныіший крáльу, йáк би то през ви́ни гóден осуди́ти человéку смерт.

А йęдну річ нé мам записáну; кęд мі дослибоди́те, жéбим вам íше й тóто пóвіл.

А панóве дóрас побесьідувáлі: Слибíдно.

То йę йęден штýдент тáкий, што го ныт нá тыім сьвíтьі такóго. Бо тóгом сой не запи́сал, бо йа не сподыівал сьа, же йа про свóйу тьагóбу, што йá сьа натрóпил, жéби йа бил на смерт суджéний. Йак сме би́лі на ми́льу зéмлы нá ты чьáрды, так ми післáлі пи́смо вашóму татусьóві, жéби при́шлі óпред нас з вíском і з музи́ком і з гинтовáми. Так óні при́шлі і панóве і нáша мачьóха на гинтóві зо штирма кíньми, а пиáтий бил за гинтóвом гваджéний. А ў гинтóві мáла йęдну фльáшку ви́на направéну з отровáмі. Так йак при́шлі там на чьáрду, ми ви́шлі вóнка, на двір, ўши́тки трóйę, так тóта нáша мачьóха кликáла принцéзу на ги́нтоў ґу сóбі, а виньáла фльáшку ви́на, так дáйę ты принцéзы, йęй нагвáрйат, жéби сьа напи́ла ви́на. А йак óна натьáгла рýку, нáша принцéза, же óна вóзме до рук, а йа ўзьал мечь свій і дóраз йęм ўтьал пó ты фльáсцы, штó сьа на фалáтки розби́ла. А стáрі нáші мачьóсы — сьа йі вильáло на рýку, та кęд мі не віри́те, обзи́рте йі рýку.

А óна сой зави́ла рýку; йак йі панóве кликáлі днýка, óна циґани́ла, жé сьа опéкла пíльа óгньа.

А він так повíдал: Тý йę мій брат Адолф, ньай пóвіст і він, ци непрáўда.

Адолф так пóвіл: Прóсьу вас йак слáўне пáньство, то акýрат прáўда, то нé лем йа ви́дыіл, áле там ай вíйско тóту робóту видыіло.

А тóта стáра босóрка го так заклькáла: Бодáс по пáс каміньом стал!

Так він стал по пас камíньом. А пóтім гвáрит: Слибíдно мі íше вéцей повíсти? Прóсьу вас íші йęден рас, слáўне пáньство: йак óні льęґáлі спáті, йак сьа звінчьáлі, так йа пíшол на прéдок пíт пóстыіль до той хи́жи, де брат Адолф мал льęчі зо свóйом жéном. І так йęм му роскáзал, жéби ци́лу ніч сьвíгло горíло ў йóго хи́жи. Так о йęдинаци́тьі годи́ны післáла нáша мачьóха нечістóго, жéби наникал Адолфóву жéну. Він сьа спрáвил йęдним фтáхом, скóчил на стіл, а так ши́тко при́спал, аж і вáрта по двóрі спáла. Так він натыіґал ши́йу, же ди́хне на прінцéзу, а йа мал мечь уж зрихтовáний, готóвий, так йęм му óтьал голóву і лем так йак колóмазь сьа розільáло зо ньóго. І йа ви́шол вóнка на

National Parliamentary Library of Ukraine www.nplu.org

ви́гльад на двір і зо́гнал ва́рту і йем ім так повідал, же́би пі́слалі да з двох войа́кіў з відра́ми і з во́дом. І при́шлі войа́ци і то зме поцува́лі, ми́лі, же́би то ні́хто не́ знал, што там би́ло. Йак у' зме ши́тко вими́лі, так смо́трйу, ци іші да́ґде не ви́дно да́што забабра́не, а там на коше́лы принце́зы би́ло пирсну́то кус, та йа повідал войа́кім: Што буде́ме с тим роби́ти? — Буде́ме жмика́ти, то́ сьа мо́же не пу́стит, а́бо сьа зобу́дит та́ сьа ўстра́шит. Алем ўзьал вьіш, так йęм одрізал тот фала́ток, де би́ло збабра́не, там йęй то́ргло за коше́льу і о́на сьа ўстраши́ла барз і звисла, а на́ша мачьо́ха гори́чьна то́то чьу́ла, йак прінце́за зви́сла, так і́шла зо сьвітлом там, до та́мтой хи́жи при́шла, а войа́ци повискакува́лі на двір, а йа зо́стал там. Йęм си́дьіл на канапе́йу, а і мій брат Адолф сьа зобу́дил. Ньай по́віст, ци непра́ўда; а обзи́рте принце́зьі на́ші коше́льу, ци не́ма вирізану ай закли́чьте то́ту ва́рту, што там поцова́ла.

Заклика́лі тих войа́кіў і сьа зьвідува́лі, ци пра́ўда, йак він повідат. Ай войа́ци так аку́рат повіда́лі, йак і він. Так о́ні Никола́йа сьа зьвідува́лі, пано́ве, же йа́ку смерт він йі за то су́дит, ті́ўко о́на го коньęру́йę?

А він так по́віл: Осу́те ви, ви сте су́дни пано́ве, йак ви хоче́те; йа не бу́ду нико́му смерт су́дил. Йак сте зналі мі́ суди́ти, штом не́ бил винува́тий, а о́на винува́та, та йі ле́кше зна́те суди́ти.

А ста́ра босо́рка то́ди гва́рит: Бо́дас ца́лий скаме́ньіл, йак ти на мо́йу голо́ву засто́йал.

А Нико́лай і́ші ті́ўко прогварил ґу свойо́му брато́ви Адолфо́ви: Бра́те Адолф, воз ме́не, а по́лож до сво́йой хи́жи за двері, а мам йа йęдну кни́шку, што йа́ сьа з ней мо́льіл, так во́сь то́ту книшку ве́чьур, ра́но, а мо́ль сьа; кęд бу́деш сьа мо́льіл за ўпом, йа і́ші го́ден зась би́ти чло́век, йак йęм бил.

А брат Адолф так повідал: Ньаййасьньі́ши пано́ви! До те́пер йа ничь не су́дил і ничь 'ęм нę гва́рил, але те́пер за мойо́го бра́та Никола́йа кęд ньа хоче́те послуха́ти, су́те йęй та́ку смерт, йак ньайфришньі́йше, бо бра́та уж жі́ла і мо́йу же́ну хотьі́ла зьісти, та йак ви йі енґęдуйęте смерт, то о́на і ме́не зьі́ст.

І до́рас посла́лі по ка́та і осуди́лі йęй смерт, же́би йęй стьал голо́ву до́лоў. А Адолф зьал Никола́йа, поло́жил за двері до сво́йęй хи́жи, а та́к сьа мо́лит ве́чьур, ра́но, што аж му горйа́чи си́зи з о́чий цьапка́йут. І што́ рас сьа мо́лит, ўсе Нико́лай сьа пра́вит чло́век. До́ пар дний, йа́к сьа барз мо́льіл і стрйас сьа раз Нико́лай, так йак пі́сок лем з ньо́го хпа́ло, а він і́ші ті́ко рас сьа спра́вил га́рший і молотший, йак бил. Адолфо́ва же́на не би́ла ў хи́жи, йак він о́бжил; так Адолф ле́тит ґу же́ньі, а за ньоў кри́чит: Же́но мо́йа, Афри́ка, ги́бай видьі́ти нашо́го бра́та Никола́йа, бо йę жи́вий.

National Parliamentary Library of Ukraine www.nplu.org

Але што бесьідýйęш, кęд йа вúджу кáждий день кáмінь за двер-йáми!

Ба ньіт, гвáрит, вір, же йę живий.

Она з великом радíстьом лéтит дó хиш, а Никóлай сúдит на кана-пéйу, а кнúшка му ў рýкох. Она дóрас прилетьíла ґу ньóму, а го обо-йáла, а го цилýйę, а му так повíдат: О, брáтę Николáйу, откóли ти з нáми не бесьідýвал та нáше сéрце тáкę бúло, йак і кáмінь.

Йа барс солóтко спал, там з вáми нé міг ничь бесьідувáти.

Брат Адолф дал справúти йęдну гостúну, а велúку бáнду, а так повíдат, йак сьа посходúли панóви, пáнім і свойóму старóму татусьóві, кральові: Прóсьу вас, йак слáўне пáнство, а і вас тáтусь! Од ґнее на дáле ў нáші крайíньі жéбисте Николáйа за крáльа познáлі, бо наш óтец уж барс стáрий, уш хóтьат нá нас дáти, а йа хóчьу піти до тáмтой крайíни, óткиль мóйа жéна, за крáльа.

А стáрий óтец краль так повíдат: Сúну Адолф, так ожéнил він тéбе і дýже він покутýвал за тéбе, так і тú го óжень, а пак там піди.

Та гварит Адолф: Ну, брáте Николáйу, та ти мéне ожéнил, тéпер сой мúслий, дé маш піти й ти за жéном. Ти і през мéне гóден сьа оже-нúти, áле йа хóчьу, жéби і йа знал, йак тéбе охáбйу ў тьім крáйі.

Так Никóлай му так повíдат: Брáте, кęт хóчеш піти зó ўном, та ми підéме до тóго пустóго каштéльа, де сме отпочивáлі, кęт сме тóбі за жéном íшлі.

Та, брáте, чьóго там підéме, кęт там никóго не вúдно бúло.

Йа с тóго каштéльа, кęт тáмту принцéзу не дістáну, т' ані сьа нíґда женúти не бýду. Так, гвáрит, рóскаш кóчішім, ньай нам осьідлá-йут тóти дві кобúли, што ми нá них пришли с твóйом жéном.

Так óні 'сьідлáлі і посьідáлі, пішлі. Прúшлі óні там, вéдут кóньі до стáйньі, вóйдут дó хиш, так там уж на стóльі прó ньі готóва гос-тúна. Так сьа найíли і брат Адолф гвáрит му: Но, брáте, та льігáйме спáти, сьа позбольікáйме, а польігáйме.

А Никóлай повíдат: Лем ти, брáте, льазь, а йа той нóчи не бýду сьа збольікал.

Йак Адолф зáспал, а Никóлай пішол до комóри, а онцирклььýвал сьа свóйім мéчьом так доокóла, а прúкльак на кольíна, а так чітат, мó-лит сьа, што аж му сúзи цьапкáйут на зéмльу; так што чітат, ўсе йę-ден óбручь пýкат. Так де о дванацúтьі, до опіўнóчи, йак сóбом рас шмарúла прінцéза х тьі кáди, лéм сьа рóсьійáла тóга кадь, а óна виско-чúла ґу ньóму; тáкий велúкий там страх, йойк сьа спрáвил, крик велú-кий, што óна дóбрі зо стрáху не згúне. А Никóлай йі так повíдат: Нé-бій сьа, мúла мóйа, ничь, лем пріклььáкни і тú ту ґý мі, а чітай і ти сьа мóль Бóгу.

National Parliamentary Library of Ukraine www.nplu.org

І óні зо стрáху великóго там сидьíли до рáна. Аж йак йіх брат Адолф стал, не вйдит Николáйа ў хйжи і íде він на двір, комóра отворéна і він вйдит свойóго брáта Николáйа іс том принцéзом. Але тáка зáрйа од нéйі íде, йак кęд бі у комóрі сьвíтло бйло, же тáку осóбу крáсну áни не вйдьіл. І він нá не крíчит: Брáте Николáйу, та под нýка, до хиж.

А він зо стрáху áні ўсе сьа нé міх роспамйатáти, дё йę. І так óні сьа осьмілíлі, йак вйдьіли Адóлфа і стáлі отáмаль і вóшлі до хиш і вготовáла тóта прінцéза фрйштик йім і сьа позбирáлі, позамикáла тáмтот кáштыіль і пішлі пречь. Ніж óні прйшлі дóміў, уш старóго крáльа не нáшлі, уж бил поховáний. Так óні справйлі йęден бал і він сьа звíнчьал с том прінцéвом і го коруновáлі там за крáльа ў ты крайíны, а Адолф пішол зо свóйом жéном ґу йęй вітцóві і там йóго поставйлі за крáльа. Та кęд не помéрли, жййут і до ґнес.

Зап. в марті, 1903 р., в Семлаку, Арадської столиці від Ілька Галайка.

Паралелї: Деякі мотиви сеї казки приходять також у галицькій казці з Брідщини, пор. Етноґр. Збірник, т. І, ст. 81—85, ч. 22.

National Parliamentary Library of Ukraine www.nplu.org

II. ЛЕГЕНДИ.

National Parliamentary Library of Ukraine www.nplu.org

National Parliamentary Library of Ukraine www.nplu.org

26. Про Иосифа Прекрасного.

Бил йєден Саламун краль за старих чьасіў. Пришол ґу ньому йєден молодий шўмний Йозиф. Він походил с худобного роду, але барс шўмний чловек бил. Він шьа там пойіднал до нього за йєдного вислуготарйа. Він там слўжит вірны. Мал він йєдну прінцезу, тота прінцеза хотьіла, жеби тот Йозеф шьа з ньом тримал; Йозеф не хце, бо шьа бойіт вишой глави. Она його фурт нутила, а він не хтьіл, бо шьа бойал, жеби пришол ай о смерт. Она його на тьілко привела, на нього повідала, же йі не даст поки, але то не била праўда. То лем она так йудила. На остатку його приправила до темниці. Приде він там до темниці, нашол він там двох камаратіў х тьі темници. Они шьа го спитували, йаким чином він там пришол, а він йім так отповідал, же він нийаку вину не завинил, лем йа там бил ай г бурку, паньі прінцеза ньа до того ту привела; йа йі не хтьіл вольу виполнити, про то йа ту ай так пришол.

Били они уш там доўго, тоти трйоме герештанти. Йєдному шьа так снивало, рано стане і повідат: Боже, Боже, што то за сон? Мі шьа снило, же йа ньіс земники і кіфльі ф кошарі на голові; ворони льітайут, а мі земники дзьобайут.

Йозеф повідат йому: Твій сон не барз добрий. Ти будеш о короткий чьас обішений.

Другий гварит: Боже, Боже, што то за сон? Мі шьа снило, же йа грозно дусил.

Йозеф отповідат йому: Твій сон буде барз добрий. Ти будеш за короткий чьас вислобожений; а спомни ти собі на мойі слова.

Іші тому не вистало ані три недьільі, тот што шьа му снило, же ньіс земники ай кіфльі, пришол на шибеницу, а тому, што сьа снило, што грозна дусил, тот бил вислобожений. Йозеф му так отповідал, жеби собі спомньанул на Йозефа. Пришло оно так по чьаші. Саламон кральови так шьа му снивало ў ночі, же видьіл шім помних колосіў пше-

National Parliamentary Library of Ukraine www.nplu.org

вищі, а шім порóжных, а же вйдыл шім кóроў тлýстих, а шім хýдих. Штó то, Бóже, зá сон бýде? Хтó би мí тот сон одгáднул, йа йóму бýду дарýвал кралыíўство, а мóйу дыíўку, прінцéзу, достáне за жéну.

Він роспýстил далéко широко по крайіны: Хтó мі тóту гáтку одгáдне, ньáй він шьа голóсит ґý мі.

Прийде Йýрко, што йомý шьа дакóли снивáло, же вйно дýсил, ґу Салáмон кральóві, він йóму там росповідат: Пáне наш наййасьньíший, Салáмон-крáльу, йа знам о тáкім чловéку, што він би йім сон випóвіл.

А дé йę тот члóвек? Ньай прийде ту.

Він йóму отпóвіл: Пáне, тот члóвек йę і ф темници.

Саламóн-краль ўжьал кльýчі, післал він там слуготáріў: Іте ви там, а отвóрте, пýсте тóго чловéка, ньáй він прийде, а вислóвит тот мій сон, штó шьа мі снил.

Йóзеф прийде: Пáне наййасьньíший, што хочéте? Тý ньа мáте.

Пóвічь ти мі, ти Йозéфе, штó то зá сон, што мі шьá снил. Краль повідат: Снйло шьá мі шьім колóсіў пóмних, а шьім порóжных, шьім кóроў тýчьних, а шьім хýдих.

Йóзеф йóму так вислóуйат: Пáне наш наййасьньíший! Тот сон тáкий, же тих шьім колóсіў пóмних, то бýдут шьім рóкіў гóйни; а тих шьім колóсіў порóжных, то бýдут худóбни. А тих шьім кóроў тýчьних, тóти шьім хýдих зьідьат. Та то, пáне, нá то знáчіт, жéби óни сóбі за тих шьім рóкіў гóйних шпорувáли, жéби с крайіни зéрно не пушьчьáли, бо бýде біда.

І тáк шьа стáло, же Саламун краль зéрно не пýстил нйґде, шйтко зéрно до маґазйніў сйпал, а тих шьім кóроў тýчьних тóти хýди жьіли. І так прйшло, же Салáмон-краль мал свóйі крайіны хльíба дойс, зо шйтких стран ходйли ґу ньóму, кланьáли шьа Салáмон-кральóви, жéби йім бил на помóчи. Він мал зéрна дóйс, бó бил мýдрий, áле хтó му той рáди дал? Дáл му Йóзеф тáку рáду, ай він жьал Йозéфа і ґу сóбі за свойóго заступника. Йóму óдал ай прінцéзу і кралыíўство; пóстал він на його трун і так жйлі доўйéдна. Йóзеф шьа дакóли смýтил, áле пóтьім йак настáло на цьісáрский трун, пóтьім він шьа обрадýвал, а за тáмтим стáрим чьáсом ньíґда вéце не банýвал: Бóже, Бóже, йаґ йęс мí дал, же áни йа нíґда сóбі не помйшльіл, жéби йа до такóго стýпил. Шйтко Пан Біг мóже дáти, лем помáли трéба чекáти; шйтко пан Біх ай випóмнит, зá злим чьáсом дóбрий прийде. Ай мі прйшол ай 'лем шьа дочьéкал!

Йóзеф óстал великим крáльом, ай до тéпер жййę, кęд не ýмер.

Зап. в цвітни, 1903 р., в Німецькім Переґу, Арадської стол. від Осипа Гія.

National Parliamentary Library of Ukraine www.nplu.org

Паралелї: Етноґр. Матеріяли з Угор. Руси, I, ст. 13—16, ч. 6 і вказана там література. — Др. І. Франко, Апокріфи старозавітні, ст. 124—173. — L. Gonzenbach, Sicilian. Märchen, II, ст. 189—193, ч. 91.

27. Коваль, смерть і чорти.

Бил йȩден ко́валь, а тот ко́валь на віки ро́бил, а ньіґда пла́цу нé брал од нико́го, бо ка́ждий му по́віл лем: Бо́же за́плат! Та він лем фурт за „Боже за́плат" робил. Ну а́лȩ він за тіўко жил, што ша ўста́ріў та Бох при́слаў смерть, жéби пішла, жéби го ўжа́ла с то́го швіта. Смерть при́шла та му гваріт: Ну, гва́ріт, чловéче, уш ша збéрай зо ўном, бо та́кий ро́сказ.

Він гва́ріт: До́брі, а́ле почéкай ти, смéртко, ньай йа пішльу хло́пца, жéби мі при́ньіс піў льітра пальінки, ньай ша на оста́тньу годи́ну на́пйу.

Та хлопчи́ско при́ньіс, він шіл за стіл, а да́йȩ і смéрткі, жéби пи́ла. Та він ма́ло пйȩ, а лем нагва́рйат йі, жéби о́на пи́ла. Она ша напи́ла; йак ша напи́ла, та він по́тім ша йȩй довіду́йȩ, же йак о́на го́дна гвойти до хи́жи, де сут двéрі замкну́ти?

Она гваріт: Ей, йа ша на кльучо́ву дьіру ўтьа́гну, а й на ігльа́не у́хо.

І так гварит: До тей фльа́шки го́дна ша ти ўтьагну́ти?

Она — же го́дна.

Но, о́на ша натьа́гла, ўтьа́гла ша до фльа́шки. Він по́тім ўжал фльа́шку, за́ткал. Ну, гва́рит, сит ти тéпер ту, йа бу́ду тéпер жил, до́кльа йа хцу.

Жийȩ він по́тим, жи́йȩ, уж робйти нȩ го́дȩн, уж би рад гмéрти, а смéрти нé йȩст, смерть йȩ на поли́ци ў фльа́шкі, заткáта. Він пішол по́тім, одо́ткал фльа́шку, пу́стил смерть, смерть ша ўжа́ла, пішла про́сто ку Бого́ви. Бог на́ ньу: Та де ти, гва́рит, била́ до тéпер?

Она гва́рит: Та тамтот ко́валь дал мі пальінки, а по́тім йа́ ша напи́ла та він гва́рил, же йак йа го́дна гвойти до хиш, де двéрі замкну́ти? Йа му повіла, же йа ша ўтьа́гну на кльучо́ву дьіру і на ігльа́не у́хо; він по́тім мі гва́ріт, ци йа́ ша го́дна ўтьагну́ти до фльа́шки. Йа́ ша ўтьа́гла до фльа́шки, він фльа́шку за́ткал, та́ мньа не пу́стіл аш тéперь.

Но, Бог йі гварит, та іди́ ти на́зад по нього, а́ле не дай ша му оклама́ти ви́ше.

Она гва́ріт, же о́на не піде уш там по нього, бо він йȩ гу́нцут чло́век.

National Parliamentary Library of Ukraine www.nplu.org

Ну, кẹд не підеш, та ньай іде пó не, кто кце.

Пóтім дьáблі с пéкла, же підут óні пó не. Пішол йẹден дьабол, прийде по нього. Но, гваріт, кẹд йẹс не хтыіл пóйти к Богóві, тепер мýсиш піти зо ўном.

Він гваріт: Піду, áле ідий ти до загорóди, йа там мам йẹдну грýшку, натóргай сóбі тих грýшок, жéбисме мáли на дрáгу.

А тóта грýшка тáка бúла, што йак ша йі дáхто поймал, та óна го так притьагла, што вúше нé мог піти нúхто од ней. Та дьáбол пішол, поімал ша грушки, а грушка го тримат. Кóваль вúшол вóнка, ўжал собі палúцу та бий дьáбла. Йак го óбил дóбрі, тóгди го ўжал, одóрвал од грýшки, так го пýстил. Йáк го пýстил, дьáбол ўтыіки аж до пéкла. Там му повідат Луціфéр тот: Дé тьі, гварит, члóвек?

Остал на тамтім швітьі.

Та чóм йẹс го не прúвіл?

Йак го йẹм мал привéсти, кẹд так ньа бил, што ледво йẹм ўтыік.

Отпрáўйат го другий рас зас пó не, дьáбол уж нé хце піти пó не, бо ныіґда го нам ту до пéкла не трéба, бо то, гвáрит, бéтьар.

Та пóтім і кóваль спрáвил сóбі йẹдну палыічку зелыізну, а штýрил йẹй до óгньа. Там йẹй трúмал зá сьім рóкіў ў óгни. Йак уж перéшло сьім рóкіў та він ўжал сі тóту палыічку та пішол сам на тáмтот швіт. Прийде ґу райским двéрцам, задýркат, там йẹ тóта смéртка, та крічіт, жéби го не пустúли днýка, бо то йẹ тот кóваль, што мньа до фльáшки зáткал.

Не хтыіли го там пустúти до рáйу, він тéперь дé ша подыійẹ? Мушéний пітú до пéкла. Піде до пéкла, дýркат до двéрі, там крічат, же хтó йẹ. Але тот дьáбол, што го бил, піде тай смóтрит на кльучóву дырку, же хтó йẹ. Він тóту палúчку штýрил там на кльучóву дыіру, та випáльыіл дьáблу óко. Дьабол ша хвáтіл за óко, а фтыіче. Другі дьáблі лéтьат к ньóму: А што тьі?

Він ўкáже, óко ма віпалéне; дьаблі кажут, він мат злáте óко. Пóтім кáждий дьáбол ішол, а трімал там око, жéби каждому випáльыіл, жéби кáждий злáте óко мал. Пóтім йẹден бил там хрóмий та він відыіл здалéка, же тот випальўйẹ óчи: Та він не злáти очи прáвит вам, áле він пáлит йіх.

Та пóтім го нé пустúли до пéкла йуж, бо шá го бойáлі. Так пішол нáзад зас до рáйу, та йак він буде рóбил, жéби го до рáйу пустúли? Хóдит кóло рáйу, мáл чáпку, так шмáрил чáпку до рáйу. Прóсіт ша пóтім, жéби го пустúли, жéби сóбі пошол чáпку ўжáти, та швáтий Пéтро му отвóрил двéрци та гвáріт: Ту тéпер сит, а што бýдеш відыіл, жéбис никóму ніч ныіґда не пóвіл.

National Parliamentary Library of Ukraine www.nplu.org

Но, він хóдит по рáйу, шпапíруйę ша, а йęдна шватúца мýйę сóбі нóги ў йęдны̂і міскі. Він пішол с том пальі̂чком та йęй ўтьал по хирбé-ты̂і, же нá што онá нóги ў мúсці мúйę, кęд йа на тáмтім швíты̂і с тáкой мúски йіл, а ти, гвáріт, нóги мúйęш сóбі?

Ўжáли йóго, вúгнали отáмаль: Ту ті не слибíдно ў рáйу, áле íди зас на тáмтот швіт, а трéба, жéбис пóмер.

Пóтім він прúшол зас на тот швіт. Так він уж робúти не гóдeн, што він бýде рóбил, кęд йę стáрий, слáбий? Нáўчил ша він припові́тки приповідáти. Мал він там сушíда цисáрьа та тот цúсарь він кльáто рат слýхал припові́тки. І тот стáрий кáждий вечьур, кáждий вéчьур ходúл ґ ньóму, а він му повíдал, а цúсарь ўсе гвáрил: То непрáўда, то не-прáўда.

Вíн ша пóтім погны̂івал: За то, же йа йем худóбний, а він йę цú-сарь! — та вéце нé хты̂іл йти на припові́тки ґ ньóму. Не пішол йęден вéчьур, не пішол дрýгий вéчьур, а цисарь го ўсе чéкат. Пóтім цисарь пóслал йęднóго інáша по старóго. Тот прíшол та гвáріт: Повідáлі най-йасьны̂ішший пан, жебúсте прúшлі на припові́тки.

Йа, гвáрит, не піду, бо йа кęт повíдам, а він ўсе повíдат, же не-прáўда; а йа, гвáрит, йęм стáрий члóвек та мі йę то тьáшко, кęд мі догáньат.

Ну, íноша ўжал, пішол дóміў. Пóвіл цисарьові, же так і так стá-рий повíдал, же вú му догавьáте до непрáўди, так йóму йę тьáшко, жéби вú му доганьáлі.

Та, гвáріт, ід му пóвіч так, же йа насúпльу на йęдну мúску кó-рец дукáтіў, а йáк му пóвім, же непрáўда, та дукáти сут йóго.

Йíнаш прúйде, так повíдат старóму: Так повíдал пúсарь, же вам насúпе на мúску кóрęц дукатіў, а кęд вам дожéнę до непрáўди, так ду-кáти сут вáши.

Ну, мій стáрий ужáл ша, гúбай там. Мúслит собі, йак мат циґа-нúти, жéби дукáти ўжал. Тáк му зáчне повідáти: Йа, гвáрит, йęм пас свúны̂і та хóджу по лы̂ісы̂і зо свиньáми, áле, гварит, йęм маў йęдну стáру свúньу та вúшла мі на йęднóго дýба. Йак, гвáрит, отáмаль йі зньáти? Але бúли там йугáси, пішол ґ йугáсім та йęм роспóвіў, йáка робóта, жéби дóбре зробúли, жéби мі позичúли сокúри, бо мýшу стьáти стрім, жéбим свúньу зньал. Йугáси му повідáйут: Та ми мáме сокúру, áле кęт нáша сокúра йę кíтна та бойíме ша, же змéче сокирйáта.

А цúсарь повíдат, же те прáўда.

Так вóни рáді не рáді дáлі мі тóту сокúру. Йа пішол, рýбам дýба, йáк йęм óстатны̂і раз зáтьал, дуб ўпал, свúньа зúшла, сокúра зметáла сокирйáта. Ну, што тéпер бýду рóбил? Ўжал йęм, сокирйáта позбéрал, óдніс йугáсім. Йугáси пóтім ша зрадовáлі та йęдну сокúрку дáлі мі,

National Parliamentary Library of Ukraine www.nplu.org

а йа кіш тéпер рад, же мам сокиру, не бýду ша уш прóсил нікóму. Але зимно било, йа назбирал дроў, наклáл óгньа. Йакос йєм на сокиру положил дéрва, так сокира згоріла, а топориско остáло.

А цисарь ўсе повідат, жє прáўда.

Але пóтім він зáчне оповідáти: Пішол йа на тáмтот швіт, а на тáмтім швітьі била гостина, кєрвай, та били там ўшитки панóви там на кєрвайє, а йа гвóйду до хиш, а твій óтец там за дверийáми с тáком цаньістром стóйіт, а пóўво фалáткіў хльіба мат.

Цисарь ша погньівал та му пóвіл, же непрáўда: Мій óтец, гвáрит, ньіґда по жебрáньу не хóдил.

Так стáрий тóгда шýўньи позбирал сóбі піньáзи, а пішол дóму, а цисарь зóстал през дукáтіў.

Зап. в мартї, 1903 р., в Семлаку, Арадської столиції від Андрія Чеми.

Паралелї: Галицько-руські народ. леґенди, т. II, ст. 38—42, ч. 239—241 і вказана там лїтература. Наше оповіданє найблизше до мшанецького варіянта (ч. 240), записаного від Луця Олїщака Терлецького. — М. Драгомановъ, Малор. народ. преданія и разсказы, ст. 120—123. — Mich. Federowski, Lud białoruski, I, ч. 370. — Národ. Sborník českoslov., т. IV—V, ст. 144, ч. 370 і вказана там лїтература. — R. Köhler, Klein. Schriften, т. I, ст. 111, ч. 12.

28. Запроданий чортови і розбійник.

Бил йєден члóвек, а він бил фýрман, йак то било пéрше за стáрих льіта, же то не били айзибáни, зельізнйци, йак тéперь, лем фурмáнки, так тот члóвек ішол на фурмáнку. А він так ішол далéко за шість тижней. І йак ішол, так шчéз би, пропáсник ша му спогáнил на дрáґу. Він йак ішол тамáди з вóзом, застрйáли му колéса і не міг витьагнýти. Він ша там мучит, трáпит, кóньі бйє, не мóжут витьагнýти. Прийде ґу ньóму дьáбол, говóрит му: Чловéче бóский, штó ти мі даш, йак йа тьа óталь витьáгну?

Та што ти будеш прóсил?

Йа, гварі, не бýду от тьа прóсил нич, лем ти мі дай тóто, ó чім ти дóма не знаш.

Чловек сóбі мислит, він дóма знат о кáждім кілку, а тóто він не знал, же його жéна остáла ў тьáжи дóма. А він ша так забáвил дóўго на фурмáнцьі, што він аж зá шім рóкіў до дóму ішол. Йак прийде дóміў, його жéна злéгла уж, хлóпца ма уж нá шім рóкіў; так пóтім він

National Parliamentary Library of Ukraine www.nplu.org

смóтріт на тóго хлóпца, а хлóпец кóло нього хóдит, випрігат му кóньі, помáгат му робити, а члóвек фурт плáче. Хлопчиско нá не: Чом ви, ньáну, плачéте?

А він му нé кце повісти, лем так плáче, аш ша трйáсе. Пóтім хлопчиско му допиват, же чом плачéте; ви ша мáте радувáти, же йак сте пішли з дóму, а йа ша, гварі, нарóдил і уж бýду вам на помóчі.

А він гвáрит: Бýдеш, сину, бýдеш, але не знам, што бýде с тóбом.

Та што, ньáну?

Йа тьа, гвáрит, дал записáти.

Та, гваріт, кóму?

Та так і так йęм похóдил, кедь йęм ішол на фурмáнку, застрйаг йęм з вóзом на дрáжі, прийшол ґý мі дьáбол, так повідал, же він ньа витьáгне, кęд му дам записáти, ó чім йа дóма нé знам. А йа, гваріт, нé знал, же мáти йе с тóбом ў тьáжу, та йа тьа, сину, дал записáти дьаблóви.

О, гвáріт, ньáну, зá то ви не плáчте, йа по свóйі записи піду!

Но, він ша зóбрал, гибай, він сóбі піде по запис. Ўжал ша, іде; стрітит ша на дрáжі з йęдним чловéком худобним. Тот худóбний члóвек шá го жвідýйę: Де ти ідéш, синку?

Йа іду до пéкла по мóйі записи.

Він сóбі ўжал з дóму вóди швачéной, ўжал сóбі кропило, ўжал сóбі крéстик, та тот стáрий му гвáріт пóтім: Синку, жвідай ша там і за мéне, же чом йа тáкий худóбний.

Йа ша жвідам, чóм мам ша не звідáти?

Пішол він прóсто аж до пéкла. Йак прийшол там до пéкла, так зáчал шпівáти. Шпіват, а с кропилом крóпит ўшиткиx дьáблий, жéби му дáли йóго записи. Они рáді не рáді; прийшол йęдеч хрóмий дьáбол, так виньал спід йазика його записи тá му дал. Йак му дал записи, він сóбі одлóжил до кęшéньі, пóтім ша жвідýйę за тóго старóго чловéка: Йęден стáрий члóвек ша ньа жвідóвал, же прó што він тáкий худóбний, же він ньіґда лем ў льіші сидит.

Так тамтот чловек ньіґда дóбрі нич не врóбил, так ти му пóвіч, йáка йóго пóстьіль; а під йóго постéльом тáкий óген гóрит, што тот хлопчиско лем з далéка ўкáзал с паличком і палична му до пóла згоріла. Тот хлопчиско ша вéрнул нáзад, іде кóло тóго старóго, тáк му ўкáже: Смóте ле', йак мі там повіли, йáка пóстьіль вас чéкат, што лем здалéка йęм ўкáзал с паличком і палична мі згоріла.

Ну, стáрий ша пóтім ўстрáшил, та гвáріт: Ти хлóпче тепер йęс ньа до стрáху лем нáгнал, та тéпер ти мі дай дайáку покýту, жéби він ша спокутóвал.

National Parliamentary Library of Ukraine www.nplu.org

А тот ста́рий він бил збі́йник. Так він му дал та́ку поку́ту, жéби він за́пйал тот його́ кий до зéмлы. Та тéпер, гва́ріт, по́віж мі, ко́го ти за́бил?

Йа йęм за́бил ві́ца і ма́тьір, а ви́ше ныкóго.

Так тот хло́пец му дал поку́ту по́тім, жéби він во́ду ў ґа́мбі но́сил, а полі́вал тот кий, ны 'ша тот кий не розо́ўйę, а не бу́де ро́дил, то́гди, гва́рі, ти ша спокуту́йęш.

Так ста́рий о́стал там ў лыі́ші, а хлопчи́ско пі́шол до́міў і ша дал до чкіл. Так хлопчи́ско ша ви́ўчил за по́па. Йак бил піп, при́шло му на ро́зум, же він то́му старо́му чловéку дал поку́ту, та тéпер трéба, жéбим пі́шол, жéбим го розгрі́шил. І пі́шол хлопчи́ско уж йак бил піп, на́шол чловéка там ў лыі́ші, ки́й ша ро́звил, би́ло на́ ным дві йа́бка. Но та го так тот піп розгрі́шил і по́тім с том йаблі́ньом стрйас, йа́пка хпа́лі, а ста́рий ша роси́пал на по́рох, а ду́ша пішла́ до нéба.

Зап. в марті, 1903 р., в Семлаку, Арадської столиції від Андрія Чеми.

Паралелї: Отсе оповідане то широко розповсюднена тема про Мадея. Найблизший варіянт пор. Етноґр. Матеріяли з Угор. Руси, т. І, ст. 121—124, ч. 47 і т. III, ч. 16 та вказана там лїтература. — Етноґр. Збірник, т. XIV, ст. 251—256, ч. 46 і вказана там лїтература. — Národop. Sborník, т. VII, ст. 214, ч. 16 і вказана там лїтература. — J. R. Bünker, Schwänke, Sagen u. Märchen, ч. 83. — E. Cosquin, Contes populaires de Lorraine, т. II, ст. 231—233, ч. 64 і зібрана там лїтература.

National Parliamentary Library of Ukraine www.nplu.org

III. НОВЕЛЇ.

National Parliamentary Library of Ukraine www.nplu.org

National Parliamentary Library of Ukraine www.nplu.org

29. Непослушний син.

Пішол йęден хлоп ріпу брáти за трéтьę. Йак вибрал йęй, охáбил йęй, жéну зáгнал і сúна до тóго пáна, жéби йóму подежлýвал ріпу, а парóбок тáк шьа гньівал, жé му трéба дýже робúти: Мáмо мóйа, штó вам рéчу, же йа ріпу не розмéчьу.

Сúну мій льýбий, йá то нé дзбам, áле óтец нас бýде кльал.

Не бійте шьа, мáмо, йа шьа од ньóго не бóйу.

Але сúну, йá шьа бóйу, бо йа звáду та не хóчьу.

А син мáтьір не послýхал, лем на свóйім спрáву зрóбил. Прúшлі óни та до дóму та повіла мужóві свойóму: Чýйęш, мýжу, штó шьа стáло, же син мóйę слóво не послýхал.

А муж жéну так гірко кльал, што аж нá ньу зúма прúшла.

Мýжу мій льýбий, не послýхал мéне твій син.

А він сúна ньíґда нé кльал, лем на жéну шьа випéрал: Заплать мóйу плáцу гірку, бо кęдь ньіт, та тьа зáбйу.

А óна шьа барс страшúла, йóго ріпу заплатúла: Заплáчьу тьі, лем шьа нé вадь, ходз і зýмру пільа тéбе.

Зап. в цвітни, 1903 р., в Ейр-Шелїнді, Бігарської столиці від Ганї Яцко.

30. Нерідна мати.

Йęдна бáба пирóги варúла та шьа радувáла, же бýде дóбру вечéрйу мáла. Йак пирóги отцідúла, та сóбі помишльíла, же дóбру вечéрйу бýде мáла. Прúшол йі син, нá ньу крічьал, а óна шьа застарáла: Ей, Боже мій, уж не бýду дóбру вечéрйу мáла; áле йóму дýже насипáла, хоць і óна сáма не бýде йíла. Прúшол йі муж: Жéно мóйа, дай вечéрйу.

National Parliamentary Library of Ukraine www.nplu.org

Она небо́га висипа́ла, але лем кус йо́му да́ла. Він йі до Бо́га лал, же му кус охаби́ла.

Му́же мій, не гнывай шьа на ме́не, бом сино́ві твойо́му ве́це да́ла. Він шьа ро́зйіл, пи́пку шма́рил, а на́ ньу стал, а до Бо́га йі зайе̨пкал. Она небо́га шьа застара́ла, же уж не до́бру вече́рйу бу́де ма́ла. Йой Бо́же мій, де шьа дьіти, знам, же ньа муж бу́де би́ти. Му́же льу́бий, не гньівай шьа, бо йа нем (лем) штири пиро́ги жіла!

А він з ми́ском хо́тьіл шма́рити: Му́жу льу́бий, не гньівай шьа, гва́рйу то́бі за́рап ве́це.

А він на то ничь не слу́хал, лем йі до Бо́га зайе̨пкал. Ви́біг на двір, две́рі за́пер, а же́ну там оха́бил. Она со́бі заплака́ла: О Бо́же мій, штом дьіста́ла? Іше йісти не го́днам, а роби́ти у́се мусьіла. Ми́слит со́бі: Або шьа обішу, а́бо шьа заріжу.

А муж йі під вигльа́дом там йі слу́хал, же о́на гірко пла́че. Ви́шол до́ хиш, так йі бесьіду́вал: Же́но мо́йа, не те́бе йа кльал, а́ле підли дьіти, же йа вихо́вал.

Она то́то не слуха́ла, лем сой гірко у́се плака́ла: Бо́же льу́бий, де́ шьа дьіти, ци шьа до сту́дньі ма́йу шмари́ти, а со́бі так помишльіла, же сой ду́шу не затра́тит: Бо́же льу́бий, те́рпи ти нам, так гі Хрістос те́рпіл за́ нас. Бо́же дай мі льіпший ро́зум, же терпіти у́се йа му́шу. Та́к мі тре́ба, са́мам со́бі то́то нашла, же йа се́бе за ку́ма ода́ла. Йа так дума́ла, жем ца́рство на́шла, жем хресньа́та вихова́ла, а йа пе́кло заслужи́ла, бом шьа з ни́ма у́се вади́ла. Бо́же льу́бий, о́тпуст гріхи, же йа то́то так зроби́ла. Уж йе̨м го раз охаби́ла, льудо́ви йе̨м шміх би́ла та те́пер што мам роби́ти грішна ду́ша? Лем терпіти. А ке̨т те́рпльу, та́к сой ду́мам: А ке̨т Па́н Біг мі помо́же, ви́дит мо́йі шитки сло́ва, же за́дар шьа не прокли́нам. Не слуха́йут мо́йі дьіти, лем пана́шку вишмійали. Дьіти мо́йі, не шмійте з ньа, бо йа пе́чьу, бо йа ва́рйу, бо йа на вас ла́хи пе́ру, а ви ме́не так ке̨льне́те, йак служни́цьу так майе̨те. — То́гда о́на докінчи́ла, бо сой со́бі помисльіла: Бо́же льу́бий, де́ шьа дьіти, бо йа не́ мам сво́йіх дьіти!

Зап. в цвітни, 1903 р., в Ейр-Шелїндї, Бігарської столиці від Ганї Яцко.

31. Попівська пімста.

Бил йе̨ден скле́пар, мал двана́цать скле́піу; він мал йе̨дно́го си́на, сино́ві би́ло ме́но Йа́нік, а мал йе̨дно дьіу́ча, дьіу́ча́ту би́ло ме́не Га́ньча. Так тот син на́ не гварит: Та́туш, ви фурт ходи́те па то́вар, а йа у́жем

National Parliamentary Library of Ukraine www.nplu.org

великий і йа́ би хтыл íги з ва́ми, жéби вiцыл і йа швíта, бо мо́жна ша притрафи́ти, же ви гмрéге, а йа не бу́ду знал, де пітй на то́вар по́тім.

Та до́брі, си́ну, йа тьа, гваріт, вóзму, а́ле Ганьча, йак оста́не о́на до́ма з дванацéтма склепа́ми? Трéба да́ти на́ то по́зір.

А син гваріт: Та о́на да́йак спра́вит то.

А о́ні íшлі так далéко за́ шість тúжні на то́вар, далéка дра́га. Отець йі наказал, Га́ньчі, йак мат роби́ти: на ві́сим го́дин, жéби склéпи позапира́ла.

Но, о́ни ша ўжа́ли, пішли, Ганьча оста́ла са́ма. Пін ша до́чул, же о́тец йі пішол на то́вар, при́шол ґу ныі ф ра́но та лем там бешіду́йе̨ до вечéра. Ве́чьур трéба, жéби склéпи запéрла, піп нé йде до́міў; о́на не го́дна склéпи запéрти, йак не піде піп до́міў. Она гва́рит попо́ві, жéби йшоў до́міў; гваріт: Вíсім го́дин приходжа́йут, мі трéба склéпи позапира́ти.

Піп рад нé рад пішол до́міў. Дру́гий день прийде зас. Зас з ньом бешеду́йе̨, не йде заш, до вечéра́ чéкат там. Ве́чьур зас о́на не мо́же склéпи запéрти, бо піп нé хце йти до́міў. Потім о́на што со́бі розмишльíла? Ўжа́ла по́па, а видрільа́ла го вон. Йа́к го видрільа́ла, попо́ві била́ га́ньба. Піп при́шол до́міў, шіл собі за стіл, пи́ше пи́смо. Напи́сал: Тво́йа дыíўка 'на́ка, тво́йа дыíўка та́ка, о́на три́мат фрайíріў, йі склéпи не позапира́ни ныíгда, о́на за склéпи нéма ста́рість, лем с фрайíра́ми ше го́стит.

Післал він то́го пи́смо за ві́цом. На́шло ві́ца пи́смо на дра́жі. Отец перечи́тал пи́смо та гва́рит сино́ві: Ну, си́ну Йа́нік, ти му́сиш íти до́міў, а йак прийдеш до́міў, жéбис йе̨й смерть зро́бил, ке̨т о́на ша до та́ких рíчий пусти́ла. Смот, жéби йа ви́ше йе̨й до́ма нé нашол.

Прийде Йа́нік до́міў, уж вéчьур, по о́смі годи́ны, склéпи сут позапира́ни. Ду́рка до двéрий, жéби му отвори́ла, о́на гва́ріт: Хто йе̨ст?

Він гва́рит: Йа йе̨м твій брат, лем о́твор двéрі.

Она гва́ріт: Ке̨ц йе̨с мій брат, іди́ перено́чуй до ко́рчми, дé маш дьа́ку, бо йа ты не отво́рйу до ра́на, до о́смой годи́ни, бо йа такий росказ мам; жéби самий мій о́те̨ц бил, та́ го не пу́шчу днýка.

Ну, по́тім він ша ўжал, відыіл, же нé так йе̨, йак ў пи́сму би́ло писа́не, так пішол, переночо́вал íнде, при́шол ў ра́но по о́смі годи́ны: склéпи уш поотвира́ни. Во́шол днýка, о́на на́ не гва́ріт: Што йе̨ но́ве, бра́те Йа́нік?

Та ту йе̨ таке: При́шло нам пи́смо, же ти фрайíріў пу́шчаш, склепи же не зами́каш та тéпер підéме на шпаці́рку.

Она ша з ним ўжала, ви́шлі до по́льа, він мал йе̨дного пса зо со́бом, о́на йде на пéред, він за ньом; вістріл.ыіл с пісто́льа, о́на ша устраши́ла та гва́ріт: Што ро́биш, бра́тку?

National Parliamentary Library of Ukraine www.nplu.org

Він йі гварит: Сéстро мóйа, йа мýшу тьа забúти тепер, мýшу с тьа ўжáти знак, жéбим ўкáзал.

Она пóтім ша му прóсит, жéби йęй дарувал жúвіт, же óна піде швітом так, што ньіґда нúкто о ньій не бýде знал; лем ти воз, а застріль тóго пса, вúріж му йазик, однéсеш та ўкáжеш ньаньóві, же з мéне йę.

Він ўжал, застрíльіл пса тóго, вúрізал му йазик, ўжал ша, пішол дóміў, пóтім пішол за віцом, а óна ша ўжáла і пішлá швíгом. Так йде óна, йде горáми, льісáми, прúйде до йęднóго варóшу, де ша подьійę, пóйде до йęдной кóрчми. Йак вóшла до той кóрчми, пойęднáла ша там служúти. Так óна слýжит, вáрит йісти ўшелійáки йідла, барс фáйно знáла варúти: ходúли там панóви на óбід, так ша чудовáли, же óткаль он тáку кухáрку дошикóвал, же так фáйно знат варúти. Та пóтім óні йęден з другóго тóти панóви, што там ходúли, так повілáли: На тáмті кóрчмі тáка кухáрка йęст, што так знат варúти, же лем трудно погльадáти тáку.

Пóтім ша дізнал йęден офіцір та пішол і тот офіцір там на óбід та пóтім ша там з ньом роспóзнал; шýўна бúла кльáто та йі ўжал за жéну. Она пішла з ним, пóтім прúшло од вóйска, жéбі офіцір гльáдал, дéби ша нáшол тáкий склеп йęден, жéби тот склеп тіўко постáву мал, жéби на йęден реґęмент війска лáхи пошúли.

Офіцір ша застáрал, же дé він то гóден нáйти йęден склеп, жéби тіўко постáву бúло. Так він ша стáрат, йęго жена му повíдат: Што ша стáраш, мýжу?

Йак ша, гвáріт, нé мам старáти, кед от цисáра прúшло пúсмо, же на йęден реґęмент війска з йęдного склéпу, жéби му то дошиковалі. Де то йęст тáкий склеп? Йа не знам, дé би то ша нáшло.

Она гвáріт му: Не стáрай ша нич; йá ша дам острічі, а ўболóчу ша до войęмских лах, а бýду тьі за фульарчіка і підéме до йеднóго сéла, йа знам йęднóго склепáра, што мат дванáцать склéпіў.

Так пóтім óні ша ўжáлі та пішли там до йęй віца. Гнéтки там ша жвідáлі, ци мáйут про йęден реґęмент постáву.

Онú повіли, же мáйут. Так пóтім тот склéпар ша зрадýвал, же тіўко з йóго склéпу постáву нáраз вúйде та гвáріт: Тéпер йа зрóбйу йęдну гостіну.

Ўжал він, заклúкал там пáніў тих ўшельійáких; йак ша гостíна зачáла та пóтім ша гостілі онú там, а приповідáйут сóбі ўшельійакі приповíтки, так пóтім і тот íнаш гвáріт: Та мі би бúло слобідно йęдну ґáтку повíсти?

Оні повіли, же слобідно.

National Parliamentary Library of Ukraine www.nplu.org

Та ма́ла йа, гва́ріт, йе̨дно́го ві́ца, а мій о́тец мал двапа́цат скле́піу̌ та він пішол зо си́ном на то́вар, а ме́не зохаби́лі до́ма, же́би йе̨м скле́пи дозира́ла. Йа роби́ла, йак оні́ росказа́ли, а при́шол йе̨ден піп до нас, так од ра́на до вече́ра не пішо́л доміу̌. Йа скле́пи не мо́гла запе́рти про́ не; то било́ так йе̨ден день, дру́гий день зас при́шол, зас не хтыіу̌ йти до́міу̌, а йа го по́тім у̌жа́ла, ви́била вон; він пішоу̌ до́міу̌, написал пи́сьмо, же йа фрайі́ріу̌ пу́шчам, а пи́сьмо післал за ві́цом. Пи́сьмо ві́ца здогони́ло на дра́жі, у̌жа́лі письмо, пречі́талі, так виправили бра́та до́міу̌ на́зад. Брат при́шол у̌ но́чі по о́смі годи́ны, скле́пи били позапира́ни; ду́ркал до две́рі, же́би му отвори́ла, йа́ му отвори́ти не̨ хтыі́ла, бо йа та́кий ро́сказ ма́ла, по о́смі годи́ны же́бим не пусти́ла ни́кого ну́ка. Брат по́тім пішол, переночу́вал и́нде, прі́шол у̌ ра́но, та мі по́віл, же́би йа́ з ним ішла на шпаці́рку. Йа пішла, у̌жа́лі йе̨дно́го пса та йа йшла напе́ред, він за́ мном, вистрі́лиу̌ с пішто́лья. Йа ша у̌страши́ла та йе̨м ша жвіда́ла: Бра́те̨, што ро́биш? Він, же ме за́бийе̨, же та́кий ро́сказ ма од ві́ца. Йа ша му проси́ла, же́бі нья не за́біл, же йа піду швітом, так він по́тім за́біл то́го пса і так му вирізал йа́зик і у̌ка́зал віцо́ві, а йа пішла швітом і те́пер кедь не віри́те̨, ту йе̨ брат, ньай по́віст. Так по́тім ра́птом по́па по́ймалі і го ростарга́лі за кіньма.

Зап. в марті, 1903 р., в Семлаку, Арадської столиці від Андрія Чеми.

Паралелї: Б. Д. Гринченко, Изъ устъ народа, ст. 346—347, ч. 323 і вказана там лїтература. — J. R. Bünker, Schwänke, Sagen u. Märchen, ч. 102. — Czambel, Slovenská reč, ч. 141. — E. Cosquin, Contes populaires de Lorraine, т. II, ст. 323—328, ч. 78 і зібрана там лїтература. — R. Köhler, Kleinere Schriften, т. I, ст. 391—393, ч. 11 і вказана там лїтература.

32. Дївчина і розбійники.

Бул йе̨ден чло́век худо́бни, а мал йе̨дно дыі́у̌ча. Так у̌ тім йіх се́лы зганьа́ло ша па́ньство вели́ке, же там у̌ йіх се́лы бу́ла йе̨дна го́ра, а та́ка висо́ка, што ныі́кто на́-ньу не міг вийти. Так то́то па́ньство так бешедува́лы, же хто́ би на́ ньу ви́шол на ста́у̌ку, та́к би ве́льо піньа́зи до́стал. А пробовалі там у̌шелійа́кі виходи́ти, а ни́хто не́ міг. Так по́тім то́то дыі́у̌ча то́го худобно́го, о́но гва́ріт: Ньа́ну, йа бу́ду пробова́ті іті на то́ту го́ру.

Отец му гва́ріт: Де ти, дыі́у̌ко мо́йа, підеш, ке̨т ти та́ка сла́ба, ма́ла.

National Parliamentary Library of Ukraine www.nplu.org

Йа, гваріт, татуш, спробуйу, ўшитко йедно.

І оно ша ўжало горі гором і іде. Йак вишло уж на гору, так там нашло йеден каштіль, а коло того каштельа така лука шуўна і на тій луце штірі двацет коней ша пасло. Она ўжала тоти коньі, позваджувала йіх до ўйедна, так долу гором сходит з нима. Йак зишла долу, там паньства сила, ўшитки кричат: Віват, віват! — же дыўча виграло.

Потім оно собі ўжало фартушок, тримат ў руках, а паньство так мече му там піньази, котре кілько хтыло. Потім оно ша ўжало, пошло доміў с тима кіньми. Ўвело собі йіх до маштальны, потім о пар днии пришол йеден до села, вошол до корчми, росказал собі пальінки, так ша довідуйе, же што ту ў вашім сельі нове чути?

Кашьмарь му повідат: Та, гваріт, ту йе таке пове, же йедно дыўча молоде с тойі і тойі гори штірі двацат коней звело.

Він гваріт: Йа би хтыў видьіти тото дыўча, кедь би мі ўказалі. — А він бил збійник, тот чловек, акурат ісго с той гори.

Качьмарь гваріт му: Можу; акурат тепер туда перешло, пішло до церкви; йак буде ішло назад, та вам го ўкажу.

Ну, оно надішло назад, так му го качьмарь ўказал. Він потім за ним смотріл, до котрого дому гвойде; потім вошол назад до корчьми, пак ша одобрал од качьмара преч: Йа тепер, гваріт, іду доміў.

Він пішол там на тоту гору до його каштельу там, так повідаў сі камератім: Но, гваріт, мойі братьа, йа йім нашол того, што наші коньі ўкрал; йедно дыўча било, але ми, гваріт, по тото дыўча підеме і спросиме го за жену.

Так воні ша позберали і пішлі там просігі го. Ша пооблекалі до панскіх лах і дыўча проша, жеби йім го далі. Оні повідайут, же йе ґрофский син, лем ми, гваріт, чули, же ваше дыўча таке мудре, та за то ми го просиме, бо нам таке треба, мудре.

Ну, они го далі. Дыўча нехце піті. Справілі спросини, тепер ша млодий вибрал доміў, а дыўча за ним зірки. Ідут, ідут, ідут, уш перешлі того ґрофа, откиль ша повідал, же йе. Дыўча йак відьіло, так йіх обишло іншим трактом і вишло наперед них і пішло на тамту гору. Оно гвошло двука до йедней хижи, там ни йест никого, лем сама чіста збройа. Піде до другойі хижи, там саме чісто злато. Піде до третьой хижи, там само лахи, ўшитко паньске. Піде до четвертой, там лахи ўже опторгани. Піде до пйатой хижи, там лем само постельы. Піде до шестой хижи, там не йест нич, лем серет хижи йеден пньак, а піт тим пньаком йама, а ў ті йамі поўно трупіў. Ну, оно хце отамаль піти, рас чуйе, же збійници йдут, ведут йедну жену. Оно от страху не знало, де ша подьіти, скочило до той йами, так ша закрило с тима трупами, жеби го

National Parliamentary Library of Ukraine www.nplu.org

не ви́дно било́. По́тім о́ні йак пріве́лі то́ту же́ну, так про́сто з ньом ґу пньа́ку, же йі одо́тнут голо́ву. А же́на б и́ л а ў тьа́жи. Та йęден пові́дат: Зотни́м йęй гло́ву.

Дру́гий пові́дат: Зотни́м йęй па́лец, бо на па́лци мат пе́рстęнь.

По́тім йак йі па́лęц оттьа́ли, та йі отско́чил до той йа́ми па́лец. Хце піги йęден до йа́ми гльада́ти па́лęц, же там пе́рстęнь, дру́гий гва́ріт: Е, пьай, ми і́шче нę та́ку приведе́м, и́ши нę та́кий пе́рстęнь бу́дę ма́ла.

А то́то дьі́ўча тот па́лęц хвати́ло, йак скочил до йа́ми, бо ско́чил д ньо́му, та́к го схова́ло до кęше́ны собі́. А о́но ўши́тко слу́хат, йак о́ні бешіту́йут. Оні гва́рйат: Йак го пріведе́ме, та буде́ме му с хирбе́те рęме́ны рі́зати, а с тих рęме́ны буде́ме шві́чки крути́ти, а шві́чки запалі́ме, а бу́дут горі́ти, а його так буде́ме од ніх аж до голо́ви на ку́ски руба́ти.

Так по́тім йім по́віл га́днадь: Ну, те́перь хло́пци ка́ждий на свій по́кій, жęбистę споко́йно спа́лі, бо то́та душа, што смо йі те́перь забі́лі, мо́же ў но́чі дайаку комеди́йу робити, так ви лем ти́хо спи́йте, бо зна́те до́бре, же ду́ша баламу́тит ў но́чі.

Оні собі польęга́лі, а спйат. То́то дьі́ўча йак уж бага́ло, же о́ні спйат, о́но ви́шло с той йа́ми. Йак ви́шло, так помальęнки кра́чат, жє́би мо́гло перейти прес хи́жу. Пере́шло прев йęдну хи́жу, двирі нę запе́рло; при́шло до дру́гой хи́жи там, де о́ні спа́лі. Пішло ґу йęдні посте́лы, а шмари́ло руку йęдно́му на тварь, а са́мо ша скри́ло піт по́стыіль. Тот збі́йник ско́чил, гне́гки по́чал крі́чати: Ту хто́ски йęст!

Га́днадь ско́чил, хва́тил ко́рбач, та́к го за́чал би́ти: Йа гва́ріл вам е́шті ве́чьур, жебистę споко́йно спа́лі, бо ду́ша бу́де баламути́ла!

Обіл го до́брі; но, те́перь спій, а ве́це же́бис мі не крі́чал, бо бу́деш битий ба́рже.

Ну, польęга́лі со́бі зас, йак заспа́лі, дьі́ўча ви́шло спіт по́стелы, іде до тре́тьой хи́жи, і́де до четве́ртой, і́де до пйа́той, йак уж ви́шло во́нка, так з двері́йамі трі́сло, што ўпа́лы ка́штіль ша стрйас. По́тім ско́чіл сам гаднадь: Хло́пи, става́йте, бо ту хто́ски йęст!

Оні постава́лі шитки, ви́шлі во́нка, о́блетьілі ка́штіль доко́ла, не на́шлі ничь, бо дьі́ўча ша скри́ло до йęдно́го крйа́чка. По́тім о́ні во́шлы дну́ка, польęга́лі сі на зноў. Гва́ріт гаднадь: То лем то́та ду́ша баламу́тит, то о́на трі́скат так, бо йі жаль за льі́ти, а і́нше хто ту годен бу́ти?

То́то дьі́ўча по́тім, йак во́шлі днука, ўжа́ло ша, ўтьі́кло там. При́шло до́міў, за́чне до́ма повіда́ти за йако́го о́но ша спроси́ло: То, гва́ріт, то́ти збі́йници, о́ткиль йа ко́ны зве́ла. Так те́перь, гва́ріт, йак буде

National Parliamentary Library of Ukraine www.nplu.org

сва́дьба стойа́ла, та тре́ба, же́бі нам дошікова́лі війско, жебисме йіх мо́глі пойіма́ті.

То́ти зб'йни́ци ша пріготова́лі на сва́льбу, йе̨дні ша оболо́клі до же́нскіх лах і так прі́шлі з музікантáмі, прі́шлі по дыі́уча. А війско уж би́ло ў се́лы. По́тім гвошлы ну́ка до хиж, тот старо́ста гва́ріт, же́би ша збира́лі до вінча́ньа. Оні гва́рйат: Чекайте̨, да́што жі́ме, да́кус ша помалатуйе̨́ме, а по́тім звиклі льу́де до вінча́ньа йти.

А війско уж обийшло хи́жу до опко́ла. Староста кри́чит, же́би моло́ди́ца во́шла, а да́ла ру́ку з молоди́м. Моло́дица во́йде, так ша про́сит, же о́на з ним даст ру́ку, а́ле ке̨дь йі одга́днут, што ша йе̨й то́й ночи сни́ло.

Оні крі́чат, же: слибі́дно, слибі́дно повісти. Она по́тім за́чне повіда́ти. То мі ша так сни́ло, же йа ша зрукова́ла за йе̨дно́го ґрофско́го си́на. По́тім йак уже і́шлі до́міў по руковинах, йа іду́ зі́рки за ни́ма, ци́ то він йе̨ ота́маль, от тамто́го ґро́фа, ци ньіт. Оні пере́шлі ґро́фа, і́дут да́ле. Йа за ни́ма, обийшла йе̨м йіх і пі́шла йе̨м на пе́ред них, бо йа уж бага́ла, што сут за йе̨дни. Во́йду там до йіх каште́льа, о́твору две́рі, а там са́ма чі́ста збро́йа.

То, гва́ріт, ў нас йе̨ст.

Отвору дру́гі две́рі, там йе̨ст са́мо чі́сті ла́хі панскі.

І то, гва́ріт, г нас йе̨ст.

Отвору тре́тьі две́рі, там са́ме поде́рти, рйанда́ви ла́хи.

І то, гва́ріт, г нас йе̨ст, бо ми́сме, гва́ріт, та́ки льу́де, же ми ке̨дь види́ме худобно́го чолове́ка, так з ньо́го ла́хи здоймéме поде́рти, а да́ме му цьі́ли.

Отво́ру четве́рти две́рі, там йе̨ зла́то, срі́бло.

І то, гва́ріт, г нас йе̨ст.

Отво́рйу пйа́ти две́рі, а там се́рет хи́жи пньак, а піт тим пньа́ком йа́ма, а ў ті йа́мі по́ўно тру́піў.

Ей, гва́ріт, то непра́ўда, бо ў нас то не́ йе̨ст.

Йа, гва́ріт, не́знам, лем ша мі так сни́ло. Слухайте, гва́ріт, до кі́нце, ньай вам допо́вім; а по́тім, гва́ріт, йа хцу ота́маль уте́чі. раз чу́йу, же ве́дут йе̨дну же́ну; йа ско́чу от стра́ху до йа́ми; о́ні то́ту же́ну пріве́дут, тако́й йі хтьат го́лоў оттьа́ти. Йе̨ден гва́ріт: Здойми́ме йі напе́ред пе́рсте̨нь с па́льцьа. — Ўжьа́лі йі ру́ку, положи́лы на пньак, оттьа́лі йі па́лець, по́тім па́лец ско́чил до йа́ми, а она́ хвати́ла тот па́лец, а схова́ла го до ке̨ше́ньі. Йе̨ден гва́ріт: Йа піду гльада́ті тот па́лец. Дру́гий гва́ріт: Ньа́гай, привиде́ме ми ту не та́ку, што і́шче не̨ та́кий пе́рстинь бу́де ма́ла. А йа лем ти́хо си́джу, а трйа́су ша от стра́ху, бо, гва́ріт, ми приведе́ме йе̨дну, а же сме зрукова́лі йе̨й за же́ну. Та йак йей приве̨де́ме, так буде́ме йе̨й реме́ньі с хирбе́та рі́зати, а с тих риме́-

National Parliamentary Library of Ukraine www.nplu.org

ньі будéме швічки крутити, а тóти швічки бýдут горіти, а ми так йęй і будеме од ніх до голóви на кýски рубáти. Пóтім гвáріт гаднадь йім: Жебисте с покóйом спáлі, бо тóта дýша бýдę той нóчи баламутила. Оні сі, гвáріт, польęгáлі, йак позаспáвáлі, йа вишла с той йáми, іду прес хижу, так, гвáріт, полóжу йęднóму рýку на тварь, він ўстáне, скричит, жéби поставáлі, бо хтóски йęст. Гаднадь ўстал с корбáчьом, óбіл го, жéби баламýту не рóбил. Оні польęгáлі на знóва, а йа тóгди так ўтéкла отáмаль. А тéперь кęдь не віриτе, ту йę пáлец.

Йак ўказáла палец, збійник гнéтки во шáбльом йęй хтьіл ростьáти. Війско гнéтки ша горнýло до хиш та йіх пóйімали і поўйазáли, а óна так остáла пóтім.

Зап. в мартї, 1903 р., в Семлаку, Арадської столицї від Андрія Чеми.

Паралелї: Етноґр. Збірник, т. I, ст. 49—51, ч. 14 і вказана там лїтература. — Тамже, т. VII, ст. 159—161, ч. 74 і ст. 166—168, ч. 77. — Тамже, т. XIV, ст. 307—308, ч. 63 і вказана там лїтература.— Národop. Sborník českosl., т. VI, ст. 222, ч. 47 і вказана там лїтература. — Б. Д. Гринченко, Этногр. Матеріалы, т. II, ст. 199—202, ч. 170 і вказана там лїтература. — J. R. Bünker, Schwänke, Sagen u. Märchen, ч. 112—113. — Em. Cosquin, Contes populaires de Lorraine, т. I, ст. 178—185, ч. 16 і вказана там лїтература. — А. Аѳанасьевъ, Народ. русскія сказки, т. II, ст. 301—305, ч. 199—200 і вказана там лїтература. — Brüder Grimm, Kinder- und Hausmärchen, т. I, ст. 190—194, ч. 40.

33. Як королївна бідувала і знов королевою стала.

Бил йęден молóдий краль, пішол ґу другóму кральóві просити прінцéзу; не хóтьіл му йęй дáти. Але він шьа пóтьім спрáвил тáким жебрáком, а глýпим, прийде там до кральовóго двóра, ци не трéба му дакóго шьмітьа возити з йóго бýрку.

Ба, гварит, трéба нам. Акýрат сме поховáли предýчéра такóго, што сме мáли, та трéба нам.

Но, дóстал він йęден віз на двох колéсах і йęднóго сомáра. Вóзил він там с тóго бýрку тото шьмітьа. Мал йęдну хишку свóйу, вéчьур ўсе сóбі йшол спáти. А мал шýмни вéци: злáто, стрібло, дийамéнти ўшелійáки. А піла принцéзи били дві фрайцімірки, а ўсе ходили смотрити, штó тот глýпий рóбит. Ўсе він сóбі так фірґáнґі ўжал, а отвóрил на облáку, лáмпа му горіла на стóльі, а тóто сóбі розлóжил по стóльі ўшитко, а так шьа с тим бáвил сам. А тóти фрайцімірки ай

National Parliamentary Library of Ukraine www.nplu.org

с принцéзом ходи́ли нá не смотріти, штó він рóбит, а бáрс шьа йім пачи́ли тóти вéци, што він мал. Прінцéза повідат фрайцімíркам: Ітте там ґу ньóму, ци він би то не прóдал.

Они пішли ґу ньóму, а шьá го зьвідувáли, ци він то не прóдаст. А він йім нá то отпóвіл, же він не прóдаст, áле кęд з ним бýдут спáти, то же йім даст.

Они, тóти дві фрайцімíрки, ай с том принцéзом, пришьагáли, же кęт він йім даст, што бýде рóбил, та же йęдна дрýгі пóвіст. Та принцéза повідáла тьі найстáрші фрайцімíркі, жéби она íшла з ним спáти, же йęднá ньічь — не цьілий шьвіт.

Фрайцімíрка при́йде, а заклóпкат на óблак, жéби йęй пýстил. Він йęй пýстил, шьа зболéкла, лéгла сóбі ґу ньóму на пóстьіль, обернýла шьа ґу мýру од ньóго, а він óд ней шьа обéрнул з гузицáми до ýйęдна. А не рóбил йęй ничь. Фстáли рáно, дал йі зá то йęден пéрстен шýмний. При́йде до цімри ґу принцéзьі ай ґу фрайцімíрці: Но, та рóбил тьі дáшто?

Але не рóбил мі ничь; áні на мі íше рýку нé мал.

При́йде дрýгий вéчьур, піде дрýга фрайцімíрка. Заклопкáла, жéби йęй пýстил днýка, же óна з ним бýде спáти, кęд йęй даст шýмни заушни́ци.

Лéгла сóбі ґу ньóму на пóстіль, обернýт шьа з гузицáми до ýйęдна, а спáли так до рáна. Ýрáно ýстáнут, даст йі шýмни заушни́ци, óна шьа радýйę, же йęй ничь не рóбил. При́йде там днýка ґу принцéзьі ай ґу фрайцімíрці, тай шьа йęй зьвідýйут: Рóбил тьі дáшто?

Але, гвáрит, рóбил, íше на ньа áні рýку не полóжил. Він не мýсит мáти ничь.

Принцéза би рáда мáти карперéци ай криш на ши́йу. Піде там вéчьур фрайцімíрка найстáрша, же паньі, наййасьньíша принцéза би з ни́ми йшла спáти, кęд би йі дал тóти карперéци ай дийамантóвий криш.

Він повідат: О, йę. Мóже при́ги, то йá йęй дам.

Принцéза при́йде о дéсьат гóдин, заклóпкат на óблак, жéби пýстил днýка. Она при́йде днýка, гнеть лáмпу задýли, жéби йіх ни́хто не збáчил. Она сі лéгла на пóстіль ґу ньóму, áле óна шьа не хотьíла áні зоблéчі, лем ý кабáтох спáти. А він йęй гвáрил, жéби шьа зоблéкла до гóла, лем кошéльа жéби на ней остала.

Принцéза рáда не рáда мýшіла шьа зоблéчи, а лéгла сóбі ґу ньóму. Обернýла шьа ґу мýру од ньóго, а він ґý ньі шьа обéрнул. Она не хотьíла, а він гвáрил, же мýсит. Она шьá му мушíла розложи́ти. Но, а так він сóбі одбáвил, шіст раз репетýвал.

National Parliamentary Library of Ukraine www.nplu.org

I ра́но ўста́ла, а́ле би́ла кус сму́тна. Дал він йęй то́ти карпере́ци, ай криш дийаменто́вий. Она ра́но прийде ґу фрайциміркам, зьвідуйут шьа фрайцимірки, ци йęй не ро́бил ничь?

Гва́рит: Не ро́бил мі ничь, а́ле по́ки мі не хо́тьіл да́ти.

Но, оста́ло то да́ле так. Але пере́шло три місьа́ци то́му, принцеза збагу́йę на со́бі: Ти, гва́рит, чьу́йęш, — прийде ґу ньо́му ве́чьур рас, — маш ти да́што? Дайа́ке ґаздістьво ма́ш ти?

А він лем так по глу́пі бесьіду́йę фурт: Што́ ты до то́го? Ци ма́м, ци не́ мам, то́бі до то́го ничь.

Ти глу́пий дворни́ку, та по́віджь мі.

Но ничь. Ўра́но ста́не, сви́шче со́бі, шьпіват со́бі, спіт ку́рок курйа́чки вимітат, а во́зит на сомаро́ви, а шпіват фурт со́бі. Але принце́за сой ми́слит: Бо́же, Бо́же, што йа бу́ду роби́ла с та́ким глупта́ком?

Але прейде шіст місьа́ций, о́на ґу ньо́му фурт хо́дит, а шьа го зьвіду́йę, о́ткаль йę, а ци майę да́што. А він фурт лем так глу́пі бесьіду́йę. Але йак пришло сьім місьа́ций, так о́на йо́му: Ти Лудвіку, не́ бут та́кий глу́пий, а́ле обе́рний шьа ґу Бо́гу, а роб да́што, смот, бо йа от те́бе ў тьа́жи.

А він лем ўсе та́ки глу́пи річи: Бо йа от те́бе гру́ба!

Але по́тьім уш при́де ґу ньо́му ве́чьур, гва́рит йо́му: Ти Лу́двік! Смот, бо ми спакуйęме ла́хи, а піде́ме за́ран пречь.

А він лем шьа фурт шьмійę. — Йа не дзбам, гва́рит.

Она ра́но да́ла со́бі запрйа́чі до гінто́ва шти́ри ко́ньі, спакува́ла сво́йі ку́фри, а сво́йі ла́хи, ўши́тко. Пішла пречь ота́маль от віца со́бі, в бу́рку. А Лудвік шьа зо́брал, пішол по пере́дьі. Виве́зли шьа за хо́тарь до йęдно́го льі́са, він йęй ньа́гал там ў льіші, а йі повідал: Ти бу́деш ту чека́ла, йа піду до варо́ша, бу́ду гльада́ти дайа́кий віс, же́би нас приве́зли.

Лудвік шьа зо́брал, а пішол ґу сво́му віцо́ві, ґу кральо́ві, а випра́вил йęден реґи́мент гуса́ри, а наказал йім, же́би йęй до́брі там постраши́ли, а́ле же́би йęй не образи́ли.

Ідут тама́ди гуса́ри през льіс, и́дут на́ ньу, о́на фтьі́кат та пла́че, а бо́йіт шьа. Там йі ку́фри порозміту́ва́ли. Потьім він при́де ґу ньі, — уж гуса́ри пішли пречь — на́ двох ста́рих ко́ньах. Та́м шьа приве́зли на край дедини, а голо́дни били, та́м шьа зложи́ли до́лоў: Но, гва́рит, же́но, зна́ш ти што? Ти голо́дна.

Ба, гва́рит, ве́ра голо́дна.

Знаш ти, же́но, што? Ти ид том ули́цом, а йа піду дру́гом ули́цом, а ту шьа зійде́ме зас.

Але він напе́рет х тьім варо́шу дал зна́ти, же йак прийде та́ка же́на по жебра́ньу, же́би йęй не да́ли ничь, а́ни ў йęдньі хи́жи. А він

National Parliamentary Library of Ukraine www.nplu.org

пішол ґу віцо́ві, на́йіл шьа там, на́пил шьа там, а йі при́ньіс ку́шьчьок ў горньа́тку полиу́ки ай фала́ток мйа́са, ай хльі́ба. Він там іде, жёна уш там чёкат. Но, гва́рит, жёно, та доста́лас да́што да́ґде?

Не доста́ла-м а́ні фала́ток хльі́ба.

Ну, жёно, та ти маш сере́нчу до́бру. Та йа́к би йа не до́стал, так бисме муси́ли згину́ти з голо́ду.

Но, жё́ньі дал тот кус полиу́ки, ай мйаса ай хльі́ба, жёна йіст: А ти йіл да́ґде?

Але йіл, та де́ бим йіл? Лем то́то кушьчі́цкий до́стал, та-м при́ньіс то́бі.

Жёна йіст, іші ай йо́му ньага́ла кус. — На, гва́рит, му́жу, зьіж ай ти.

Но, жёно, лем зьіджь, йа витри́мам.

Він на жёну: Жёно, што буде́ме роби́ти? Знаш ти што? Йа піду ґу йеднóму горчари́йо́ви, што го́рци прода́ват, а ми́ски, а таньі́ри, йа од ньо́го во́зму на бірк, а ти будеш продава́ла на пльа́цу і так шьа буде́ме живи́ти да́йак.

Но, му́жу, до́бре би би́ло, кед би-с до́стал.

А він гва́рит йі, же мо́же доста́не.

Пішол він к горчари́йо́ви, при́віз му там го́рчьар йеден віз тих ґра́тіў. Она продава́ла то на пльа́цу, а льу́ди купува́ли о́д ней; но, о́на уш шьа радува́ла, же то бу́де до́брий кшефт. А він пішол до́мім ґу своййо́му віцо́ві, а гуса́ріў випра́вил там на ко́ньох, же йак бу́дут маширу-ва́ти прес пльа́ц, жё́би прес то́ти го́рци ўши́тки ко́ньі пусти́ли. Гуса́ри маширу́йут прес пльац про́сто през го́рци. Она зачьа́ла плака́ти, нарі-ка́ти, жё́би шьа вижи́вили те́пер с то́го кше́фту, а те́пер йі потрепа́ли ўши́тко, же што бу́дут роби́ти?

При́йде Лу́двіґ ґу жё́ньі: Но, што йест, жёно?

Жёна повідат мужо́ві: Што́ то за порйа́док х тьім варо́ши, што́ то за кра́льа, же ци він свойо́му ві́йску не го́ден росказа́ти, же ци то не го́ден зажалова́ти на міністері́йу?

Муж жё́ньі повідат: А, ньа́гай до грі́ха, будеш шьа правова́ти с кра́льом.

Жёна повідат, же што́ те́пер бу́дут роби́ти?

Муж повідат: Знаш ти што? Йа піду, а возьму там ко́рчму при каса́рньі до аре́нди, а ти бу́деш там продава́ла на́пій, а мо́же то нам піде до́брі.

До́брі, жёна повідат, же й то́ би не би́ло жьльі.

Ўжьал він со́бі корчьму, та́м мал пи́во, ви́но, пальі́нку, а прода-ва́ла о́на там. Ішло то йім до́брі день, два́ дни, три́ дни. Він по́тьім пі-шол ґу віцо́ви, а роска́зал там войа́кім, жё́би пішли там пити, а мула-

National Parliamentary Library of Ukraine www.nplu.org

тува́ти шьа. Войа́ци ӥідьат, пӥут, о́на ко́ло них хо́дит, а вислугу́ӥе ӥім, ӥак найльі́пше мо́же. Войа́ци шьа попи́ли, у̂ши́тко ӥі рострепа́ли, фльа́шки, пога́ри, а не заплатил ӥеӥ а́ни ӥеден ничь.

При́де муж пото́му там; гва́рит: Же́но, та што по́ве?

А, му́жу, ту х тым варо́шу недо́брі. Ту са́ми бетьа́ри.

Та уж сме, же́но, пробова́ли ду́же, а не и́де ниӥак нам то. Але знаш ти што? Піду ӥа до кральо́вого бурку, там шьа бу́де моло́дий прінц женити, ци́ би ми́ там не доста́ли да́ку слу́жбу.

Она ӥо́му гва́рит: До́брі би то би́ло, му́жу, ке' би ми шьа там мо́гли доста́ти; там би сме сі мо́гли да́што зашпарува́ти.

Він ӥі гва́рит: Же́но, не́ бі шьа ничь; ӥа́ то да́ӥак викі́нчьу.

Пі́шол він там, при́шол на́зад; Же́но, не́ біӥ шьа ничь, уж лем мі́сце на́шол; за́ран же́би сме шьа постави́ли до кральі̂у́ского бу́рку; ти бу́деш там у ку́хни помага́ти куха́ркам, а ӥа бу́ду за тако́го удворни́ка, вам бу́ду доно́шал дере́во. Але, же́но, же́бис на́ шьа памньата́ла, же́бис мі да́што одложи́ла ӥі́сти.

Не́ біӥ шьа, му́жу, ничь, ӥа́ тьі одло́жу.

Но, він хо́дит, дере́во доно̂шат, о́на му фурт пові́дат: Му́жу мі́й, не́ го́дна ӥа ничь одложити, бо на ме́не то́ти куха́рки дава́ӥут барс по́зір!

Але о́на шьа рас приправи́ла, у̂кра́ла о́на до ӥедно́го горньа́та полі́ӥуки, а приу̂ӥаза́ла со́бі ме́джі но́ги. А тот муж то бил сам принц, але о́на не зна́ла, же він ӥе принц; то самі́тна то́та сва́дьба би́ла ӥіх — о́на о́ тым ничь не зна́ла. Тот моло́дий прі́нц при́шол двука, а пові́дал, же́би о́ни у̂жьа́ли куха́рки на та́нец, же́ то му́сит би́ти, ка́жда куха́рка му́сит танцьува́ти. Рас при́шол на то́ту шор, што ма́ла тот го́рнец ме́джі нога́ми приу̂ӥаза́ний. Она шьа одма́гат, же о́на не піде, же о́на тьа́шка, же не мо́же, а́ там на́ ньу, же му́сит. Ра́да не ра́да мушіла іти. Во́зьмут ӥеӥ до шо́ру, а з ньом таньцу́ӥут по́льки. Йі то не би́ло рехт. Йак о́на таньцова́ла, польі̂у́ка шьа за́ ньом розлива́ла. Ту льу́де шьа шмі́ӥут, а барс шьа чьуду́ӥут, же што та́ке, розлива́ти шьа розли́ват. Льу́де паха́ӥут, а не сме́рдит; што́ то мо́же би́ти? С препіту́ӥем посра́ти шьа не посра́ла, бо ке' би шьа і посра́ла, та́ би ква́ру велико́го наро-би́ла. Во́зьме Лу́двік по́піт пле́чьа, ве́де Ільку до поко́ӥа: А ти, Ілько, зоблечь шьа ти. Во́зьмиӥ сво́ӥі шу́мни ша́ти, о́блечь на́ шьа шу́мни ша́ти. Зна́ш ти, же́но, за нови́ну? На́ша сва́льба сто́ӥіт те́пер, барс ти шьа́ уш посмути́ла, а́ле те́перь ти́ шьа повесе́лиш. Ти не зна́ла, с ким ӥес за́шла, бо ӥа те́бе да́мно пи́тал, ти за ме́не не хтьі́ла іти, ӥа со́бі так розду-му́вал, ӥак ӥа те́бе мо́жу скла́мати. Йа собі так розду́мал, же́ ти му́сиш би́ти мо́ӥа же́на. Йа́ шьа спра́вил за глупо́го, же́бим те́бе міх скла-ма́ти. Йа при́шол ґу тво́му віцо́ви за ӥедно́го удворни́ка, ӥа прине́сол зо-

National Parliamentary Library of Ukraine www.nplu.org

собом ушелійаки річи. Мойі річи шумни били, вам фрайциміркам і принцéзьі барс шьа шумньі запачили. Йа собі мишльія сам, же йá тьа мушу скламáти. Прийде йęдна фрайцимірка, óна шьá мньа спитувáла, цй йа с тих річий дáшто не пóдам. Йа повідал, же не пóдам, бо йá то на прóдай нé мам, áле кęт ти бýдеш зó мном спáти, та йа тьі дам шýмний пéрстень. Фрайцимірка шьа бойáла, пішла нáзад ку принцéзьі, почьáла йі повідáти: Ти, прінцéзо, він повідал, же він не прóдаст нічь, áле кęд с ним бýду спáти, він повідал, жé мі бýде дарувáти йęден шýмний пéрстень. Она пришла, заклопкáла на глупóго удворника. Удвóрник устал, а отвóрил фрайцимірки і так пóвіл: Фрайцимірко, зóблечь ти шьа, а льігáй ти до постéльі. Фрайцимірка шьа зоблéкла, ґу удворникóві до постéльі лéгла, обернýла шьа ґу сьтьіньі, а він шьа обéрнул óд ней до хижи, а так спáли аж до рáна. Фрайцимірка шьа радýйę, же спáла на покóйі, а йак пришла ґу принцéзьі, прінцéза шьа опітýйę: Штó тьі рóбил тот удвóрник? — Мі удвóрник не робил нічь; йак лем сóбі лéгла, так йęм спáла. Пáньі прінцéзна шьа зрадувáла, же óна дар і достáла. Пáньі прінцеза шьа зблазнила: Видиш ти, пáньі прінцéзо, йá тьа пітал, ти не пішла, сáма ти шьа так скламáла, жé ти мýсиш бйти мóйа жéна.

І так прінцéзна увірила, аж йак свáльба уш стойáла. Свáльба стóйіт барз весéла, прінцéза шьа усьмілила, ей аш тóгди з Лудвіком, с пáном прінцом шьа веселила. Свáльба била барз богáта, пáньство, кральóве, цьісáри шьа весéльат, пáна прінца витáйут так, йак пáна молодóго крáльа. Бáнди грáйут, трýби трýбйат і на то молодóго прінца пáна нáшого весьільа. Свáльба била богáта, забили крáву рогáту, на тьі крáві дзвóньчьок, а тьі приповітці кóньчьок.

Зап. в цвітни, 1903 р., в Німецькім Пероґу, Арадськоі столиці від Осипа Гія.

Паралелї: Етноґр. Матеріяли з Угор. Руси, т. I, ст. 186—189, ч. 26 і вказана там лїтература. Крім того: B. Němcová, Národni báchorky a povĕsti, т. II, ст. 282—292. — Národop. Věstník českosl., т. III, ст. 17, ч. 74 і вказана там лїтература. — J. R. Bünker, Schwänke in heanzischer Mundart, ч. 74. — L. Gonzenbach, Sicilianische Märchen, т. I, ст. 118—122 і т. II, ст. 216—217, ч. 18 та вказана там лїтература. — E. Cosquin, Contes populaires de Lorraine, т. II, ст. 98—101, ч. 44 і вказана там лїтература. — Brüder Grimm, Kinder- und Hausmärchen, т. I, ст. 232—237 і т. III, ст. 83—95, ч. 52.

National Parliamentary Library of Ukraine www.nplu.org

34. Дяк злодїй і піп ворожбит.

Бил йеден піп із учітельом, та óні барс худóбни бúлі, жи óні ледво мóглі вижúти з йіх попіýства. Але óни тáки худóбни бúли, што óні уж мусьіли кламáти. Гмер там йеден члóвек, óні го поховáлі, ну, тепер тот поховáний; а дзійак пішол ў нóчі, та гó викóпал, тóго мéртвого. Йáк го викóпал, тá го óдньєс до йеднóго ґáзди, а ў тóго ґáзди бúло дванáцать кýсіў свинь. Він ўжал тóти свúньі, порізали ўшúтки, а пóтім штýрили коштýру тóму мертвóму до рýки, жéби ґáзда мúшльіл, же то тот гмéртий порíзал йіх. Ўрáно йак ґáзда ўстал, свúньі порізáни, а гмéртий трúмат костýр ў рýце. Ґáзда гвáрит: Ей, бодай го покарáло, кєд тот гмéртий по смéрти хóдит. — Пóтім він, тот ґáзда, пішол по пóпа, жéби го похóвал на знóва.

Йа го похóвам, áле жéби сте мі дáлі тóти свúньі, што он порíзал йіх.

Ну, ґáзда му дал. Піп ўжал, похóвал тóго гмертóго зас, свúньі зáбрал дóміў, уж и мйáса мáйут дос, лем ке' би хльíба бúло. Дзійак гвáрит: Не бíйте сьа, пáне, нич, будéме мáти і хльíба.

Пішол дзійак зас ў нóчи, зас викóпал ўмéртого, зас го одньіс до дрýгого ґáзди. Тáмтот ґáзда мал дванáцать міхіў мýки ў йєдньі лáдьі велúкі; та тóго гмертóго зас постáвиў ґу лáдьі, а штýриў му рýки там до мýки. Ўрáно йак стал ґáзда, піде до комóри, а гмéртий там г мýці бáбре. Ґáзда зас відьіў, што ту мýку не бýде йіў, лем піде по пóпа зас, жéби прúшол, жéби го похóвал. Гвáрит: Дам ті тóту мýку ўшúтку.

Піп ўжал го, похóвал, уш трéтьій раз. Гваріт дзійакови: Ну, тéпер мáме уж і хльíба. Гвáрит: Та ке' би сме тéпер піньази мáли!

Дзійак гварит: Будéме мáти і піньáзи, бо йа піду крáсти вóли, а одведу йіх там до крйáкіў, а ви, пáне, будéте ворожúти та повíсте, же там і там вóли, бо йа вам пóвім.

Пішоў дзійак ў нóчи, ўкраў два вóли ў йєднóго ґáзди, одвел йіх до крйáкіў, ўрáно ґáзда йак ўстáвє, вóліў не йєст. Прийде до дзійáка ґáзда, а дзійак нá не: Што чýти нóве?

Та мі той нóчи два вóли пропáли.

Дзійак гвáрит: Знáте ви што? Ітте ви до пóпа, бо піп знат ворожúти та він вам пóвіст, де вáши вóли.

Піп му гвáрит: Кєдь мі дóбре заплатúте, та бýду вам ворóжил.

Члóвек му обіцал, же му даст сто злáтих. Та піп му пóтім зáчал ворожúти; читал с книшки: Так і так, гвáрит, твóйі вóли ўкрáли йіх ў нóчи, áле поймал йіх день та не мóглі ўтéчі та зохабéлі вóли там ў крйáкох. Ітте там, та йіх найдéте.

National Parliamentary Library of Ukraine www.nplu.org

Чловек пішол і воли нашол там. На другу ніч пішол дзійак, зас ўкрал два коньі з другого місца. Тамтот чловек уш просто ґу попові пішол, бо знал, же піп знат ворожити. Та піп гварит: Што йę нове чути?

Та, гварит, тойі ночи пропали мі два коньі; кęд би сте йіх винашлі, йа би вам заплатил добре.

Ўжал піп книшку, чітат, зачне повідати чловеку: Ваші коньі там і там ў льіші сут приваджени до йęдного дуба; тих злодьійіў поймал ден, не могли виўтьікати, так з'охабелі коньі ў льіші.

Та тепер уж майут і піньази і хльіба і мньаса, уж би ша хтьіли ньагати того ремесла, але йак ша ньагайут? Збешідувал ша піп з дзійаком, жеби дзійакову хижу пітпалили. Запалили дзійакову хижу, а піп так нарікат, же што згоріла хишка та би не била жадна хиба, але згоріла і його книшка, та він тепер не годен ворожити. То йę ўшитко нич. Мал йęден ґроф йедного гетеша і йедного кочіша, та оні му ўкральі йęден корец дукаті; а на тих дукатох бил злативй перстень. Так потім тот ґроф пішол до попа, жеби му ворожил, хто його дукати ўкрал. Піп ша тут скаржит, же він не годęн ворожити, же му книшка згоріла. Ґроф дал го потім, попа, поўйазати. Йак го поўйазати дал, запер го до арешту, же кęдь му не буде ворожил, так тіўко го буде бил, ньіш го не забйę. Но, піп тепер ў страху, же йак він буде ворожил, кęд він не знат, хто йіх ўкраў. Так сидит він там ў гарештьі, та ша протьігат, же го болит хирбет, а кочіш ходиг коло дверí, а слухат, што піп буде бешідувал. А піп ша протьігат, та повідат сі, же: Хирпку мій, хирпку, будеш мал зáран гостинку.

А кочішові било мено Хирпко. Кочіш гваріт камаратові: Та уж нас Бог скаре; уш піп зна, же ми піньази ўкралі, бо повідал о мене. Потім тот другий ша ўстрашил, пішол слухати і він, што буде повідал о ньому. А тому другому було мено Паук. Та піп смотріт по стьіньі, відьіў йęдного паука там за го поймал та му повідат: Пауку, пауку, хпал ти ў мойу руку.

Тот слухат пільа дверí — уш сме, гваріт, поймани.

Так оні потім обідвоме дуркайут до дверí. Піп на ньі — же што кцете?

Они гварйат: Кцеме з вами побешідовати.

Піп отворил облак, так з вима бешідуйę на облак. Оні му гварйат: Не повічте на нас, же ми ўкралі піньази.

Піп гварит: Не бійте сьа нич, не повім йа, лем повічте, де сте йіх сховали.

National Parliamentary Library of Ukraine www.nplu.org

Они по́віли му, же йіх схова́ли до гно́йу. Піп по́тім гва́рит: На́те мій капе́льух, а напоўнийте го дука́тіў, а одне́сте мо́йęй же́ны, так ша не бійте, гва́ріт, нич, а пе́рстęнь возте, а шту́рте го до йęдно́го пульа́ка.

Но, ўра́но йак ўстал ґроф, жвідуйę ша по́па, ци знат, хто му піньа́зи ўкрал?

Піп гва́рит, знам, а́ле ти з них йęден капе́льух хи́бит.

Ґроф повідат: За́ то би не би́ла хи́ба, лем би то́ти дру́ги ту би́ли.

Піп повідат: Не бійте ша нич, дука́ти сут ту, лем же йак брал з них, так, гва́рит, перстęнь йаке́си стра́тил, та́ го на́шол пу́льак та́ го ґе́лтнул.

По́тім го випусти́ли, закли́кал кочі́ша, же́би гльада́лі піньа́жи. І по́тім о́ні копалі ў гно́йи і викопа́лі йіх. Те́пер же́би іма́лі пульа́ка то́го, же пе́рстень ґе́лтнул. Пойіма́лі пульа́ка, открути́лі му голо́ву і виньа́лі пе́рстень. І по́па по́тім випусти́лі, та піп по́тім с то́го се́ла ўтьік, бо ша бо́йал, же ўсе́ го будут жучі́ти, же́би ворожил, а він не́ знал ворожи́ти, лем кęд двійак ўкрал, а́ му по́віл. Так піп знал ворожи́ти.

Зап. в марті, 1903 р., в Семлаку, Арадської столиці від Андрія Чеми.

Паралелї: Етноґр. Матеріяли з Угор. Руси, т. І, ст. 138—145, ч. 5—6 і вказана там література. — Сю тему опрацював в окремій студії проф. Ю Полївка і зібравши у нїй усю відому тоді літературу, надрукував її у варшавськім „Wiśle“ (XI) п. н. „Doktor Wszystkowiedz. Ze studjów powiastkowych“ (ст. 53—69 і 298—315). — J. R. Bünker, Schwänke, Sagen u. Märchen in heanzischer Mundart, ч. 2. — А. Аѳанасьевъ, Народ. русскія сказки, т. II, ст. 336—339, ч. 216—217 і вказана там лїтература. — E. Cosquin, Contes populaires de Lorraine, т. II, ст. 187—196, ч. 60 і зібрана там лїтература. — Brüder Grimm, Kinder- und Hausmärchen, т. II, ст. 61—63 і т. III, ст. 174—175, ч. 98. — R. Köhler, Kleinere Schriften, т. I, ст. 39—41, ч. 6 і вказана там лїтература.

35. Зручний злодійй.

Бил йęден худо́бний чло́век, мал йęдно́го хло́пца, а тот хло́пец хо́дил по сушідох та од йęдно́го сушіда ўкрал іглу, од дру́гого сушіда ўкрал йайце і та́кий ша зло́дьій с то́го хлопіска справел! Йак уж бил коло двацать ро́кіў, та не би́ло тако́го злодьійа ў це́лы крайіны, йак він, так, што уш приходи́ло го зо се́ла ви́гнати вон. Йімали го, ўйаза́ли го, би́ли го, не спомо́гло то́му нич. Але бил там ў се́лы йęден ґроф, та мал та́ки два ко́ны, што йім не би́ло па́ри і пільа тих ко́ний три́мал

National Parliamentary Library of Ukraine www.nplu.org

ўсе ў нóчи двох хлóпіў, што йіх дозпрáли, жебй йіх тот злóдыій де йак нé ўкраў. Він пóтім што зрóбил? Ўжал сóбі йęдну кýпу пальйнкі, а нáльал до мйски, а накрáйал хлыíба, та йак тот хлыіб рóзмік, так ша ўжал, гйбай там до ґрóфа. Ґрóф мал двох псіў тáких, што били го росторгали, йак бил до двóра вóшол. Алę він ўжал тот хлыіп пóвер' вóріт пометал, так пси тот хлыіп пожерлі та ше попйлі од ньóго. Він гвóшол до двóра пóтім, так ша прóсит тих двох хлóпіў, што дозирáли тих два кóньі; óні му повідáйут, же го не гóдни прийáти нá ніч, бо йім нę слибідно, бо óни сут на вáртьі, бо йак пан ўрáно ўстáнę та би нас пó тім штрóфал. Але він мал там бáньку пальíнки пільа сéбę та ша йім прóсит, жéби му дáлі пóки, ньіш ша навечéрйат кóз лем.

Оні гвáрйат: Та пок' ша навечéрйаш, пóсит.

Він вйньал пальíнку, так пйę, дáйę пóтім і йім пйти. Оні пйут, тíўко пили, ніш ша не попили. Йак ша попйли, він ўжал кóньі, отвáзил йіх, а йęдному дал мітлу дó рук, а дрýгому дал мóтус, а óні так остáлі там пйáни обидвóме, а він с кіньма ўтьік. Ўрáно ґроф ўстáне, кóнęй нę йęст. Він на тих, што дозирáли кóньі, же дé кóньі, хто, гвáріт, ту ў нóчи бил?

Они повідáйут, же бил ту йęден члóвек і прóсил ша на ніч, мй го не хтьíли прийáти і він ша прóсил, жебйсме му дáли пóки ньіж одвечéрат. Він мал пальíнку, так нам дал ша напйти і нас опóйіл і тóгди с кіньми ўтьік.

Пóтім ґроф пішол тá го дал закликáти до сéбе, же йак ти шміл до мóго двóра вóйти.

А він повідат: Пáнę, йак мйслите ви? Йа аж із вáшой жéни з рýки йęй пéрстень ўкрáду, а ви будéтę пільá них спáти.

Ґроф гвáрит: Кęт ти тóто зрóбиш, йа тьі дам тйсьач злáти.

Пóтьім він гвáріт: Йа зрóбім.

Но, ў тот день поховáли йęднóго чловéка там, він пішоў ў нóчі, вйгрібаў з йáми, приньіс до дóміў до ґрóфа, постáвил го пéред óблак, а сам так сóбі чьýпнул за тóго мéртого. Ґроф йáк го обáчил, так стал с постéльі, хвáтил ревóрвер і до ньóго стрíльа. Тот гмéртий ша пóтім пéревéрнуў, а злóдыій ша скрил. Ґроф гвáрит: Тéпер уже по ньім він нé бýде ньíґда крал. Гварит жéньі: Йа тéпер го однéсу дáґде до йáрку, жéби нйхто не знал.

Він вйшол вóнка, хвáтил тóго мéртого, тáк го óдньіс преч. Пóтім тот злóдыій вóшол нýка до хйжи, пішол прóсто ґу пáньі на пóстель, так сóбі льіг ґу ньęй, а пáньі го не познáла. І він справіл з ньом свóйу робóту, йак зо жéном, а прóсит óд ней пéрстень: Дáй мі пéрстень, гвáріг, бо тот злóдыій уж от тьа не вóзме, бóм го зáбіл.

National Parliamentary Library of Ukraine www.nplu.org

Она му да́ла пе́рстень. Йак му да́та, він ви́шол во́нка, так фтьік. Потім при́де ґроф, гвойде до хиш, іде на по́стіль ґу же́ны, зас сце з ньом по́тріб ма́ти.

Она му гва́рит: Та те́пер йеc нара́бльал зо ўном.

Він гва́рит: Не бешідуй, та йа те́пер прішол, што йем мерто́го одньіс.

Она гва́рит: Ну, та то тот зло́дьій бил. Він пе́рстень уж ўжал о́д нья.

По́тім він ўра́но йак ўстал, да́л го вигна́ти вон с той крайіни. Йак він уш пішол с той крайіни, пере́шло то́му па́ру ро́кіў, ґро́фка за́шла ў тьаж. Йак за́шла ў тьа́жи, породи́ла дьітину і при́шлі, шчез би, дьа́бли та то́ту дьітину ўкра́ли. Йак го ўкра́ли, так ґроф те́пер што буде ро́бил? Не знат, хто би ша та́кий на́шол, же́ би му дьіти́ну приньіс на́зад. І пішол він зас по то́го злодьійа, так го дошико́вал зас до то́го се́ла, же́би він до́брі зро́бил, же́би ти пішол до пе́кла, бо мо́йу дьіти́ну дьа́бли ўкра́ли.

Він ша підньал, же піде: Йа йем та́кий зло́дьій, же йак піду, та́ мі му́шат ода́ти. Лем ви мі да́йте йедно́го ко́нья і йедну тельі́шку і йа со́бі во́зму се́рсам, йа́кий мі тре́ба.

Ўжал сі соки́ру, ўжал сі пи́лку, на́клал со́бі ко́ліў до тельі́шки і пішо́л до пе́кла. Йак при́шол до пе́кла, так за́чал ко́ли роскладати, за́чал мірйати; прийдут ґу ньо́му дьа́бли, же што ти ту, гва́рйат, хо́чеш?

Йа, гваріт, кцу ту це́ркоў роби́ти.

Дьа́бли ша построши́ли, же о́ни х пе́клы не да́дут це́ркоў роби́ти.

Він же ньіт, ко́ли біе се́рет пе́кла, мірйат, чу́до ро́бит, же він зро́бит це́ркоў, же ту прийдут двана́цать по́пи, ту́ ша бу́де слу́жба служи́ла.

Дьа́бли льіта́йут, а про́шат го, жеби він це́ркоў там не ро́бил, же о́пі му да́дут, што він кце, лем же́би там це́ркоў не ро́бил.

Так він про́сит: Мі не тре́ба нич, лем тоту дьіти́ну, што́ сте од ґро́фа ўкра́ли.

Оні ра́ді не ра́ді да́ли му дьіти́ну і він ша ўжал і пішо́л пріч ота́маль. І так по́тім ґроф му запла́тил і слибідний йе ў крайіны до днешно́го дньа.

Зап. в марті, 1903 р., в Семлаку, Арадської столиці від Андрія Чеми.

Паралелі: Се оповідане належить до широко розповсюдненої теми про майстерного злодія, яка приходить у найріжнороднійших комбінаціях і відмінах. До неї належать також три оповідання, які я давнійше записав в Угор. Руси. Пор. Етноґр. Матер. з Угор. Руси, т. I, ст. 195—

National Parliamentary Library of Ukraine www.nplu.org

214, ч. 30—32 та т. Ш, ст. 5—8, ч. 4 і ст. 98—101, ч. 56 і вказану там літературу. Крім того пор. В. Ст. Караджич, Срп. народ. припов. ч. 46. — Е. Р. Романовъ, Бѣлор. сборникъ, I, вып. III, ст. 410—413. — П. В. Шейнъ, Матер. для изученія быта и языка рус. нас. сѣв. запад. края, т. II, ст. 120—127, 208—210 і 297—299. — F. S. Krauss, Sagen u. Märchen der Südslaven, т. I, ч. 55. — Materyały antr. archeol. i etnogr., т. II, 2, ст. 75—76, ч. 45; ст. 99—101, ч. 72. — Етноґр. Збірник, т. VIII, ст. 26—28, ч. 9 і ст. 141—145, ч. 73. — Б. Гринченко, Этногр. Матеріалы, т. II, ст. 214—218, ч. 175 і вказана там література. — Národop. Věstník českoslov., III, ст. 15, ч. 14 і вказана там література. — J. R. Bünker, Schwänke in heanzischer Mundart, ч. 14. — А. Аѳанасьевъ, Народ. русскія сказки, т. II, ст. 341—352, ч. 219 і вказана там література. — E. Cosquin, Contes populaires de Lorraine, т. II, ст. 271—281, ч. 70 і зібрана там література. — Brüder Grimm, Kinder und Hausmärchen, т. II, ст. 350—358, ч. 192. — Jos. Kubín, Povídky kladské (Nár. Věst. českosl. III, 5—6), ст. 41—46, ч. 19 і зібрана там література. — R. Köhler, Kleinere Schriften, т. I, ст. 198—210, ч. 17 *b* і зібрана там література (з якої лиш поодинокі мотиви належать до нашого оповіданя).

National Parliamentary Library of Ukraine www.nplu.org

IV. Історичні спомини.

National Parliamentary Library of Ukraine www.nplu.org

National Parliamentary Library of Ukraine www.nplu.org

36. Еміґрація на доли і теперішні відносини.

Перше било на Семлаку добрі, кęд наши православуни крестіиани, Руснаци, пришли до Семлака, зо шариской столици, з Верліха, Дубови, Бехерийова, а і с Циґли, іс Польанок, із Мерошова. А про што они пришли? Тьашки роки били. А не лем с тих сьіл пришли, але а і з веце. Оні чьули, же на мадьарскім крайу йę льіпше. За то пришли ту, жеби могли жити, ай не лем до Семлака, але так ходилі православуни крестіиани Руснаци, йак тоти мурйанки ходьат, кęт прев йęдну купку мурйанок віс перейде, так сьа мурйапки росходжьайут, кажда мурйанка свій мішок несе, так і оні свойі дьітки на хęрбетьі несли з гірньацкого крайу на мадьарский. Котрий де зашол, та там остал; котрий на Семлаку, котрий на Натлаку, котрий на Варйашу, котрий на Кетвейу і на Віндзі і на Пецці і на Батоньі і на Переку. Так сьа поросходили акурат, йак і тоти мурйанки, кęт през них віс перейде. А нę йęст таке село, йак Перек. На Переку било колисі барз добрі, бо дістали от паніў велику полеготу тоўди. Були пусти земльі, так йім дали на виплат, а не барз іші тоўди хотьіли, же то йę іші недобрі; а тепер так сьа Богу мольат, ай за тим ходьат, кę' би йім пан Біг бил на помочі, ради би билі, кę' би сьа могли вас до купки зійти. Бита біда на крестійаніў, православуних Руснакіў, бо кęт посходили на мадьарский край, таки били, йак тот зайац ў льісьі: хто не хотьіл, лем тот сьа на ньім не пошпотил. Так сьа трапили і по пйатме ў йęдньі хижі бивали. То тоўдий било, кęт тьашкий рік бил. Так оні тепер хотьат дайак иншак на край війти, бо жльі било тоўдий, кęт сьа поросходили, а тепер йę іше гірше. Бо тоўдий било льуда меньше, земльі вецей било, а тепер сьа льуда наспорило, а панове земльі поодбирали. На такі пусьтьі, де годни дві мали села бити, а там жийут тепер по двоме, по трйоме панове; а мусьат худобни льуде робити на поли дарьмо. Піде робити по штирацать ґрайцарий на ден, а о свойім хльібі. Най сой каждий порахуйę, ци буде худобний, ци буде пан, ци такий чловек, што мат пйатеро

National Parliamentary Library of Ukraine www.nplu.org

ды́тий а́бо четверо, а він не мат боро́зди зе́млы йе̨дной та́кой, же́би хо' лем тіўко мал свойо́го, же́би сьа міг в.....и, а́ни тіўко не́ мат свойо́го. Не́ мат хи́жи, не́ мат зе́млы. От піў пльа́цу пла́тит три́цет сріблa аре́нди. Де він по́тим го́ден вижи́ти зо 40 крайца́ри, што йіх діста́не на на́псам? І то най со́бі ка́ждий і́ші раз порахуйе̨, же жіст на ра́но за де́сьат ґрайца́ри і жіст на полу́дне за де́сьат і на вече́рйу за де́сьат, то уш сут трицат ґрайцарий; уж му не остало з його напса́му лем 10 ґрайцарий. Кіўко йо́му тре́ба робйти, же́би со́бі ку́пил йе̨ден ме́тер пшени́ці? Ныж він заро́бит на ме́тер пшени́ці, його дыти із голо́ду по́мрут! А і то́то і́ші ра́д би худо́бний чло́век бил, лем ке̨д би і́ші мал ка́ждий ден на́псам за 40 крайцарий. Але ке̨т сьа тра́фит так, ай йак йе̨ст, же не лем йе̨ден, а́бо двоме пішли робйти по 40 кр., лем ке̨' би ма́ли де. Але ай по два ти́жны сьа не тра́фит, ле́м сьа так тра́фит, йак шлыіпі ку́рі бо́бок зе́рна найти. Не йе̨ден а́ні не двоме пла́чьут пільа сво́йіх дытий, што йім не ма́йут што да́ти жісти. Уж йе̨дно шест ро́кіў, йак сьа тра́пйат і найве́кше па́ньство про́сьат, што векшо́го уж не̨ йе̨ст, так сьа йім про́сьат, майут о́ні зе́млі дост, а не го́дни нийак раз віста́ти. Уш такий чьас прихо́дит, же дес сьа бу́дут так росходжьа́ти, йак сьа то́ўди росходи́ли. Пішол би не лем йе̨ден, а́ні не двоме під другоґо кра́льа, а́ле ке̨т спера́йут, не хо́тьат пусти́ти, на́зад йіх верта́йут. Уш так йім прихо́дит, же сьа йе̨ден на другоґо зне́се; зароби́ти не го́ден, кра́сти не слибіідно, бо йе̨ заказа́но, так уш сут на́ ты дра́зы, же лем то́то зро́бйат, же бу́де на си́лу йе̨ден од друго́го брал. Уж йім так дошло, што г во́ дни, на полу́дне, му́сит піти ўзьа́ти, бо сой так ми́слит, же му ўши́тко йе̨дно; йак му пільа дыти́й з голо́ду гме́рти, так му ў кримина́рі би́ти, бо там ходз лем йі́сти да́дут. А дыти ке̨д до́ма по́мрут з голо́ду, та не бу́де видыти. А на ули́ци му не слибідно гмерто́му би́ти, лем го му́сит варо́ска да́ти поховати. Так льу́де бесыду́йут, же лыіпше не бу́де, ныж на пе́ред жлы не бу́де. Так льу́де чека́йут, йак ка́ньа до́ждьу чекат, же́би сьа да́йак уж оберну́ло, або да́ка коле́ра, а́бо дака ві́йна, бо уж не го́дни с тьаго́би терпіти. І так повіда́йут, же лыіпше̨ не бу́де ныж наййасьныіший а старий царь жи́ти бу́де. Так повіда́йут, же йак наййасьныіший царь Бо́гу ду́ха да́дут, та усе сьа му́сит да́йак и́ншак оберну́ти. Але за́ то лем най йіх пан Біх три́мат до йіх чьа́су; а́те йіх проси́ме с каждой стра́ни, йак од вихо́ду, так од запа́ду, ке̨' би сьа змилува́ли, а да́ку полего́ту да́ли, же́би зме йім дьакува́ли. На йе̨дно́го сьа рихтува́ли так, йак на па́на Бо́га, же тот йім дайа́ку полего́ту даст, але што сьа ста́ло? Бо́гу ду́ха дал. А і́ше сьа чьуду́йут льу́де вели́ким чьу́дом, ке̨д його же́на породи́ла. Пре́ці полего́та би́ла, бо худо́бним льудом порцийа пропа́ла, а на то́го, што сьа так

National Parliamentary Library of Ukraine www.nplu.org

рихтовáли, так Бóгу дýха дал, á нийáкой полегóти нé йęст пó ним. Так ўсе льўде прóсьат Бóга, кę' би він жил, та било льіпшé бúло. А так йę жлы, што уж гірше на сьвітьі не мóже бити.

Зап. в цвітни, 1903 р., в Семлаку, Арадської столиці від Андрія Гудака.

37. Л. Кошут і 1848 рік.

Пред Кошýтом так бýло, льўде робільі так, йак отрóкі, же панóві áбо земенóві мусіл дáрмо робіті. І седльáці булы земéні. А кędь тáкі члóвек, чо ньę біл зéмен, ішол на дрáдзе, а зламáло му се кольęсо, так тот зéмен ўзал тóму чловéку з вóза кольęсо, а полóжіл нá свой воз. А нé мог му ньіч спрáвіц, ньę смел му ублыіжіті. Кędь му дáчо скапáло, нé смел му іті дóму глыęдáті, до земенóвого дому, што і знал, же му йę там, до заіста што знал, бо кędь бул пішол до дóму, хоц го і зáбіл тот зéмен, а прáво нé мал. Тóді тáкі світ бил. Кęт тáкі худóбні члóвек, чо ньę бил зéмен, бил вігнáні на ýрбар, а нé мог піті пре хорóбу, та прішлы к ньéму гайдýці, ўжалі му двéрі с хіжі ў зімі, а так му вьáхалы хіжі; так робілы з льўдмі тéді. Так тóто Кóшут відыіл, же не дóбрі, же з льўдмі зле накладáйут, так тóді Кóшут прóсіл Фертінáнта, áбі тóто земéнство зóтрел дóлу, бо то барз вéлька тьáрха бúла на нáроды. Так ў штірíцатом вóсьмом од зéменоў тóті пісма, што мáлы земéні, кáзал познашáті до вáроского дóму, жéбі кáжді зéмен пріньес, же мат са ў тіх пісмах штос йęшчé вінаправіті. Кęт пісма подоношáлы, так тóді віпóвіл нáроду, же кáжді мат роўнопраўнóсті, йęден áко дрýгі, а же кáжді бýде слýжіл, йęден йак дрýгі, вóйаком бýде. От тодáйшего чáсу кáжді бýде слобóдні, а земенóві не бýде слобóдно, жéбі йęму дрýгі льўді дáрмо робілы. Тóто прáво вéцей зéмен не мáйę. А Фертíнант зá тім прáвом уж пóтом спóвіл, а трон óддал на Франц-Йозéфа, а за тім ўже мадьарска крайіна не хтыла узнáті Франц-Йозефа пéршого за крáльа мадьарскóго і с того поўстáла пóтом вóйна. Мадьáрі з Аўстрійом трімáлы вóйну, аны Мáдьарі булы бі се ньé далы Аўстрійі, але ім прíшол на пóміч Рус. І Рус іх премóгол. Ґерґей ґенерáл дал поскладáті ґвер зо свóйім вóйском, зо свóйім тáбором под Вільáґошом, ў арацкęй стольіці. А дрýгі ґенерáлы кęд чýлы, же Ґéрґей злóжел дóлу ґвер, ўшиткі се зармýтілы, же Ґéрґей се пóдал, так уш пóтом поведáлы вóйску: Ітге, кóтрі де хце.

І ґенерáлы поропушчьáлы вóйско свóйę. Ґенерáлоў пóтом полапáлы, а йеден ґенéрал Клáпка ў Комáрном зáмку затвóріл се і пóдал се

National Parliamentary Library of Ukraine www.nplu.org

аш тóді, кęд му доньéслі ґрáційу, же го нье бýдут бантовáті з вóйском, од найветшого офіціра до нáйменшого ґемайнера отпýстьат на слóбоду. Та кęт уш то Кóшут вíдьęл, же йę уж зле, так він прі Кáпольньı прі Дýнайі закóпал мéдьı штірмі тóпольамі мадьáрску корýну, а фтьук до Тýрскей. Кęт се дознáльı, же Кóшут йе у Тýрка, пíсальı Туркóві, áбі Кóшута вíдал вон. Альę Тýрек йім óтповіл, же рáтше сто тíсьіц вóйску гóлові най попадáйут, йак він свóйого гóстьа вйдат вон. Бо Кóшут бáрз мýдрі, з óстрім рóзумом члóвек бил тáкі, йак Мóйжіш, Шáламон краль, а пан Йęжуш Кріштус; тáкі члóвек ў тíсьіцох рóках йęден се нарóдіт. Він тáкі члóвек бил, же кáді íшол, ўшельáку рéч знал, áльę дóбре, чíсто, йак рóджені: в Тýрскей по тýрски, ў Тальійанскей по тальійански; так чíсто говóріл, йак чíсті Тáльійан. Потóм бил і ў Амеріке. Там так анґльíйски говóріл, йак чíсті Анґльíчан. Тáкіх льудéй мáло бйло на світьı. З Амерікі нáспет прíшол до Тальійáнскей, до Турíну і ў 92 року, кед дóжіл, зóмрел. Мадьáрска крайíна дáла го дóму дóньесц, а тý го похова́ла ў Будапештьı до кéрепеского цінтарíна.

Зап. в марті, 1903 р., в Нодьлаку, Чанадської столиці від Івана Кунца.

38. Русько-волоські відносини.

Мйсме уш тáки страчéни мáйжек, бо уш тéперь так вйшло ў мадьáрскęй крайíньı, же уж не познáйут Руснáка, лем за говéдо. Хоц би де пíшол, рýску бесьíду не мóже бесьідувáти. Не мáме свойóго ничьóго, áні пóпа, áні дзийáка. Хóдьат нáши дьи́ти з Олахáми до чькóли, ай до цéркви. Уш тóти молóди рýску віру і бесьíду ўцальı затрáчайут. Иншáкий йáзик там не бесьідýйут, лем олáский. Так тóти íше знáйут, што поприходйли з рускóго крáйу, а тóти молóди уж не знáйут áни сьа по рýски перекстйги, лем по олáски. І óні так жадáйут і би рáди, кę' би з дáкой стрáни сьа за вйма дайáкий підньал, жéби íше руснáцка праволáўна крестійанска не пропáла віра. Бо íше пар рóкіў, не пóзнат кóтрий Олах, а кóтрий Рýснак, бо стáри пóмрут, молóди остáнут, а óни сáми сьа не научáйут. Бо де сут йęднáки ворóни, та йęднак ґрийáнчьат. Так ай руснáцки дьи́ти, так мýсьат бесьідувáти, мéджі йáком бесьідом сут. Так мислйме ми Руснáци, же і рýский корін дéсі мýсит бйти, лем же йіх не стáти о свóйі сйльı ґу ньóму піти. Оні би так жадáлі, же тíўко йіх йęст, кęт сьа до цéркви посхóдьат, та вéцей йіх йęст йак Олáхіў. Та кę' би хоц лем тóто пáн Біг йім дал, жéби сьа йęдна служба ў недьíльу рýска служíла, а хóц би сьа дві олáски служйли, і тáк би рáди бйлі. Але кęт прийде члóвек до цéркви, Рýснак, лем нá

National Parliamentary Library of Ukraine www.nplu.org

не так Ола́си позира́йут, йак кęд би му ві́ца а́бо ма́тьірь за́бил. А Руcна́ци сут худо́бни, не так йак Ола́си, сті́льци сьа прода́йут по десьат зла́ти; од десьат зла́ти ай до штира́цет йęден сто́лец сто́йіт; кęт худо́бний Руснак прийде до це́ркви, ле́дви на но́гах сто́йіт, кęд прес ти́ждень да́ґде ро́бит. Уж ай так би́ло ў на́ші це́ркві, што сті́льци би́лі з дро́том поўйаза́ни, што не слибі́дно би́ло до ньо́го сьі́сти. На́шол сьа йęден Олах ў ца́льім се́льі, йа́кę се́ло вели́ке, так сме повіда́лі му, же́би і він за на́ми три́мал і урду́вал, же́би сьа справи́ло йак по иних це́ркуйах, же́би би́ли ла́ўки, так го назва́ли і то́го Ола́ха Русна́ком. Дру́ги повіда́ли Ола́си Русна́кім, же кęт сьа йім не па́чіт, же́би со́бі з до́му ка́ждий сто́лец при́ньіс, ко́трий хоче сидьі́ти, кęд го не ста́ти купи́ти, а́бо же́би со́бі да́кий пньак при́ньіс, та же му мо́же там би́ти, а́ле же́би за то́то мі́сце зла́тку до це́ркви дал. Ду́же рас на Вели́кдень сьа ў це́ркві майжек би́ут; уже й так би́ло, што на Вели́кдень сьа ў це́ркві би́ли. А ми так зна́ме правосла́ўни Русна́ци, о́ткаль сьа о́ни тьага́йут, же йęст по це́рквйах ла́ўки: со́бі сьа́де, дако́трий мо́же, а́ле о́ни то не хо́тьат. Кęд йęден Ру́снак хо́че йęден сто́лец ў це́ркві купи́ти, та го дадут на льітаци́йу і так осу́дьат, же тот сто́лец з срі́бла; а Ола́си зо стра́ни сьа збесьіду́йут, повідьат ґаздо́ві худобно́му: Би́йте на́ не! Так Ола́си пак би́ут на Русна́ка, же́би не́ міг Ру́снак ўзьа́ти.

Зап. в цвітни, 1903 р., в Семлаку, Арадської столиці від Андрія Гудака.

39. Вигляди на будучність.

На́ша ру́ска ві́ра при́шла ту з горни́ци; там би́ло барс тьа́шко, пла́ни ро́ки би́ли ай би́ла мірйа́нка там, та поодбира́ли зе́мльу пано́ве, а ґа́здім да́ли там, де пла́на зе́мльа би́ла. Ґаздо́ве не мо́гли там жи́ти, та шьа рози́шли по шьві́тьі. Почьу́ли о́ни, же ту до́лоў на мадьа́рскім кра́йі, же бу́де льі́пше. Пра́ўда, же би́ло ту льі́пше, а́ле те́перь шьа ши́тко попсова́ло. Зе́мльа доро́га, худо́бни льу́ди не мо́жут со́бі купи́ти, бо не ма́йут зачь, му́шьат шьа трапи́ти на вели́ких ґа́здіў, а пла́т, порци́йа вели́ка, не мо́жут старчи́ти плати́ти. Те́перь льу́де шьа росходжьа́йут зайс широ́ко, дале́ко, ко́три до Амери́ки и́дут, ко́три до Богари́йі и́дут, котри до Шльавоньі́йі и́дут, а шьа льут росхо́дит. Льут шьа мно́жит, ду́же го йęст, а помо́чі не ма́йут од ни́каль. Ґрофо́ве сут, ма́йут пу́сти вели́ки, што́ би там мо́гло жи́ти тисьа́чі а тисьа́чі льу́да, а́ле не́ йęст тако́го за ти́ма худобни́ма льу́дми, же́би за ни́ма ордува́л. Йак бу́де да́ле так і́шло, та тот льуд не бу́де мо́чі на шьві́тьі вижи́ти. Ай ту на Пере́ку йęст ту ви́ше деўйаде́сьат фамелі́й, ско́ро до пйать сто

National Parliamentary Library of Ukraine www.nplu.org

душ, Руснáкіў, а сут затрачéни, не мáйут áни чькóлу, áни пастѝрйа свойóго, áни заступнѝка свойóго, жéби за нѝма орудýвал. Они би рáди, кę' би за нѝма дáхто засгýпил, óни сáми не мóжут, бо шѝтки худóбни. Ўчéни сут ньіт, бо йіх не йęст хто наўчíти, бо óни уш гльęдáли ца з двá раз, нé йęст йім хто помóчі. На остáтку тóти дьíти, штó ту сут рýской фамелíйі, не мáйут нийáку ýцту. Прѝйдут до чькóли, то гвáрит, Руснакóво, то му там áни нѝчь нѝхто не ўкáже. Та мѝ мусѝме óталь пíти або на остáтку мусѝме затратѝти свóйу руску віру. Будéме на катольíцку віру, шьа мусѝме, обернýти, áбо на кальвíньску, інáкше помóчі з нáми нé йęст, бо уж сме силéни, хѝбаль тáким спосóбом, жебѝ зме достáли од дáколь дáку пóміч. Але рáди би сме бѝли, кę' би пан Біг дал такóго чловéка на шьвітьі, жéби нам бил на помóчі.

Зап. в цвітни, 1903 р., в Німецькім Переґу, Арадської столиці від Осипа Гія.

National Parliamentary Library of Ukraine www.nplu.org

Hauptmotive der Erzählungen.

I.

1. Wie der Teufel ein Stück Brot abdiente. Ein Teufel stahl einem armen Manne im Walde bei der Arbeit ein Stück Brot, das sich dieser zum Mittagsmahl mitgenommen hatte. Dafür befahl Luzifer dem Teufel, dem armen das Brot abzudienen. Der Teufel ging dienen. Zuerst fährt er zusammen mit den Fuhrleuten mit einem Pferde nach Wein und da der Gaul sich ungewöhnlich stark erwiesen, tauscht er ihn gegen vier andere aus und bekommt noch Geld dazu, das er gleichfalls dem Bauer einhändigt. Dann geht er zu einem Herrn Getreide dreschen und bedingt sich als Lohn soviel Korn aus, als er auf seinem Rücken forttragen kann. Er drischt den ganzen Getreidevorrat aus, schüttet ihn ins Magazin zusammen, schlingt ein Seil um dasselbe herum, lädt es auf seinen Rücken und bringt es seinem Brotherrn. Seit der Zeit ist dieser ein reicher Mann, der Teufel aber kehrt in die Hölle zurück.

2. Wie ein Soldat vom Teufel aufgegebene Rätsel löste. Es war einmal ein Mann, der war so arm, dass ihm die Kinder vor Hunger umkamen, da er ihnen nichts zu essen geben konnte. Da ging er in den Wald, in der Hoffnung, er werde dort was für die Kinder ausklauben, und begegnete einem Teufel, der ihm neun grosse, feiste Eber abtrat unter der Bedingung, dass er am Abend neun von ihm aufgegebene Rätsel lösen werde. Der arme Mann ging darauf ein und kehrte mit den Ebern nach Hause zurück. Unterdessen hatte sich ein Husar bei ihm einquartiert. Beide schlachten einen Eber und halten ein Gelage und als am Abend der Teufel unter dem Fenster erscheint und die Rätsel aufgibt (was ist eins? zwei? u. s. w. bis

National Parliamentary Library of Ukraine www.nplu.org

neun), antwortet der Husar, worauf der Teufel wütend flieht. Als der Husar tagsdarauf fortzieht, hängt sich der Teufel an ihn und er muss der Reihe nach alle seine Gewänder ausziehen, bis er dem Teufel eine Aufgabe aufgibt, die dieser nicht erfüllen kann, worauf er sich davonmacht. Da benachrichtigt der Husar den armen Mann, dass er ihn schon von dem Teufel erlöst hat, und kehrt zu seinem Regimente zurück.

3. Wie Janko dem Teufel verkauft wurde und dessen Tochter heiratete. Ein reicher Kaufmann verschreibt einem Teufel, der ihm aus dem Kot geholfen, dies bei sich zu Hause, wovon er nichts weiss, d. i. seinen Sohn, der während seiner Abwesenheit zur Welt gekommen war. Infolge dessen grämt er sich sehr. Der Sohn, dem es gelingt in Erfahrung zu bringen, dass ihn sein Vater dem Teufel verschrieben, macht sich auf den Weg zu ihm. Der Teufel gibt ihm mehrere Arbeiten auf: 1) Ein grosses Weizenfeld abzumähen, das Getreide in die Scheune zu führen und auszudreschen; 2) Einen Berg abzutragen, einen Weg nach dem Hause zu bahnen und ihn mit allerlei Bäumen zu bepflanzen, in deren Ästen allerlei Vögel singen sollen; 3) Eine Burg, wie die des Teufels, zu bauen. Alle drei Arbeiten hat er binnen einer Nacht zu verrichten. Mit Hilfe der Tochter des Teufels, Ilonka, führt Janko alle drei Arbeiten aus; als aber der Teufel ihm im vorhinein sagt, er werde am nächsten Tag in heisser Milch baden müssen, flüchten beide auf Ilonkas Anraten. Der Teufel jagt den Fliehenden nach; da verwandeln sie sich 1) Ilonka in ein Hirsefeld und Janko in dessen Wächter; 2) sie in eine Mühle und er in den Müller. Nun jagt des Teufels Weib ihnen nach, doch sie verwandeln sich; 3) Ilonka in ein grosses Gewässer und Janko in einen Enterich, der darauf schwimmt. Das Weib des Teufels kriecht ins Wasser und ertrinkt im Schlamm, sie aber kommen in Janko's Heimatsdorf. Daselbst lässt er Ilonka im Wirtshaus zurück, selbst aber geht er zum Vater, worauf er an sie vergisst und schon eine andere heiraten will; doch sie erinnert ihn durch die Diener an sich und er heiratet sie.

4. König-Pascha und König-Červenyj. König-Červenyj heisst den König-Pascha erraten: 1) welches Ende des Stockes, den er ihm schickt, das dickere ist; 2) welches von den drei ihm geschickten ganz gleichen Füllen das älteste ist; 3) heisst er ihn zu sich zu Gaste kommen. König-Pascha geht zu ihm mit zwölf ganz gleichen Soldaten, deren einer sein Ratgeber ist. König-Červenyj will den Ratgeber ergreifen, darum schickt er eine Hexe, die ihn zeichnen soll. Sie zieht ihm sein Hosenband heraus, worauf er seinen Gefährten das

National Parliamentary Library of Ukraine www.nplu.org

gleiche tut; so wird er nicht erkannt. Sodann belauscht ihn die Hexe, wie er sagt, sie hätten bei König-Červenyj Bretzeln mit Frauenmilch gegessen und Wein mit Menschenblut getrunken. König-Červenyj verlangt Aufklärung, die ihm der Ratgeber gibt, worauf sich König-Červenyj überwunden sieht und dem König-Pascha einen Krieg erklärt. Dieser trägt einen Sieg davon, nimmt seinem Gegner sein Land weg und macht seinen Ratgeber zum König darüber, nachdem er ihm zuvor seine Tochter zur Frau gegeben.

5. Aus einem Schweinchen eine Prinzessin. Ein armes Weib hatte anstatt eines Mädchens ein Schweinchen geboren, das jedoch menschlichen Verstand hatte und menschliche Sprache sprach und sooft niemand dabei war, die Schweinshaut ablegte und zu einem wunderschönen Mädchen ward. Ein Königssohn, der es einmal auf einer Jagd heimlich beobachtet hatte, beschloss sie zu heiraten, ohne irgendwelche Hindernisse zu beachten. Nach der Hochzeit ging er mit dem Schweinchen schlafen; im Schlafgemach streifte es die Schweinshaut ab und ward ein wunderschönes Mädchen. Das sah des Prinzen Brautführer, auch ein Königssohn, und beschloss um jeden Preis auch ein Schwein heimzuführen, aber er ging dabei schlecht aus, denn aus dem Schwein wollte nun und nimmer ein Mädchen werden. Wunder geschehen eben nicht mehr in der Welt.

6. Wie Janko im Jenseits diente und auf einem Greifen auf diese Welt zurückkehrte. Ein armer Knecht wanderte so lange herum, bis er nach dem Jenseits gekommen war, wo er sich bei einem Paar blinder Leute verdingte, sieben Jahre lang Schafe zu weiden, wofür sie ihm helfen sollten, wieder auf diese Welt zu gelangen. Die Blinden liessen ihn überall die Herde weiden, nur nicht auf der goldenen Wiese, die einer Hexe gehörte, welche ihnen die Augen ausgebohrt hatte, folglich auch ihm das gleiche antun konnte. Der Knecht aber trieb die Schafe just auf die goldene Wiese, und als einmal die Hexe mit ihm einen Streit anfing, da zwängte er ihr die Zunge in einen Holzspalt hinein und nötigte sie die ausgebohrten Augen seinen Brotgebern zurückzugeben. Er fügte sie ihnen ein, dann bestieg er selbst einen Greifen, der eben herangeflogen war, und kehrte so auf diese Welt zurück.

7. Der Bruder mit den Tieren und die undankbare Schwester. Ein armer Mann verdiente sich ein goldenes Widderchen, das er gegen drei Tiere eintauschte, welche hiessen: Schwer wie die Erde, Sinnreich und Flüchtig. Mit ihnen zusammen schloss er sich an Räuber an und nahm seine Schwester als Haushalterin zu sich. Die Schwester aber verständigte sich mit dem Räuberhauptmann

National Parliamentary Library of Ukraine www.nplu.org

und beschloss ihren Bruder ums Leben zu bringen. Sie stellt sich krank und schickt ihn: 1) nach grünen Birnen; 2) nach Bretzeln in die Mühle. Für die Bretzeln muss er seine Tiere geben und als er ohne sie nach Hause zurückkehrt, befiehlt der Räuberhauptmann, der vor ihm allein keine Furcht mehr hat, ihn zu hängen. Vor dem Tode spielt er seine Flöte; das hören die Tiere, eilen zu ihm herbei und reissen ihn vom Galgen herab, dann legen sie um das Haus mit den Räubern und seiner Schwester Stroh herum und verbrennen alles. Nun ziehen sie mit ihrem Herrn in die weite Welt. In einem Orte erfahren sie, dass ein Drache alles Wasser aufgehalten hat und nun die Königstochter zum Frühstück fordert. Janko tötet den Drachen und schneidet ihm die Zungen ab, erlöst die Königstochter und heiratet sie. Während der Hochzeit ereignet sich noch ein kleiner Zwischenfall mit einem Zigeuner, welcher erklärt, er sei es, der den Drachen getötet; doch der Zigeuner wird der Lüge überwiesen und durch Pferde zerrissen.

8. Die wunderbare Weste und der Krieg mit dem benachbarten Kaiser. Ein kleiner Knabe, namens Paul, flieht aus Furcht vor einer Strafe in den Wald und sieht dort auf einem Baume eine Schlange, die ihn bittet, sie vom Baume herunterzunehmen. Als Paul es tut, windet sich die Schlange um ihn herum und verlangt von ihm, er solle sie zu ihrem Vater hintragen. Paul brachte sie heim und bekam zum Lohn dafür eine wunderbare Weste: so oft er mit einer Rute darauf schlug, sprangen drei Knaben heraus und erfüllten alles, was immer er wünschte. Zu jener Zeit war gerade ein Krieg zwischen seinem Kaiser und dem des Nachbarlandes ausgebrochen. Paul ging in den Krieg, schlug den Feind, bekam dafür die Prinzessin zur Gemahlin und wurde nachher auch selbst Kaiser.

9. Der Soldat, das Gespenst und die drei Wunderdinge: Beutel, Mantel und Mütze. Drei Brüder liessen sich zu Soldaten anwerben. Zwei von ihnen brachten es bis zum Kapitänsrang, der dritte aber konnte nichts werden, denn er tat nichts als saufen. Die älteren Brüder schämten sich seiner und da sie ihn gern los geworden wären, liessen sie ihn bei einem Pulverturm Wache halten, wo jede Nacht ein Gespenst einen Soldaten umbrachte. Und so ging nun der jüngste Brüder Wache halten und als das Gespenst erschien, da sagte er, er werde es statt des Pulverturmes hüten, drum könne es sich schlafen legen. So tat er drei Nächte der Reihe nach, wofür ihm dann das Gespenst zum Lohn einen Beutel schenkte, aus dem, sooft er geschüttelt wurde, ein Dukaten herausfiel; ferner einen Mantel, welcher denjenigen, der ihn anlegte,

National Parliamentary Library of Ukraine www.nplu.org

unsichtbar machte; endlich eine Mütze, die, sooft sie auf dem Kopfe herumgedreht wurde, ein Regiment Soldaten herausrücken liess. Nun begann er es noch ärger zu treiben. Einmal, da er wieder angeheitert war, begegnete ihm der König und hiess ihn Rapport abstatten. Beim Rapport aber trat er so mutig auf, dass ihn der König von dem Krieg mit der Nachbarstaate benachrichtigte, der soeben ausgebrochen war, und ihm seine Tochter zur Gattin versprach, wenn er seinen Feind schlägt. Da zwang er den Feind zum Rückzug, ohne eine Schlacht geliefert zu haben, heiratete die Königstochter und ward nachher selbst König.

10. Wie ein Bruder König ward und der andere Dukaten unter seinem Kopfe hervorholte. Ein armer Mann fing einen Vogel, unter dessen Flügeln geschrieben stand, derjenige, der seinen Kopf gegessen haben werde, werde König werden, und wer sein Herz verzehrt, der werde alle Nächte einen Dukaten unter seinem Kopfe finden. Er schlachtete den Vogel und liess ihn kochen, unterdessen aber waren seine zwei Söhne von der Schule gekommen und verzehrten den Kopf und das Herz des Vogels. Nach kurzer Zeit sollte in dem Lande eine Königswahl stattfinden, da der alte König keinen Sohn hatte. Die beiden Knaben gingen hin, sich die Parade mit anzusehen und als sich da auf den älteren dreimal die Krone niedersenkte, wurde er König, der jüngere aber zog in die Welt hinaus, indem er meinte, bei seinem Bruder werde er weder Herr noch Knecht sein. An einem Wege kehrte er ins Wirtshaus ein, machte Bekanntschaft mit der Schenkwirtin und begann mit ihr Karten zu spielen. Er spielte so lange, bis sie sein Geheimnis in Erfahrung brachte; da stellte sie es so an, dass er das Herz herausspie, worauf sie es verzehrte und ihn seinen Weg gehen liess. Er ging nun weiter und übernachtete in einem Walde; dort hörte er um Mitternacht einen Streit und erfuhr, dass zwei Brüder einen Mantel, worin jedermann unsichtbar wurde, und ein Halfterband, dessen Schlag jedes Ding in ein Pferd verwandelte, nicht unter sich zu teilen wussten. Er verschaffte sich beides, kehrte zur Schenkwirtin zurück, verwandelte sie in eine Stute und kam auf ihr zu seinem Bruder geritten. Dieser trat ihm einen Teil seines Landes ab; darin lebte er nun zuerst mit der Schenkwirtin und nach ihrem Tode mit einer anderen Gattin.

11. Von einem armen Manne, einem wunderbaren Becher und einer Königstochter. Ein armer Mann entwurzelte einen Nussbaum und fand unter der Wurzel einen Becher mit der Inschrift, wer daraus trinken und den Becher umstülpen

National Parliamentary Library of Ukraine www.nplu.org

werde, werde darunter jedesmal vier Dukaten finden. Der Arme begann es so zu tun und ward allmählich sehr reich. Da nahm sein Sohn den Becher und zog damit in die Welt. Er setzte sich unter den Palast eines Königs, begann zu trinken und Dukaten hervorzuholen. Die Königstochter sah es und es gelüstete sie nach dem Becher. Der Bursche erklärte sich bereit, ihr den Becher abzutreten, wenn sie drei Nächte mit ihm schlafen werde. Die Prinzessin schlief die drei Nächte mit ihm und bekam den Becher, wurde aber schwanger. Als dies der König sah, liess er sie samt dem Becher in eine Kiste einschliessen und ins Wasser werfen. Die Kiste schwamm bis zu einer Mühle heran, wo die Prinzessin herausgenommen und aufgehoben wurde. Bei diesem Müller aber diente grade der Bursche, der sie beschlafen hatte. Das Paar erkannte sich wieder, fuhr zu dem Vater des Burschen und machte Hochzeit; sodann söhnten sie sich mit dem König aus, worauf sie die Königin des Landes wurde.

12. W i e J a n k o - A s c h e n b r ö d e l d e n D r a c h e n (š a r k a ň) u n d d i e R ä u b e r t ö t e t e u n d e i n P r i n z w a r d. Drei Brüder zogen in die weite Welt. Wenn sie irgendwo übernachteten, schliefen immer zwei von ihnen, während der dritte Wache hielt. Bei solcher Gelegenheit tötete der älteste einen Drachen mit drei, der andere mit sechs, Janko aber mit neun Köpfen, ohne den anderen etwas davon zu sagen. Nachdem Janko den Drachen umgebracht hatte, erkletterte er einen Baum und sah von dort her an einem Orte ein Feuer brennen. Er ging dahin, fand dort zwölf Räuber und zog mit ihnen zusammen nach einem verzauberten Schlosse. Er trat als erster da hinein, jeden der Räuber aber, die ihm folgten, tötete er mit Ausnahme des zwölften, dem er nur ein Ohr abhieb. Sodann machte er die Runde durch das Schloss, änderte darin dies und jenes um, ass und trank sich satt, schlief mit der Königstochter und nachdem er seinen Namen auf den Tisch geschrieben, verliess er das Schloss und kehrte zu seinen Brüdern zurück. Das entzauberte Schloss aber belebte sich wieder und die Prinzessin genas nach einer Zeit eines Sohnes. Um den Vater des Knaben zu finden, wurde sie Schenkwirtin in einem Wirtshause an der Landstrasse. Dort kehrten auch alle drei Brüder ein. Die Prinzessin hiess sie ihre Erlebnisse erzählen und als dies auch Janko tat, erkannte sie in ihm den Vater ihres Sohnes und heiratete ihn.

13. D i e v e r w u n s c h e n e n S c h w e s t e r n, d i e Z a u b e r - s t i e f e l, d e r Z a u b e r m a n t e l u n d d i e Z a u b e r m ü t z e. Drei Königssöhne halten der Reihe nach Wache bei einem Birnbaum, der

National Parliamentary Library of Ukraine www.nplu.org

jeden Tag blüht, ohne Früchte zu tragen. Der jüngste bringt es heraus, dass die Blüten von zwölf Gänsen abgepflückt werden, die in Wirklichkeit verwunschene Prinzessinnen waren. Er ergriff eine von ihnen und befreite dadurch alle vom Zauber, mit der ergriffenen aber vollzog er den Beischlaf. Da aber eine Dienstmagd ihr ein Büschel Haare abschnitt, floh sie, der Prinz aber ging auf die Suche nach ihr. Unterwegs begegnet er zweien, die mit einander streiten, da sie Zauberdinge nicht unter sich teilen können. Er nimmt sie (Stiefel, Mantel und Mütze) ihnen weg, legt sie an und gelangt mit ihrer Hilfe zur Königstochter.

14. Der Prinz und seine drei Helfer: der Hungerleider, der Wassermann und der Frostleider (die Ameisen und die Bienen). Ein Prinz macht sich auf den Weg zu seinem Oheim. Unterwegs zwingt ihn der Teufel, sein Diener zu werden, während er selbst seine Gestalt annimmt. So kommen beide zu dem Oheim. Der Teufel will sich den Prinzen vom Halse schaffen und erzählt seinem vermeintlichen Oheim, dass dieser alles auszuführen vermag. Der alte Kaiser schickt ihn im Winter nach Salat aus und sodann zu dem „grünen König", dessen Tochter zu holen. Der Prinz nimmt unterwegs den Hungerleider, den Wassermann und den Frostleider mit, überdies gewinnt er die Ameisen und die Bienen für sich und führt mit ihrer Hilfe eine Reihe von Arbeiten aus, die ihm von dem „grünen König" aufgetragen werden, erhält dessen Tochter und bringt sie seinem Oheim, wobei er sich ihm als sein wahrer Neffe zu erkennen gibt und des Teufels Trug aufdeckt, den nun sein Oheim, der Kaiser, durch Pferde zerreissen lässt.

15. Der sonderbare Vogel, der wunderbare Traum und der Königssohn. Ein König hatte einen Vogel, der zu singen begann, als ihm ein Prinz geboren wurde, und immer nur in Anwesenheit des Prinzen sang. Als der Sohn herangewachsen war, erklärte er die Sache dahin, der Vogel wisse, dass er ein grösserer Herr sein werde als sein Vater und dass sein Vater ihm Wasser in einem goldenen Waschbecken reichen und seine Mutter ihm das Handtuch halten werde. Darüber erbost, führte der König seinen Sohn an ein Gewässer und stiess ihn da hinunter. Der Sohn aber schwamm an eine seichte Stelle, wurde da von einem Schiffe aufgenommen und segelte in ein anderes Reich. Dort gelangte er an den Hof des Königs, verlobte sich mit dessen Tochter und zog in den Krieg mit einem Gefährten, der ihm ganz ähnlich war. Als die Zeit der Trauung kam, schickte er an seiner Statt seinen Gefährten Peter, der auch der Königstochter angetraut wurde. Als aber dann Peter seine eheli-

National Parliamentary Library of Ukraine www.nplu.org

chen Pflichten nicht erfüllen wollte, gab ihm die Prinzessin einen Trank ein, wovon er erkrankte und über und über mit Grind bedeckt wurde. Indes kehrte der Königssohn Ludwig vom Kriege zurück, kam mit seiner Frau zusammen und bekam von ihr einen Sohn. Einmal träumte er, wenn er seinen Sohn schlachten und Peter mit dessen Blute benetzen werde, so werde dieser genesen. Er tat es und Peter genas; als aber Ludwig und seine Gemahlin zu ihrem Sohne liefen, da lachte dieser in der Wiege und hatte nur am Halse ein goldenes Mal von dem Messerstich. Während der Zeit sang der Vogel bei Ludwigs Vater nie, anstatt dessen aber krächzten um die Wette die Raben vor den Fenstern. Einmal lud Ludwigs Vater viele Herren zu sich ein, ob nicht einer von ihnen erraten würde, was es zu bedeuten habe. Auch Ludwig kam an, von niemand erkannt, und begann zu raten. Der Vater erschrak und verschob die Sache auf den nächsten Tag, am Morgen aber brachte er ihm mit der Mutter Waschbekken und Handtuch und fing zu bitten an, er möge das Rätsel nicht öffentlich lösen. Ludwig gab sich ihm nun zu erkennen und nahm die beiden Alten zu sich, nach ihrem Tode aber setzte er seinen Genossen Peter zum König über dieses Land ein.

16. Der Prinz und der wunderbare Vogel. Ein König, der eine Kirche erbaut hatte, fing auf irgend jemandes Anraten und brachte in dieselbe einen Vogel, der schöner sang, als irgend welche Musik in der Welt hätte spielen können. Einmal veranstaltete der König einen Ball und lud viele Herren dazu ein, da er ihnen den wunderbaren Vogel zu zeigen wünschte. Prinz Fedor aber, der den Vogel fütterte, hatte ihn aus dem Käfig herausgelassen. Der erzürnte König beschloss dafür seinen Sohn umzubringen, doch dieser floh aus dem Vaterhause, ging mit einem Gefährten, den er unterwegs gefunden, in ein anderes Reich und beide traten da in des Königs Dienst: der Prinz bei der Königstochter, und sein Gefährte beim König selbst. Bald hatten der Prinz und die Prinzessin einander liebgewonnen, der Gefährte des Prinzen aber brachte den König wider ihn auf, der ihn in den Wald hinaus schickte und ihn einem Schafhirten zum Gehilfen beigab. Doch die Prinzessin fuhr auch dort oft zu ihm hin. Unterdessen hatte Fedors Vater dem König einen Krieg erklärt. Fedor, der von dem Vogel eine Rüstung bekommt, tritt an die Spitze des Heeres und besiegt das Heer seines Vaters, kehrt dann aber wieder zu den Schafen zurück. Sein Vater überzieht den König zum zweitenmal mit Krieg; da zieht er wieder aus, kämpft mit einer Hexe, sodann gibt er sich seinem Vater zu erkennen, söhnt ihn mit dem König aus und heiratet die Königstochter, dem Vogel aber schneidet

National Parliamentary Library of Ukraine www.nplu.org

er auf seinen Wunsch den Kopf ab und erlöst ihn so von der Busse.

17. Von den drei Brüdern und dem verjüngenden und augenheilenden Wasser. Ein König, der drei Söhne hatte, erblindete in seinen alten Tagen. Seine Söhne beschlossen ein heilsames Wasser für ihn zu bekommen, das ihn verjüngen und ihm die Sehkraft wiedergeben würde. Zuerst zog der älteste danach aus, doch gleich auf seinem ersten Nachtquartier hatte er all sein Geld im Kartenspiel verloren und blieb selbst dort sitzen. Das gleiche Schicksal traf auch den jüngeren. Der dritte Sohn, der keine Karten spielte, zog von dem ersten Nachtquartier weiter. Auf seinem zweiten Nachtquartier kaufte er einen Gehenkten los, indem er für ihn die Schulden bezahlte, bestattete ihn und veranstaltete für ihn eine Totenfeier. Der Gehenkte folgt ihm und erteilt ihm Ratschläge, da aber der Königssohn sie nicht genau befolgt, so bekommt er das Wasser nicht, bis er ein goldenes Pferd herbeiführt, das er wieder nicht erhält, bis er eine wunderschöne Prinzessin herbeischafft. Endlich bekommt er alles und kehrt nach Hause zurück. Unterwegs begegnet er Leuten, die seine Brüder zum Galgen führen. Er kauft sie vom Tode los, trotzdem es ihm der Gehenkte widerrät; zum Lohne dafür nehmen sie ihm alles weg und werfen ihn selber in einen Brunnen, aus dem ihm wieder der Gehenkte heraushilft. Daheim verjüngen die älteren Brüder ihren Vater und geben ihm das Augenlicht wieder und der ältere will schon die Prinzessin heiraten. Sie geht darauf ein, wenn er das goldene Pferd beschlägt. Das Pferd wird zum Hufschmied geführt, bei dem der jüngste Bruder als Geselle dient; als dessen Braut bekennt sich nun die Königstochter. Die älteren Brüder fliehen aus dem Vaterhause aus Furcht vor den Folgen ihres Verbrechens, der jüngste aber heiratet die Prinzessin.

18. Eine Königstochter ohne Hände. Ein junger Königssohn zieht in den Krieg, daheim aber lässt er eine schwangere Frau zurück, die bald darauf zwei schönen Knaben das Leben gibt. Die Eltern senden an den Sohn einen Boten mit der Nachricht von dem freudigen Ereignisse. Eine alte Hexe aber bringt dem Soldaten einen Rausch bei und schiebt ihm einen Brief unter, worin es heisst, die Königstochter habe zwei Hündchen in die Welt gesetzt, bei seiner Rückkehr aber einen zweiten, worin befohlen wird, der Königstochter die Hände abzuschneiden, zwei Säcke zu nähen, die Kinder hineinzulegen und sie so davonzujagen. Die Eltern kommen diesem Befehle nach. In einem Walde begegnet der Königstochter Jesus Christus selbst und heisst sie die Ellenbogen in eine Quelle tauchen, worauf

National Parliamentary Library of Ukraine www.nplu.org

ihr die Hände von neuem wachsen; dann schenkt er ihr ein Häuschen an der Landstrasse, worin sie Schenkwirtin wird. Unterdessen kehrt der Prinz heim, das Verbrechen kommt an den Tag, die Hexe wird in ein Fass gesteckt, einen Berg hinunter gerollt und so umgebracht; der Königssohn aber zieht in die Welt, findet seine Gattin und seine Kinder wieder und kehrt mit ihnen heim.

19. Von den drei Schwestern, einem König und seinen Kindern mit wunderbaren Kennzeichen. Drei Töchter einer Witwe träumen, die älteste von ihnen werde eines Königs Haushälterin, die mittlere seine Kammerfrau, die jüngste seine Gattin sein und ihm zwei Knaben mit einer Sonne und einem Mond und ein Mädchen mit einem Diamanten an der Stirn gebären. Ihr Traum geht in Erfüllung, die jüngste Schwester wird schwanger, der König aber muss derweile in den Krieg ziehen. Die neidischen Schwestern bestechen die Hebamme, welche behauptet, die Königin habe ein Hündchen zur Welt gebracht; das Kind wird in eine Kiste gesteckt und ins Wasser geworfen, wo es der königliche Gärtner aufhebt und als sein eigenes erzieht. Das wiederholt sich noch zweimal und der Gärtner wird Vater von drei wunderschönen Kindern, der König aber, der keine Kinder hat, hegt und bevormundet die seines Gärtners, der bald darauf stirbt. Indessen träumt das Mädchen, unter einem Magnetberge sitze ein alter Mann, oben auf dem Berge aber ein wunderbarer Vogel; wer den Mann erlösen werde, werde den Vogel bekommen, dieser aber werde es ans Licht bringen, wessen Kinder es sind, die nun für des Gärtners Kinder gelten. Auf die Suche nach dem Vogel gehen erst die beiden Brüder, die aber zu Steinen werden, sodann das Mädchen, das den Vogel bekommt, ihre Brüder und viele andere, die gleichfalls den Vogel bekommen wollten, wieder belebt und den Greis erlöst. Nun veranstaltet sie einen grossen Ball, ladet den König mit der Königin und viele Herren dazu ein und legt ihnen je drei junge Gurken vor, aus denen, sobald sie angeschnitten werden, Blut fliesst, und je drei trockene. Darauf erklärt sie das Rätsel und enthüllt die Wahrheit, dass sie und ihre Brüder des Königs und nicht des Gärtners Kinder sind. Die beiden älteren Schwestern werden gehenkt, die Kinder aber nimmt der König zu sich. (Das Thema identisch mit Nr. 18).

20. Wie ein Juhass eine Königstochter von einem Drachen erlöst hat. Bei einem König war ein Juhass, der weidete Schafe in einem Walde, worin ein verwunschener alter Mann lebte. Seinen Ratschlägen folgend, gelangte der Juhass der Reihe nach in drei Schlösser, die in der Nähe waren, tötete deren Eigentümer, die Riesen, und kam in Besitz ihrer Pferde und Rüstungen. In

National Parliamentary Library of Ukraine www.nplu.org

diesem Lande aber versperrte ein Drache (šarkaň) den Leuten das Wasser, für das sie ihm ihre Kinder opfern mussten, bis an die Königstochter die Reihe kam. Als diese dem Drachen zum Opfer hingeführt wurde, erschien unser Juhass auf einem wunderschönen Rosse, in herrlicher Rüstung zu ihrem Schutze. Erst am dritten Tage nahm der Drache den Kampf mit ihm auf; doch der Juhass bewältigte ihn und hieb ihm alle seine Köpfe ab. Zum Dank erhielt er von der Königstochter Abzeichen, die er an sein Hosenband häkelte; darauf führte er, als wäre nichts geschehen, das Ross an Ort und Stelle, legte die Rüstung ab und trieb die Schafe heim, da er aber müde war, schlief er so fest ein, dass man ihn am Morgen wecken musste. Bei dieser Gelegenheit erkannte man an ihm die Abzeichen und benachrichtigte davon den König, der ihm nun befahl, die Prinzessin zu heiraten. Zur Hochzeit kam auch der alte Mann und bat den Juhass, ihm den Kopf abzuschneiden; dieser willigte ein und erlöste so den Greis, nach dem Tode seines Schwiegervaters aber ward er König an seiner Statt.

21. König Vandralin, die Hexe („bossorka") und die drei Drachen. Ein König hatte drei Töchter und einen Sohn. Zur Hochzeit des letzteren erschienen drei Drachen, raubten die Königstöchter und ergriffen mit ihnen die Flucht. Auf der Suche nach ihnen begegnete der Bruder einer Hexe, die ihn tötete, sein Herz herausnahm und in der Höhlurg eines Weidenbaumes verbarg. Unterdessen war dem König ein zweiter Sohn geboren, der Vandralin hiess und von ungewöhnlicher Kraft war. Als dieser herangewachsen war, erfuhr er von seinen Kameraden, dass sein Bruder und seine Schwestern vom Satan hinweggerafft wurden. Indem er seiner Mutter die Brust an die Mauer drückte, zwang er sie einzugestehen, dass die Sache auf Wahrheit beruht, und ihm mit ihrer Milch einen Fladen zu backen; den Fladen in der Tasche, ging er auf die Suche nach den Verschollenen, nachdem er noch fünf Hunde mitgenommen. Er schlug den nämlichen Weg ein, wie einst sein Bruder, und begegnete derselben Hexe, doch bewältigte er sie und zwang sie einzugestehen, was sie mit seinem Bruder getan habe und wie er wieder belebt werden könnte. Dann tötete er die Hexe, belebte seinen Bruder, legte noch einem zweiten Helden, Fedor, das ihm von derselben Hexe herausgenommene Herz wieder hinein und zog mit ihnen weiter. Durch einen tiefen Erdspalt liessen sie ihn ins Jenseits hinabgleiten; dort findet er seine Schwestern wieder, tötet drei Drachen, deren Männer, und führt sie selbst nach der Oberwelt zurück. Hier heiraten alle und führen von nun an ein glückliches Leben.

National Parliamentary Library of Ukraine www.nplu.org

22. Von den drei Drachen, dem starken Janko und der wunderschönen Ilona. Eine Witwe hat drei Söhne, darunter den starken Janko, und drei Töchter. Alle Töchter rauben Drachen zu Gattinnen für sich, ohne dass Janko, der sie zu hüten hatte, sich dem widersetzt hätte. Dafür wird er von seinen Brüdern geprügelt und vertrieben. Janko geht nach dem Jenseits, damit ihn seine Schwager verheiraten, so wie er ihnen zu Frauen verholfen hatte; er will aber keine andere heimführen als die wunderschöne Ilona. Er geht von dem einen Schwager zum andern, doch erst der dritte weiss, wo Ilona lebt. Mit dessen Hilfe gelangt er in das Schloss zu Ilona und legt sich, während sie schläft, neben sie nieder. Nachdem sie erwacht ist, bewirtet sie ihn und heiratet ihn darauf. Sie erlaubt ihm überall hinzugehen, nur in ein Kämmerlein nicht, worin an drei Härchen Landobača hing. Als einmal Ilona auf ihrem wunderbaren Rosse Teligarejt spazieren geritten war, machte Janko das Kämmerlein auf und gab dem Landobača drei Eimer Wasser; dieser trank es aus, riss sich los und floh davon. Unterwegs begegnete er Ilonen, stieg auf ihr Ross und brachte sie zu sich. Auf Anraten des Drachen, seines Schwagers, steigt Janko auf ihn, reitet zu Landobača, rafft Ilona fort und flieht mit ihr, doch Landobača entreisst sie ihm immer wieder, auf dem schnellfüssigen Teligarejt reitend. Da tritt Janko auf des Drachen Rat für ein Jahr in den Dienst der Jendžibaba. Er verdient sich bei ihr ein Füllen und entflieht von ihr; er entwendet hierauf Ilona und flieht. Landobača eilt ihm nach, doch Teligarejt wirft ihn ab und er zerschellt am Boden. Janko und Ilona besteigen nun den Teligarejt, kommen nach Hause und leben von nun an glücklich.

23. Die schöne Ilona in eine Ente, eine Melone und ein Mädchen verwandelt. Einem König werden drei Töchter von Drachen gestohlen. Da tut er kund, wer sie zurückgewinnt, werde eine von ihnen zur Gattin erhalten. Ein junger Bursche (ein Prinz) zieht aus, sie zu suchen. Er kommt der Reihe nach zu dem Mond und zu der Sonne, bei denen er übernachtet, doch sie wissen nichts von den Königstöchtern. Erst der Wind gibt ihm Aufschlüsse über sie, hilft sie wedererlangen und auf diese Welt zurückbefördern. Der Bursche trägt die Prinzessinnen in kleinen Särgen. Als er einen von ihnen aufmacht, stirbt die eine Königstochter aus Mangel an Wasser, wonach sie verlangt; ebenso die andere; erst die dritte, Ilona, trinkt Wasser und bleibt am Leben. Der Prinz lässt sie beim Brunnen zurück, er selbst aber geht in die Stadt, eine Kutsche zu holen. Indessen kommt eine Zigeunerin, betrachtet die Königstochter und stürzt sie in den Brunnen hinab, selbst aber nimmt sie ihren Platz ein, in

National Parliamentary Library of Ukraine www.nplu.org

ihre Kleider gekleidet. Der Prinz kommt mit seinem Vater herangefahren und so hässlich ihnen auch die Zigeunerin scheint, sie nehmen sie doch mit und der Prinz heiratet sie. Unterdessen blickt ein armer Mann in den Brunnen hinab, — sieh da, dort schwimmt eine goldene Ente. Er fängt sie und bringt sie dem Prinzen zum Geschenke. Die Zigeunerin befiehlt die Ente zu schlachten und in einen Düngerhaufen zu verscharren; da wächst eine wunderschöne Melone aus ihr hervor. Derselbe arme Mann pflückt die Melone und bringt sie nach Hause, doch wie er sie zerschneidet, da springt die goldhaarige Ilona daraus hervor. Sie lebt bei ihm, in Fetzen gekleidet und geht zum Prinzen Federn schleissen. Bei der Arbeit beginnen die Mädchen einmal Märchen zu erzählen, denen der Prinz zuhört. Als an Ilonen die Reihe ist, erzählt sie ihre Geschichte. Der Prinz erkennt sie wieder und heiratet sie, nachdem er die Zigeunerin durch Pferde hat zerreissen lassen.

24. Von dem armen Manne, der durch ein wunderbares Schloss König geworden. Ein Jude erfuhr, dass in einem nahen Berge ein verwünschter Palast sei und darin ein Baum, an dem ein wunderbares Schloss hange; wer in diesem Schlosse den Schlüssel umdreht, dem werde jeder Gedanke in Erfüllung gehen. Doch kann das Schloss nur ein siebenjähriger Knabe bekommen. Der Jude mietet einen solchen und schickt ihn in den Berg hin. Der Knabe bekommt das Schloss, da er aber nach jedem Umdrehen des Schlüssels Speisen und Getränke und Musik hat, bleibt er ganze vierzehn Jahre drinnen im Berge, bis er heranwächst. Dann kehrt er zu seiner Mutter zurück und veranstaltet ein grosses Gastmahl, bei dem eine Musik spielt, welche bis nach dem Königspalaste gehört wird. Nach dem Gastmahl schickt der Knabe seine Mutter zum König, um die Hand seiner Tochter zu werben. Der König willigt ein, doch stellt er Bedingungen. Der Bräutigam hat während einer Nacht ein Schloss zu erbauen, das dem königlichen gleiche, und es mit demselben durch eine Strasse zu verbinden, woran stets ein anderer Baum wachsen, in dessen Zweigen jedesmal ein anderer Vogel singen solle. Der Bräutigam führt das alles aus und heiratet die Prinzessin. Der Jude aber, der um das Schloss weiss, beschliesst es um jeden Preis zu bekommen. Er schleicht sich in den Hof des Königspalastes und beginnt altes Eisen zu sammeln und gegen Tücher, Bänder und anderes einzutauschen. Die Königstochter, die bei sich ein altes Schloss an der Wand hangen sieht, gibt es dem Juden, der bloss darauf gewartet hat. Er dreht den Schlüssel um und in einem Nu wird das Schloss samt der Königstochter und dem Juden von Dienern über den 77-sten

National Parliamentary Library of Ukraine www.nplu.org

Berg hinaus befördert. Der Gemahl der Königstochter zieht aus, sie zu suchen. Unterwegs übernachtet er bei dem Mond und der Sonne und forscht nach dem Juden, doch erst der Wind erteilt ihm die nötigen Aufschlüsse und ist ihm behilflich, an Ort und Stelle zu gelangen. Dort entwendet die Königstochter das Schloss dem Juden und händigt es ihrem Gatten ein. Der Jude wird auf den Meeresgrund versenkt, das junge Paar aber kehrt samt allem andern nach der Heimat zurück, wo der Gemahl der Prinzessin nach dem bald erfolgten Tode seines Schwiegervaters selbst König wird.

25. Prinz Adolf und sein Genosse Nikolaus. Ein König hat einen Sohn, namens Adolf, und nimmt zum Spielkameraden für ihn einen armen Knaben, Nikolaus mit Namen, auf, der zusammen mit dem Prinzen erzogen wird. Als beide herangewachsen sind, heisst sie der König Bräute für sich suchen. Adolf wählt sich eine weit entfernte Königstochter, die man erst zum Lachen bringen muss, damit sie heirate. Beide Kameraden machen sich auf den Weg zu ihr. Unterwegs bringen sie drei Nächte in einem verzauberten Schlosse zu, wo Nikolaus eine verwunschene Königstochter kennen lernt und erfährt, wie die Prinzessin für Adolf zu bekommen ist. Sie setzen ihre Reise fort auf wunderbaren Rossen, die sie sich aus dem verzauberten Schlosse geholt, das Meer tritt vor ihnen auseinander, sobald Nikolaus eine aus demselben Schlosse hergenommene Peitsche geschwungen, die Königstochter aber macht Nikolaus lachen, indem er Adolf als Bären verkleidet und mit ihm allerlei Kunststücke macht. Adolf heiratet die Prinzessin und fährt gleich mit seiner Gattin und Nikolaus zum Vater zurück. Indessen war Adolfs Mutter gestorben, der Vater aber hatte eine Hexe heimgeführt, die nun die Schwiegertochter sich vom Halse zu schaffen beschliesst. Sie reicht ihr Gift, doch Nikolaus schlägt die Hexe auf die Hand, so dass sie das Gift verschüttet. Da schickt die Hexe zu ihrer Schwiegertochter den Teufel in Gestalt eines Vogels, damit er sie erdrossle, doch Nikolaus haut ihm den Kopf ab. Die Sache kommt ans Licht und die Hexe wird zum Tode verurteilt, doch zuvor verwünscht sie noch Nikolaus, so dass er zu Stein wird. Adolf betet für ihn und ruft ihn wieder ins Leben zurück; dann geht er mit ihm nach dem verzauberten Schloss, worin sie einst zusammen genächtigt. Nikolaus erlöst die verwunschene Königstochter, heiratet sie und wird König in Adolfs Heimatlande, dieser aber kehrt zu seinem Schwiegervater zurück, dem er in der Regierung folgt.

National Parliamentary Library of Ukraine www.nplu.org

II.

26. Von dem schönen Josef. Der arme Josef dient bei König Salomo und da er dessen einziger Tochter nicht willfahren will, gerät er ins Gefängnis unter dem Vorwurfe, er habe sie verführen wollen. Im Gefängnisse deutet er den Traum einem Bäcker, der gehenkt, und einem Winzer, der freigelassen wird. Als hierauf König Salomo selber einen Traum sieht (sieben volle und leere Ähren und sieben fette und magere Kühe), legt Josef auch dieses Traumgesicht aus, worauf Salomo ihm seine Tochter zur Frau gibt und ihn zu seinem Statthalter ernennt.

27. Der Schmied, der Tod und der Teufel. Zu einem alten Schmied kam einst der Tod, um ihn fortzunehmen. Der Schmied gab ihm zu trinken, steckte ihn in eine Flasche und hielt ihn lange Jahre gefangen. Als er ihn endlich freiliess, da wollte der Tod dem Schmiede nicht mehr nahe treten. Anstatt seiner ging der Teufel; der Schmied aber liess ihn auf einen Birnbaum steigen, prügelte ihn ordentlich durch und trieb ihn in die Flucht. Als er aber des Lebens überdrüssig ward, ging er selbst nach dem Paradies hin, wurde aber nicht eingelassen; da ging er in die Hölle, brannte da einigen Teufeln die Augen aus und wurde fortgejagt. Er ging wieder nach dem Paradies, wurde aber von da auf die Erde fortgeschickt, dass er dort sterbe. Auf der Erde geht er zum König Märchen erzählen. Als er einmal Lügengeschichten aufzutischen begann und der König rief, das sei ja alles nicht wahr, nahm er ihm all sein Geld und ging fort.

28. Von einem, der dem Teufel verschrieben ward, und einem büssenden Räuber. Ein Fuhrmann verschreibt dem Teufel, der ihm den Wagen aus dem Kot herausziehen hilft, das in seinem Hause, worum er nichts weiss. Es zeigt sich, dass es sein Sohn ist, der in seiner Abwesenheit zur Welt gekommen war. Der Vater härmt sich sehr über diese Teufelsverschreibung, sein Sohn aber geht in die Hölle, nimmt dem Teufel die Verschreibung ab und sieht sich die Lagerstätte eines Räubers an, worauf dieser nach dem Tode ruhen soll. Da er den Räuber von seiner Qual zu erlösen wünscht, gibt er ihm eine Busse auf, selbst aber lernt er fleissig, um ein Geistlicher zu werden, und nachdem er die Weihe empfangen, entsündigt er den Räuber. (Thema: Madej's Lager).

III.

29. Der ungehorsame Sohn. Ein Sohn gehorcht seinem Vater nicht, die Mutter aber muss dafür büssen.

National Parliamentary Library of Ukraine www.nplu.org

30. Die leidende Mutter. Ein Mann schilt sein Weib durch der Kinder Schuld, sie aber tut nichts als klagen und dulden.

31. Eines Popen Rache. Ein Kaufmann, der mit seinem Sohne eine Reise unternimmt, überlässt die Verwaltung von zwölf Läden seiner Tochter. Der Ortsgeistliche, dem sie in die Augen fällt, trägt Verlangen nach ihr. Als er jedoch abgewiesen wird, schreibt er an ihren Vater einen Brief, worin er erzählt, seine Tochter treibe sich in den Nächten mit Buhlen herum. Der Vater heisst den Sohn umkehren und seiner Schwester den Tod geben. Der Bruder tötet einen Hund und zeigt dessen Zunge und Herz dem Vater, die Schwester aber lässt er gehen. Sie dient anfangs als Köchin, dann heiratet sie einen Offizier, der bei ihrem Vater Tuch für ein Regiment Soldaten ankauft. Der Vater gibt aus diesem Anlass einen Ball, bei dem allerlei Geschichten erzählt werden; da erzählt auch die Kaufmannstochter ihre Erlebnisse. Darauf wird der Pope ergriffen und durch Pferde auseinandergerissen.

32. Das Mädchen und die Räuber. Einem Mädchen gelingt es 24 Paar Pferde, die Räubern gehörten, vom Schlossberge herunterzuführen. Da beschliessen die Räuber sie in ihre Hände zu bekommen, darum verloben sie sie mit ihrem Hauptmann. Nach der Verlobungsfeier gelingt es dem Mädchen, unbemerkt in das Schloss zu kommen, wo sie alles betrachtet. Als dann die Räuber zur Hochzeit kommen, beginnt das Mädchen zu erzählen, was sie alles im Schlosse gesehen. Ein Räuber will sie erstechen, doch in diesem Augenblick stürzt eine Soldatenabteilung aus einem Versteck hervor und fängt alle ein, das Mädchen aber entgeht so dem unvermeidlichen Tode.

33. Wie eine Prinzessin darben muss und nachher wieder Königin wird. Ein Königssohn will eine Prinzessin heiraten, wird jedoch abgewiesen. Da verkleidet er sich als Bauer und tritt in den Dienst ihres Vaters. Duch List weiss er es dazu zu bringen, dass sie von ihm schwanger wird. Vor Scham muss sie mit ihm aus ihrem Hause flüchten. Der Prinz gesteht ihr nicht ein, wer er ist, und stellt sie noch weiter auf die Probe: er heisst sie betteln gehen, Töpfe verkaufen, Schenkwirtin sein; endlich muss sie den Köchinnen am Hofe seines Vaters behilflich sein. Hier gibt er sich ihr zu erkennen, hält Hochzeit mit ihr und seitdem leben sie glücklich miteinander.

34. Ein Kirchensänger als Dieb und ein Pope als Wahrsager. In einer Pfarre ging es dem Popen sowohl als dem Kirchensänger so schlecht, dass sie auf Mittel sinnen mussten, sich weiter fortzuhelfen. Nachdem sie einen Toten bestattet hatten, grub

National Parliamentary Library of Ukraine www.nplu.org

ihn der Kirchensänger bei Nacht wieder heraus, brachte ihn zu einem reichen Bauer in einen Schweinestall und liess ihn da liegen, nachdem er alle Schweine geschlachtet. Der Bauer erschrak und bat den Popen, den Toten wieder zu bestatten, wofür er ihm die geschlachteten Schweine gab. Ein andermal wieder bekam der Pope auf diese Weise viel Mehl. Noch mussten sie Geld haben. Darum stahl der Kirchensänger ein Paar Ochsen, dann wieder ein Paar Pferde, die er im Gebüsch verbarg, worauf der Pope für Geld wahrsagte, wo sie stecken. So war allmählich sein Ruhm gewachsen. Indessen war einem Herrn, der in der Nähe wohnte, eine grosse Geldsumme gestohlen worden. Der Pope wurde herbeigerufen und musste wahrsagen; durch einen glücklichen Zufall entdeckte er den Diebstahl und wurde dafür reichlich belohnt. Hierauf übersiedelte er in eine andere Pfarre und hörte auf zu wahrsagen.

35. Der Meisterdieb. Ein Dieb hatte es in seinem Handwerk so weit gebracht, dass er einem Herrn seine Pferde entwendete, obwohl diese von wütenden Hunden und zwei Wächtern gehütet wurden, ja sogar der Gattin des Herrn den Ring vom Finger stahl, obgleich sie mit dem Herrn zusammen in einem Bette schlief. Sodann nahm er den Teufeln den von ihnen geraubten Sohn desselben Herrn ab, indem er ihnen Furcht einjagte, er würde in der Hölle ein Kloster erbauen, wofür ihn der Herr reichlich belohnte.

IV.

36. Die Emigration nach den Tälern und die gegenwärtigen Lebensverhältnisse. Ursachen der Emigration (Hunger. Mangel an Land) und die gegenwärtige Lebensweise der Landleute ohne Grundeigentum, die lediglich von irgend einer grösseren Katastrophe eine Besserung ihrer jetzigen Lage erhoffen.

37. L. Kosut und das Jahr 1848. Kosut schaffte in Ungarn den Frondienst ab und führte die Konstitution ein, wodurch der Krieg mit Österreich ausbrach. Die Magyaren wären den Österreichern nicht erlegen, wenn nicht der Russe den letzteren zu Hilfe geeilt und sie so gezwungen hätte, die Waffen zu strecken. Darauf floh Kosut in die Fremde und erst seine Leiche wurde nach Budapest gebracht.

38. Die Beziehungen zwischen Ruthenen und Rumänen. Die Entnationalisierung der ruthenischen Jugend zu gunsten

National Parliamentary Library of Ukraine www.nplu.org

der Rumänen. Kirchliche Missverständnisse zwischen Ruthenen und Rumänen.

39. Aussichten auf die Zukunft. Trübe Zukunftshoroskope der Ruthenen, für die sich niemand interessiert, während sie selbst sich zu helfen nicht imstande sind.

National Parliamentary Library of Ukraine www.nplu.org

Словарець місцевих виразів.

Абльизова́ти — нім. ablösen — звільнити, змінити;
а́брім — велит (пор. слов. obryňa — Riesin);
адзи́мка — паленичка;
акура́тний — лат. accuratus — такий самий;
а́но — слов. áno — так.

Ба́ба вала́льска — акушерка;
бага́ти — догадувати ся;
баґа́нь, -ьа — колач;
бай — страх;
бал — баль;
бантува́ти — мад. bántni — непокоїти, напаствувати;
барс (з) — слов. — дуже, сильно;
бе́тьар — мад. betyár — безстидник, лайдак;
бечельува́ти — мад. becsülni — поважати, шанувати, цінити;
бизува́ти са — мад. bizni — бути певним, спускати ся на кого;
бі́рош — мад. béres — слуга, волярь;
бо́йтарь — мад. bajtár — пастух до овець;
бока́ньчош — мад. bakancsos — піхотинець, інфантеріст;
борони́ти — волочити (бороною поле);
борта́чок — дурачок;
босо́рка — мад. boszorkány — відьма, чарівниця;
бра́на — слов. brána — брама;
бріх — черево;
бува́ти — жити, мешкати;
буздійок — мад. buzogány — булава;
бурк — нім. Burg — замок.

Вади́ти шьа — сварити ся;
ва́лал — мад. falu — село;
варува́ти — слов. varovať — стерегти, боронити;
ве́льо — слов. vele — багато;
вербова́ти — нім. werben — набирати в рекрути;
ве́рбунґ — нім. Werbung — набір рекрутів;
ве́цей — більше;
ви́гльад — вікно;
вислуготар — слуга;
виста́ти — слов. vystáť — ослабнути;
више — більше;
вишма́рити — викинути;
вишурова́ти сьа — мад. sor = ряд — почергувати ся;
ви́урацати — вивомітувати;
віздрити ша — оглянути ся;
вікстити — охрестити;
вісна́цеть — вісїмнацять;
ві́тейз — мад. vitéz — витязь;

National Parliamentary Library of Ukraine www.nplu.org

войатúти — мати передпородові болї;
вон, вóнка — на двір, на дворі;
вохпáти — упхати.

Гадáти — відгадувати;
гáдка — слов. hádka — загадка;
гáднадь — мад. hadnagy — ватажко, начальник;
гáйнік — гай;
гáрван — слов. havran — гайворон;
гáчьа — слов. hačúr — лоша;
гáчьнык — очкур;
гéнтіў — мад. hintó — віз, бричка;
геў — сюди, тут;
гúбай (-ати) — ходи, біжи;
гір — мад. hir — звістка, чутка;
гльáдати — шукати;
гнéскай — нинї;
гнеть — зараз;
гнýти сьа — слов. hnúť — рушити ся;
говéдо — слов. hovädzina = мясо — стерво;
гольт — нїм. halt — стій;
готовúти — слов. hotoviť — варити;
готь — хоч;
грйáтки — слов. hrada — сволок;
гýльак — слов. hulákať — сварка, крик;
гýнцут — нїм. Hundsfott — лайдак, падлюка.

Ґалíйа — слов. galeja — ґалера, кораблик;
ґáмба — слов. gamba — губа, пащека;
ґбол — слов. gbel, мад. köböl, нїм. Kübel — бочка, цебрик;
ґелтнýти — ликнути;
ґі — гей, вйо (поклик на конї);
ґлейт — мад. gléda, нїм. Glied — ряд;
ґнес — днесь, нинї;
ґу — ку, до.

Дáден — котрийсь;
дáґде — десь, кудись;
дáкий — деякий, який;
дáкус — трохи;
дáмно — давно;
дáти — казати, поручити, пр. дати закликати;
двóме — два;
дедúна — слов. dedina — село;
дúньа — мельон;
доістéрний — такий самий;
дойс — досить;
дóкльа — доки;
дольíўка — на долину;
домíўка — до дому;
дóраз — зараз;
дослебодúти — дозволити;
дóтильа — доси;
дóґльа — доти:
дошіковáти — привести;
дрáшка — доріжка;
дрíчний — слов. driečny — чесний, жвавий, сильний;
дýган — мад. dohány — тютюн;
дýдла — дупло;
дýже — багато;
дьáбол — слов. diabol — дїдько;
дьíўка — донька.

Екстрацúмра — нїм. Extrazimmer — окрема кімната;
енґедувáти — мад. engedni — дарувати, прощати.

Жеб — мад. zseb — кишеня;
живíна — звірина;
жúчька — ложочка.

Загнáти — післати;
заголóвок — слов. záhlavok — подушка;
задýркати — загримати;
закантарйувáти — мад. kantározni — заложити уздечку;
заклóпкати — слов. klopať, нїм. klopfen — ковтати, стукати;
зáпар — кілька;
зáран — рано;
зарвáти — захопити;

National Parliamentary Library of Ukraine www.nplu.org

зармуче́пий — слов. zarmútiť — засмучений;
заста́ва — слов. zástava — хоругов;
вась — слов. zas — знов;
заушни́ци — слов. zaušnice — ковтки;
збирува́ти — мад. birni — перемогти;
збі́йник — слов. zbojník — розбійник, опришок;
звисну́ти — вікнути;
зе́мен — слов. zemän — шляхтич;
зе́мник — нїм. Semmel — булка;
зи́ма — слов. zimnica — фебра;
зірки — назирцї;
зіці́р (ізиці́рка) — нїм. exerciren — військові вправи;
зла́тник — слов. zlatník — золотник;
змарни́ти сьвіга — зігнати зі світа;
зорі́ўка — горівка;
зрихтова́ти — зладити;
зруба́ньа — зруб;
зуба́дло — слов. zubadlo = щока — уздечка;
зубадла́ти — ховстати.

Ипен — мад. épen — дїйсно, як раз, саме так.

Йа́рок — слов. jarok, мад. árok — поті́чок;
йей — йой;
йі́дло — слов jedlo — їда, потрава;
йу́гас — мад. juhász — пастух, вівчарь.

Інош — слов. jinoch, ст. сл. юноша — чура, паж;
іт (іл) — іди;
і́шпан — мад. ispán — завідатель, зарядець, начальник.

Каба́ти — мад. і слов. kabát — сукня, спідниця;
ка́ди — куди;
кади́сі — кудись;
камара́т — нїм. Kamerad — товариш;
ка́нва — слов. kanva, мад. kanna, нїм. Kanne — коновочка;
кана́пей — канапа;
карпере́ца — мад. karperecz — бразлета;
кату́ни — мад. katona — вояки;
кату́нство — вояки;
кацаба́йка — сурдут;
ка́чьмар — коршмар;
ка́штель — нїм. Kastell, мад. kástely — замок, цитаделя;
кафа́на — каварня;
ква́ртьіль — нїм. Quartier — кімната, покій;
кęд (кęт) — слов. keď — коли;
кę́двешний — мад. kedves — дорогий, любий;
кęльтова́ти — мад. költeni — видавати;
кę́льчік — мад. költség — видаток;
кę́пень — мад. köpeny — верхня одїж, плащ, сїрак;
кę́рвай — нїм. Kirchweihe — празник, річниця посвяти церкви;
кęрт — мад. kert — город;
кę́ртис — мад. kertész — огородник;
кі́фльа — булочка;
кі́чь (коч) — мад. kocsi — віз, бричка;
кіш (тьіш) — також;
ко́брик — кошик;
коме́ндаш — командант;
ко́птур — комин;
ко́рбачь — мад. korbács — нагай, батіг;
корбачьува́ти — бити;
ко́чіш — мад. kocsis — візник;
ко́шар — мад. košár — кіш;
крача́ти — слов. kráčať — ступати, йти;
кра́ўчірь — кравець;
кри́сак — капелюх;
криш — слов. kríž — хрест;

National Parliamentary Library of Ukraine www.nplu.org

крйак — слов. krik — корч;
крóчьнути — слов. kročiť — ступити;
куншт — нім. Kunst — штука;
кýнштик — нім. Kunststück — штука;
кус — слов. kus — трохи;
кýшьчьок — слов. kúštek — трошки.

Лáда — нім. Lade — скриня;
лáхи — одяг;
лéбо — слов. lebo — або;
лем — слов. len — лише;
лем = йем, пýстил лем шьа;
лéпорт — рапорт;
лéчі — лягти;
льíсик — лїсок;
льуфт — нім. Luft — повітре.

Маручáти — мурчати;
мáчька — слов. mačka, мад. macska — кітка;
маштáльньа — слов. maštal, нім. Stall — стайня;
мéно — слов. meno — імя;
ментетувáти — мад. mentni — віяти, чистити (збіже);
меркувáти — нім. merken — уважати;
месáрош — мад. mészáros — різник;
мéтер — метричний сотнар;
мйáсар — різник;
мíджі — між;
мізéрний — мізїльний;
міндьар — мад. mindjárt — зараз;
мулатовáти шьа — мад. mulatni — забавляти ся, гуляти;
мурйáнка — мурашка;
мýсай — мад. muszáj, нім. muss sein — треба, конечно.

Найбаржей — найбільше;
наíсто — справдї;
нáкой — наколи;
нáпсам — мад. napszám — поденщина, денний заробіток;

нафриштиковáти шьа — нім. frühstücken — поснїдати;
нíчька — нїчого;
нон — той; них — тих;
нýкати — слов. núkať — принукувати, припрошувати;
ньалкáстий — мад. nyalka — пишний, елеґантний;
ньíровáти — мад. nyerni — побідити, подужати.

Обéштер — нім. Oberst — полковник;
обідувáти — обідати;
óблак — мад. ablak — вікно;
облечíньа — слов. obleč — одяг;
облькáти шьа — слов. obliekať — одягати ся;
овоцúна — овоч;
огýрка — огірок;
одáкаль — звідкись;
одáта — віддана;
одвáдити — відвязати;
óкіў — мад. akó — відро;
окламáти — слов. oklamať — обдурити, обциганити;
оклáмство — циганство;
опитувáти шьа — питати ся;
óпред — наперед, напроти;
óрсаґ — мад. ország — край;
особúтно — слов. osobite — — окремо;
отáмаль — звідти;
óткаль — звідки;
охабúти — слов. ochabiť — покинути, полишити.

Пак — а, і, та, потому;
пальíнка — мад. pálinka — горівка;
пантлíка — мад. pántlika — стяжка;
пáчити шьа — подобати ся;
переспáнка — покритка;
перечерйáти — переміняти;
пéчьа — vulva;
піддньовáти — полуднувáти;
піла (пільа) — біля, при;

National Parliamentary Library of Ukraine www.nplu.org

пла́ний — слов. planý — злий, кепський;
плекоті́рка — мамка;
поверéсла (-о) — перевесло;
погва́джува́ти — поприв'язувати;
поґа́ча — мад. pogácsa — колач;
пойедна́ти — слов. pojednať — згодити;
под, по́дме — ходи, ходім;
полі́йка — слов. polievka — росіл, юшка;
польіційиаш — поліціянт;
польува́чька — лови;
пома́ва — обід по вмерци;
по́мний — повний;
поро́ти (піря) — дерти;
по́стаў — сукно;
пра́вити — ладити, робити;
пра́снути — вдарити;
предентúр — нім. präsentiren — презентирка;
през — через, без;
препе́кний — прекрасний;
префчéром — передовчера́;
пре́цай, пре́цик — таки; таж;
привади́ти — привязати;
приздріти шьа — приглянути ся;
принц (прінц) — нім. Prinz — князь;
при́нца, принце́за — нім. Prinzessin — княжна;
приповітка — слов. pripoviedka = по́словиця — казка;
присили́ти — присилувати;
прицабуни́ти — притиснути, притолочити;
про́дай — слов. predaj — продаж;
пропа́сник — чорт;
псик — песик;
пу́льак — слов. púlak — індик.

Ревóрва — умивальня;
ріц — задниця;
рйа́нда — платок;
рого́вий — наріжний;
ро́мплик — чарка;
ро́ндьошний — обдертий;
ростоми́лий — любий, милий;
рошкіпи́ти — розколоти;
рукува́ти — нім. rücken — виходити, відходити;
рукови́ни — заручини.

Салутува́ти — нім. salutieren — здоровити по військовому;
самлова́ти — мад. számlálni — числити, думати;
са́рсам — мад. szerszám — прилади, інструменти, збруя;
се́дльак — слов. sedliak — селянин, мужик;
семі́йешно — безпечно;
сере́нча — мад. szerencse — щасте;
сиґет — мад. sziget — остров;
сит (сид) — сиди;
скамарати́ти сьа — побратати ся;
скапчьа́ти — мад. kapcsolni — звязати;
скірны — ходаки;
со́балань — мад. szobaleány — покоївка;
сока́чіца — покоївка;
со́мар — мад. szamár — осел;
спе́рти — задержати;
спо́йати са — зрозуміти;
стара́ти ша — слов. starať sa — журити ся, турбувати ся;
ста́ріст — слов. starosť — жура;
ста́ток — худоба;
стіп — стовп;
стражаме́штер — мад. strázsamester — фельдфебель;
сгрібе́рний — срібний;
стрім — слов. strom — дерево;
суд (сут) — слов. sud — посудина, бочка.

Та́бла — мад. tábla — лан, поле;
та́дий — слов. tade — туди;
так — та, пр. так він так повіл;
талаба́ти — толочити, тратувати;
та́лпа — мад. talp = подешва — черевик;

National Parliamentary Library of Ukraine www.nplu.org

тама́ди — туди;
та́ньір — мад. tányér, слов. tanier, нім. Teller — таріль;
та́тош — мад. tátos — геройський кінь;
те́нґер — мад. tenger — море;
те́раз — слов. teraz — тепер;
тр̣рва́ти — слов. trvať — трівати;
те́рки — терносливи;
ті́ко — стілько, скілько;
ті́ст — мад. tiszt — офіцер;
то́ва — мад. tó — став, озеро;
трапи́ти сьа — слов. trápiť — журити ся, клопотати ся;
трі́бно — треба.

Урі́йаш — мад. urias — панич.

Ўладати — слов. vládať — могти;
ўрі́ти — нарікати, докоряти;
ўшелійа́кий — слов. všelijaký — всякий.

Фала́ток — мад. falat — кусник, кусок;
фектува́ти — нім. fechten — фехтувати, бити ся на шаблї;
фе́рталь — мад. fertály, нім. Viertel — чверть;
фе́стунґ — нім. Festung — твердиня;
фі́льер — мад. fillér — сотик;
фірґа́нґі — нім. Vorhang — фіранки, заслони;
фіўчьа́ти — свистати;
фри́шно — слов. friško — швидко;
фри́штик — нім. Frühstück — снїдане;
фриштикува́ти — frühstücken — снїдати;
фурт — нім. fort — ненастанно.

Х — у, в;
хи́рбет — слов. chrbát — хребет;
хо́дз (хоц) — хоч;
хо́тар — мад. határ — границя, село;
хто́ска (-н) — хтось;
худо́бний — слов. chudobný — бідний.

Ца́лий — ввесь;
цаньі́стра — нім. Tornister — торба, торнїстра;
цент — слов. cent, нім. Zentner сотнарь;
це́ра — слов. dcéra — донька;
цицка́ти — слов. cicať — ссати;
ці́мра — нім. Zimmer — кімната;
ціпе́лї — мад. czipellő — черевики;
цьапка́ти — капати.

Ча́коў — мад. csákó, нім. Tschako — парадна військова шапка;
че́йдер — мад. csödör — оґер;
чепйа́ти — чіпляти;
че́теш — стаєнний, слуга до коний;
чі́жми — мад. csizma — черевики;
чьа — оклик до волів; гей;
чьа́рда — мад. csárda — коршма в степу;
чьудова́ти сьа — зглядати ся на що.

Ша, шьа, са — ся;
ша́ркань — мад. sárkány — смок;
шва́блик — сїрничок;
швати́ца — свята;
ше́льбок — нім. Schildwache — вартівник;
шикува́ти сьа — надавати ся;
ши́нґель, ши́нґльа — слов. šindol, мад. zsindely, нім. Schindel — ґонта;
ши́ток, ўши́ток — слов. všetok — ввесь;

National Parliamentary Library of Ukraine www.nplu.org

шкіпа — щіпка;
шльапка — удар;
шмáрити — кинути;
шор — мад. sor — ряд;
шпáргет — мад. spárga — мотуз;
шпáцір, шпацірка — нім. Spaziergang — прохід;
шток — нім. Stock — поверх;
штóсі — щось;
штри́мфльа — нім. Strümpfchen — панчоха;
штроф — нім. Strafe — кара;
штýрити — кинути;
штрікувáти — нім. stricken — робити панчошкову роботу;
шýмний — слов. šumný — гарний, красний;
шурц — нім. Schürze — запаска;
шýстер — нім. Schuster — швець.

National Parliamentary Library of Ukraine www.nplu.org

National Parliamentary Library of Ukraine www.nplu.org

ЗМІСТ.

National Parliamentary Library of Ukraine www.nplu.org

III. Новелї.

IV. Історичні спомини.

National Parliamentary Library of Ukraine www.nplu.org

Етноґрафічний Збірник, т. VII. Містить: О. Роздольський, Галицькі народні казки . . . . 2·00 К.
Етноґрафічний Збірник, т. VIII. Містить: О. Роздольський, Галицькі народні новелї . . . . 2·00 „
Етноґрафічний Збірник, т. IX. Містить: В. Гнатюк, Етноґрафічні матеріяли з Угорської Руси. Т. III. (1. Матеріяли записані в ком. Земплин, Шарош, Спіш. II. Пісні записані в Бачці) . . . . 3·00 „
Етноґрафічний Збірник, т. X Містить: Галицько-руські народні приповідки. Зібрав, упоряд. і пояснив др. Ів. Франко. Вип. I. (А—Відати) 3·00 „
Етноґрафічний Збірник, т. XI. Містить: Галицько-руські народнї пісні з мельодіями. Зібрав др. І. Колесса . . . . 6.00 „
Етноґрафічний Збірник, т. XII—XIII. Містить: В. Гнатюк, Галицько-руські народні леґенди, I—II, том по . . . . 3·00 „
Етноґрафічний Збірник, т. XIV. Містить: Оповідання Р. Ф. Чмихала. Зібрав В. Лесевич . . . . 4·00 „
Етноґрафічний Збірник, т. XV. Містить: Знадоби до галицько руської демонольоґії, т. I. Зібрав В Гнатюк . . . . 4.00 „
Етноґрафічний Збірник, т. XVI. Містить: Галицько-руські народнї приповідки. Зібрав, упорядкував і пояснив др. Ів. Франко. Т. I., вип. II . . . . 5·00 „
Етноґрафічний Збірник, XVII—XIX. Містить: Коломийки. т I—III (Т. XX друкуєть ся і буде містити IV т. Коломийок). Зібрав В. Гнатюк, том по 4·00 „
Етноґрафічний Збірник, т. XXI—XXII. Містить: Галицько-руські народнї мельодії зібрані на фоноґраф Йосифом Роздольським, списав і зредаґував Стан. Людкевич, том по . . . . 6·00 „
Етноґрафічний Збірник, т. XXIII, XXIV і XXVII. Містить: Галицько-руські народнї приповідки. Зібрав, упорядкував і пояснив др. І. Франко. Т. II, вип. I. 3·00 К, т. II, вип. II. 4 К., т. III, вип. I. . . . . 4·00 „
Житє і Слово, вістник лїтератури, історії і фольклєру, томи I–IV, разом 20·00 „
зібрано значне число народнїх переказів і оповідань про опришків . 3·60 „
Записки т. I—XC — містять богату бібліоґрафію по етноґрафії, огляди часописий і чимало статий і матеріялів, том по . . . . 3·00 „
Збірник фільольоґічної секції, т. II, III, VII і X. Розвідки Мих. Драгоманова про українську народню словесність і письменство. Т. I—IV; два перші томи кождий по 3 кор., два другі кождий по . . . . 4·00 „
Збірник фільольоґічної секції, т. V Містить: І. Верхратський, про говор галицьких Лемків. Побіч граматичної розвідки про говор Лемків подані тут також тексти лемківських народнїх оповідань і пісень. . 6·00 „
Збірник фільольоґічної секції, т. VI Посмертні твори Митрофана Дикарева з поля фольклєру й мітольоґії . . . . 4·00 „
Зоря, письмо лїтературно-наукове р. III, V, VI по 6·00 к VIII, IX, X і XI по 10·00 „ (містить між иньшими етноґрафічні працї Д. Лепкого).
Зубрицький М. Тїсні роки . . . . 0·30 „
„ „ Про рекруччину . . . . 0·18 „
„ „ Пачкарство бакуну (тютюну) в горах у Галичині в XIX ст. . . . . 0·60 „
„ „ Велика родина в Мшанці . . . . 0·10 „
„ „ Верхня вовняна ноша укр. р. народа в Галичині . . 1·00 „
Клоустон, Народнї казки і вигадки . . . . 1·00 „
Кміт Юрій. Бойківське весїлє в Гвіздци . . . . 0·10 „
Колесса Фіп. Ритміка українських народних пісень . . . . . . 4·00 „
Кузеля Зенон, Славянські баляди на тему: хлопець перебирає ся в жіночу одїж . . . . 0·80 „
„ „ Угорський король Матвій Корвін в славянській устній словесности . . . . 2·00 „
„ „ Причинки до народнїх вірувань з початком XIX ст. . 0·30 „
„ „ Про студії над дїтьми . . . . 0·30 „
„ „ Бойківське весїлє в Лавочнім . . . . 0·60 „
Левинський Волод. Бойківське весїлє в Доброгостові . . . . . 0·40 „
Левицький Нечуй І. Сьвітогляд українського народу. (Написано на основі книги Аѳанасєва „Поэтическія воззрѣнія Славянъ на природу“) 0·60 „

National Parliamentary Library of Ukraine www.nplu.org

Ціна 20-00

Бп 12670-25/4

Матеріяли до укр. руської етнольоґії, т. I.	8·00 К.
Матеріяли до укр. руської етнольоґії, містять В. Шухевича: Гуцульщина, т. II. (4·00 к.); т. IV, V і VII по.	6·00 „
Матеріяли до укр. руської етнольоґії, т. III.	4·00 „
Матеріяли до укр. руської етнольоґії, т. VI.	6·00 „
Матеріяли до укр. руської етнольоґії, т. VIII і IX. Містять: Мр. Г. Дитина в звичаях і віруваннях укр. народа, том по	3·00 „
Матеріяли до укр. руськ. етнольоґії, т. X.	5·00 „
Миколаєвич Я. Опис Каменецького повіту	2·00 „
Огоновський Ом. Історія руської літератури, т. IV. (Житеписи і характеристики українсько-руських етнографів)	2·00 „
Олехнович В. Раси Европи і їх історичні взаємини	0·70 „
Охримович В. Останки комунізму у Бойків	0·20 „
Руська історична бібліотека, т. XIX. Праця Ю. Целевича про опришків	
Томашівський Ст. Причинки до пізнаня етногр. теріторії Угор. Руси тепер і давнійше	0·20 „
„ „ Угорські Русини в сьвітлї мадярської урядової статистики	0·90 „
Франко Ів. Жіноча неволя в народних піснях	0·70 „
„ „ Варлаам і Йоасаф, старохрист. роман	4·00 „
„ „ Наші коляди	0·40 „
„ „ Лукіян Кобилиця	0·40 „
„ „ Наливайко в міднім биці. Причинок до історії леґенди	0·35 „
„ „ Пісня про Правду і Неправду	1·00 „
„ „ Притча про слїпця і хромця	1·00 „
„ „ Слово про збурене пекла	1·00 „
„ „ Козак Плахта	0·60 „
„ „ Слово о Лазаревѣ воскресеніи	1·00 „
„ „ До історії українського вертепа XVIII в.	1·60 „
„ „ Нові матеріяли до історії українського вертепа	0·50 „
„ „ Студії над народніми піснями	3·50 „
Широцький Кость. Надгробні хрести на Україні	0·60 „
Щербаковський Вадим. Деревляні церкви на Україні і їх типи	1·00 „
Щурат Василь. Увільнене злочинця дівчиною в Бродах 1727 р.	0·20 „

19/6

Ціна сего тома 3 кор. — Preis dieses Bandes 3 Kr.

National Parliamentary Library of Ukraine www.nplu.org